

BRATISLAVA - STARÉ MESTO

Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja mestskej časti Bratislava – Staré Mesto

Pre mestskú časť Bratislava - Staré Mesto vypracovala spoločnosť VVMZ spol. s r.o.

December 2008

Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja mestskej časti Bratislava – Staré Mesto

Spracovateľ:

VMZ spol. s r.o.

Tolstého 7

811 06 Bratislava

http.: www.vvmz.com

e-mail: vvmz@vvmz.com

tel.: 02 541 50 50

Riešiteľský kolektív:

Mgr. Martin Valentovič

Mgr. Andrea Panáková

Prof. RNDr. Pavol Korec, CSc.

Mgr. Branislav Bleha, PhD.

Ing. Peter Cihan

Zoznam autorov – spracovateľov, prispievajúcich a spolupracujúcich za mestskú časť Bratislava – Staré Mesto

Ing. arch. Andrej Petrek, Mgr. Art. Emil Bartko, Ivan Bútor, Ing. Mgr. Soňa Dočolomanská, Mgr. Helga Jančovičová, PhD., MUDr. Halka Ležovičová, Ing. arch. Ján Mackovič, Ing. Marián Procházka, Ing. Peter Schmidt, RNDr. Peter Smrek, Mgr. Sven Šovčík, Ing. Jana Španková, MUDr. Peter Tatár, CSc., Ing. Ján Dinka, Mgr. Anton Gábor, Mgr. Richard Gregor, RNDr. Ivana Hacajová, Ing. arch. Katarína Kantorová, Ing. Anna Lašánová, Mgr. Lucia Marušincová, Ing. Mgr. Jarmila Pagáčová, Ing. Karol Pancza

Za spoluprácu ďakujeme týmto organizáciám, združeniam a spoločnostiam:

Bratislavská regionálna komora SOPK, Združenie občanov Urbánkovej ulice, Bratislava otvorene, Bratislavské regionálne ochranárske združenie, ZO Slovenského zväzu telesne postihnutých BA – Staré Mesto, Národné centrum pre rovnosť príležitostí, Klub dôchodcov Karadžičova ul., Klub dôchodcov Záhrebská ul., ECHO Združenie na pomoc ľuďom s mentálnym postihnutím o. z., Pomoc obetiam násilia, Liga za duševné zdravie

Obsah

ÚVOD.....	6
METODIKA A POSTUP PRÁČ NA PRÍPRAVE PHSR	8
I. ANALYTICKÁ ČASŤ PHSR	9
SOCIO-EKONOMICKÁ ANALÝZA MČ STARÉ MESTO.....	10
1. VYMEDZENIE, POLOHA, HISTORICKÝ VÝVOJ A ZÁKLADNÁ GEOGRAFICKÁ CHARAKTERISTIKA ÚZEMIA	10
1.1 VYMEDZENIE A POLOHA ÚZEMIA	10
1.2 HISTORICKÝ VÝVOJ ÚZEMIA	13
1.3 ZÁKLADNÁ GEOGRAFICKÁ CHARAKTERISTIKA ÚZEMIA	19
1.3.1 Fyzicko-geografická charakteristika.....	19
1.3.2 Sociálnoekonomicko-geografická charakteristika	20
2. OBYVATELSTVO A BÝVANIE	28
2.1. VÝVOJ A ŠTRUKTÚRA OBYVATELSTVA.....	28
2.1.1 Dynamika a zdravotný stav obyvateľstva.....	28
2.1.2 Veková štruktúra obyvateľstva	34
2.1.3 Národnostná štruktúra.....	35
2.1.3 Náboženská štruktúra.....	36
2.1.4 Vzdelanostná štruktúra	37
2.2 DOMÁCNOSTI, DOMY, BYTY A BYTOVÁ VÝSTAVBA	38
2.2.1 Domácnosti	38
2.2.1 Domy a byty.....	40
2.2.3 Bytová výstavba.....	42
2.3 KRIMINALITA A BEZPEČNOSŤ OBYVATELSTVA.....	45
2.4 ZÁVER A NÁMETY	47
3. MIESTNE HOSPODÁRSTVO, EKONOMICKÝ POTENCIÁL ÚZEMIA	50
3.1 RÁMCOVÉ VÝCHODISKÁ A VŠEOBECNÉ POZNÁMKY	50
3.2 ŠTRUKTÚRA HOSPODÁRSTVA	54
3.3 NEZAMESTNANOSŤ	61
3.3.1 Definovanie nezamestnanosti a základné pojmy.....	61
3.3.2 Vývoj nezamestnanosti.....	62
3.4 VYBRANÉ ŠTRUKTURÁLNE CHARAKTERISTIKY NEZAMESTNANOSTI	65
3.5. CESTOVNÝ RUCH.....	69
3.5.1 Počet a štruktúra ubytovacích zariadení.....	70
3.6 PRIAME ZAHRANIČNÉ INVESTÍCIE.....	77
4. TECHNICKÁ INFRAŠTRUKTÚRA.....	82
4.1 ENERGETICKÁ INFRAŠTRUKTÚRA A ZÁSOBOVANIE TEPLOM.....	82
4.1.1 Energetická infraštruktúra	82
4.1.2 Zásobovanie teplom.....	82
4.2 ZÁSOBOVANIE PLYNOM	83
4.3. NAPOJENIE NA VODOVODY, KANALIZÁCIU A ČISTENIE ODPADOVÝCH VÔD	83
4.3.1 Napojenie na vodovody a zásobovanie pitnou vodou.....	83
4.3.2 Odkanalizovanie a čistenie odpadových vôd.....	84
4.4 TELEKOMUNIKAČNÁ INFRAŠTRUKTÚRA	85
4.5 DOPRAVNÁ INFRAŠTRUKTÚRA	86
4.5.1 Širšie dopravné súvislosti.....	86
4.5.2 Cestná doprava.....	87
4.5.3 Železničná doprava.....	90
4.5.4 Mestská hromadná doprava	91
4.5.5 Vnútrozemská vodná doprava	92
4.5.6 Letecká doprava	93

4.5.7 Pešia a cyklistická doprava.....	93
5. ŽIVOTNÉ PROSTREDIE.....	95
5.1 KVALITA OVZDUŠIA	96
5.2 KVALITA VODY A PÔDY	98
5.3 ZAŤAŽENIE ÚZEMIA HLUKOM.....	99
5.4 ODPADOVÉ HOSPODÁRSTVO A KOMUNÁLNY ODPAD	100
5.5 MESTSKÁ ZELEŇ	100
5.6 KRAJINNOEKOLOGICKÉ POZITÍVNE PRVKY, STRESOVÉ FAKTORY A HLAVNÉ ENVIRONMENTÁLNE PROBLÉMY	102
6. VZDELÁVANIE, ZDRAVOTNÍCTVO, SOCIÁLNA INFRAŠTRUKTÚRA, KULTÚRA A ŠPORT	104
6.1 VZDELÁVANIE A ŠKOLSTVO.....	104
6.2 ZDRAVOTNÍCTVO	109
6.3 SOCIÁLNA STAROSTLIVOSŤ.....	110
6.3 KULTÚRA A ŠPORT	115
6.4 ZÁVER A NÁMETY	119
7. MIESTNE FINANCIE.....	120
7.1 ZÁKLADNÁ ŠTRUKTÚRA ROZPOČTOV	120
7.2 PRÍJMY ROZPOČTU	123
7.3 VÝDAVKY ROZPOČTU.....	124
7.4 MAJETOK, ZÁVÄZKY A POHĽADÁVKY, MAJETKOVÉ ÚČASTI.....	126
7.5 RATING A ZADLŽENIE	128
7.6 ZÁVER	128
SWOT ANALÝZA.....	130
1. Obyvateľstvo, bývanie a verejné služby	131
2. Miestne hospodárstvo a ekonomický potenciál územia.....	132
3. Technická infraštruktúra.....	133
4. Životné prostredie.....	134
ANALÝZA KĹÚČOVÝCH DISPARÍT A HLAVNÝCH FAKTOROV ROZVOJA.....	135
II. STRATEGICKÁ ČASŤ PHSR.....	137
STRATÉGIA PHSR	138
ZÁKLADNÉ VÝCHODISKÁ STRATÉGIE	138
ŠTRUKTÚRA STRATÉGIE	139
VÍZIA 2015	140
GLOBÁLNY CIEĽ STRATÉGIE ROZVOJA MESTSKEJ ČASTI BRATISLAVA - STARÉ MESTO	142
STRATEGICKÉ CIELE	142
Princípy realizácia stratégie.....	142
ŠTRUKTÚRA CIEĽOV A PRIORÍT ROZVOJOVEJ STRATÉGIE PHSR	144
STRATEGICKÝ CIEĽ 1 VYTVORENIE PODMIENOK PRE BEZPEČNÉ, ZDRAVÉ A TRVALÉ BÝVANIE OBYVATEĽOV STARÉHO MESTA.....	145
V RÁMCI 1. STRATEGICKÉHO CIEĽA SÚ NAVRHNUTÉ NASLEDOVNÉ TRI PRIORITY	145
PRIORITA 1.1 KVALITA VEREJNÝCH PRIESTRANSTIEV A BÝVANIA	145
Opatrenie č. 1.1.1 Zvyšovanie kvality verejných priestranstiev	146
PRIORITA 1.2 KVALITA ŽIVOTNÉHO PROSTREDIA.....	148
Opatrenie č. 1.2.1 Zvýšenie kvality v oblasti odpadového hospodárstva.....	148
Opatrenie č. 1.2.2 Výsadba a ochrana zelene v mestskej časti Bratislava - Staré Mesto	150
Opatrenie č. 1.2.3 Zvyšovanie environmentálneho povedomia občanov.....	150
PRIORITA 1.3 BEZPEČNOSŤ A PORIADOK V MESTSKEJ ČASTI	151
Opatrenie č. 1.3.1 Zvýšenie bezpečnosti a poriadku.....	152
STRATEGICKÝ CIEĽ 2 ZLEPŠENIE KVALITY A DOSTUPNOSTI SLUŽIEB PRE OBYVATEĽOV	153
PRIORITA 2.1 KOMUNITNÉ PLÁNOVANIE A ROZVOJ SOCIÁLNYCH SLUŽIEB SO ZVÝŠENOU KVALITOU S PRIHLIADNUTÍM NA AKTUÁLNE TRENDY	153

<i>Opatrenie č. 2.1.1 Realizácia koncepcie rozvoja sociálnych služieb pre seniorov</i>	154
<i>Opatrenie č. 2.1.2 Realizácia koncepcie rozvoja sociálnych služieb pre ďalšie cieľové skupiny občanov v komunite</i>	155
PRIORITA 2.2 ZDRAVOTNÁ STAROSTLIVOSŤ, INFORMOVANOSŤ A PREVENCIA V OBLASTI ZDRAVIA	156
<i>Opatrenie č.2.2.1 Dostupnosť zdravotnej starostlivosti pre obyvateľov mestskej časti</i>	157
<i>Opatrenie č.2.2.2 Informovanosť a prevencia v oblasti zdravia</i>	157
PRIORITA 2.3 ZVÝŠENIE KVALITY A EFEKTIVITY INŠTITÚCIÍ ŠKOLSTVA, REFLEKTUJÚC POTREBY A ŠPECIFIKÁ MIESTNEHO OBYVATELSTVA	158
<i>Opatrenie č. 2.3.1 Podpora kvality služieb materských a základných škôl</i>	159
<i>Opatrenie č. 2.3.2 Podpora preventívnych opatrení na školách s cieľom znížiť patologické javy v spoločnosti</i>	159
<i>Opatrenie č.2.3.3 Rozvoj infraštruktúry materských a základných škôl</i>	160
PRIORITA 2.4 MANAŽMENT MESTSKEJ ČASTI BRATISLAVA STARÉ MESTO	161
<i>Opatrenie č.2.4.1 Zvýšenie kvality manažmentu mestskej časti Staré Mesto</i>	161
STRATEGICKÝ CIEĽ 3 ZABEZPEČENIE PODMIENOK PRE HOSPODÁRSKE, HISTORICKÉ A MULTIKULTURÁLNE CENTRUM EURÓPSKEHO VÝZNAMU	163
PRIORITA 3.1 OPTIMALIZÁCIA DOPRAVY	163
<i>Opatrenie č. 3.1.1 Riešenie problémov v statickej doprave</i>	164
<i>Opatrenie č. 3.1.2 Optimalizácia a podpora využívania MHD</i>	165
<i>Opatrenie č. 3.1.3 Rozvoj cyklistickej a pešej dopravy</i>	165
<i>Opatrenie č. 3.1.4 Budovanie nových komunikácií</i>	167
PRIORITA 3.2 ZVÝŠENIE KVALITY A PODPORA MIESTNEJ KULTÚRY A ŠIROKOSPEKTRÁLNOŠTI KULTÚRNYCH SLUŽIEB NA ÚZEMÍ MESTSKEJ ČASTI BRATISLAVA – STARÉ MESTO S CIEĽOM OBNOVENIA JEHO MEDZINÁRODNÉHO VÝZNAMU	168
<i>Opatrenie č. 3.2.1 Projekty modernizácie štruktúry a činnosti kultúrnych zariadení</i>	168
<i>Opatrenie č. 3.2.2 Projekty na zvýšenie kvality marketingu a podpora vonkajšej a medzinárodnej spolupráce v oblasti kultúry</i>	169
<i>Opatrenie č. 3.2.3 Podpora atraktívnych kultúrnych podujatí v nadväznosti na lokálne tradície</i>	170
PRIORITA 3.3 ROZVOJ HOSPODÁRSTVA MESTSKEJ ČASTI	170
<i>Opatrenie č. 3.3.1 Budovanie pozitívneho imidžu mestskej časti a podpora rozvoja cestovného ruchu</i>	171
<i>Opatrenie č. 3.3.2 Podpora cezhraničnej spolupráce</i>	172
III. IMPLEMENTAČNÁ ČASŤ PHSR	174
IMPLEMENTAČNÝ MECHANIZMUS	175
METODIKA PRE TVORBU HARMONOGRAMU, FINANČNÉHO PLÁNU A AKČNÉHO PLÁNU	175
HARMONOGRAM REALIZÁCIE	178
INDIKATÍVNY FINANČNÝ PLÁN REALIZÁCIE	186
FINANCOVANIE ROZVOJOVÝCH PROJEKTOV V RÁMCI MESTA BRATISLAVA	188
<i>Operačný program Bratislavský kraj</i>	188
<i>Operačný program zamestnanosť a sociálna inklúzia</i>	188
<i>Operačný program životné prostredie</i>	189
<i>Operačný program vzdelávanie</i>	189
<i>Program cezhraničnej spolupráce Slovensko - Rakúsko 2007-2013</i>	189
<i>Program cezhraničnej spolupráce Slovensko - Maďarsko 2007-2013</i>	190
INŠTITUCIONÁLNE A ORGANIZAČNÉ ZABEZPEČENIE.....	191
<i>Aktualizácia PHSR</i>	191
<i>Monitoring a vyhodnocovanie</i>	192
<i>Realizácia PHSR</i>	192
POUŽITÉ ZDROJE A LITERATÚRA	194
VYSVETLIVKY	195
PRÍLOHA 1 VÝSLEDKY ANKETY OBYVATEĽOV K STRATÉGIÍ ROZVOJA MESTSKEJ ČASTI BRATISLAVA – STARÉ MESTO	196
ZHODNOTENIE ŠTRUKTÚRY RESPONDENTOV	196
<i>Veková štruktúra respondentov</i>	197
<i>Štruktúra respondentov podľa miesta bydliska</i>	197
VÝSLEDKY PRIESKUMU	199
<i>Niekoľko zaujímavých postrehov vyplývajúcich z prieskumu</i>	201

Úvod

Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja (ďalej len PHSR) mestskej časti Bratislava – Staré Mesto je strednodobý programový dokument vypracovaný na obdobie nasledujúcich 7 až 10 rokov.

Cieľom prípravy PHSR bolo sformulovať takú predstavu o smerovaní Starého Mesta, ktorá vyjadruje ekonomické a sociálne záujmy jeho občanov a zároveň je v súlade s platnými koncepciami štátu, vyššieho územného celku, záujmami ochrany životného prostredia, kultúrneho dedičstva a podobne.

Vypracovanie PHSR je povinnosťou, ktorá mestskej časti vyplýva zo zákona 503/2001 Z.z. a je tiež dôležitým predpokladom k čerpaniu prostriedkov Európskej únie. Z pohľadu samosprávy má existencia vlastného strategického rozvojového dokumentu oveľa širší význam.

Strategické plánovanie umožní sústrediť existujúce zdroje na dosahovanie konkrétnych cieľov v rozvoji Starého Mesta. Prostredníctvom stanovenej stratégie bude samospráva systematicky pôsobiť na potláčanie problematických javov v mestskej časti a napomáhať k čo najefektívnejšiemu zhodnoteniu jej cenného potenciálu. PHSR pomôže zvyšovať kvalitu poskytovaných služieb a zlepšovať komunikáciu s verejnosťou, koordinovať záujmy rôznych skupín, presadzovať a chrániť verejný záujem.

Hoci najviac limitujúcim faktorom pri realizácii stratégie PHSR budú finančné prostriedky z verejných zdrojov, veľmi dôležitú úlohu zohrajú i ľudské zdroje z verejného, súkromného a mimovládneho sektora, s ktorých angažovanosťou nová stratégia počíta. Nezanedbateľnú funkciu pri uplatňovaní novej stratégie budú mať legislatívne nástroje a možnosti intervencií mestskej časti.

Dokument PHSR je koncipovaný tak, aby slúžil predovšetkým k zvyšovaniu kvality života Staromešťanov, realizácia navrhovanej stratégie však bude prínosom pre podstatne širšie spektrum ľudí, ktorých sa priamo či nepriamo dotýka každodenný život v centre Bratislavy.

Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja obsahuje tri základné časti: analytickú, strategickú a implementačnú.

Analytická časť hodnotí potenciál mestskej časti z hľadiska prírodných a sociálno-ekonomických podmienok. Súhrnným vyjadrením analytickej časti je SWOT analýza, ktorá vymenúva silné a slabé stránky mestskej časti a zároveň upozorňuje na možné príležitosti a ohrozenia v jej budúcom rozvoji.

Analytickú časť dokumentu uzatvára tzv. Analýza disparít a faktorov rozvoja, ktorá je východiskom pre formulovanie novej stratégie mestskej časti.

Strategická časť PHSR sa odvíja od vízie Starého Mesta v roku 2015, ktorá predstavuje akýsi želaný stav ku koncu implementácie PHSR. Kostru stratégie tvorí globálny cieľ, tri strategické ciele a desať rozvojových priorít. K napĺňaniu týchto cieľov bol navrhnutý súbor opatrení, ktoré sa premietnu do konkrétnych projektových aktivít.

Implementačná časť PHSR je návrhom mechanizmu realizácie stratégie PHSR. Určuje spôsob a mieru zainteresovanosti jednotlivých zúčastnených strán od tvorby dokumentu cez manažment a realizáciu konkrétnych projektov až po monitoring a hodnotenie týchto činností. Súčasťou implementačného mechanizmu je finančný plán a harmonogram realizácie navrhovaných opatrení. Zoznam konkrétnych aktivít, ktoré plánuje mestská časť realizovať v súlade s PHSR v období najbližších troch rokov (2009 – 2011) je zhrnutý v Akčnom pláne.

Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja nadobúda platnosť a záväznosť od jeho schválenia miestnym zastupiteľstvom. Je to však otvorený dokument, ktorý musí byť schopný reagovať na aktuálne problémy, zmeny v preferenciách obyvateľov a prispôbovať sa priebežne vznikajúcim sektorovým koncepciám.

Plné znenie PHSR mestskej časti Bratislava - Staré Mesto bude v elektronickej verzii dostupné na stránke www.staremesto.sk.

Metodika a postup prác na príprave PHSR

Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja MČ Bratislava – Staré Mesto bol vypracovaný v zmysle Zákona č. 503/2001 Z.z. a 351/2004 Z.z. o podpore regionálneho rozvoja. Dokument rešpektuje metodické pokyny a usmernenia pre prípravu PHSR pripravené Ministerstvom výstavby a regionálneho rozvoja SR, je v súlade s PHSR Bratislavského samosprávneho kraja a zároveň zohľadňuje a odvoláva sa na relevantné dokumenty (koncepce, podklady) pripravené MČ Staré Mesto.

Príprava dokumentu PHSR mestskej časti Bratislava – Staré Mesto prebiehala v období apríl – október 2008 pod vedením expertného tímu spoločnosti VVMZ s r.o.. Socioekonomické analýzy Starého Mesta, ako podklad ku stratégii, vypracovali vedecký pracovníci Katedry humánnej geografie Prírodovedeckej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave.

Celý proces prípravy PHSR prebiehal pod odborným dohľadom pracovnej skupiny pre vypracovanie PHSR, členmi ktorej boli poslanci - predsedovia poslaneckých komisií MČ a odborní pracovníci Miestneho úradu. Pre vypracovanie návrhov stratégie boli vytvorené štyri špeciálne tematické pracovné skupiny, do práce ktorých boli zapojení aj ďalší členovia miestneho zastupiteľstva a zástupcovia organizácií a občanov, ktorí prejavili záujem o prácu na tvorbe dokumentu.

Pracovné skupiny pre tvorbu PHSR boli rozdelené do nasledovných štyroch tematických celkov:

- **Územný rozvoj, základná infraštruktúra a životné prostredie,**
- **Sociálne služby, zdravotníctvo a bývanie,**
- **Školstvo, kultúra a šport,**
- **Hospodárstvo, bezpečnosť, manažment mestskej časti.**

Zapojením obyvateľov, predstaviteľov súkromného sektoru a miestnych občianskych združení do prípravy PHSR bol zabezpečený princíp partnerstva dôležitý pri tvorbe strategických plánov rozvoja územia. Je to zároveň dobrá báza pre budúcu spoluprácu miestnych aktérov regionálneho rozvoja pri realizácii PHSR.

Po zostavení návrhu štruktúry stratégie mali občania možnosť vyjadriť sa k problémom Starého Mesta a ich možným riešeniam prostredníctvom ankety distribuovanej do všetkých domácností v Starom Meste. Výsledky tejto ankety pomohli upriamiť pozornosť spracovateľov a pracovných skupín na najzávažnejšie problémy MČ a následne boli zohľadnené pri príprave harmonogramu, finančného plánu a akčného plánu PHSR.

I. Analytická časť PHSR

Socio-ekonomická analýza MČ Staré Mesto

1. Vymedzenie, poloha, historický vývoj a základná geografická charakteristika územia

1.1 Vymedzenie a poloha územia

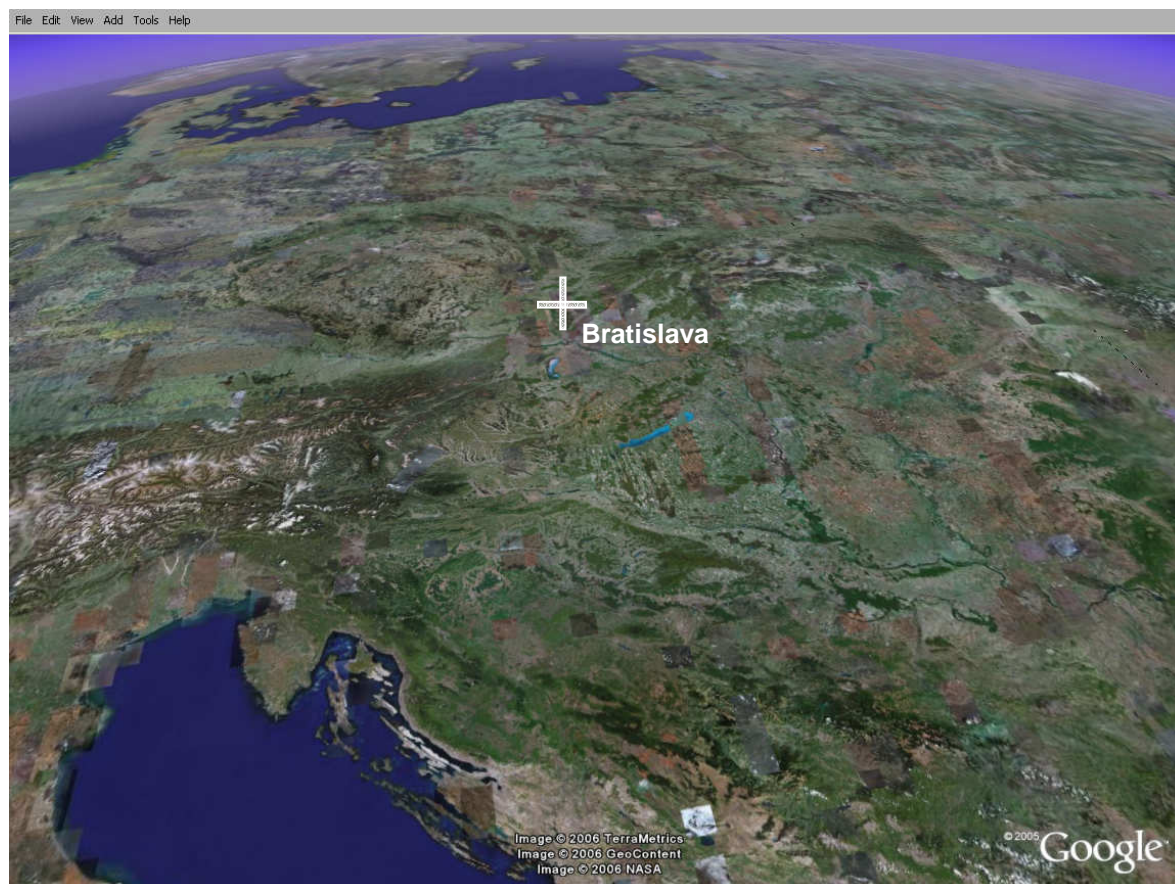
Mestská časť Bratislava – Staré Mesto predstavuje osobitnú urbánnu štruktúru, s jedinečnou morfológicko-urbanistickou, hospodárskou a sociálno-demografickou štruktúrou. Predmetné územie je vymedzené na základe administratívnych hraníc. Zahŕňa územno-správnú jednotku Bratislava – Staré Mesto, ktorá má od 1.1.1997 štatút obce a okresu. Rozloha vymedzeného územia je 9,6 km² a k 31.12. 2006 tu žilo 41 581 obyvateľov. Hustota zaľudnenia bola v uvedenom čase 4331 obyv./ km². Hustotou zaľudnenia hodnotená mestská časť výrazne predstihuje mesto Bratislava (1159 obyv./ km²), z ostatných mestských častí Bratislavy sa jej približujú mestské časti Dúbravka (4027), Petržalka (3977) a Karlova Ves (3098).

Tri hranice mestskej časti Bratislava – Staré Mesto sú v urbánnej štruktúre Bratislavy pomerne jednoduché a ľahko identifikovateľné (severná, západná a južná), štvrtá, východná má pomerne komplikovaný priebeh. Severnou hranicou je železnica, západnou je od Mosta Lafranconi Mlynská dolina, od križovatky Patrónka v pokračovaní Lamačská cesta a Cesta na Červený most, južnou hranicou je od Mosta Lafranconi až po Starý most stred rieky Dunaj. Východná hranica mestskej časti Bratislava – Staré Mesto ide od Starého mosta k Pribinovej, pokračuje Košickou, Mlynskými nivami, Karadžičovou, Legionárskou, Račianskym a Miletičovou ul. k Trnavskému mýtu a odtiaľ cez Krížnu, Legionárskou, Račianskym mýtom a Smrečiansku ul. k železnici.

Hodnotenie polohy mesta, vidieckej obce alebo mestskej časti patrí medzi dôležité charakteristiky študovaného územia. Polohe priznávajú dôležitú úlohu pri vzniku, rozvoji a súčasných rozvojových možnostiach všetci autori, ktorí sa sídlami zaoberajú. Význam polohy sídla sa mení v období radikálnych politicko-spoločenských zmien prebiehajúcich v štáte, prípadne v širšom priestore štátu. Pre mestskú časť Bratislava – Staré Mesto znamenala zmena v roku 1989 výrazný vzostup významu polohy v súvislosti s jej rozvojovým potenciálom. Pri hodnotení geografickej polohy sídla sa z hľadiska kvality javov, ku ktorým sídlo priradujeme zvykne rozoznávať matematicko-geografická poloha, fyzicko-geografická poloha a sociálnoekonomicko-geografická poloha. Práve posledne menovaná zložka polohy nás oprávňuje povedať, že geografická poloha sídla je dynamická kategória.

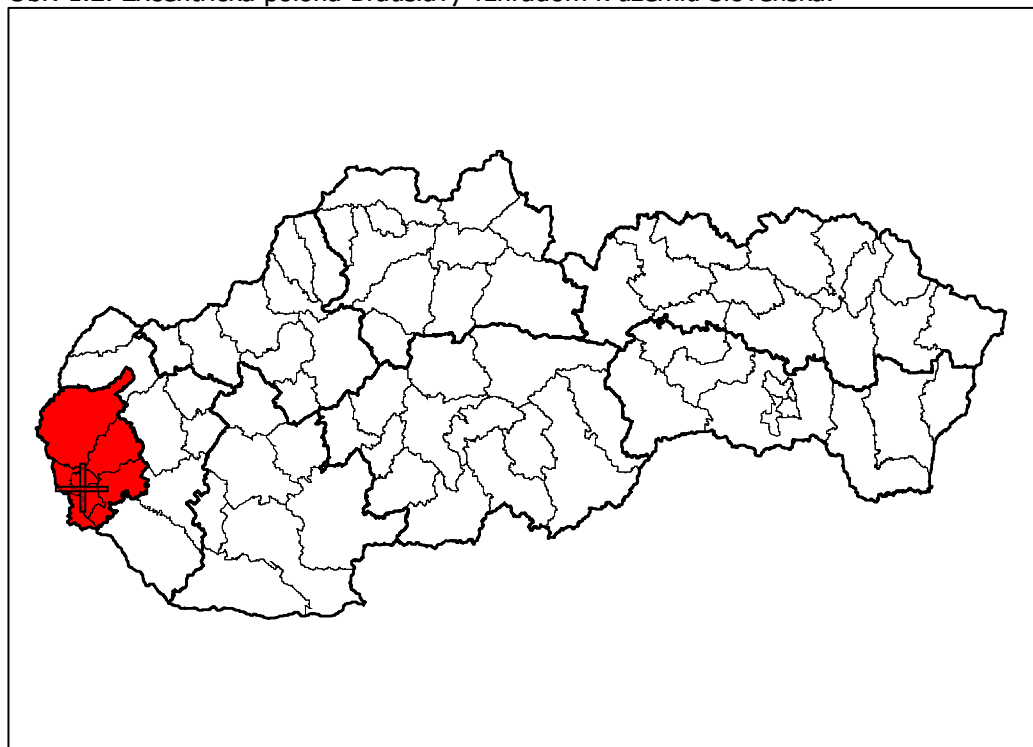
Matematicko-geografickú polohu mestskej časti Bratislava – Staré Mesto môžeme popísať súradnicami $48^{\circ} 09'$ severnej geografickej šírky a $17^{\circ} 07'$ východnej geografickej dĺžky. Uvedené súradnice sa vzťahujú k budove Magistrátu na Primaciálnom námestí. Fyzicko-geografickú polohu mestskej časti je vhodné hodnotiť v dvoch rovinách, a to v rovine makropolohy a mikropolohy. Z hľadiska makropolohy sa pri vzniku prvých sídiel na území tejto mestskej časti, jej vývoji v stredoveku, ale aj v období posledných 100 až 150 rokov významne uplatnil fakt, že v jej širšom priestore sa stretávajú štyri veľké prírodné celky, Alpy, Karpaty, Panónska panva a Viedenská kotlina (obr. 1.1). Predmetné územie bolo prirodzeným miestom, križovatkou, kde sa stretávali cesty smerujúce z východnej a juhovýchodnej časti kontinentu na západ a severozápad. Pozitívnu úlohu v začiatkoch osídľovania aj v neskoršom vývoji mala aj rieka Dunaj, ktorá bola nielen prirodzenou dopravnou cestou, ale viaceré brodové úseky v tomto priestore umožňovali prechod cez rieku. Z hľadiska fyzicko-geografickej mikropolohy je dôležitá skutočnosť, že mestská časť sa rozkladá na dvoch geomorfologicky odlišných celkoch. Východná časť leží na Podunajskej nížine, jej celku Podunajská rovina, západná časť leží v členitom celku Malé Karpaty, podcelku Devínske Karpaty, časť Bratislavské predhorie. Vyvýšené časti Bratislavského predhoria boli významné v začiatkoch osídľovania tejto mestskej časti, rovinaté územie na východe sa stalo kľúčovým priestorom pre rozvoj od stredoveku.

Obr. 1.1. Fyzicko-geografická makropoloha Bratislavy.

Z hľadiska sociálnoekonomicko-geografickej polohy v makromierke sú pre mestskú časť Bratislava – Staré Mesto dôležité tri skutočnosti. Po prvé, toto územie sa, aj v dôsledku spomínaných prírodných bariér, stalo v historickom vývoji kontaktným priestorom západných a východných kultúr. V širšom priestore tejto mestskej časti v dôsledku toho v historickom vývoji často oscilovala kooperácia a konfrontácia dvoch rôznych „svetov“. Najlepším príkladom konfrontácie je „železná opona“ z obdobia 1948 – 1989 oddeľujúca komunistický svet od kapitalistického, veľmi dobrým príkladom kooperácie je vývoj po roku 1989. Po roku 1989 získala Bratislava a určite aj samotná mestská časť Bratislava – Staré Mesto efekt „bránovej polohy“ medzi západnou a východnou Európou, čo sa pozitívne prejavilo v rozvoji jej ekonomickej bázy. Po druhé, predmetné územie v historickom vývoji, vrátane súčasného obdobia, významne ťaží z polohy v blízkosti dvoch dôležitých politicko-kultúrnych a hospodárskych centier Európy, Viedne a Budapešti. Stavebný a funkčný rozvoj mestskej časti v období, keď bola od roku 1536 po dobytí Budína tureckými vojskami hlavným mestom Uhorska, do roku 1830 korunovačným a do roku 1848 snemovným mestom Uhorska bol pozoruhodný. Dnes môžeme veľmi dobre sledovať pozitívne efekty prejavujúce sa vo vývoji mestskej časti Bratislava – Staré Mesto v kontexte vývoja vzťahov medzi Bratislavou a Viedňou. Po tretie, dôležitou črtou socioekonomicko-geografickej makropolohy mestskej časti je jej výrazne excentrická poloha k ostatnému územiu Slovenska (obr. 1.2).

Obr. 1.2. Excentrická poloha Bratislavy vzhľadom k územiu Slovenska.

Aj napriek tejto excentrickejši si Bratislava dlhodobo udržiava pozíciu hlavného politického, hospodárskeho a kultúrneho centra územia Slovenska. Získanie štatútu hlavného mesta nezávislého

štátu 1.1.1993 prinieslo Bratislave a aj hodnotenej mestskej časti nielen celý rad rozvojových impulzov, ale aj „povinnosti“. Bratislava a mestská časť Bratislava – Staré Mesto sú vzhľadom na túto črtu polohy dôležitým tranzitným priestorom medzi Slovenskom a západnou Európou, čo kladie nároky nielen na dopravnú infraštruktúru, ale aj na sféru služieb a obchodu.

1.2 Historický vývoj územia

Najstaršie hmotné reliktosídlenia na území dnešnej mestskej časti Bratislava – Staré Mesto poznáme iba z jej archeológie. Počiatky osídlenia skúmanej oblasti v jadre dnešnej Bratislavy sa spájajú predovšetkým s kvalitami jej pôvodného prírodného prostredia, v ktorom sa koncentrovalo súčasne viacero žiaducich podmienok. Kontaktné územie veľkej rieky, pohoria a nížiny poskytovalo dobré možnosti pre zakladanie sídiel s dostatkom dreva, lovnej zveri, rýb a úrodnej pôdy. Napriek situácii komplikovanej silnou fluvialnou a antropogénnou modeláciou terénu je v širšom priestore mestskej časti dokázaná kontinuita osídlenia už od čias prítomnosti prehistorických skupín lovcov a zberačov v staršej dobe kamennej. Toto územie je pravdepodobne svedkom lokálnych počiatkov samotného sídelného procesu okolo 3. tisícročia pred našim letopočtom, kedy si na vhodných miestach ľudia postavili prvé obydlia. Najmä na reliéfnych a dopravných predpokladoch, v lokalite diaľkového transferu osôb a tovaru bol postupne utvorený aglomerát malých osád. O skutočných fyzických prejavoch osídlenia možno hovoriť už od neolitu. V tomto období sa objavuje poľnohospodárstvo a remeslo. Archeologické stopy sú z vyvýšených polôh (najmä pod hradným kopcom a z Mlynskej doliny) a dokladujú stopy kultúr volútovej keramiky, lengyelskej keramiky, eneolitickej kultúry kanelovanej keramiky, staršej doby železnej a kalenderberskej.

V 1. storočí p.n.l sa tu usadili Kelti a postavili si prvé trvalé sídlo mestského charakteru., oppidum. Rozprestieralo sa na veľkej ploche neskoršieho stredovekého mesta, nevylučuje sa ale ani väčšia aglomerácia. Na dnešnom hrade malo oppidum akropolu a na Kapitulskej ul. sú dokonca stopy po keltskej kamennej architektúre. Oporným bodom i u oveľa neskoršieho slovansko-avarského osídlenia (7.-8. st. n. l.) bolo hradné návršie, v tomto období však bolo hustejšie osídlenie predpolie Devínskej brány. Za Samovej ríše bola intenzívne osídlená aj Podunajská rovina. Veľkomoravská éra bola zrejme vyvrcholením ranostredovekého osídlenia predmetného územia. Až do tohto obdobia siahajú korene neskoršieho priestorového vzorca osád a napokon aj morfológie dnešnej mestskej časti. Základ bol daný založením chráneného vyvýšeného hradiska s hlineno-dreveným valom z 9. storočia na Bratislavskom hrade. Opevnené veľkomoravské hradisko malo popri obrannej i funkciu náboženského a obchodného centra. Hradisko malo široké husto zaľudnené zázemie, predovšetkým poľnohospodárskych, rybárskych a obchodných osád.

Zdá sa, že aj po maďarskom vojenskom víťazstve sa veľkomoravské osídlenie vyvíjalo bez prerušenia. V post-veľkomoravskom podhradskom zázemí, na východnom úpätí pod kamenným palácom sa vyvíja trhová osada významom čoskoro prevyšujúca všetky ostatné. Základným determinantom vývoja jej morfológie bola mikrolokalizácia ciest zbiehajúcich sa do dunajských brodov. Bodom hierarchicky najvyššieho rádu bola predpokladaná križovatka ciest, ktoré viedli dnešnými ulicami Michalsko – Ventúrskou a Panskou – Laurinskou. Charakteristické rozšírenie Ventúrskej ul. je zrejme reliktom trhového protocentra. Z osady sa neskôr formuje mestečko, Al Idrisi v 12. storočí popisuje Bratislavu už v podobe „stredne veľkého mesta s tesne vedľa seba budovanými kamennými domami“ (Horváth et al., 1978). Západná časť jadra tohto mesta bola románskym mestom s centrom pri dnešnom Dóme Sv. Martina. Ten sa začal stavať v roku 1302 na mieste predtým súkromnej kaplnky Sv. Martina. Zástavba sa dopravných tepien neskôr musela rozšíriť výstavbou bočných uličiek, do polovice 13. storočia najskôr na západ a následne aj východným smerom, kde boli vhodnejšie reliéfne podmienky. Mesto expanduje do celého dnešného historického jadra a centrum sa posúva na nové priestrannejšie Hlavné námestie. Do novej lokality sa presunuli Františkáni a v tom čase už hovoríme o gotickom meste. V poslednej tretine 13. st. totiž románsku architektúru dopĺňa nový typ domu, dom richtára Jakuba.

V ďalšom období sa pôdorys mesta takmer nemenil, aj keď priaznivý vývoj načas zvrátil vpád Tatárov v roku 1241. Na začiatku 14. st. sa mesto rozširuje pozdĺž hlavných príjazdových ciest do osád pod svahmi Malých Karpát. Osobitným prvkom stredovekého mesta bolo židovské geto, až do roku 1526 so synagógou na neskoršej Nedbalovej ul. Keďže mesto začalo byť husto osídlené, vyvíjajú sa za hradbami nové sídelné formy, predmestia, Osada Sv. Michala, Osada Sv. Vavrinca, osídlenie na dnešnej Vysokej ul. a na konci 14. st. Rybárske predmestie a osídlenie na dnešnej Dunajskej, Kozej, Panenskej, Obchodnej, Špitálskej a Vydrice. Poľnohospodárske dvory sú z mesta vytláčané práve na tieto predmestia. Vznik a rozvoj predmestí sa označujú za dejinné urbanizačné procesy za účasti dobových magnátov a cudzincov. V roku 1439 je povolená stavba prvého dreveného mostu cez Dunaj. Od polovice 15. st. až do 16. st. prebehla úplná prestavba hradu, z 15. st. je významnou stavbou aj Stará radnica zostavená z postupne skúpených domov. Podobne nesúrodé budovy boli adaptované aj pre Academiu Istropolitanu, stavajú sa aj nové meštiacke domy, na konci 15. st. sú v meste vyplnené posledné prieluky a fronty záhrad. Stiesnené priestory podmienili nepravidelnosť pôdorysu gotického mesta. Veľký trhový priestor bol na konci Laurinskej ul., starý trh ešte z románskeho mesta bol na križovatke Panskej a Ventúrskej, ďalší na Hlavnom a Františkánskom námestí. Trhové mesto chránil fortifikačný systém, významnou dominantou mesta bol cirkevný komplex v západnej časti mesta pod hradným kopcom.

Renesancia začiatku 16. st. ponechala mestu predchádzajúci ráz. Ustanovenie mesta za hlavné mesto prinieslo ďalšie opevňovanie, rozvoj hospodárskeho zázemia, prvé koncentrované obytné štvrte a formovanie skutočného centra mesta. Sídelná štruktúra sa zásadne nerozrastala až do 17. st., kedy začína mesto podliehať priestorovej expanzii nielen za vnútorné hradby, ale od začiatku 18. st. aj za

palisády výstavbou v Blumenthale na východe. Okolo novovznikajúcich vonkajších predmestí sa buduje tretí bratislavský obranný prstenec, ochranné valy, šiance. Stavebný vývoj na hradnom vrchu končí reprezentatívnymi dostavbami paláca. V 18. st. zástavba bratislavského historického jadra rešpektuje vo veľkej miere pôvodnú topografiu, no o súvislej stredovekej zástavbe je najmä v dôsledku vývoja v období vrcholnej prosperity Bratislavy ako uhorského hlavného mesta hovoriť problematické. Zastúpené síce sú architektonicky ucelené prvky a objekty románske, gotické a renesančné, no v tom čase sa zastarané konštrukcie len nahradzovali a modernizovali v duchu doby a módy. Faktom však je, že najvplyvnejší obyvatelia pôvodné úzke a dlhé gotické parcely spájali a mesto získalo honosnou výstavbou v 18. storočí svoje najhodnotnejšie šľachtické mestské paláce.

Nástup barokovej éry sa spája s ranobarokovým Pálffyho palácom. Až po jeho vzore vznikol arcibiskupský letný palác. Šľachtické paláce zaberajú 2-3 pôvodné parcely a budujú sa zvyčajne do výšky dvoch poschodí. Barokový charakter architektúry vystriedalo počas 18. st. rokoko a neskorobarokový klasicizmus. Jesenákov, Keglevichov, Esterházyho a Pálffyho palác sú barokové, rokoko reprezentujú Balassov, Apponyiho, Erdődyho, Kutscherfeldov a Mirbachov palác, klasicizmus Pauliho, Zichyho a Primaciálny palác. Po roku 1775 sa začínajú búrať prekážajúce vnútorné hradby a priekopy sú zasypané. Do 18. st. siahajú počiatky nového hospodárskeho prvku, manufaktúr, zameraných najmä na textilné produkty. V tomto období sa zásadne zhusťuje zástavba Podhradia a pozdĺž ciest do viníc sa objavujú nové sakrálne i svetské stavby.

Na začiatku 19. st. v roku 1811 vyhorel hrad, nasledujúce obdobie sa spája s úpadkom po strate štatútu hlavného mesta. V priebehu storočia však Bratislava hospodársky ožíva, nastupuje moderná železničná doprava a priemysel. Mesto sa rozširuje, po príchode železnice v polovici 19. st. sa novou urbanistickou osou stáva dnešná Štefánikova ulica pokračujúc južnejšie rušným dnešným Námestím SNP, Kamenným nám a ďalej na Špitálsku ul. Do druhej polovice 19. st. vzniká dnešná Štúrova ul. na mieste lesnej cesty k Dunaju a v roku 1891 je v predĺžení jej osi dokončený prvý pevný bratislavský most s nástupným priestorom dnešného Štefánikovho námestia. Tesne k mestu priliehajú nové priemyselné areály tovární, od roku 1894 fungovala továreň na káble a izolačné rúry, od 1895 rafinéria Apolo, od 1896 najväčšia čokoládovňa v Uhorsku Stollwerck a továreň na smaltovaný riad Sphinx. V rokoch 1865-67 bol regotizovaný Dóm Sv. Martina, postavila sa Hlavná stanica, paláce Esterházyho, Lafranconiho a Karácsonyiho. Z tohto obdobia sú aj vily okolo Štúrovej a Palisád. V meste začína rásť nový urbanistický prvok, záhradné mesto s eklektickými vilovými stavbami. Záhradné mesto sa neskôr v 20. storočí rozšírilo prakticky do celej západnej polovice mestskej časti Bratislava – Staré Mesto.

V prvej polovici 20. st. vzniká celá štvrť s pravouhlou uličnou sieťou na mieste ľavobrežných lužných lesov, postavený je Blumentálsky kostol, neogotické domy dopĺňa nástup viedenskej a maďarskej secesie. Od roku 1914 začína premávať elektrifikovaná železnica do Viedne. V prvých desaťročiach sa stavia už aj mnoho skutočných moderných stavieb, vrátane moderných víl, najmä v západnej časti. Raidlov pásmový plán strieda nový generálny regulačný plán, ktorý rieši najmä komunikačnú kostru na východe a severovýchode. Zásadnejším priestorovým rastom vo vzťahu k mestskej časti Bratislava –

Staré Mesto bolo na začiatku 20. storočia šírenie vilovej zástavby do záhradného mesta po svahoch vinohradov v západnej časti Starého Mesta. Rázný nástup medzivojnovkej moderny obohatil mestskú časť o dodnes neprekonané prvky. Postavený je komplex Avionu, neologická synagóga, Ymca, budova SAV, internát Lafranconi, Živnodom, Mestská sporiteľňa na Kamennom námestí, Bellušove družstevné domy, obchodný dom Dunaj, výšková budova Manderla, Národná banka, Karfíkov dom služieb Baťa, Harmincove Tatrabanka a Slovenské Národné Múzeum, Grémium na Gorkého ulici, Burza, Okresná sociálna poisťovňa na Bezručovej ul. a iné. Počas vojnovkej Slovenskej republiky bol popod hradný vrch prerazený pôvodne cestný tunel a za jeho západným vyústením sa upravilo nábrežie pre výstavbu areálu PKO. Na konci vojny v roku 1945 utrpel veľké škody hlavne priemysel, ale poškodené boli i niektoré iné časti mesta.

Už od 50-tych rokov 20. st. sa začínajú do urbánneho prostredia mestskej časti implantovať nové prvky, ktoré sa presadili na jej severovýchodnom okraji. Tu sú počiatky bratislavských sídlisk, zatiaľ ešte z tradičných tehál a v kontexte existujúcej blokovej zástavby menšieho rozsahu. Panelový prototyp domu od Karfíka z roku 1954 dodnes stojí na Kmet'ovom námestí. Morfológiu mestskej časti zásadne pozmenili mnohé objekty a zóny vznikajúce v dôsledku rozvoja sektoru služieb a pre potreby rozširujúceho sa inštitucionálneho života. Funkcionalistická Nová pošta je prvou takouto povojnovou stavbou. Nasledujúce desaťročia priniesli mnoho stavieb, ktorých vplyv na hmotný obraz celej mestskej časti je nespochybniteľný (pamätník na Slavíne, hotel Kyjev, budovy obchodného domu Tesco, študentský domov pri Horskom parku, amfiteáter pri horskom parku, budova Slovenského národného archívu a iné). Projekt veľkého pravobrežného mesta, mestskej časti Bratislava – Petržalka a jeho dopravného prepojenia s ľavobrežnou Bratislavou sa mestskej časti Bratislava – Staré Mesto zásadne dotkol novým premostením Dunaja, pre celé obdobie komunizmu typicky symbolickým spôsobom. Vybudovaním Nového mostu bola spôsobená deštrukcia Podhradia, židovskej štvrte, Suchého Mýta a Hodžovho námestia, izolácia hradného vrchu a dôsledná plošná asanácia. Podobný charakter mala súbežná transformácia Špitálskej ulice s Kamenným námestím.

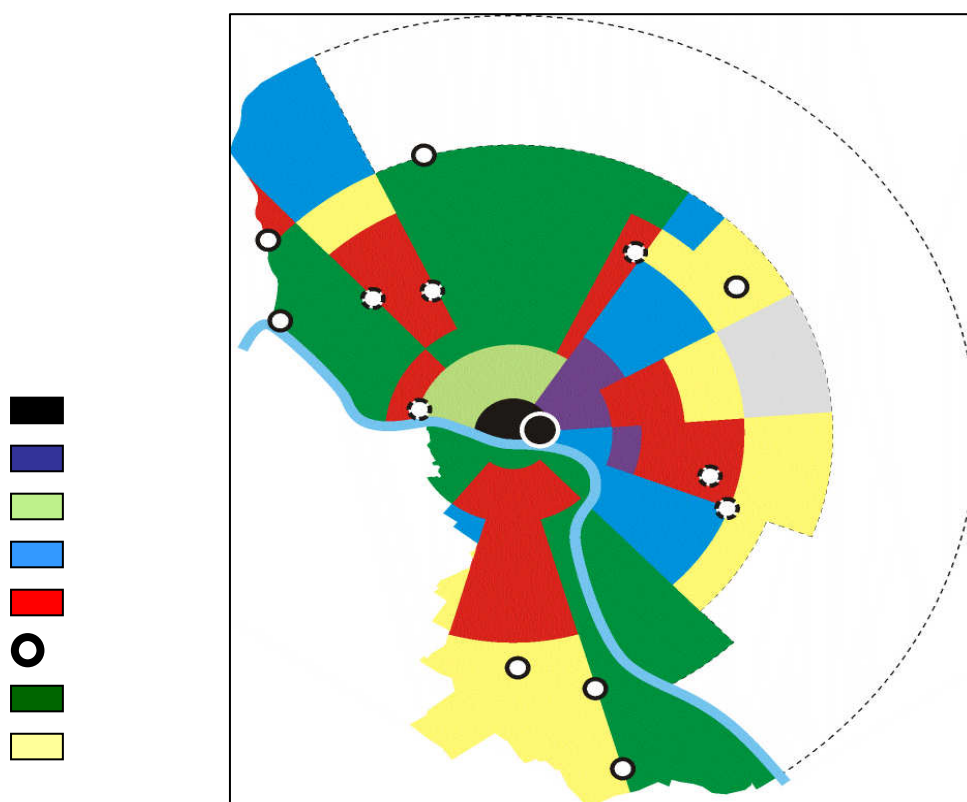
Urbánny rozvoj po 2. svetovej vojne výrazne zasiahol aj západnú časť predmetného územia. Vzhľadom na prírodný a polohový potenciál tohto územia (rozsiahla zalesnenosť a mierna členitosť reliéfu a výhodná poloha k centru) sa „Vnútorne hory“ stali najznámejšou a najrozsiahlejšou oblasťou výstavby rodinných domov, prevažne vilového typu. Neskôr, najmä od 70-tych rokov tu postupne začínajú prenikať i iné funkcie (školská, administratívna, dopravná, vedecko-výskumná, kultúrna, športovo-rekreačná a iné) a aj výstavby väčších bytových domov.

Posledná vývojová etapa sa od predchádzajúcej oddelila liberalizáciou poľa aktérov činných v tvorbe hmotných štruktúr. V 90-tych rokoch 20. st. iniciatívu od štátu a štátnych inštitúcií preberá konštituovaný a importovaný súkromný sektor. Súkromné aktivity a komercializácia v mestskej časti sú na pozadí celej post-komunistickej transformácie mestskej časti, obchodno-službového centra na východe i vilovej zástavby na západe. Mestská časť Bratislava – Staré Mesto je veľmi rýchlo rehabilitovaná s navrátením prirodzeného statusu lukratívnej zóny, hoci proces rehabilitácie zďaleka

nie je ukončený. Nadalej pokračuje kvalitatívny vzostup a intenzifikácia na prázdnych alebo menej intenzívne využívaných lokalitách. Podobný vývoj je typický pre celé centrum mesta ako aj pre územie západnej polovice mestskej časti. V obidvoch týchto častiach mestskej časti Bratislava – Staré Mesto sa popri rekonštrukciách a solitérnych nových stavbách objavujú i rozmernejšie projekty obytného, administratívneho alebo polyfunkčného charakteru. Schematické znázornenie procesov, ktoré menia v období po roku 1989 urbánne štruktúry centra mesta a vilových štvrtí ukazuje obr. 1.3 (časové ohraničenie jednotlivých etáp má len rámcový charakter).

Obr. 1.3: Základné procesy meniace urbánne štruktúry jednotlivých zón Bratislavy.

	Skoro post-socialistické mesto v iniciálnej fáze tranzície	Dospelé post-socialistické mesto v plnej fáze tranzície	Neskoré post-socialistické mesto v plnej fáze tranzície	Skoro kapitalistické mesto vo finálnej fáze tranzície
	(1990 - 1995)	(1995 - 2000)	(2000 - 2005)	(po 2005)
Centrum mesta	Komercializácia	Revitalizácia a komercializácia	Revitalizácia a intenzifikácia	Komerčná citadelizácia
Vnútročné mesto	Komercializácia	Komercializácia a revitalizácia	Revitalizácia	Manhatanizácia
Vilové štvrte		Revitalizácia a intenzifikácia	Rezidenčná citadelizácia	Ekologizácia a intenzifikácia
Priemyselné zóny		Deindustrializácia	Polyfunkcionalizácia a revitalizácia	Revitalizácia
Socialistické sídlišká		Polyfunkcionalizácia	Tercializácia a intenzifikácia	Stavebná rekonštrukcia
Semi-vidiecke jadrá			Revitalizácia a „rezidenčná suburbanizácia“	Revitalizácia a „rezidenčná suburbanizácia“
Lesy				Rezidenčná suburbanizácia
Poľnohospodársk a pôda			Suburbanizácia	Suburbanizácia

1.3 Základná geografická charakteristika územia

1.3.1 Fyzicko-geografická charakteristika

Geologický podklad hodnoteného územia tvoria hlbinné magmatity mladšieho paleozoika (biotitické až muskovitické granity, granodiority, miestami diority), metamorfity proterozoika (svorové ruly a paraluly, hadce, amfibolity) prekryté na nive a terasách Dunaja kenozoickými formáciami v podobe fluviálnych sedimentov (štrkov pieskov, hlín). Genéza reliéfu je spätá s tektonickým vyzdvihnutím jadrovej devínsko-bratislavskej kryhy, fluviálnou sedimentačnou činnosťou Dunaja a eróznou-akumulačnými svahovými procesmi. Vysoko vyzdvihnutý blok výbežku Malých Karpát je ostro oddelený zlomovými svahmi paralelne z juhu Devínskej brány a zo severu Lamačskej brány. Na západnom okraji bloku sa prejavila priečna tektonická porucha Mlynskej doliny. Sklon svahov vyzdvihnutej časti miestami zmierňujú zvyšky terás a spestrujú úvaliny, výmole a rôzne antropogénne formy. Miernejším sklonom klesá reliéf cez systém uložených terás až k riečnej nive, ktorá je na ľavom brehu Dunaja najmladšou a najnižšie položenou súčasťou predmetného územia.

V nadväznosti na uvedené vytvárajú povrch mestskej časti Bratislava – Staré Mesto geomorfologicky dve odlišné časti. Východnú časť, približne po líniu, v osi ktorej sú dnešné Staromestská, Banskobystrická, Žilinská a Karpatská ul. vypĺňa celok Podunajská rovina (je súčasťou oblasti Podunajská nížina) od tejto osi smerom na západ sa rozkladá časť Bratislavské predhorie (je súčasťou podcelku Devínske Karpaty a celku Malé Karpaty). Bratislavskému predhoriu sa zvykne hovoriť aj Vnútorne hory. V celom rozsahu bol terén antropogénne značne pozmenený, najmarkatnejšie umelým vyvýšením a nivelizáciou pôvodného systému riečnych ramien a reguláciou koryta rieky.

Klimageograficky patrí územie k najteplejším na Slovensku s nížinnou klímou a miernou inverziou teplôt. Južné a východné okraje mestskej časti patria do teplej a veľmi suchej klimatickej oblasti s veľmi dobrým až dobrým oslnením reliéfu, centrálna a severná časť do teplej a suchej až mierne suchej klimatickej oblasti s dobrým oslnením reliéfu a teplej a suchej klimatickej oblasti so slabým oslnením reliéfu. Priemerná ročná teplota dosahuje 10,3°C, priemerná januárová -1,4°C a júlová 20,9°C. Priemerný ročný úhrn zrážok je 642 mm, s minimom 37 mm v septembri a 72 mm v júli, pričom lokálne sa prejavuje konfigurácia reliéfu. Južným okrajom mestskej časti preteká rieka Dunaj s priemerným ročným prietokom 2020 m³/s a šírkou regulovaného koryta 260 m. Na juhozápadnom okraji vteká do Dunaja Vydrica, potok prameniacy a pritekajúci zo severu z Malých Karpát.

Pedogeograficky je takmer celé územie zdevastované, keďže ide o človekom intenzívne využívaný urbánny priestor. Prirodzené pôdy boli odstránené, prekryté a pretvorené na antropogénne pôdy

(kultosoly) a pôdy záhrad (hortisoly). Pôvodnú pokrývku tvorili fluvizeme karbonátové a vyššie kambizeme na pevných horninách a kambizeme nenasýtené nasilikátoch. Pôvodnú vegetáciu nížinných lužných lesov vo vyšších polohách striedal dubovo-hrbový les karpatský a ostrovčekmi dubového xerothermofilného lesa submediteránneho a skalnej stepi s ostrovčekmi dubovo-cerového lesa. V doline Vydrice sa vyskytoval lužný les podhorský. Vegetácia bola postupne odstránená a nahradená miestami parkovými a záhradnými formáciami. Z živočíšstva sa vyskytujú spoločenstvá druhov typických pre mesto (hojný je výskyt najmä vtákov, holuby, hrdličky, drozdy, vrabce, sýkorky a havrany). Špecifikom mestskej časti sú na Dunaj viazané čajky.

V nami sledovanom území môžeme rozlíšiť šesť nasledovných typov prírodnej krajiny: (1) nivy s hlbšou hladinou podzemnej vody s tvrdým lužným lesom na nivných a lužných pôdach karbonátových, (2) staré agradačné valy so suchomilnými ponticko-panónskymi dubinami až lesostepou na karbonátových černozeziach, (3) prevažne nízke terasy a náplavové kužele s dubovo-hrbovými lesmi na karbonátových pôdach nasýtených, (4) plošiny s dubohrabinami na hnedých pôdach nasýtených, (5) svahy s teplomilnými dubinami až dubohrabinami na karbonátových pôdach nasýtených a (6) predhoria a vrchoviny na prevažne silikátových substrátoch s dubohrabinami na hnedých pôdach nasýtených.

1.3.2 Sociálnoekonomicko-geografická charakteristika

Dve rozdielne základné geomorfologické jednotky, ktoré sa nachádzajú na území mestskej časti Bratislava – Staré Mesto sa premietli aj do troch spoločenských intraurbánných štruktúr. Rozdiely vo fyzicko-geografickej štruktúre Bratislavského predhoria (západnej časti predmetného územia) a Podunajskej roviny (východnej časti) vytvorili v historickom kontexte základ pre výrazné rozdiely aj v ich morfologicko-genetickej štruktúre, funkčnej štruktúre a aj sociálno-demografickej štruktúre (obr. 1.6). Rozdiely v morfologicko-genetickej štruktúre týchto dvoch odlišných častí sme popísali na mieste, kde sa zaoberáme historickým vývojom územia. Tu len poznamenávame, že pre východnú časť je typická intenzívna viacpodlažná zástavba s často striedajúcimi sa štruktúrami z hľadiska architektonického i funkčného. Západná časť je ešte stále voľnejšie zastavaná, prevažne nízkopodlažnou zástavbou. V architektúre tu dominuje funkcionalizmus 20. storočia a vo funkčnom využívaní objektov, aj napriek intenzívnej infiltrácii ostatných funkcií v povojnovom období, je stále dominantná obytná funkcia.

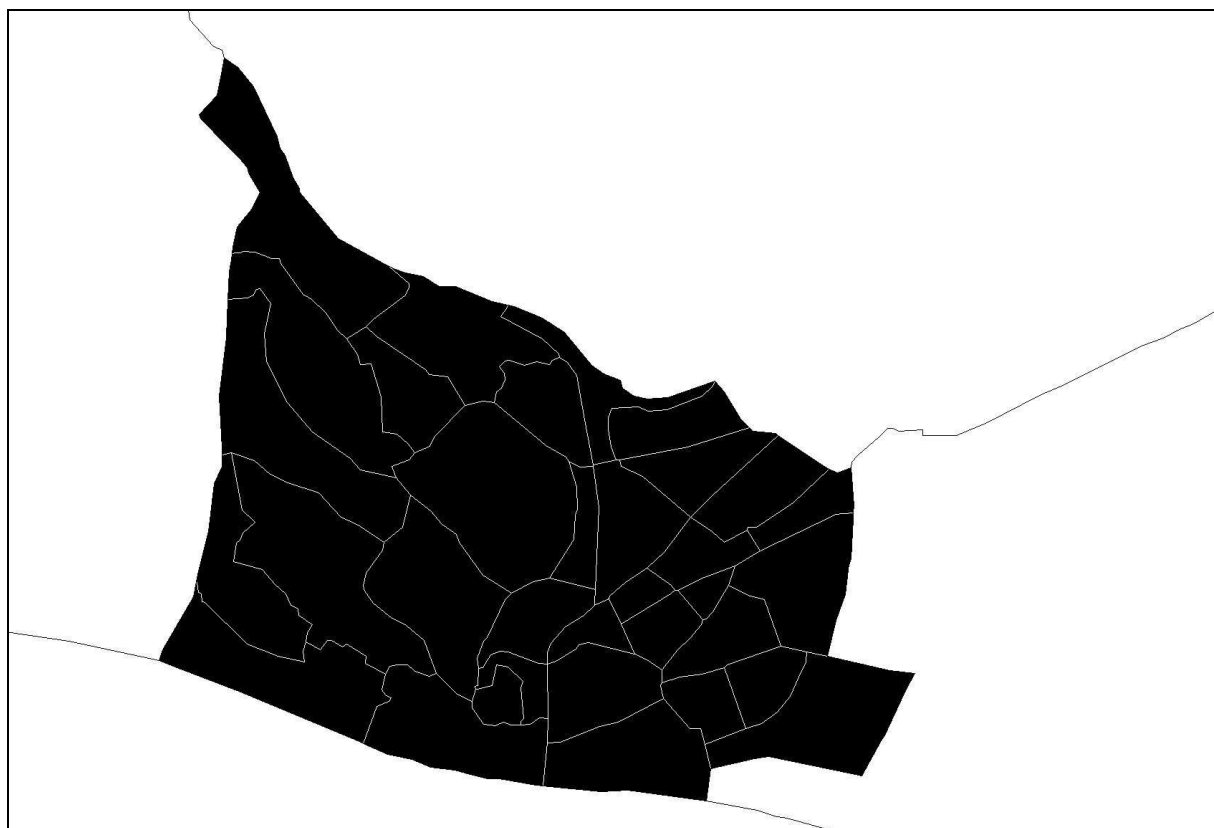
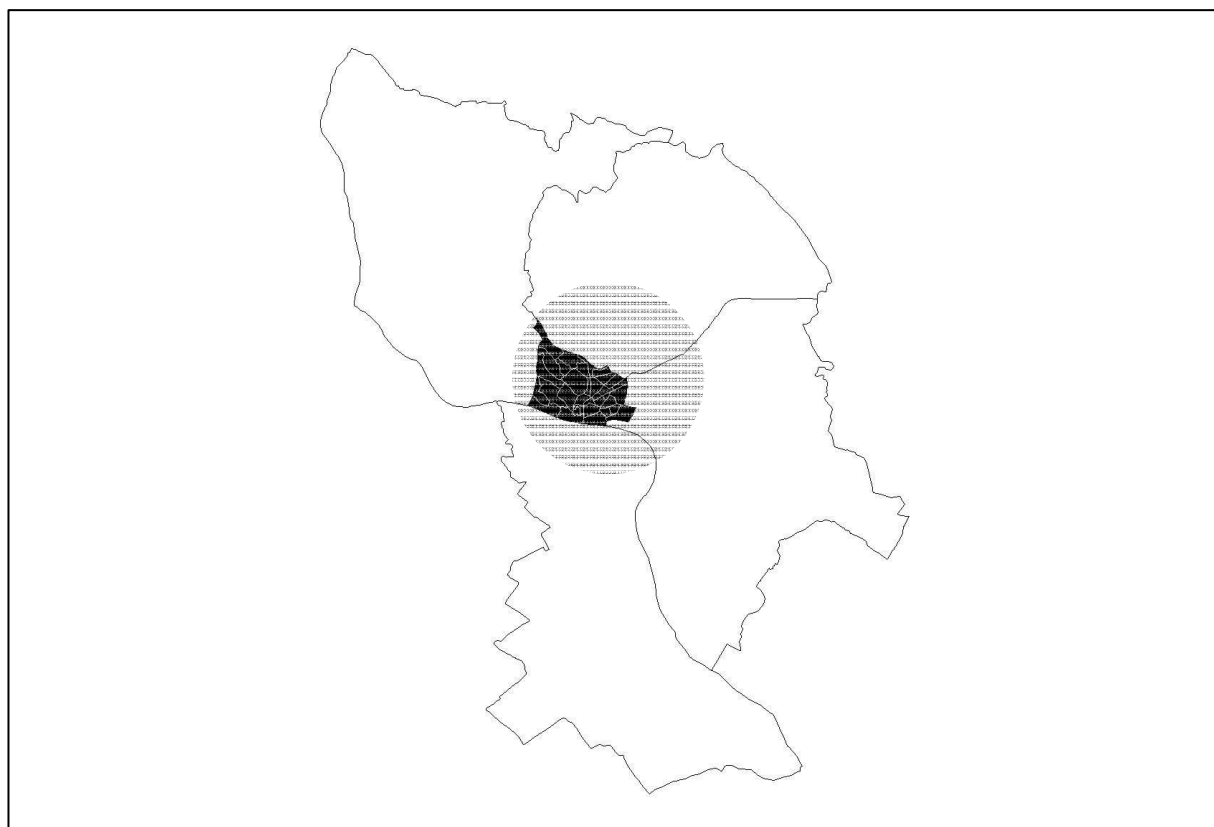
Z hľadiska súčasnej funkčnej, resp. ekonomickej štruktúry najpodstatnejšou skutočnosťou je konštatovanie, že na ľavej strane Dunaja v hraniciach mestskej časti Bratislava – Staré Mesto, prevažne na jej východnom rovinnom stupni sa vyvinulo obchodno-službové centrum (v anglickej literatúre známe ako CBD – Central Business District) celomestského významu. Centrum mesta

vytvára územne kompaktný súbor 20 urbanistických obvodov, ku ktorému dospejeme zdôvodneným vylúčením zjavne necentrálnych obvodov obklopujúcich aproximatívne centrum mesta: Podhradie (007) je územím potenciálne vysokej centrality, no v súčasnosti len s torzovitou zástavbou, Nemocnica-Partizánska (012) spolu so Slavínom (013) a Sokolovňou (047) sú územiami s dominanciou obytnej vilovej zástavby, Tlačové centrum (025) a Pribinova (268) zatiaľ rovnako vylučujeme, aj keď ide o územie potenciálne centrálné (tieto urbanistické obvody sú desaťročia rezervované pre expanziu existujúceho bratislavského centra, pričom v súčasnosti sa táto ich perspektíva naplňuje) a Hlavná stanica (050) je zatiaľ zónou dopravnej infraštruktúry, preto bola tiež vylúčená (Ondoš, Korec 2004). Rešpektujúc hranicu mestskej časti, ktorá prebieha po významných cestných komunikáciách získavame nasledovný súbor 20 urbanistických obvodov tvoriacich vymedzené centrum Bratislavy: Hrad (001), Hradný svah (002), Lýceum (003), Pamätník SNP (004), Bratislava-historické jadro (005), Reduta (006), Štefánka (014), Charitas (015), Metropol (016), Rajská ulica (017), Bezručova ulica (018), Jakubovo námestie (019), Justičný palác (020), Karpatská ulica (051), Banskobystrická ulica (052), Nová Scéna (053), Rektorát techniky (054), Avion (055), Hydroconsult (056) a Žilinská ulica (209). Do centra mesta patria teda aj štyri urbanistické obvody Bratislavského predhoria (Hrad, Hradný svah, Lýceum a Štefánka).

Zaoberať sa vymedzením centra mesta a hodnotením jeho osobitej pozície v meste je dôležité z viacerých dôvodov. Centrum mesta nie je len najcennejším priestorom v trhovom zmysle, teda koncentráciou elitného funkčného diania, ale i symbolom, obrazom súčasného významu, života celého mesta. Ak sa donedávna konštatovalo, že Bratislava je reálne hierarchicky nižšie situovaným hlavným mestom než susedné metropoly Rakúska, Maďarska a Česka, nebolo to iba pričinením veľkosti Bratislavy. Neprehliadnuteľná bola tiež všeobecná frustrácia z perzistencie morálne zastaralých prvkov v centre mesta a jeho všeobecné funkčné a stavebné zaostávanie. Obhajoba nevýhodou z krátkeho trvania najvyššej administratívnej funkcie, t.j. štatútu hlavného mesta nezávislého štátu je oprávnená, ale i zbytočná. Ako možno vidieť aj z obr. 1.3 vývoj z posledných rokov ukazuje na odstraňovanie negatívnych črt centra mesta.

Vývoj funkcií centra mesta po roku 1989 jednoznačne smeroval k posilňovaniu nevýrobných komerčných aktivít na úkor obytnej funkcie a výroby. Podľa prieskumu vykonaného v roku

Obr. 1.4 Poloha mestskej časti Bratislava – Staré Mesto a sieť jej urbanistických obvodov

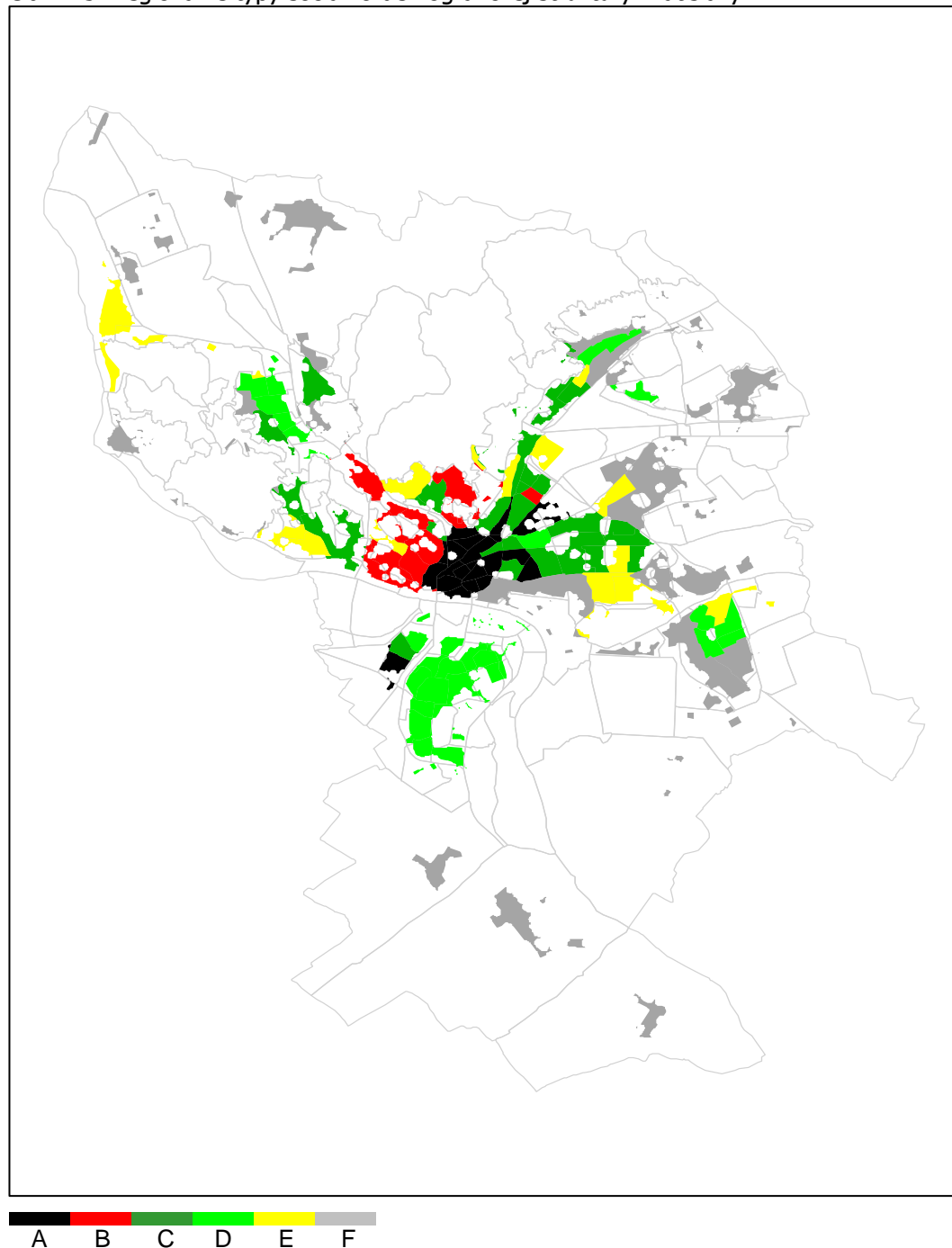

2002 sa podarilo v centre mesta identifikovať 1309 funkčných prvkov. Najpočetnejšie zastúpenými kategóriami boli maloobchod (244, resp. 18,6%), stravovanie a ubytovanie (150, 11,5%), peňažníctvo, poisťovníctvo a súvisiace činnosti (103, 7,9%) a poradenstvo, projektovanie a reklama (83, 6,3%). Menej zastúpené boli kultúra a šport (61, 4,7%), členské organizácie, cirkvi a politické strany (56, 4,3%), verejná správa, obrana a sociálne zabezpečenie (4,0%) a cestovné kancelárie (34, 2,6%). Silné postavenie verejnosprávnych funkcií, peňažníctva a poisťovníctva je spoločným znakom stavebných objektov v obvodoch *Rektorát techniky, Reduta a Bezručova ulica*, peňažníctva a poisťovníctva v obvodoch *Pamätník SNP, Štefánka, Rajská ulica a Jakubovo námestie*, poradenstva, projektovania a reklamy v obvodoch *Žilinská ulica, Rajská ulica, Metropol a Lýceum*. V obvode *Avion* bol významne zastúpený maloobchod. Veľkou skupinou urbanistických obvodov s dominujúcim maloobchodom, stravovaním a ubytovaním boli obvody *Nová scéna, Charitas, Bratislava-historické jadro, Pamätník SNP, Rektorát techniky, Reduta, Karpatská ulica a Hydroconsult*.

Z hľadiska sociálno-demografickej štruktúry predstavuje územie mestskej časti Bratislava – Staré Mesto takisto zvláštne územie vyznačujúce sa osobitnými črtami obyvateľstva. Heterogenita mestského obyvateľstva patrí medzi najzreteľnejšie črty urbánneho prostredia. Diferenciácia obyvateľstva v demografických, sociálnych a ekonomických dimenziách sa odráža do rozdielov v jeho správaní a režimov využívania celého mesta, resp. jeho jednotlivých relatívne samostatných častí, ako aj do rozdielov v pohybe v priestore mesta. Pri realizácii faktorovej analýzy (základom výskumu bolo 121 územných jednotiek na území mesta s počtom obyvateľov od 587 do 10 971 a 29 ukazovateľov ich demografickej, sociálnej, ekonomickej a bytovej štruktúry) ako metódy výskumu heterogenity sme využili štandardný výpočet faktorov a ich rotáciu, odporúčanú v záujme lepšej interpretácie základných dimenzií. Výsledné rotované riešenie faktorovej analýzy v Bratislave extrahovalo päť faktorov kumulatívne vysvetľujúcich variabilitu celého vstupného súboru premenných na 80%. Týmito faktormi boli rodinný status, sociálno-profesionálny status, status bývania, reprodukčný status a migračno-ekonomický status. Pri záverečnej typizácii územia Bratislavy z hľadiska jej sociálno-demografickej štruktúry bolo identifikovaných šesť nasledovných regionálnych typov (obr. 1.5) (Ondoš, Korec 2006):

Do **typu A** bolo zaradených 21 jednotiek tvoriacich súvislú oblasť mestského centra, rozkladajúcu sa od Hradu na sever pozdĺž Štefánikovej ulice, na východ pozdĺž Radlinského ulice a na juh po nábrežie Dunaja. Typ A (žije v ňom 9,5% obyvateľstva Bratislavy) je klasickým typom mestskej populácie centra v pokročilejšej fáze životného cyklu rodín s veľmi dobrým ekonomickým statusom, bývajúcej v starých bytoch a často už samostatne.

Obr. 1.5. Regionálne typy sociálno-demografickej štruktúry Bratislavy

Zdroj: Ondoš, Korec (2006)

Typ B zahŕňa 10 jednotiek na ľavom brehu Dunaja. Podľa interpretácie ide o typ mestskej vilovej populácie (žije tu 3,2% obyvateľov Bratislavy), vyznačujúcej sa najvyšším životným štandardom, ku ktorému pochopiteľne patrí aj dobrá kvalita bývania. Typy A a B sa vyznačujú pri hodnotení sociálno-profesionálneho statusu veľmi vysokou pozitívnou koreláciou ukazovateľov „vysokoškolské vzdelanie, pracujúci vo vybraných službách, podnikatelia a internet“ a takisto vysokou, ale negatívnou koreláciou ukazovateľov „nezamestnanosť, základné vzdelanie a robotníci“. Toto sú ukazovatele, ktorými sa

sociálno-demografická štruktúra obyvateľstva mestskej časti Bratislava – Staré Mesto najvýznamnejšie odlišuje od ostatného územia Bratislavy.

Pri **type C** ide o mestskú populáciu najstarších povojnových socialistických sídlisk (žije tu 22,0% obyvateľstva Bratislavy) s obyvateľstvom, rovnako ako v type A, v pokročilom štádiu životného cyklu rodín. Areály rozšírenia sa prekrývajú najmä s areálmi povojnovej expanzie bývania na východ mesta.

Typ D zahrnul 30 jednotiek, ktoré vyplnili ďalšie izolované priestory vynechané predchádzajúcimi regionálnymi typmi a časť z nich prilieha k okraju kompaktného mesta. Jednotky tohto typu sa vyskytujú vo všetkých smeroch od centra. Typ D (zahŕňa až 42,3% obyvateľov Bratislavy) sa dá označiť za obdobu typu C v mladšom vývojovom štádiu. Dôsledky monogeneračného osídľovania priestoru mesta, typické pre socialistické obdobie, zostanú v predstavenej podobe zrejme istý čas podstatnou pozorovateľnou črtou sociálno-demografickej diferenciácie Bratislavy.

V regionálnom **type E** sa umiestnilo šesťnásť jednotiek nachádzajúcich sa v rôznych častiach mesta (Dlhé Diely v Karlovej Vsi, Devínska Nová Ves, Na Hrebienku v Starom Meste, Kramáre, tri jednotky okolo Teplickej ulice v Novom Meste, sídlisko Experimentálka v Rači, Istrochem, sever Trnávky, časť Pošne, Prievoz a Vrakuňa). V prípade skupiny E ide tretí sídliskový typ populácie, disponujúci početnou vitálnou zložkou v štádiu najmladších rodín s deťmi. Typ E (žije tu 15,9% obyvateľstva Bratislavy) možno zaradiť na koniec vývojového radu typov C – D – E.

Do posledného regionálneho **typu F** sa zaradilo sedemnásť jednotiek vyplňajúcich obývanú periferiu hlavného mesta (bývalé pôvodné vidiecke sídla) s výnimkou veľkých nových sídlisk v Devínskej Novej Vsi, Rači, Podunajských Biskupiciach a vo Vrakuňi. Regionálny typ F (so 7,0% populácie mesta) v sebe spája kontrastné zložky obyvateľstva, podnikateľov a robotníkov, ktorí zdieľajú vzhľadom na použité indikátory podobný charakter bývania.

Sociálno-demografická diferenciácia Bratislavy v najhrubšej identifikovanej podobe pozostáva z oddelenia *sociálno-ekonomického pólu* mestskej spoločnosti (drahších lokalít vilovej a starej zástavby centra, typy A a B) a oddelenia zmiešanějších typov. Výsledok zhruba zodpovedá výstupom celkom inej metodiky ukázanej Carterom (1995), založenej na indexoch segregácie hlavných zamestnaneckých skupín. Takými sú v jednom bloku tri monogeneračné sídliskové typy a posledný, periférny typ, kde je zmiešanie zložiek okolo pólov najviditeľnejšie.

Uvažujúc ďalej o možnostiach budúcich ohrození vychádzajúcich z potenciálne konfliktnej polarizácie mestskej spoločnosti, ohrozené budú práve zmiešané lokality sídlisk (s 80% obyvateľstva) a okraj mesta (so 7%). Za *bezrizikové* možno považovať centrum a prilahlé zóny, kde sa budú lokalizovať len separovaní imigranti z najvyšších častí spoločenského rebríčka. Potenciálne ohrozenie vidíme v najstarších sídliskách, kde po ukončení životného cyklu generácie môže dôjsť k spoločenskej degradácii. Za najbezpečnejšie považujeme lokality vilovej zástavby, ktoré sú heterogenizácii vyvolanej vplyvom imigrácie najmenej prístupné.

Obr. 1.6: Morfológicko-genetický a funkčne odlišné dve oblasti mestskej časti Bratislava – Staré Mesto.

Použité zdroje a literatúra:

Horváth, V. (1990): Bratislavský topografický lexikon. Tatran, Bratislava, s. 404.

Hrnčiarová, T. a kol. (2006): Krajinnookologické podmienky rozvoja Bratislavy. Veda, Bratislava, s. 316.

Chudík, M., Plencnerová, J. (1996): Územný plán hlavného mesta SR Bratislavy, mestská časť Staré Mesto: 2. etapa. Urbanistická štúdia. Bratislava: Aurex spol s r.o., 1996.

Kol. autorov (2002): Atlas krajiny Slovenskej republiky. Ministerstvo životného prostredia SR Bratislava a Slovenská agentúra ŽP, Banská Bystrica, s. 344.

Korec, P., Lauko, V., Tolmáči, L., Zubriczký, G. (1997): Kraje a okresy Slovenska. Nové administratívne členenie. Q111, Bratislava, s. 392.

Ondoš, S., Korec, P. (2004): Prehľad a interpretácia stavebného vývoja centra Bratislavy v postsocialistickom období. Geografický časopis. Roč. 56, č. 2 (2004), s. 153-168.

Ondoš, S., Korec, P. (2006): Súčasné dimenzie sociálno-demografickej priestorovej štruktúry Bratislavy. Sociológia. Roč. 38, č. 1 (2006), s. 49-82.

2. Obyvateľstvo a bývanie

2.1. Vývoj a štruktúra obyvateľstva

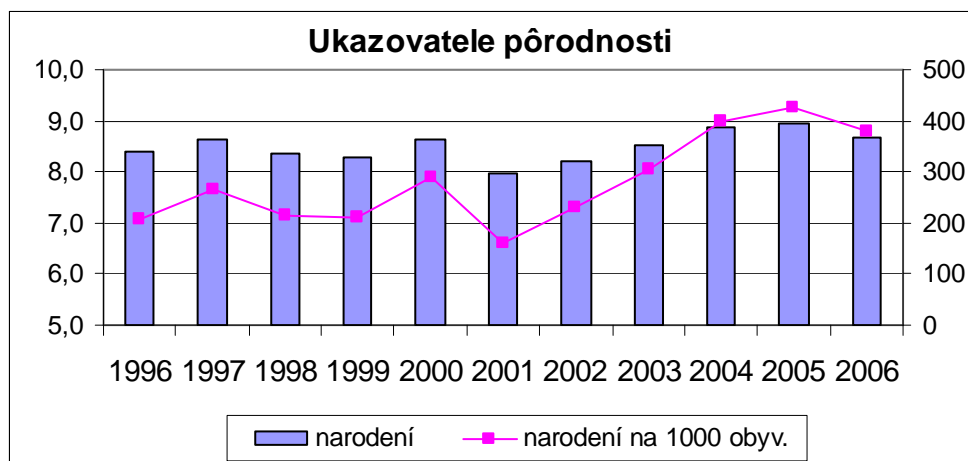
Demografický vývoj v súčasnosti výrazne ovplyvňuje celospoločenský vývoj. Je tomu tak nielen na národnej, ale aj komunálnej úrovni. Na zreteli netreba mať iba ekonomické, ale aj sociálne aspekty (Bleha a Vaňo 2007). Pre rozhodovaciu sféru na komunálnej úrovni sú informácie o počte obyvateľstva významnejšie ako na národnej úrovni, keďže početnosť nepriamo ovplyvňuje výber daní a priamo dotácie zo štátneho rozpočtu. Predsa však, štruktúrne demografické charakteristiky ovplyvňujú a ich ďalšie zmeny budú ovplyvňovať sociálno - ekonomickú situáciu mesta vo väčšej miere. Najväčší význam má z tohto hľadiska štruktúra podľa veku.

2.1.1 Dynamika a zdravotný stav obyvateľstva

Dynamika obyvateľstva je synteticky hodnotená pomocou celkového prírastku obyvateľstva. Jeho ročné hodnoty ovplyvňujú zmeny počtu obyvateľstva. Celkový pohyb sa skladá z dvoch základných zložiek. Prirodzený pohyb (prírastok) je výslednicou pôrodnosti a úmrtnosti. Zároveň sú to dva základné procesy demografickej reprodukcie – obmeny obyvateľstva. Ďalšie demografické procesy (sobášnosť, rozvodovosť, potratovosť) ovplyvňujú prirodzený prírastok nepriamo, tým že vplývajú na pôrodnosť a úmrtnosť. Migrácia je ďalší proces demografickej dynamiky, ktorého význam bude narastať a v prognózach a plánovaní sa musí korektne zohľadniť.

Určujúcim činiteľom na štátnej, ale aj miestnej úrovni je pôrodnosť. Plodnosť a pôrodnosť determinuje vývoj z podstatnej miery, najmä ovplyvňuje intenzívne starnutie zdola – znižovanie základne vekovej pyramídy. Kroky potenciálne vedúce k jej ovplyvneniu (ktorých efektívnosť je však obmedzená, vid'. napríklad Loužek 2005, McDonald 2005) preto možno považovať za jeden z nástrojov populačnej politiky. Na grafe 2.1 je zobrazený vývoj počtu narodených a hrubej miery pôrodnosti (na 1000 obyvateľov). Počet narodených, ktorý oproti obdobiu spred roka 1989 výrazne poklesol, osciloval na úrovni 7-8 na 1000 obyvateľov, v absolútnom vyjadrení 200-300 ročne. Od roku 2001 začína nárast počtu narodených, ktorý však nebude mať dlhé trvanie, čo naznačuje aj posledný rok sledovaného obdobia.

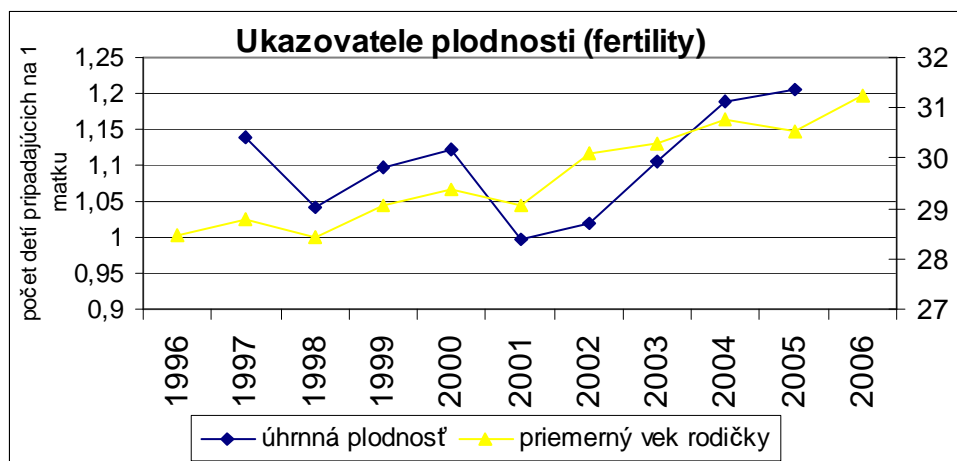
Graf 2.1

Zdroj: ŠÚ SR, Bilancia pohybu obyvateľstva

Na grafe 2.2 je zobrazená úhrnná plodnosť (počet detí ktoré sa teoreticky narodí jednej matke). Tento ukazovateľ nie je ovplyvnený počtom a štruktúrou potenciálnych rodičiek, na rozdiel od vyššie uvedených. Vyjadruje skutočnú intenzitu plodnosti v danom roku. Aj tá v posledných rokoch stúpala, dokonca v predstihu oproti celoslovenskému vzostupu. Treba však dodať, že ide o úroveň nižšiu oproti hodnotám z tohto hľadiska priemerných regiónov. Hodnota 1,2 je výrazne pod zápornou hodnotou 2. Nie je predpoklad, že by mohla niekedy túto hodnotu opäť dosiahnuť. Pôrodnosť bude teda komponentom podporujúcim skôr depopuláciu. Na grafe je vidieť aj rastúci trend priemerného veku, čo sa nijak nevymyká z celoslovenského trendu. Staré Mesto je špecifické najvyšším vekom rodičky v rámci všetkých slovenských regiónov. Rast bude zrejme ďalej pokračovať. Je to výsledok jednak dočasného odkladania pôrodov a následnej rekuperácie pôrodov, ale aj dlhodobého fundamentálneho trendu. Populácia Starého mesta je jednou z pionierskych z hľadiska tohto nového modelu reprodukčného správania. Ide o urbánne prostredie, ktoré je prvotným jadrom následnej difúzie takéhoto modelu správania. Medzi demografmi sú hlasy, že takéto zvyšovanie nie je pre výšku plodnosti pozitívne. Sú idey, že znižovanie veku rodičiek (rôznymi spôsobmi) je cestou ako plodnosť zvýšiť. Osobne sa nedomnievame, že je to z väčšej miery možné. Napriek tomu je treba hľadať prostriedky a nástroje, ako sa plodnosť pokúsiť zvýšiť. Zvýšenie plodnosti o určitú mieru je v konečnom dôsledku viac efektívne, ako zvýšenie migrácie o mieru analogickú.

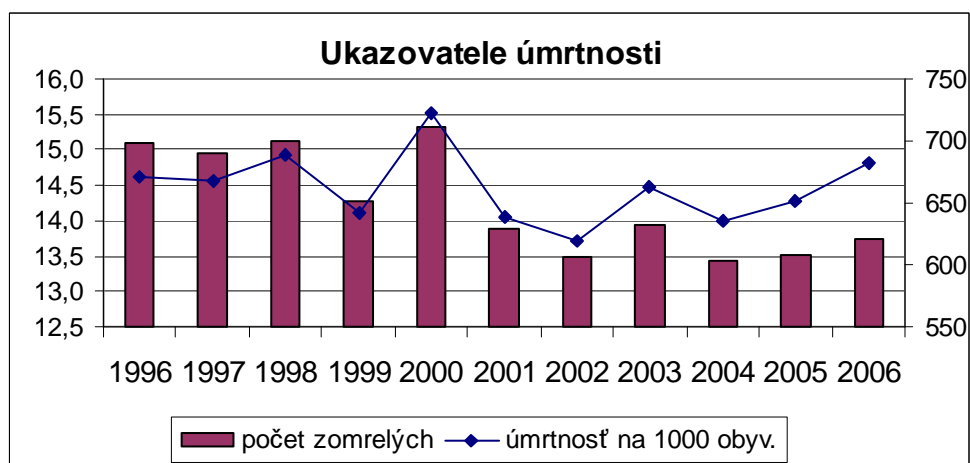
Graf 2.2

Zdroj: ŠÚ SR, Bilancia pohybu obyvateľstva

Úmrtnosť je proces, ktorý sa považuje vo všeobecnosti za ľahšie prognózovateľný, a menej ovplyvňujúci výrazné zmeny populačnej dynamiky. Na grafe 2.3 vidíme vývoj úmrtnosti. Počet zomretých klesol oproti začiatku sledovaného obdobia. Počet zomretých je ovplyvnený počtom obyvateľov. Počet zomretých ale aj stredný stav sú navyše ovplyvnené vekovou štruktúrou obyvateľstva. Populácie so staršou vekovou štruktúrou majú väčšiu hrubú mieru úmrtnosti, pritom obyvatelia sa môžu dožívať vyššieho veku. To je aj prípad Starého mesta. Hrubá miera je výrazne vyššia ako je celoslovenský priemer, ale skutočná intenzita úmrtnosti je výrazne nižšia.

Graf 2.3

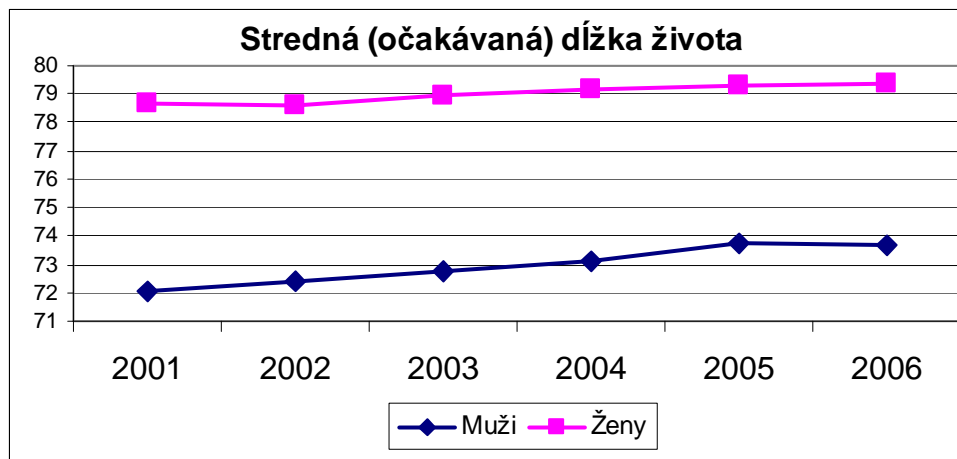
Zdroj: ŠÚ SR, Bilancia pohybu obyvateľstva

Pre vývoj úmrtnosti je smerodajnejším indikátorom stredná dĺžka života, ktorého výpočet zahŕňa úmrtnosť vo všetkých vekových skupinách. Stredná dĺžka života mužov aj žien má mierne stúpajúcu tendenciu, je pritom výrazne nadpriemerná (o približne 2-3 roky oproti SR, čo je v demografickom

ponímaní dosť výrazný rozdiel). Muži z mestskej časti Staré Mesto sa štatisticky dožívajú vôbec najviac zo všetkých mužov v rámci SR, ženy sú v prvej päťke. Je predpoklad, že nádej na dožitie bude ďalej rásť. Paradoxne tak bude prispievať k starnutiu populácie. Je dôležité sledovať (počíta sa iba pre štátnu úroveň) skôr nádej na dožitie v zdraví (health life expectancy). Tento indikátor sa snaží ukázať, akú časť života prežije priemerný jedinec v zdraví, bez vážnych zdravotných problémov. Predpokladáme, že keby bol takýto údaj k dispozícii, Staré Mesto by tiež bolo na špici. Nepriamo o tom svedčí stredná dĺžka života vo veku 60-64 (koľko rokov sa ešte dožije jedinec od tohto veku), ktorá u mužov je najvyššia v tomto okrese – mestskej časti (podľa Infostat 2006), a k najvyšším patrí u žien. Veľmi nízka je aj úroveň dojčenskej úmrtnosti (do jedného roka), ktorá dosahuje hodnotu menej ako 4 promile. Podľa publikácie Infostat 2006, veľmi nízka je v mestskej časti úmrtnosť na choroby obehovej sústavy u mužov aj žien, na nádorové ochorenia u mužov (u žien priemerná), u mužov aj žien na choroby dýchacej aj tráviacej sústavy, priemerná je úmrtnosť na vonkajšie (externé) príčiny. Vyššie uvedená publikácia zaraďuje mestskú časť medzi okresy s nízkou mierou úmrtnosti, pričom na úrovni mestských okresov iba Bratislava III a IV boli zaradené do tejto skupiny. Okresy Bratislava II a V mali vyššiu úroveň úmrtnosti na choroby nádorové, dýchacej a tráviacej sústavy.

Relatívne dobrý zdravotný stav obyvateľstva súvisí s viacerými faktormi. Treba najprv povedať, že kauzálne súvislosti v tomto prípade patria k najťažšie zdôvodniteľným. Predpokladáme, že nadpriemerná stredná dĺžka života súvisí najmä s dvoma faktormi. Prvým je socio-ekonomická a demografická štruktúra obyvateľstva (viac vzdelaných a iné), lepší životný štýl v mestách (stravovacie návyky, športovanie). Druhým dôležitým faktorom je úroveň a dostupnosť zdravotnej starostlivosti vrátane rýchlej zdravotníckej pomoci. Súvislosti s kvalitou životného prostredia v mnohých slovenských regiónoch nie sú až tak zreteľné, ako by sa dalo očakávať. Každopádne, vývoj po roku 1989 (zníženie ekologickej záťaže, transformácia priemyslu) prispieva skôr pozitívne z hľadiska vývoja úmrtnosti a chorobnosti. Navyše, značná časť územia mestskej časti patrila k tým menej zasiahnutým. Rozdiel medzi úmrtnosťou mužov a žien v prospech žien je charakteristický pre väčšinu svetovej populácie, bez výnimky pre rozvinutú krajinu. Je predpoklad konvergenzie úrovne úmrtnosti podľa pohlaví, ale iba čiastočne.

Graf 2.4

Zdroj: ŠÚ SR, Bilancia pohybu obyvateľstva

Bratislavské okresy dlhodobo vykazujú podľa údajov Sociálnej poisťovne najnižšiu mieru práceneschopnosti, menej ako 2%. To súvisí z veľkej časti aj s mierou ekonomickej aktivity obyvateľstva, s pracovným vyťažením, väčším tlakom na produktivitu práce a ďalšími podružnými faktormi. Menej rozvinuté regióny (tradične východoslovenské okresy) dosahujú nadpriemerné hodnoty.

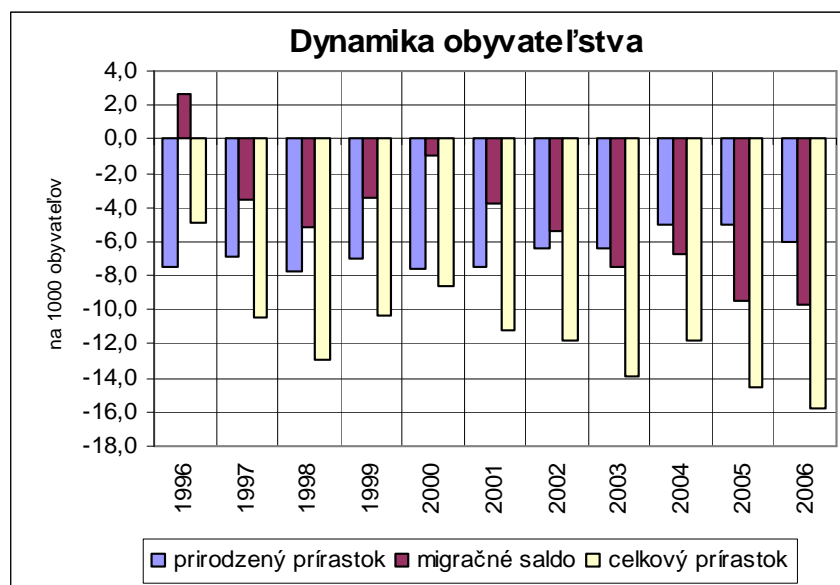
Do prirodzeného pohybu zaraďujeme aj ďalšie procesy – potratovosť, sobášnosť a rozvodovosť. Tie ovplyvňujú pôrodnosť a úmrtnosť, nepriamo teda vplývajú aj na celkovú dynamiku obyvateľstva. Úhrnná prvosobášnosť (teoretický priemerný počet prvých sobášov jedného muža) je u obyvateľstva mestskej časti priemerná, vôbec najvyšší v rámci Slovenska je priemerný vek pri prvom sobáši u mužov aj žien (priemer 2001 až 2005 je 30,4 resp. 28,1 podľa Infostat 2006). Štandardizovaná (bez vplyvu štruktúry podľa rodinného stavu) miera rozvodovosti patrí k najvyšším v rámci Slovenska. Nie je to nijak prekvapujúci fakt súvisiaci s mestským prostredím. Aj priemerný vek pri rozvode patrí k najvyšším, vo všetkých okresoch Bratislavy presahuje 39 resp. 37 rokov u žien. Umelá potratovosť patrí k vyšším, ale nie extrémnym v rámci Slovenska, pričom podobná je aj vo ostatných častiach Bratislavy.

Migrácia sa zaraďuje do mechanického pohybu obyvateľstva. Jej význam v čase bude narastať (Bleha 2005). Na grafe 2.5 je dobre vidieť negatívny trend zväčšujúceho sa prirodzeného úbytku (rozdielu medzi počtom narodených aj zomrelých) aj úbytku z migrácie (pristáhovaní mínus vystáhovaní). Vo väčšej miere sa na celkovom úbytku obyvateľstva v jednotlivých rokoch podieľa práve migrácia. Z jednej časti to súvisí so stále prebiehajúcimi suburbanizačnými tendenciami, z ďalšej časti s presťahovaním do iných mestských častí. Z týchto častí je to najmä Petržalka, Ružinov a Nové Mesto (za základe údajov z rokov 1999-2002). Pritom pristáhovanie je limitované viacerými faktormi, cenou bytov, a možnosťami bytovej výstavby v území. Navyše sa v mestskej časti určite vypuklo prejavujú problémy s evidenciou migrácie a trvalo bývajúcего obyvateľstva, nie je presná evidencia prítomného

obyvateľstva (prenajímané byty atď.) Celkový oficiálny ročný úbytok je pomerne vysoký, v roku 2006 dosiahol už takmer 16 promile, čo v absolútnom vyjadrení predstavuje viac ako 650 obyvateľov. Aj keď predpokladáme postupné zvyšovanie na strane imigrácie, depopulácia je zatiaľ podľa nášho názoru vážnym problémom. Navyše, čo sa týka prirodzeného prírastku, je kvôli vekovej štruktúre takmer isté, že zostane v záporných číslach. Vyplýva to z málo početných budúcich generácií rodičiek a vyšších počtov zomrelých kvôli vyššiemu počtu starších obyvateľov.

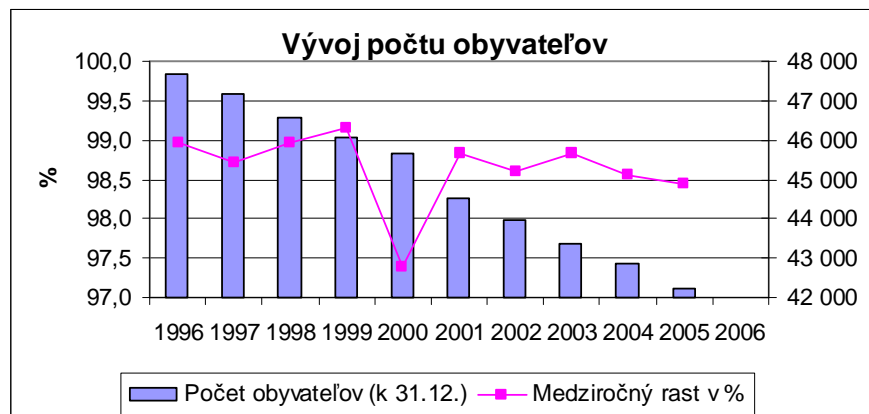
Graf 2.5

Zdroj: ŠÚ SR, Bilancia pohybu obyvateľstva

Graf 2.6 naznačuje vývoj počtu obyvateľov a medziročný index rastu. Vyššie uvedené procesy spôsobili zreteľný pokles počtu obyvateľov na niečo viac ako 42 tisíc obyvateľov pri ročnom úbytku na úrovni 1,5 až 2% (s výnimkou 2000/2001). Je to samozrejme negatívna tendencia. Paradoxne na druhej strane dochádza k zahusťovaniu zástavby, ale nielen bytovými jednotkami. V Starom meste sú to najmä obchodné priestory. Domnievame sa, že pokles počtu obyvateľov môže zastaviť hlavne zvýšená imigrácia, nepriamo zmena metodiky zisťovania pobytu. Pomôcť môže Cenzus v roku 2011, založený po polstoročí znovu na prítomnom (nie trvalo bývajúcim) obyvateľstve.

Graf 2.6

Zdroj: ŠÚ SR, Bilancia pohybu obyvateľstva

2.1.2 Veková štruktúra obyvateľstva

Populácia mestskej časti chápanej ako samostatný bratislavský mestský okres, je vôbec demograficky najstaršou v rámci Slovenska. Priemerný vek obyvateľstva bol v roku 2006 viac ako 44 rokov, a index starnutia viac ako 177 osôb nad 65 rokov na 100 osôb do 14 rokov, za posledných desať rokov sa zvýšil index starnutia o 11 bodov, priemerný vek o približne 2 roky. Porovnanie hodnôt so SR a s demograficky najmladším okresom Námestovo prináša tabuľka 2.1. Z tabuľky vidieť, ako vysoký stupeň demografického starnutia už populácia mestskej časti dosiahla. Index starnutia (počítané pre osoby 60 a viac) je takmer 6x vyšší ako v okrese Námestovo. Rozdiel v priemernom veku je približne 18 rokov. Ale aj v porovnaní so Slovenskom a dokonca aj Bratislavským krajom je rozdiel zreteľný.

Tabuľka 2.1

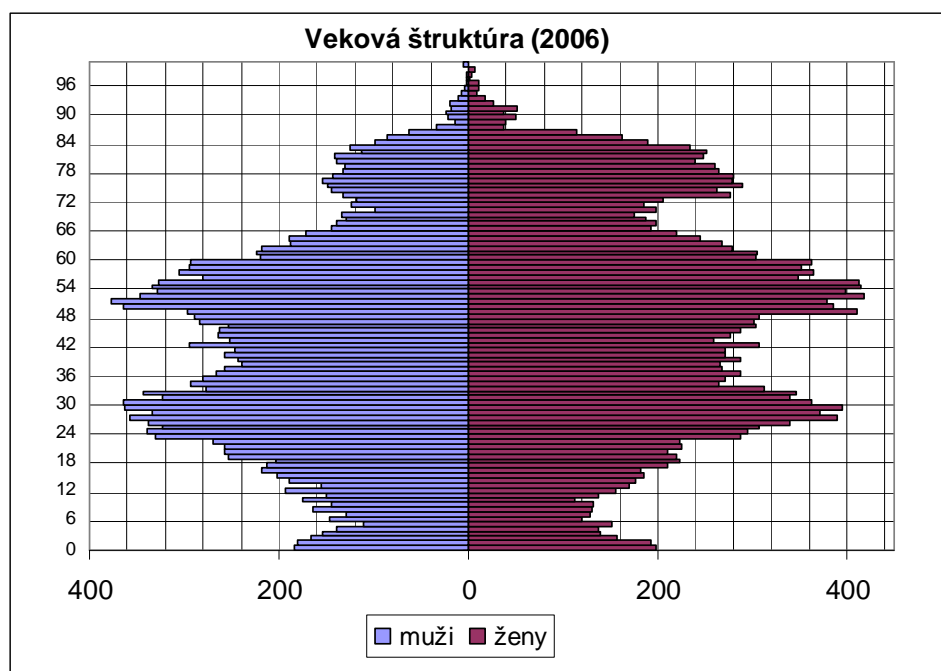
územie	IS	Priemerný vek
Slovenská republika	116,34	37,41
Bratislavský kraj	157,98	39,29
Staré Mesto	269,70	44,01
Okres Námestovo	47,24	31,14

Zdroj: ŠÚ SR, Veková štruktúra 1996-2006,

Ani Staré Mesto sa nevyhlo razantnému starnutiu zdola pri základni vekovej pyramídy, spôsobené znížením pôrodnosti od roku 1989. Posledných približne päť rokov je pozorovateľné rozšírenie vďaka dočasne zvýšenej pôrodnosti. Je to zreteľné na vekovej pyramíde z roku 2006 (graf 2.7). Má výrazne regresívny tvar. Okrem toho je pyramída výrazne odlišná od iných populácií. Typickou črtou sú nie dve, ale až tri výraznejšie kohorty, vytvárajúce zárezy v pyramíde. Z pyramídy je zrejmé, ako rapídne

sa zrýchli starnutie, keď sa do dôchodkového veku dostane početná generácia terajších päťdesiatnikov. Vo všeobecnosti je nepravidelný tvar vekovej pyramídy vždy nevýhodou. Spôsobuje zmeny a výkyvy vo vekovej štruktúre. Vo vyššom veku si možno všimnúť výraznú, niekoľkonásobnú prevahu žien kvôli mužskej nadúmrtosti.

Graf 2.7

Zdroj: ŠÚ SR, Veková štruktúra, k 31.12. 2006

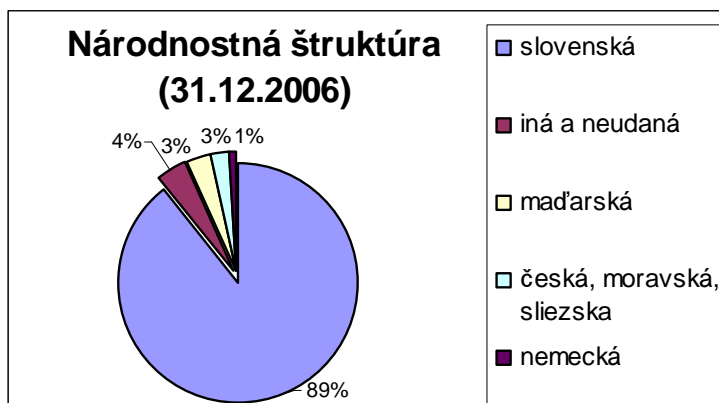
2.1.3 Národnostná štruktúra

Národnostná štruktúra a jej mestských častí z historického hľadiska bola veľmi pestrá. Oproti iným väčším mestám (až na výnimky) tu bolo vyššie zastúpenie maďarskej, nemeckej a ďalších národností. Index diverzifikácie národnostnej štruktúry tak bol vyšší. V súčasnosti je už štruktúra mestskej časti pomerne homogénna, podiel slovenskej národnosti (36815, 89%) je dokonca mierne vyšší ako v rámci Slovenska. Nasledujú tri rádovo rovnako početné kategórie iná a neudaná (1766), maďarská (1235), česká spolu s moravskou a sliezskou (1169), potom nemecká (308). Ostatné kategórie sú zastúpené menej ako 100 príslušníkmi. Je to teda bežná štruktúra slovenského mesta s tým, že je výraznejšie (ale v absolútnom vyjadrení malé) zastúpenie nemeckej a českej národnosti.

Tabuľka 2.2
Národnostná štruktúra 2006

Spolu	41 581
slovenská	36 815
iná a neudaná	1 766
maďarská	1 235
česká, moravská, sliezská	1 169
nemecká	308
ukrajinská	69
rusínska	61
ruská	59
rómska	57
poľská	42

Graf 2.8

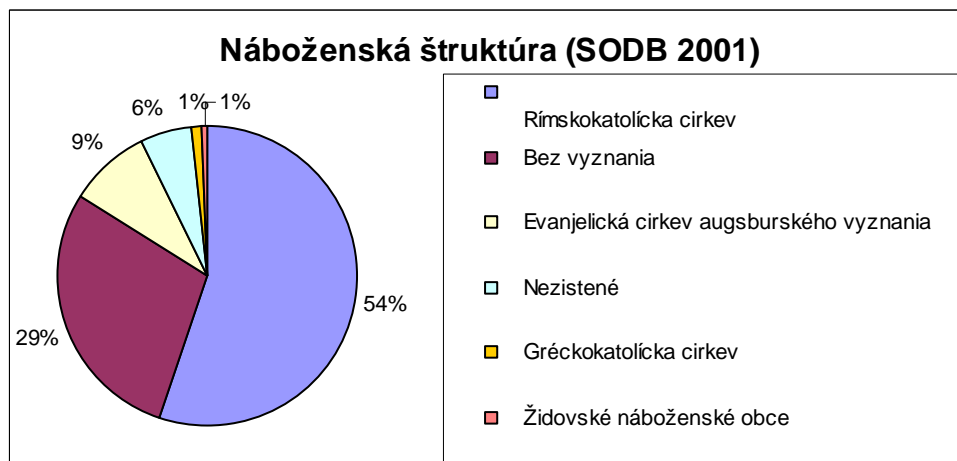

Zdroj: ŠÚ SR, databáza Regdat

2.1.3 Náboženská štruktúra

Väčšie odchýlky od hodnôt pre Slovensko zisťujeme u religióznej štruktúry. Pre Bratislavu a jej mestské časti je typický vyšší počet obyvateľov deklarujúcich kategóriu bez vyznania, pre Staré Mesto je to 29%. Aj z toho dôvodu je zastúpenie najpočetnejších rímsko-katolíkov značne nižšie ako na Slovensku – 54%. Mestské obyvateľstvo má tradične nižšie zastúpenie obyvateľov, ktorí sa hlásia k nejakej konfesii a vyššie zastúpenie deklarujúcich žiadne vyznanie.

Graf 2.9

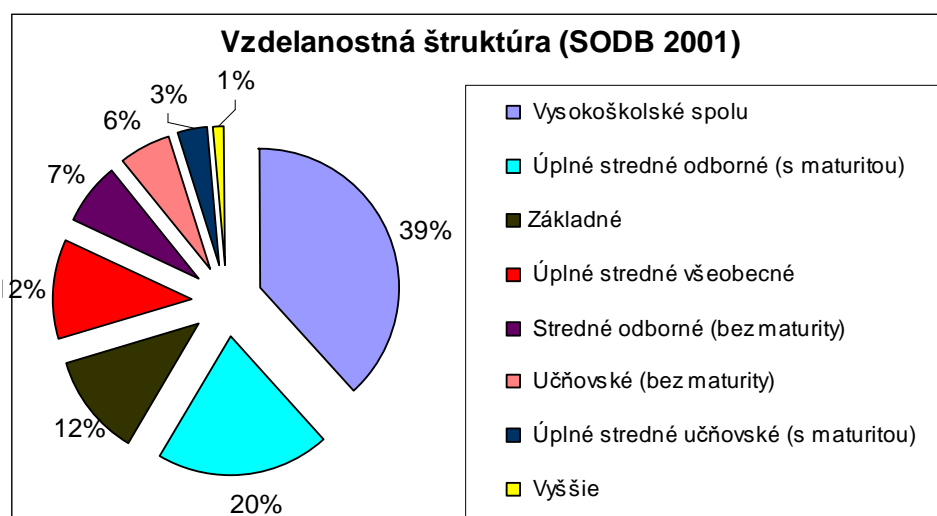
Zdroj: ŠÚ SR, výsledky SODB 2001

2.1.4 Vzdelanostná štruktúra

Vzdelanostná štruktúra obyvateľstva priamo aj nepriamo ovplyvňuje ekonomický vývoj regiónu. Je preto dôležité venovať jej zvýšenú pozornosť. Na druhej strane, výkonnejšie oblasti s pestrú odvetvovou štruktúrou priťahujú vzdelanejšiu pracovnú silu. Ide teda o obojsmerné kauzálne prepojenie.

Zastúpenie je v tomto prípade počítané zo sumy v grafe zahrnutých kategórií, pre lepšiu názornosť. Na grafe 2.10 pozorujeme výrazné zastúpenie vysokoškolsky vzdelaných obyvateľov, ktorí reprezentujú (vo veku nad 16 rokov) až viac ako 14 tisíc obyvateľov, čo je 39%. Dôvody vysokého zastúpenia (najvyššieho v rámci SR) sú zrejmé. Súvisia s charakterom pracovných príležitostí, ktoré dané územie s vysokým zastúpením nevýrobnej sféry generuje. Väčšina migrantov do územia má taktiež predpokladané vyššie druhy vzdelania. Domnievame sa tiež, že do budúcnosti sa zastúpenie vysokoškolsky vzdelaných ďalej bude zvyšovať. Druhou otázkou je kvalita a použiteľnosť pracovnej sily pre aktivity v území. Bratislava Staré Mesto má v porovnaní s ostatnými okresmi Bratislavy najvyššie zastúpenie najvzdelanejšej pracovnej sily, druhý v poradí je okres Bratislava IV s necelými 30%, najmenšie zastúpenie má okres Bratislava V s necelými 20 percentami. Pre porovnanie, z mestských okresov Košíc iba Košice I dosahujú hodnotu nad 20%. Naopak, relatívne nízke je zastúpenie obyvateľov so základným vzdelaním, ktoré je viazané predovšetkým na staršiu generáciu a jeho zastúpenie sa postupne ešte viac zníži. Celoslovenská hodnota iba 10% vysokoškolsky vzdelaných, na druhej strane takmer 27% má základné vzdelanie.

Graf 2.10

Zdroj: ŠÚ SR, výsledky SODB 2001, prepočítané

2.2 Domácnosti, domy, byty a bytová výstavba

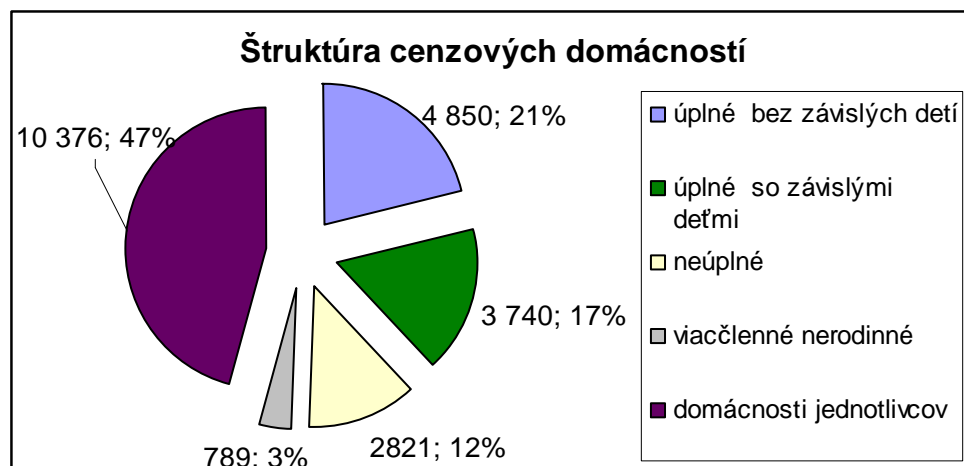
V rámci demografických analýz tvorí nedeliteľnú súčasť hodnotenie stavu a štruktúry domácností, bytov a bytového fondu. Sú to kategórie previazané navzájom, zároveň sú previazané so samotným obyvateľstvom. Údaje o cenзовých domácnostiach poskytujú cenzy v 10-ročných intervaloch.

2.2.1 Domácnosti

Na Slovensku sa od Sčítania z roku 1961 zisťujú údaje o tzv. cenзовých domácnostiach. Cenзовú domácnosť tvoria osoby, ktoré spoločne bývajú v jednom byte na základe vzťahov v rodine alebo iných vzťahov. Najmä po roku 1989 sa výrazne mení štruktúra cenзовých domácností. Cenзовé domácnosti sa delia na päť druhov: úplne rodiny s deťmi, úplne rodiny bez detí, neúplné rodinné (rodič s aspoň jedným dieťaťom), nerodinné domácnosti (viac ľudí hospodáriacich spoločne, ale netvoriace rodinnú domácnosť) a domácnosti jednotlivcov. Je to osoba bývajúca sama, aj ako podnájomník, alebo aj s inou cenзовou domácnosťou, ale hospodári pritom samostatne.

Štruktúru cenзовých domácností a ich počet zobrazuje graf 2.11. Z celkového počtu 22 576 cenзовých domácností zistených pri SODB 2001, tvoria takmer polovicu (47%) cenзовé domácnosti jednotlivcov. Na Slovensku je to iba 30%. Táto kategória zaznamenáva aj v celoslovenskej mierke výrazný nárast počtu aj podielu, v roku 1961 tvorili iba približne 9% zo všetkých cenзовých domácností. V rámci SR najpočetnejšou v roku 2001 bola úplná rodina s deťmi (31%), kým v mestskej časti Staré Mesto táto kategória predstavovala iba 17%, čo je takmer o polovicu menší podiel. Dôvody takejto odlišnej štruktúry sú zrejmé, opäť ich treba hľadať v rodinnom správaní mestského obyvateľstva. Súčasne možno predpokladať aj určitú priestorovú heterogenitu v rámci mestskej časti, kedy zastúpenie domácností jednotlivcov bude zrejme vyššie v najužšom centre, naopak rodinné štvrte majú vyššie zastúpenie rodinných domácností. Na úrovni hodnoty za SR je zastúpenie neúplných rodín. Táto kategória zaznamenávala v SR celých 40 rokov postupný mierny nárast z 8,4% na 11,9%, k čomu prispieva aj rast rozvodovosti a ďalšie faktory. Do budúcnosti predpokladáme nárast zastúpenia domácností jednotlivcov, ktorý by mal prekročiť výraznejšie hranicu 50%. Výsledky prinesie nasledujúce sčítanie v roku 2011. Taktiež by mali narásť hodnoty neúplných rodinných domácností, pretože rozvodovosť má dlhodobý a neustále stúpajúci trend.

Graf 2.11

Zdroj: SÚ SR, výsledky SODB 2001, prepočítané

Pokiaľ ide o štruktúru domácností v mestskej časti Staré Mesto, z kategórie bytové domácnosti, ktorých v čase cenzu bolo 18 636, približne 87% tvorili bytové domácnosti s jednou cenзовou domácnosťou (bytová zodpovedá cenзовой), približne 13% tvorili bytové domácnosti s dva a viac cenзовými domácnosťami. V kategórii hospodáriace domácnosti bolo zistených 21 683 jednotiek, z nich 20 890 boli zároveň cenзовými domácnosťami.

V tabuľke 2.3. je štruktúra rodín podľa počtu závislých detí. Vyplýva z nej dominancia úplných rodín s jedným a dvoma deťmi, kde žena je ekonomicky aktívna. Celkovo v rámci Slovenska je mierna prevaha úplných rodín s ekonomicky aktívnou ženou a dvoma deťmi. Táto skutočnosť súvisí hlavne s úrovňou plodnosti. Neúplné rodiny s deťmi tvoria z podstatnej miery matky s jedným dieťaťom.

Tabuľka 2.3

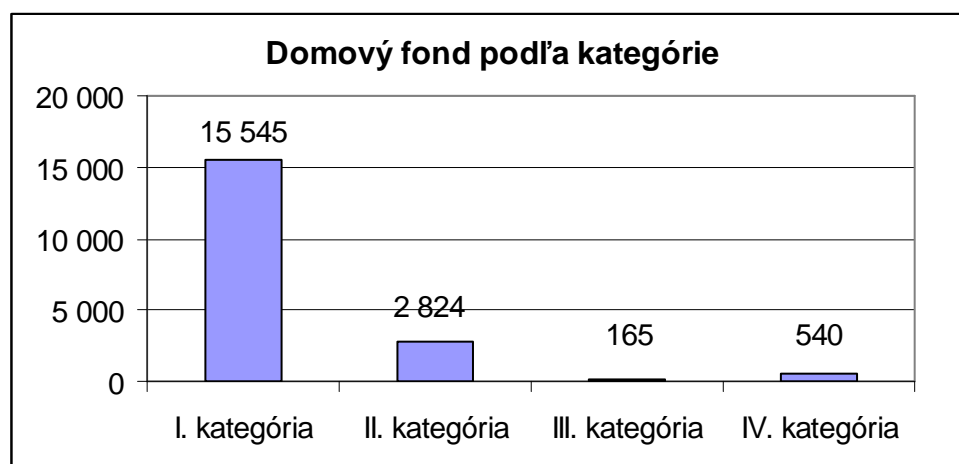
Počet závislých detí	Úplné rodiny		Neúplné rodiny
	ženy ekonomicky aktívne	ženy ostatné	
1	1 643	224	1 153
2	1 448	132	410
3	204	32	52
4+	48	9	8
Spolu	3 343	397	1 623

Zdroj: SÚ SR, výsledky SODB 2001

2.2.1 Domy a byty

Domový fond je dôležitou charakteristikou každého územia. Domový fond sa oficiálne člení na rodinné domy, bytové domy a ostatné domy a byty v nich sa tiež členia podľa týchto kategórií V grafe 2.12 je zobrazená štruktúra domového fondu podľa kategórie. Podstatnú časť domového fondu tvoria byty v rodinných, bytových a ostatných domoch prvej kategórie, ktoré tvoria z celkového počtu bytov (19 074) približne 81,5 percenta.

Graf 2.12

Zdroj: SÚ SR, výsledky SODB 2001

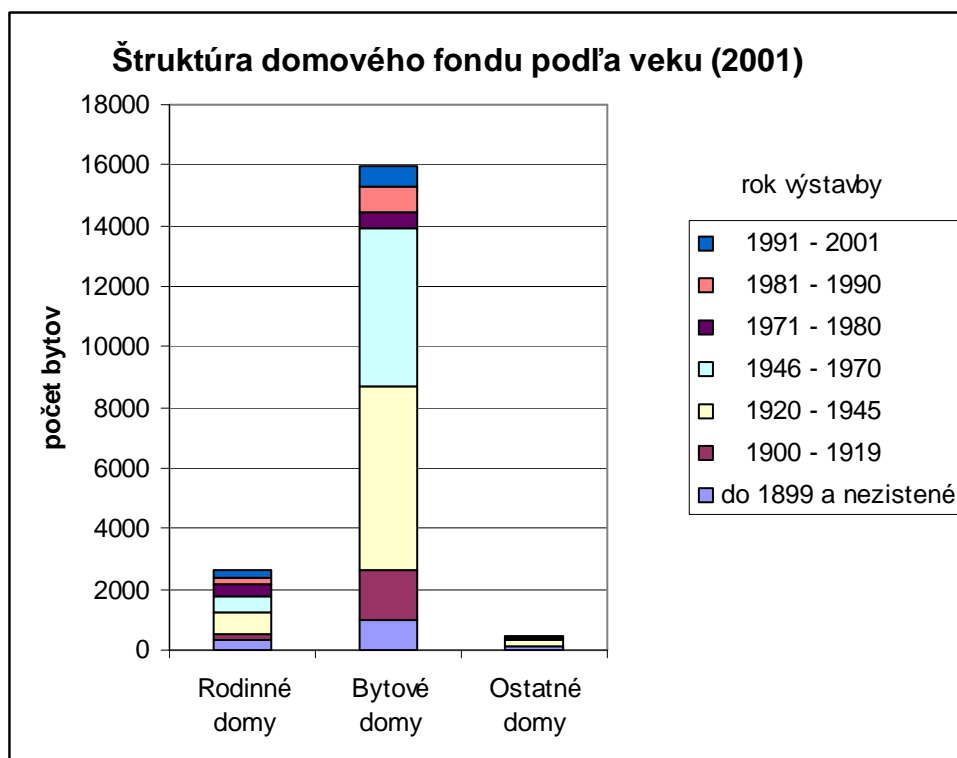
Na grafe 2.13 je ďalšia dôležitá klasifikácia trvale obývaných bytov podľa ich zaradenia do troch základných kategórií a roku výstavby, ktorá z veľkej miery vypovedá o kvalite domového fondu. Najväčší počet bytov sa nachádza celkom jednoznačne v bytových domoch, ale ich podiel nie je tak výrazný ako v niektorých ďalších bratislavských mestských častiach. Z grafu je zrejmé, že veľká časť domového fondu vystavaná do roku 1970. Nezanedbateľný je podiel bytov v rodinných a bytových domoch z obdobia pred rokom 1919. Počet bytov z posledných troch dekád pred sčítaním 2001 je iba 2933 z celkového počtu 19 074. Na pomery hlavného mesta je pomerne značné zastúpenie bytov v rodinných domoch, ktorých je 2635, čo predstavuje takmer 14%. V rámci Bratislavy je to nadpriemerná hodnota, v ostatných častiach Bratislavy (okresoch) sa táto hodnota pohybuje od približne 3% v Bratislave 5 cez približne 10% v Bratislave II a IV po niečo vyše 16% v Bratislave III.

Byty nižšej kategórie sú viac zastúpené v bytoch postavených do konca prvej polovice 20. storočia. Vyrovnaný je počet bytov prvej kategórie postavených v období 1946-1970 (5314) a 1920-1945 (5396). V porovnaní mestských okresov je fond o niečo starší. Súhrnne tvoria byty postavené do roku 1945 viac ako 65%, aj keď situáciu zneprehľadňuje kategória nezistené. V okrese Bratislava V je to (celkom logicky) iba 0,6%, v okrese Bratislava III je to 6%, v okrese Bratislava IV sú to 2%. Fond je tak v priemerne v Starom meste výrazne starší.

Ak porovnáme Staré Mesto s ostatnými mestskými časťami z hľadiska počtu domov podľa druhu (nie počtu bytov v nich), mestská časť je v strede rebríčka bratislavských mestských častí. Najnižšie zastúpenie rodinných domov je v Dúbravke a Karlovej Vsi, viac ako polovičné v Starom meste, Novom meste, Ružinove i Vrakuni, dominantné je v ostatných mestských častiach. Z hľadiska podielu trvalo obývaných domov z celkového domového fondu patrí Staré Mesto k územiám s najväčším viac ako 90 percentným podielom. Pritom v niektorých okresoch Slovenska je tento podiel menej ako 75%.

Graf 2.13

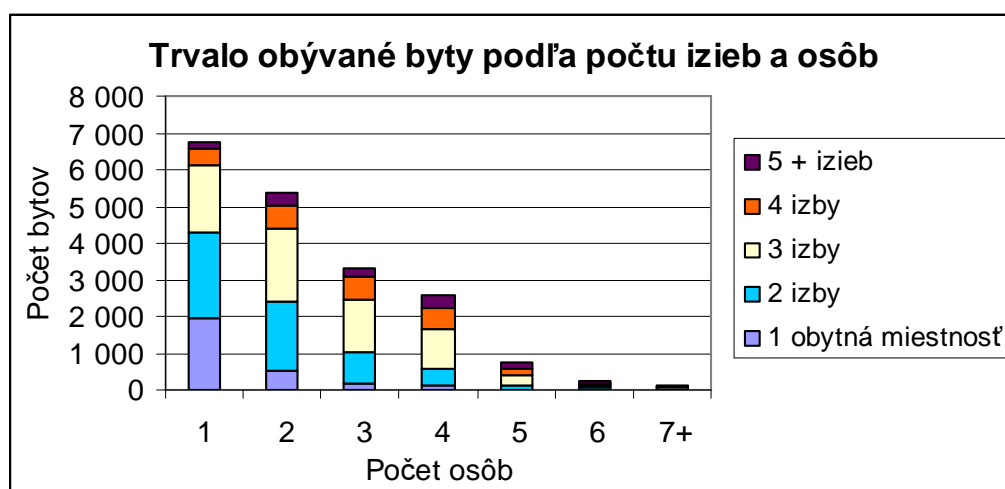

Zdroj: SÚ SR, výsledky SODB 2001

V grafe 2.14 je zobrazená štruktúra trvalo obývaných bytov (v rodinných aj bytových domoch) podľa počtu bývajúcich osôb vo vzťahu k počtu izieb. Počet bytov so stúpajúcim počtom bývajúcich osôb klesá. Celkom jednoznačne byty s jedným trvalo bývajúcim sú z podstatnej časti maximálne dvojizbové (spolu 64%). Najpočetnejšie trojizbové byty sú obývané najčastejšie tromi a štyrmi

osobami. Ak porovnáme Staré Mesto so Slovenskom, byty obývané jednou osobou sú až druhé najpočetnejšie. Najviac je bytov obývaných štyrmi osobami. Tento rozdiel vyplýva z charakteru osídlenia, zastúpenia domácností jednotlivcov v mestskom prostredí. Podobná štruktúra ako v Starom meste je aj v ostatných okresoch Bratislavy okrem Bratislavy V, kde prevládajú byty obývané štyrmi osobami, podobne ako je to na Slovensku. Je možné predpokladať zvýšenie zastúpenia bytov obývaných jednou, prípadne dvoma a troma osobami na úkor viacpočetných bytov, na čo budú vplývať demografické faktory a výstavba nových bytov. Na druhej strane je bytov stále nedostatok, prípadne sú časti obyvateľov nedostupné aj napriek uvoľneniu trhu s hypotékami.

Graf 2.14

Zdroj: SÚ SR, výsledky SODB 2001

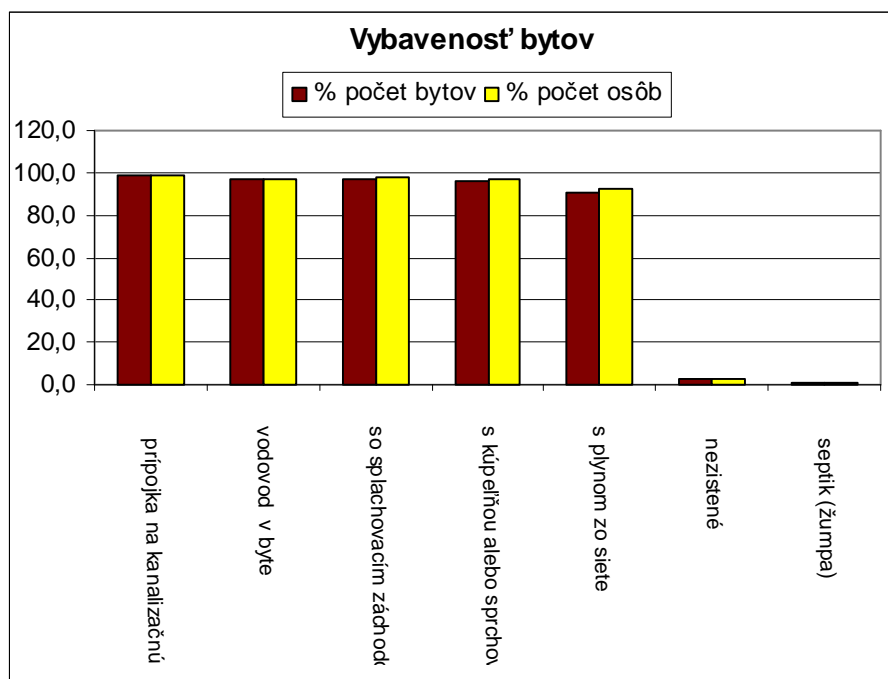
Vybavenosť bytov základnou infraštruktúrou v Starom meste je veľmi dobrá (graf 2.15). Prakticky obyvatelia všetkých bytov sú napojení na kanalizáciu, vodovod, plyn nie je zavedený v 9,5% bytoch. Je to situácia obdobná ako v ostatných častiach Bratislavy a veľkých mestách. Oficiálne podľa cenzu 2001 iba 9 osôb žilo v byte bez vodovodu. Z 19 tisíc bytov má takmer 12 000 ústredné kúrenie, takmer 4 000 má etážové kúrenie (zväčša na plyn), kachlami kúri približne 1100 bytov.

2.2.3 Bytová výstavba

Počty postavených bytov v minulosti boli naznačené v predchádzajúcej podkapitole, kde bol uvedený vek týchto bytov. Výstavba (nielen) bytová zažíva oživenie najmä v poslednom dekade. Mení sa charakter stavaných bytov, zvyšuje sa štandard bytov. Bytová a komerčná výstavba (najmä) v Bratislave spôsobuje mnohé pnutia, strety obyvateľov, ochranárov s investormi. Je to zrejme prirodzené, že k takýmto stretom dochádza v hlavnom meste, kde sa koncentruje najvyšší záujem

investorov, kde sú najlukratívnejšie pozemky a v konečnom dôsledku je najväčší potenciál zisku, vyplývajúci z veľkosti záujmu, kúpnej sily, ceny bytov a iných činiteľov.

Graf 2.15

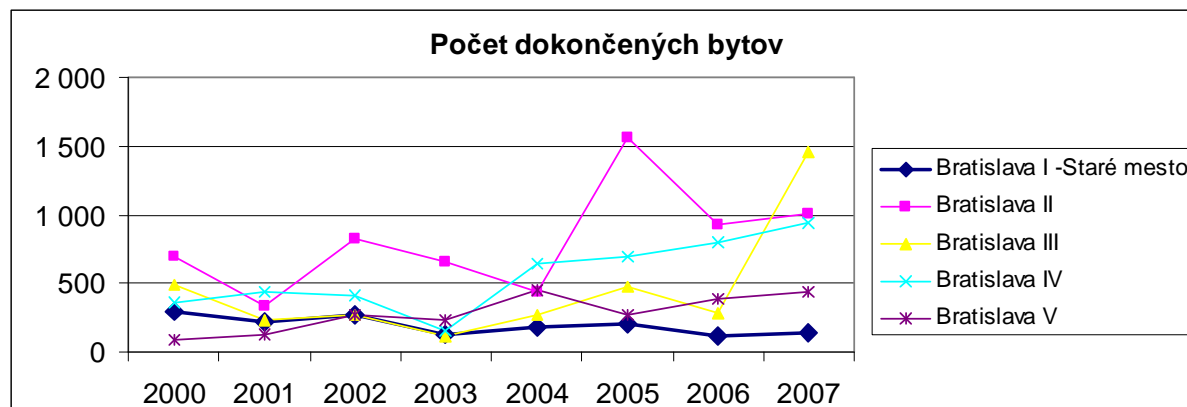

Zdroj: SÚ SR, výsledky SODB 2001, prepočet

Základným a dostupným ukazovateľom je počet dokončených bytov a jeho dynamika v čase. V Starom meste podobne ako v ostatných častiach Bratislavy v posledných rokoch počet dokončených bytov osciluje, ale na vyšších hodnotách ako to bolo pred 10-15 rokmi. Závisí to od konkrétnych investičných akcií dokončených v danom roku. Možno predpokladať, že v najbližších rokoch vzhľadom na rozpracované a plánované projekty bude počet dokončených bytov stúpať, aj keď je možné, že aj napriek až neprirodzené stúpajúcim cenám neuspokojí dopyt úplne. Navyše splasnutie cenovej bubliny by dopyt ešte zvýšilo. Závisí to ale aj od ďalších faktorov ako socio-ekonomický vývoj a s ním spojená intenzita imigrácie.

Z grafu 2.16 je pozorovateľný stabilný trend, prípadne mierny nárast a pokles počtu dokončených bytov. V Starom meste ide o najnižší počet, čo vyplýva z veľkosti mestskej časti, stavebných pozemkov a prítlačivosti pre komerčnú výstavbu hlavne v centrálnej východnej časti.

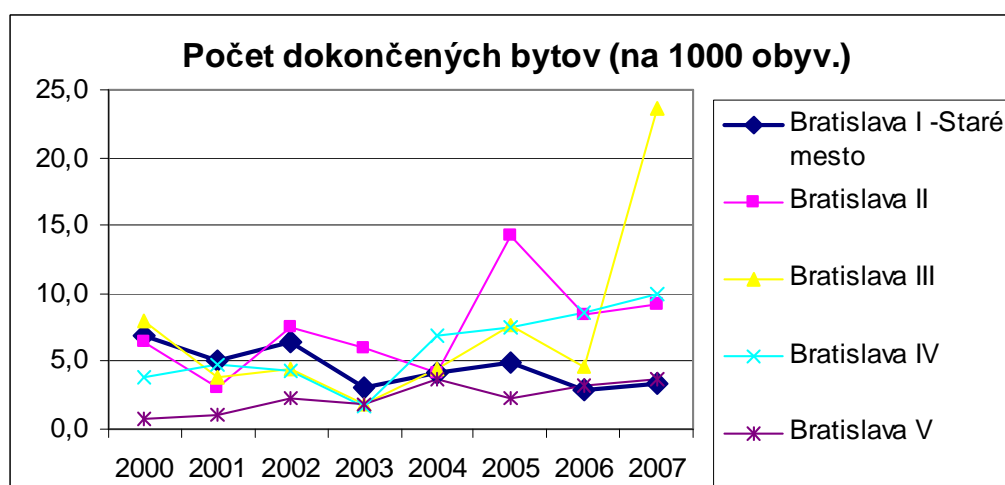
Graf 2.16

Zdroj: Štatistická ročenka hlavného mesta SR Bratislavy, údaje zo ŠÚ SR

O určitej intenzite výstavby môže nepriamo vypovedať pomocný indikátor počet bytov na 1000 obyvateľov daného územia. Výsledky prepočtu sú zobrazené v grafe 2.17. Tento ukazovateľ je najvyšší v Bratislave II a III, najnižší v Bratislave I – Starom meste a v Bratislave V. Určitým spôsobom to vyjadruje prítlačivosť a mieru investorského záujmu v jednotlivých lokalitách.

Graf 2.17

Zdroj: Štatistická ročenka hlavného mesta SR Bratislavy, údaje zo ŠÚ SR, prepočet

Počet bytov v rodinných domoch v jednotlivých rokoch osciluje na úrovni 16-36% z celkového počtu dokončených bytov. Priemerná plocha dokončených bytov v roku 2007 bola od 60,4 (Bratislava IV) po 71,6m² v Bratislave V. Staré Mesto ako celok v roku 2001 malo hodnotu priemernej obytnej plochy 65m², z toho v rodinných domoch to bolo necelých 80 a v bytových domoch 50m². Priemerná obytná plocha trvalo obývaného bytu je v rámci SR nižšia, čo je typické pre všetky okresy Bratislavy a Košíc, z nich však dosahuje najvyššiu hodnotu 54 m².

Na záver kapitoly uvádzame aspekty vybavenosti obyvateľstva bytmi. Jedným z používaných je prepočet počtu trvalo obývaných bytov na 1000 obyvateľov. Tento ukazovateľ je však skreslený štruktúrou (počtom osôb) cenзовých domácností. V Starom meste pripadá najvyšší počet bytov na 1000 obyvateľov (približne 426) oproti 310 na Slovensku. Počet bytov na 100 cenзовých domácností je 95, pričom slovenský priemer je 91. Podľa ÚEOS (2006) je dobré vyjadriť tzv. mieru chceného spolužitia. V Starom meste je 3,73%, na Slovensku je 7,36%. Tento ukazovateľ vyjadruje, koľko domácností žije „dobrovoľne“ v jednom byte. Štúdia vychádzala z polovičnej hodnoty (expertný odhad) podielu spoločne hospodáriacich cenзовých domácností zo všetkých cenзовých domácností. Pre Slovensko napríklad v cenзовom období stúplo podiel spoločne hospodáriacich cenзовých domácností trojnásobne. Takéto pomocné ukazovatele smerujú k vyjadreniu potreby bytov. Ukazovatele naznačujú, že miera potreby, či „uspokojenia“ bytmi je vyššia v Starom meste ako na väčšine územia Slovenska. Celkovo je táto miera nižšia v Bratislavskom kraji oproti ostatným krajom. V mestskom prostredí, kde žije menej viacgeneračných rodín, kde je viac domácností singles, je to prirodzený jav. Aj podľa prognózy obsiahnutej v uvedenej štúdii, by si Staré Mesto (Bratislava I) malo udržať prvenstvo v prepočte počtu bytov na 1000 obyvateľov, vo výpovednejšom indikátore počet bytov na sto cenзовých domácností by mala dosiahnuť hodnotu takmer 95%, pričom sa predpokladá malá diferencovanosť v rámci Slovenska. V súčasnosti mnohé okresy dosahujú iba menej ako 90%.

2.3 Kriminalita a bezpečnosť obyvateľstva

Mestská časť Staré Mesto predstavuje z časti centrum Bratislavy, čo prináša určité bezpečnostné špecifiká. Je tu najvyššia koncentrácia podnikov a rôznych zábavných zariadení, je tu najvyšší pohyb domácich aj zahraničných turistov. Nachádzajú sa tu frekventované miesta ako napríklad Hlavná železničná stanica, ktorá sú častým miestom priestupkov ale aj trestných činov. V centre a jeho najbližšom okolí sa vo väčšej miere koncentrujú a prebývajú bezdomovci. Okrem toho, Staré Mesto je centrom mnohých obchodných spoločností, a teda prirodzene je tu koncentrovaná vo väčšej miere hospodárska kriminalita, ktorá je ale ťažšie odhaliteľná, a rozmery šedej ekonomiky sa dajú iba odhadovať. Na druhej strane, mestská časť má najlepšie pokrytie kamerovým systémom v centrálnej časti, oblasti ako Horský park, Machnáč sú sociálno-demograficky „lepšie“ štvrte, kde sa v tak veľkej miere nekoncentruje napríklad drogová a podobná kriminalita.

Za rok 2007 podľa údajov Okresného riaditeľstva PZ v Bratislave I eviduje 4.445 trestných činov, z ktorých sa podarilo objasniť 1.057 prípadov. Z hľadiska násilnej kriminality – najvyšší počet lúpežných prepadnutí je v okolí Hlavnej stanice a Predstaničného námestia. Boli zaznamenané iba tri prípady lúpežného prepadnutia bankovej inštitúcie, pričom jeden prípad bol objasnený. Táto v Bratislave pomerne častá forma násilnej trestnej činnosti nemá nejaké jasnejšie priestorové kontúry a je

pomerne rovnomerne rozmiestnená. Dá sa skôr povedať, že páchatelia sa sústreďujú na menšie pobočky v okrajových častiach mesta s lepšou možnosťou úteku.

Podľa údajov OR PZ, v roku 2007 bolo v oblasti majetkových trestných činov objasnených menej skutkov ako v roku 2006. Prevažnú väčšinu majetkových deliktov tvorila uličná trestná činnosť, najmä vreckové krádeže. Tradične najväčší nárast týchto trestných činov bol zaznamenaný v dovolenkovom a predvianočnom období. Medzi najkritickejšie miesta stále patrí Kamenné námestie, Hlavné námestie, historické centrum, Námestie SNP a Špitálska ulica. Centrum mesta je jednoznačne postihnuté zďaleka najväčšou koncentráciou vreckových zlodejov, často skupinovo organizovaných. V roku 2007 eviduje polícia 685 ekonomických trestných činov, z nich približne polovica bola objasnená. Už viac menej „nedeliteľnou“ súčasťou centra Bratislavy, najmä Kamenného námestia a okolia, je devízová trestná činnosť. Boli zaevidované iba 2 prípady podvodov súvisiacich s touto činnosťou. Predpokladáme, že skutočný počet trestných činov je oveľa vyšší. „Veksláci“ skutočne tvoria veľmi nepríjemnú súčasť koloritu centra, často obťažujú okoloidúcich a ich vulgárne a arogantné správanie jednoznačne poškodzuje imidž Bratislavy a jej centra. Bolo by vhodné nájsť úplne efektívny spôsob vytlačenia tejto činnosti z centra, hoci polícia eviduje v uplynulom roku 2007 zvýšený počet preventívnych akcií voči tejto činnosti. Okrem týchto miest za najmenej bezpečné sú považované už spomínané Predstaničné námestie, Námestie Slobody a Kollárovo námestie.

Ak porovnáme Staré Mesto s okresmi Bratislavy, vzhľadom na počet obyvateľov je tu najväčšia majetková aj ekonomická kriminalita, v absolútnych hodnotách porovnateľná s oveľa väčšou Bratislavou II. Podľa Atlasu obyvateľstva Slovenska (2006) v prepočte na 10 000 obyvateľov sa radí (údaj za roky 2000-2002) na prvé priečky v rámci majetkovej, ekonomickej a hlavne násilnej (spolu s Bratislavou III) kriminality. Všetky okresy Bratislavy sú tiež v negatívnom zmysle slova na špici počtu novoevidovaných drogovzo závislých na 100 tisíc obyvateľov, s hodnotami od 121 po 354, pritom celoslovenská hodnota bola 45, a vo väčšine okresov nedosahovala ani hodnotu 15 (podľa Atlas obyvateľstva, s. 151)

Tabuľka 2.4: Miera kriminality v Bratislave a v MČ Staré Mesto v roku 2006

(‰)	Celková kriminalita	Majetková kriminalita	Násilná kriminalita	Mravnostná kriminalita	Ostatná všeobecná kriminal.
Bratislava	47,53	30,73	2,69	0,17	4,25
Staré Mesto	101,87	68,95	5,51	0,24	7,31

Zdroje: Štatistická ročenka hlavného mesta Bratislavy, Interné zdroje OR PZ Bratislava I

2.4 Záver a námety

Demografický vývoj považujeme za jeden z hlavných determinantov budúceho sociálno-ekonomického vývoja. Pre územia charakteru mestskej časti je zrejme najdôležitejšou demografickou konzekvenciou počet obyvateľov v jednotlivých častiach vekovej pyramídy. Staré Mesto bude jednou z najstarších populácií v rámci SR. Fiškálna decentralizácia, ktorá preniesla veľa kompetencií v oblasti školstva, sociálnej starostlivosti na samosprávu, preniesla aj problémy s tým spojené. Navyše význam týchto problémov bude narastať.

Ak napríklad pokles počtu detí sa dá relatívne „jednoducho“ riešiť zatváraním či spájaním tried a škôl (často to ale naráža na prirodzený odpor občanov – rodičov), problémy so starostlivosťou o seniorov tu sú, a budú sa v najbližších desaťročiach už iba zväčšovať. Už teraz sa treba zamýšľať nad budúcim plánovaným počtom miest v penziónoch a podobných zariadeniach. (viď. kap. 6) Toto je takzvaná adaptívna časť opatrení.

Druhú časť opatrení, ktorej účinok je mnohými považovaný za otázný (používa sa aj mitigation – „tíšiť“ a zmeniť demografický vývoj aby dopady boli menšie), je podľa nášho názoru tiež dôležité diskutovať. Už ťažko sa obyvateľstvo mestskej časti zmení na progresívny typ. Nezastaviteľné populačné momentum v podobe transformácie súčasnej starej na budúcu ešte staršiu (prechodom generácií do vyššieho veku) jednoducho bude na demografický vývoj pôsobiť. Treba ale hľadať cesty na zníženie razancie týchto procesov. Niektoré samosprávy motivujú občanov k vyššej plodnosti, či už priamo alebo nepriamo. Je otáznosť, či by nejaké priame príspevky motivovali v dostatočnej miere mať (ešte jedno) dieťa, najmä u demograficky vyspelého obyvateľstva, za aké populáciu Starého mesta považujeme. Avšak vytváranie imidžu „baby friendly“ prostredia môže mať pozitívny efekt. Mesto (mestská časť) sa takto navonok musí deklarovať, a konkrétnymi opatreniami to aj dokázať (podpora detských centier, uľahčenie života mamičkám – infraštruktúra, daňové úľavy a mnohé iné). Pozitívny efekt nemusí pritom byť len na samotnú pôrodnosť, ale aj na imigráciu. Staré Mesto ťažko samo o sebe zmení pozíciu na špici cenového rebríčka bytov a domov. To mnohých odradí. Taktiež nemá neobmedzené možnosti pri poskytovaní areálov pre investičnú bytovú výstavbu, ktorá by priťahla mladších – omladila vekovú štruktúru, a aspoň zastavila pokles počtu obyvateľov. Ale práve časť nerozhodnutých sa môže rozhodnúť na iných „maličkostiach. Beckerovské videnie detí ako ekonomického (spotrebného a kapitálového) statku má svoju logickú stránku. Taktiež „opportunity costs“, ktoré rodičia založením rodiny a detí musia zaplatiť, môže samospráva určitými opatreniami vynahradiť. Treba povedať, že takéto prístupy na Slovensku sú skôr raritné a nezvyčajné. Podobne je to s imigračnou stratégiou miest, ktorá je v plienkach. Mesto (príp. mestská časť) má však dostatok rozhodovacích právomocí, ktoré môže využiť vo svoj prospech. Toto považujeme za jednu z najväčších

príležitostí pre mestskú časť. Ukázať, že má čo „ponúknuť“ z hľadiska kvality bývania, a zároveň ponúknuť určitý nadštandard, ktorého kontúry sú naznačené o pár riadkov vyššie. Dnes sa to možno nezdá, ale do budúcnosti možno čakať doslova „boj o obyvateľa“. Keď mestá začnú strácať rádovo tisíce obyvateľov ročne, a tempo úbytku sa bude zväčšovať (čo je už žiaľ súčasnosť v Starom meste), uvedomia si to a dôsledky pocítia v plnom rozsahu. Mestská časť by potrebovala aktuálnu explicitne vyjadrenú, vedecky podloženú prognózu počtu obyvateľov, s hypotézami plodnosti, úmrtnosti aj migrácie.

Samozrejme, dynamika obyvateľstva a jej konzekvencie by nemali byť osamotené v centre záujmu. Priaznivá veková štruktúra môže byť podporená priaznivou štruktúrou cenových domácností, štruktúrou podľa rodinného stavu. V tomto ohľade je vývoj daný, nárast počtu a podielu singles a pokles viacčlenných rodín je celoslovenský trend, v Starom meste je však oveľa výraznejší. Je na širšiu odbornú diskusiu, či sa aj s týmto snažiť niečo urobiť. Každopádne vyššie spomenuté opatrenia môžu pôsobiť aj na tieto štruktúry.

Z oblastí analyzovaných v tejto kapitole, za najmenej problematickú považujeme oblasť domového fondu, jeho kvality a štruktúry. Kvalita domového fondu je nadštandardná. Problém širšieho charakteru vidíme v nájomných bytoch. Aj keď nie sú explicitné údaje, je zrejmé že v rámci Bratislavy sa súčasný problém regulovaného nájomného Starého mesta bytostne dotýka. Rôzne cesty vyriešenia tohto problému môžu priniesť rôzny vývoj, a to jednak z hľadiska údržby týchto domov, jednak z hľadiska socio-demografickej štruktúry obyvateľov.

Kriminalita a bezpečnosť je oblasť, kde nikdy nie je možné vysloviť úplnú spokojnosť. Tobôž nie v Starom meste s nadpriemernou mierou kriminality. Treba ale dodať, že každý iná ako nadpriemerná miera by bola prekvapivým výsledkom. Je to dané charakterom a postavením mestskej časti. Mestská časť určite potrebuje ešte viac mestských policajtov, podrobnejší kamerový systém. Nedostatok štátnych policajtov je v celej Bratislave už známy jav. Nájdenie optima medzi mierou vynaložených prostriedkov a znížením kriminality je náročná otázka.

Použitá literatúra a zdroje:

- BLEHA, B. – VAŇO., B. (2007). Niektoré teoretické a metodické aspekty populačnej politiky a náčrt jej koncepcie pre Slovenskú republiku. Sociológia, Vol. 39, No. 1 (2007), s. 62-80.
- DROTOVÁN, M. – BLEHA, B. (2008). Analýza fenoménu singles na Slovensku a v Európe. Sociológia. Vol. 40., No. 1, s. 62-81
- LOUŽEK, M, 2002: Odolejme svádení socialistické populačné politiky. Seminár Propopulační politika – spása či chiméra, Praha.
- MCDONALD, P., 2005: An assesment of policies that support having children from the perspectives of equity, effeciency and efficacy. Vienna, Postponement of childbearing in Europe.
- MCLANAHAN, S. (2004). How children are faring under the second demographic transition. Demography, Vol. 41, No.4., s. 607-627
- Atlas obyvateľstva Slovenska. Kol. autorov, 2006. UK Bratislava.
- OR PZ Bratislava I. Správa o bezpečnostnej situácii na teritóriu OR PZ v BA I za rok 2007
- ŠÚ SR. Výsledky SODB 2001.
- ŠÚ SR. Pramenné dielo 1996-2006.
- ŠÚ SR. Štatistická ročenka hlavného mesta Bratislavy 2004, 2008
- ÚEOS. Východiská pre objektivizáciu pohľadu na potreby bývania na Slovensku“. Záverečná správa, 2006, Bratislava.

3. Miestne hospodárstvo, ekonomický potenciál územia

3.1 Rámcové východiská a všeobecné poznámky

Mestská časť Bratislava – Staré Mesto predstavuje z hľadiska štruktúry miestneho hospodárstva unikátnu jednotku, čo nachádza odraz prakticky vo všetkých relevantných ukazovateľoch. Vývoj tejto mestskej časti v rámci urbánnej štruktúry Bratislavy predikuje významné zastúpenie aktivít terciérneho a kvartérneho sektoru a v nadväznosti na to vysokú ekonomickú efektívnosť hospodárstva. Spoločenský vývoj po roku 1989 zvýraznil postavenie a význam mestskej časti Bratislava – Staré Mesto nielen v ekonomike Bratislavy, ale aj v rámci ekonomiky celého Slovenska. Zásadná politická zmena v roku 1989 sa významne premietla do všeobecných tendencií vývoja spoločnosti, vrátane vývoja ekonomiky. Z nových tendencií, ktoré začali ovplyvňovať vývoj jednotlivých regiónov a miest na Slovensku je dôležité upozorniť najmä na tri: (i) realizácia nápravných procesov regionálnej štruktúry Slovenska deformovanej počas komunistického vývoja; (ii) zvýšenie významu kvalitatívne nových tendencií vývoja ekonomiky spojených s nástupom post-industriálneho štádia vývoja spoločnosti a (iii) vplyv rôznych procesov spojených s globalizáciou. Dôležitou skutočnosťou je konštatovanie, že všetky tieto tri tendencie mimoriadne priaznivo ovplyvňujú vývoj ekonomiky Bratislavy, predovšetkým jej centrálnych častí.

Pri hodnotení regionálneho vývoja v období spoločenskej transformácie sa vzhľadom na prekvapujúco málo zdôrazňuje skutočnosť, že Slovensko po roku 1989 vstúpilo po do post-industriálneho štádia vývoja spoločnosti. Toto je veľmi dôležité, pretože pre posun z industriálneho do post-industriálneho štádia je charakteristická nielen zmena vedúceho sektora hospodárstva, sekundárny sektor (priemysel) striedajú terciér a kvartér (služby v širokom slova zmysle), ale z pohľadu samotného regionálneho vývoja sú dôležité aj ďalšie zmeny. Vo vzťahu k mestskej časti Bratislava - Staré Mesto je potrebné upozorniť najmä na nasledovné: v post-industriálnom štádiu sa zvyšuje selektívnosť procesu koncentrácie a súčasne aj intenzita tohto procesu, čomu prirodzene zodpovedá aj prudký rast ekonomiky vybraných miest a regiónov a prirodzené zvyšovanie regionálnych rozdielov (1), v post-industriálnom štádiu sa zvyšuje dominantnosť a úloha metropolitných regiónov v regionálnej štruktúre štátu (toto je dôležité rešpektovať pri úvahách o pozícii regiónu Bratislavy v regionálnej štruktúre Slovenska, pretože vzhľadom na veľkosť územia Slovenska, podľa počtu obyvateľov aj podľa rozlohy, Bratislava absorbovaním kľúčových aktivít terciérneho a kvartérneho sektoru necháva veľmi málo priestoru pre ostatné mestá) (2), povaha významovej polarizácie ekonomických a aj všeobecne spoločenských systémov sa výrazne posúva z typu „bohatý – chudobný“ na typ „riadiaci – riadený“ (3) a nakoniec, pre niekoho je možno paradoxnou skutočnosť, že v post-industriálnom štádiu sa distribúcia obyvateľstva medzi mestami a regiónmi prakticky nemení, koncentrácia pracovných príležitostí sa zvyšuje iba mierne, avšak

k výraznému zvýšeniu prichádza v koncentrácii ekonomiky predovšetkým aktivít terciérneho a kvartérneho sektora (4).

Za veľmi vhodný ukazovateľ rozvoja ekonomiky, resp. dosiahnutej ekonomickej úrovne mesta a regiónu sa považuje všeobecne ekonomický agregát (EA). EA získame ako súčin počtu pracovných príležitostí regiónu a priemernej mesačnej mzdy zamestnanca regiónu. EA možno prisudzovať podobnú vypovedaciu schopnosť ako tradičnému makroekonomickému ukazovateľu HDP. Podrobnejšie zdôvodňuje použitie EA pri výskume rozvoja ekonomiky miest a regiónov vo svojej práci Hampl (2005). Vzhľadom na sociálnu a kultúrnu homogenitu Slovenska možno EA prisúdiť nielen ekonomickú, ale aj komplexne spoločenskú povahu. Z tohto dôvodu je vhodný aj pre syntetické hodnotenie rozvinutosti územných jednotiek. Tab. 3.1 ukazuje vývoj EA podľa jednotlivých funkčných mestských regiónov Slovenska (FMR). FMR Bratislava vytvára 8 okresov bratislavského kraja. Z predloženej tabuľky je zrejma mimoriadna prevaha FMR Bratislavy nad ostatnými regiónmi Slovenska. Výrazná polarita medzi regiónom Bratislavy a ostatným územím Slovenska je základná črta súčasnej regionálnej štruktúry Slovenska. Skutočnosť, že v roku 2006 zvýšil FMR Bratislava svoj podiel na EA Slovenska v porovnaní s rokom 1997 o 7,07 % je zákonným odrazom podmienok rozvoja ekonomiky v tomto období. Zvýšenie podielu o 7,07 % v priebehu 10 rokov, z 20,51 % na 27,58 % je skutočne obrovské. V regióne Bratislavy sa po roku 1989 akumulovali v extrémne pozitívnej polohe prakticky všetky faktory ovplyvňujúce vývoj ekonomiky v transformačnom období (faktor sídelnej hierarchie zvýraznený štatútom hlavného mesta štátu, makropolohová atraktivita podporovaná veľkou dopravnou infraštruktúrou, ľudský potenciál a ďalšie). Región Bratislavy bol veľmi atraktívny pre nové ekonomické aktivity spojené s nástupom post-industriálneho štádia vývoja spoločnosti (koncentrácia finančníctva, firiem pracujúcich v oblasti IT, obchodných „bussines“ spoločností, mediálnych aktivít, firem podnikajúcich s realitami a pod.) ako aj s procesmi spojenými s globalizáciou (predovšetkým koncentrácia centrál - „headquarters“ medzinárodných spoločností a prílev priamych zahraničných investícií. Razantný vývoj ekonomiky Bratislavy po roku 1989 a jej dominancia v regionálnej štruktúre Slovenska je prirodzená o bola očakávaná.

Tab. 3.1: Ekonomický agregát Slovenskej republiky podľa funkčných mestských regiónov

FMR	EA na obyvateľa		Vývoj 1997-2006	%EA SR		Zmeny 1997-2006	Podiel FMR na EA 2006
	1997	2006		1997	2006		
Bratislava	4467	19547	4,3	78	145	7,07	27,58
Banská Bystrica	3213	10477	3,2	28	31	0,01	2,70
Bardejov	1357	4033	3,0	-46	-49	-0,03	0,72
Bánovce nad Bebravou	1958	6267	3,2	-22	-21	-0,01	0,55
Brezno	2327	5312	2,2	-7	-33	-0,34	0,80
Čadca	1428	4023	2,8	-43	-50	-0,11	0,87
Dolný Kubín	2498	5616	2,3	0	-30	-0,21	0,52
Dunajská Streda	1646	5759	3,6	-34	-28	0,18	1,55
Galanta	1663	5833	3,5	-34	-27	0,19	2,02
Hlohovec	2349	6713	2,8	-6	-16	-0,09	0,71
Humenné	2064	5570	2,6	-18	-30	-0,20	0,99
Ilava	2239	7239	3,2	-11	-9	-0,01	1,03
Košice	3419	9655	2,8	37	21	-0,97	7,78
Komárno	1921	5425	2,8	-23	-32	-0,21	1,35
Lučenec	1958	4367	2,2	-22	-45	-0,43	0,97
Liptovský Mikuláš	2674	7642	2,8	7	-4	-0,18	1,31
Levice	2415	6002	2,4	-4	-25	-0,52	1,65
Michalovce	2249	5228	2,3	-10	-34	-0,58	1,62
Martin	2729	7368	2,7	9	-8	-0,37	1,96
Nové Mesto nad Váhom	2471	8088	3,2	-1	1	0,01	1,18
Námestovo	1131	5001	4,8	-55	-37	0,22	0,68
Nitra	2368	8228	3,5	-5	3	0,27	3,13
Nové Zámky	1765	5312	2,9	-30	-33	-0,17	1,82
Považská Bystrica	1830	6884	3,7	-27	-14	0,14	1,03
Prievidza	2681	7196	2,6	7	-10	-0,48	2,33
Piešťany	1999	7832	3,9	-20	-2	0,22	1,17
Prešov	1839	5359	3,0	-27	-33	-0,13	2,75
Poprad	2203	5915	2,8	-12	-26	-0,32	2,35
Púchov	3177	10759	3,4	27	35	0,06	1,14
Ružomberok	2393	6929	2,9	-4	-13	-0,11	0,95
Rimavská Sobota	1778	3309	1,9	-29	-59	-0,45	0,63
Rožňava	1992	4339	2,2	-20	-46	-0,48	1,03
Senica	2582	6075	2,3	3	-24	-0,47	1,26
Skalica	1997	7933	4,0	-20	-1	0,18	0,87
Svidník	1418	4205	3,0	-43	-47	-0,03	0,53
Stará Ľubovňa	1412	4000	3,0	-44	-50	-0,04	0,48
Spišská Nová Ves	1775	5107	3,0	-29	-36	-0,10	1,89
Snina	1507	4711	3,1	-40	-41	-0,01	0,43
Trenčín	2729	8108	3,0	9	2	-0,17	2,13
Topoľčany	1881	5394	2,8	-25	-32	-0,19	1,52
Tvrdošín	2060	4194	2,1	-18	-47	-0,18	0,35
Trnava	3205	11575	3,6	28	45	0,42	3,43
Trebišov	1755	4395	2,6	-30	-45	-0,25	1,07
Veľký Krtíš	1846	3480	1,9	-26	-56	-0,27	0,37
Vranov nad Topľou	1470	3665	2,6	-41	-54	-0,15	0,67
Žilina	2527	8536	3,4	1	7	0,30	4,42
Žiar nad Hronom	2587	5934	2,3	3	-26	-0,52	1,27
Zlaté Moravce	1847	4179	2,2	-26	-48	-0,18	0,42
Zvolen	2531	7123	2,8	1	-11	-0,31	2,04

Pri porovnávaní vybraných parametrov ekonomického agregátu podľa jednotlivých obvodov (okresov) (tab. 3.2 a 3.3) môžeme vidieť niekoľko osobitostí v súvislosti z pozíciou mestskej časti Bratislava – Staré Mesto (okres Bratislava I) v Bratislave. Z tabuľky 3.2 je zrejma dominantnosť hodnoty EA na obyvateľa v obidvoch sledovaných rokoch. Hodnotou 63 272 v roku 2006 výrazne prevyšuje ostatné bratislavské okresy. Tento výsledok je dôsledkom predovšetkým vysokej koncentrácie počtu pracovných príležitostí v tejto mestskej časti v porovnaní s počtom jej obyvateľstva. Bratislava – Staré Mesto mal v roku 2006 spolu s okresom Bratislava II aj najvyššiu priemernú mzdu zamestnanca. Ak si v tab. 3.2 všimneme vývoj podielu jednotlivých obvodov na EA Bratislavy zistíme, že podiel mestskej časti Bratislava – Staré Mesto pomerne výrazne poklesol, z 33,62 % v roku 1997 na 24,66% v roku 2006. Tento jav treba pripísať najmä na konto prudkej dynamiky ekonomiky Petržalky, ktorá sa z prakticky monofunkčného obytného areálu mení na polyfunkčné s významným zastúpením aktivít terciéru a kvartéru.

Tab. 3.2: Ekonomický agregát Bratislavy podľa obvodov (okresov)

	KM2	ob1997	ob2006	ag/ob97	ag/ob06	% ag BA97	%ab BA06
BA I	9,6	47165	41581	17921	63272	33,62	24,66
BA II	92,5	112760	109648	6603	30279	29,62	31,12
BA III	74,6	64253	61823	8016	34647	20,49	20,08
BA IV	96,6	97766	94417	2468	14446	9,60	12,79
BA V	94,2	129451	118622	1296	10212	6,67	11,35
BA	367,5	451395	426091	5569	25037	100,00	100,00

Zdroj: Regionálne porovnávania v Slovenskej republike. Štatistický úrad SR, 1998, 2007.

Zaujímavé poznatky o ekonomike Bratislavy podľa jednotlivých obvodov podáva tab. 3.3. V nej sú ukázané dva fenomény, rozdiel medzi podielom jednotlivých obvodov (okresov) na EA Bratislavy a podielom na počte obyvateľov Bratislavy v rokoch 1997 a 2006. Takisto aj tu môžeme konštatovať zníženie významnosti tohto ukazovateľa pri mestskej časti Bratislava – Staré Mesto, pokles z hodnoty 23,18 v roku 1997 na hodnotu 14,90 v roku 2006. Aj tento pokles je spojený najmä s „nástupom“ ekonomiky Bratislavy V, t.j. Petržalky. Druhý ukázaný fenomén je mimoriadne zaujímavý vzhľadom k sektorovej štruktúre ekonomiky jednotlivých bratislavských obvodov. Pozoruhodným, ale nie neočakávaným zistením je skutočnosť, že v mestskej časti Bratislava – Staré Mesto aktivity štatisticky vedené v službách (terciér a kvartér) generujú až 95% jej EA. Poľnohospodárstvo má v tejto mestskej časti minimálny podiel a priemysel so stavebníctvom (II) výrazne za ostatnými štyrmi obvodmi zaostávajú. Vplyv priemyselného závodu VW sa zreteľne podpísal pod vysokú hodnotu EA, ktorý vo štvrtom bratislavskom obvode generuje druhý sektor (priemysel a stavebníctvo)

Tab.: 3.3: Podiely jednotlivých sektorov ekonomiky na EA Bratislavy podľa obvodov

	% ob BA 1997	%ag-%ob 1997	% ob BA 2006	%ag-%ob 2006	% I ag06	% II ag06	%III ag06
BA I	10,45	23,18	9,76	14,90	0,04	4,96	95,00
BA II	24,98	4,64	25,73	5,39	0,20	17,02	82,78
BA III	14,23	6,25	14,51	5,57	0,59	13,72	85,69
BA IV	21,66	-12,06	22,16	-9,37	0,18	32,83	67,00
BA V	28,68	-22,01	27,84	-16,49	0,73	10,93	88,34
BA	100,00	0,00	100,00	0,00	0,30	14,71	84,99

Zdroj: Regionálne porovnávania v Slovenskej republike. Štatistický úrad SR, 1998, 2007.

3.2 Štruktúra hospodárstva

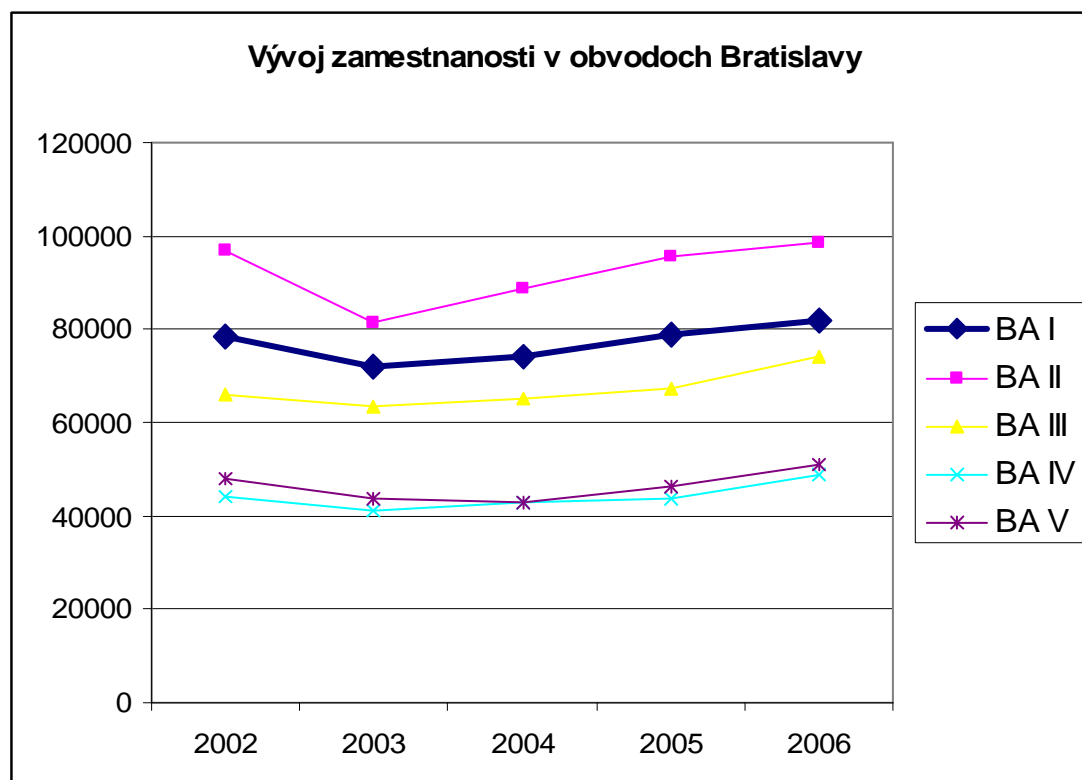
Štruktúra hospodárstva mestskej časti Bratislava – Staré Mesto je už dlhodobo determinovaná polohou tohto územia v rámci Bratislavy, ktorá si prakticky od začiatku modernej urbanizácie Slovenska a formovania súčasnej regionálnej štruktúry (od poslednej tretiny 19. st., Bašovský, Divínsky 1991) udržiava pozíciu hlavného hospodárskeho centra územia Slovenska, neskôr aj politického a kultúrno-spoločenského. Mestská časť Bratislava – Staré Mesto bola predurčená stať sa obchodno-službovým centrom Bratislavy („CBD“). Centrum mesta, východná časť predmetného územia, sa vzhľadom k funkčnému zaostávaniu v období komunizmu stalo po roku 1989 arénou prudkého vpádu komerčných aktivít a nárastu počtu pracovných príležitostí všeobecne. Nárast počtu zamestnaných v uplynulých piatich rokoch je ukázaný v tabuľke 3.4 a grafe 3.1. Z tabuľky a grafu vidíme, že po poklese počtu zamestnaných od roku 2002 do roku 2003, ktorý bol spôsobený zmenou metodiky hodnotenia, pozorujeme počas ďalších rokov pravidelný vzostup. Na prvý pohľad sa zdá, že rast počtu zamestnaných je vo všetkých bratislavských obvodoch porovnateľný, čo je z hľadiska štatistiky aj pravda, počet zamestnaných sa v jednotlivých obvodoch zvýšil o roku 2003 do roku 2006 v medziach približne od 15% do 20%. Relatívne najpomalšie rástli práve BA I a BA V. V prípade mestskej časti Bratislava – Staré Mesto však treba upozorniť na skutočnosť, že výstavba nových stavebných objektov a s tým súvisiaca tvorba ponuky pre nové „podnikanie“ je v porovnaní s ostatnými štyrmi obvodmi obmedzená. Po revitalizácii a intenzifikácii zastavaného územia centra mesta, ktoré prebiehali prakticky hneď od roku 1989, nastúpila v posledných rokoch nová fáza vývoja centra „komerčná citadelizácia“, výstavba projektov komplexného charakteru, ktorá pravdepodobne podporí ďalší rast zamestnanosti v centre mesta. Jednoznačne však treba konštatovať, že uvedený rast počtu zamestnaných v predmetnom území je znakom dobrého rozvojového potenciálu jeho ekonomiky.

Tab. 3.4: Vývoj zamestnanosti v Bratislave podľa obvodov

Obvod	2002	2003	2004	2005	2006
BA I	78572	71992	74333	78697	81957
BA II	97069	81567	88687	95474	98645
BA III	66027	63398	65348	67304	74182
BA IV	44147	40952	42704	43820	48772
BA V	48184	43588	42985	46083	50815

Zdroj: <http://www.upsvar.sk>

Graf 3.1

Zdroj: <http://www.upsvar.sk>

Uvedený rast zamestnaných v mestskej časti Bratislava – Staré Mesto sa v určitej miere podieľal na poklese počtu obyvateľov. Medzi dvomi sčítaniami obyvateľstva klesol počet obyvateľov tejto mestskej časti o 4220 obyvateľov, t.j. o 8,6% (pokles zo 49 018 v roku 1991 na 44 798 v roku 2001). Okrem prirodzeného úbytku obyvateľstva sa v tejto mestskej časti na úbytku podieľal aj proces gentrifikácie typický pre všetky veľké mestá, najmä hlavné mestá, transformujúcich sa štátov strednej Európy. Súčasťou tohto procesu je nahrádzanie obytnej funkcie v centrách týchto miest administratívnymi a komerčnými aktivitami. Pochopiteľne pokles počtu obyvateľov nebol v mestskej časti rovnomerný v priestore. Väčšina obvodov východnej časti hodnoteného územia, t.j. centra mesta, stratilo podstatne väčšie percento obyvateľstva ako je uvedený priemer mestskej časti, na druhej strane v západných urbanistických obvodoch, s pôvodnou dominantnou obytnou funkciou, obyvateľstvo v uvedenom decéniu pribudlo. V UO Na Hrebienku sa zvýšil počet obyvateľov o 70,2%, na Hradnom svahu o 39,5%, na Holom vrchu o 17,8%, na Bôriku o 11,7% a na Kalvárii o 11,4%. Uvedené zvyšovanie počtu obyvateľov je v západnej, „záhradnej“ časti hodnoteného územia dôsledkom

mimoriadne silnej intenzifikácie tohto územia, predovšetkým bytovou zástavbou. V tomto priestore už dlhší čas pozorujeme rozvoj „rezidenčnej citadelizácie“, ktorá sa rozvíja na úkor nevyužívaných, lesných a záhradných plôch.

Tabuľka 3.5 ukazuje štruktúru hospodárstva mestskej časti Bratislava – Staré Mesto podľa základných odvetví hospodárstva. Rozhodujúce podiely v štruktúre ekonomiky majú verejná správa, obrana a povinné sociálne zabezpečenie (23,99% z celkového počtu zamestnaných vo firmách s počtom zamestnaných 20 a viac zamestnancov), finančné sprostredkovanie (17,17%), nehnuteľnosti, prenájom a obchodné činnosti (16,46%), školstvo (9,95%), doprava, skladovanie, pošty a telekomunikácie (8,21%) a rekreácia, kultúrne a športové činnosti (6,31%). Týchto šesť odvetví ekonomiky mestskej časti zamestnáva až 83,09% zamestnaných osôb. Pozoruhodné je vysoké percento zamestnaných v štátnej správe, hospodárskej a sociálnej politike štátu (13,78%) v rámci odvetvia verejnej správy, obrany a povinného sociálneho zabezpečenia a vysoké percento zamestnaných vo vyššom školstve (6,82%) v rámci školstva. Uvedená štruktúra zamestnaných v jednotlivých odvetviach korešponduje s funkciami kladenými na centrum mesta, predovšetkým na centrum hlavného mesta. Na základe prieskumu uskutočneného využitím metódy expertov v roku 2002 získali najvyššie hodnoty vzhľadom k typickosti funkcie pre centrum Bratislavy (hodnota 1 – najmenej typická, hodnota 10 – najtypickejšia funkcia) nasledovné funkcie: maloobchod, komerčná vybavenosť a služby 8,73, kultúra 8,45, polyfunkčné zariadenia 8,36, vysokoškolské vzdelávanie, veda a výskum 8,18, verejná správa a administratíva 7,64, stravovanie a hotelierstvo 7,64%, parkové a zelené plochy 7,55 a sakrálna funkcia 7,50. Naopak najnižšie hodnoty boli prisúdené stavebníctvu (1,64), priemyslu (1,73) a skladovaniu (1,73). Bývaniu bola pridelená hodnota 5,82 (Ondoš 2003).

Pri sledovaní priemernej mesačnej mzdy podľa jednotlivých odvetví je očakávaná vysoká hodnota u odvetví finančné sprostredkovanie (49 358 SK) a nehnuteľnosti, prenájom a obchodné činnosti (42 716 SK). Vysoká priemerná mzda u niektorých počtom zamestnaných málo zastúpených odvetví je výsledkom prítomnosti centrál týchto odvetví v predmetnom území (výroba kovov a kovových výrobkov, výroba chemikálií a iné).

Tab. 3.5: Odvetvová štruktúra hospodárstva mestskej časti Bratislava – Staré Mesto

Odvetvie hospodárstva	Počet zamest.	%	Priemerná mes. mzda
AB Poľnoh., poľov., lesníct., rybol., chov rýb (A+B)	8	0,01	25 427
C+D+E Priemysel spolu	3 084	4,82	28 298
D Priemyselná výroba	2 393	3,74	24 626
D.A Výroba potravín, nápojov a tabak.výrobkov	356	0,56	29 704
DB Výroba textílií a odevov	14	0,02	19 522
DD Sprac.dreva, výroba výrobky z dreva	12	0,02	10 278
DE Výr.celul., papiera, výr.z pap., vydav., tlač	830	1,30	26 688
DG Výr.chemikálií, chem.výr., chem.vláken	147	0,23	43 886
DH Výroba výrobkov z gumy,plastov	49	0,08	28 837
DI Výroba ost.nekov.minerál.výrobkov	161	0,25	26 592
DJ Výr.kovov a kovových výrobkov	14	0,02	50 673
DK Výroba strojov a zar. i.n.	56	0,09	42 337
DL Výroba elektrických, optických zar.	127	0,20	28 339
DM Výroba dopravných prostriedkov	569	0,89	7 658
DN Výroba inde neklasifikovaná.	58	0,09	9 971
E Výroba, rozvod elektr., plynu,vody	691	1,08	40 975
F Stavebníctvo	769	1,20	20 638
G VO, MO, opr.mot.voz., motoc., spotr.tov.	3 203	5,01	35 488
H Hotely a reštaurácie	1 023	1,60	21 375
I Doprava, skladovanie, pošty a telekomunikácie	5 251	8,21	26 798
Doprava, skladovanie, cest.kancelárie	3 803	5,95	23 692
Pošty a telekomunikácie	1 448	2,26	34 910
J Finančné sprostredkovanie	10 980	17,17	49 358
Finan.sprostr. (bez poisť. a dôch. zabezp.)	8 061	12,61	52 320
Poistenie a dôch.zabezp. (okrem pov.soc.zab.)	2 436	3,81	42 387
Pomocné činnosti súvis. s fin.sprostredk.	483	0,76	36 204
K Nehnut., prenáj. obchod. činnosti	10 526	16,46	42 716
Iné obchodné služby	6 901	10,79	45 092
L Ver.správa, obrana, pov.soc.zabezp.	15 341	23,99	27 871
Štátna správa, hosp. a soc. polit. štátu	8 812	13,78	28 262
Všeobecná verejná správa	6 753	10,56	28 927
Služby pre štát ako celok	4 287	6,70	29 844
M Školstvo	6 365	9,95	18 877
Základné školstvo	720	1,13	14 854
Stredné školstvo	798	1,25	15 448
Vyššie školstvo	4 358	6,82	20 168
Vzdelávanie dospelých a ostat. vzdel.	489	0,76	18 809
N Zdravotníctvo, sociálna pomoc	2 006	3,14	19 615
O Ost.spoloč., sociálne, osobné služby	5 389	8,43	19 829
Rekreácia, kultúrne, šport.činnosti	4 035	6,31	19 594
Bratislava I spolu	63 945	100,00	32 101

Zdroj: Zamestnanci a mzdové prostriedky za rok 2006 podľa OKEČ za okresy. ŠÚ SR, Bratislava, 2007.

V priloženej tabuľke 3.6 a grafoch 3.2 až 3.6 je ukázané porovnanie odvetvovej štruktúry hospodárstva jednotlivých bratislavských obvodov, podľa zamestnanosti vo firmách s počtom zamestnaných 20 a viac zamestnancov. Obvod Bratislava I, naše predmetné územie, sa od zostávajúcich štyroch pomerne výrazne odlišuje v zastúpení viacerých odvetví, čo je vzhľadom na jeho vyššie viackrát spomínané osobitné postavenie v urbánnej štruktúre Bratislavy očakávané. Výrazne prevyšujúca hodnota odvetvia verejná správa, obrana

Tab. 3.6: Odvetvová štruktúra hospodárstva obvodov Bratislavy

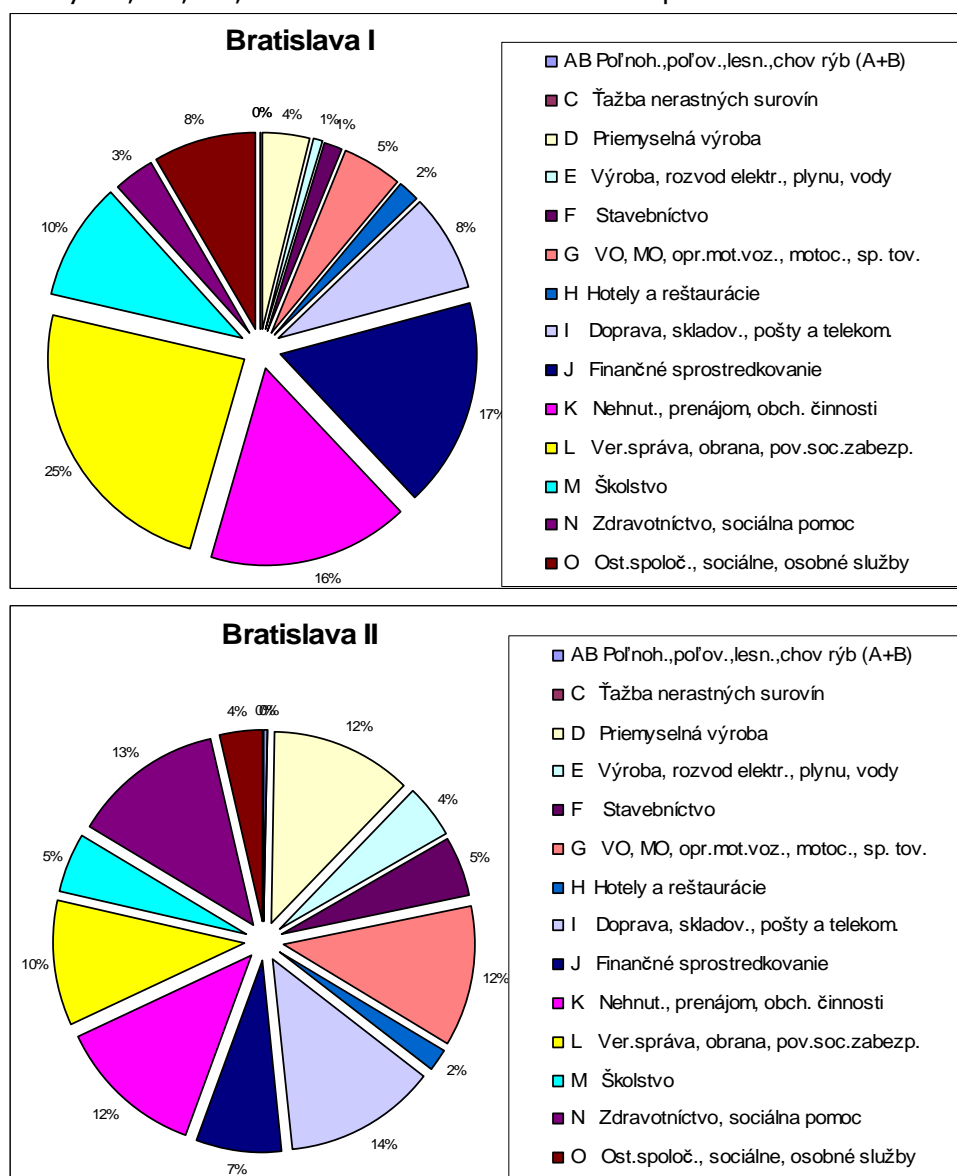
Odvetvie	Bratislava I		Bratislava II		Bratislava III	
	počet	%	počet	%	Počet	%
AB Poľnoh.,poľov.,lesn.,chov rýb (A+B)	8	0,01	111	0,18	173	0,40
C+D+E Priemysel spolu	3 084	4,82	10 096	16,49	6 463	14,96
C Ťažba nerastných surovín	0	0,00	42	0,07	0	0,00
D Priemyselná výroba	2 393	3,74	7 325	11,96	6 184	14,31
E Výroba, rozvod elektr., plynu, vody	691	1,08	2 729	4,46	279	0,65
F Stavebníctvo	769	1,20	3 007	4,91	2 104	4,87
G VO, MO, opr.mot.voz., motoc.,sp. tov.	3 203	5,01	7 389	12,07	5 846	13,53
H Hotely a reštaurácie	1 023	1,60	1 096	1,79	400	0,93
I Doprava, skladov., pošty a telekom.	5 251	8,21	7 947	12,98	7 203	16,67
J Finančné sprostredkovanie	10 980	17,17	4 445	7,26	1 042	2,41
K Nehnut., prenájom, obch. činnosti	10 526	16,46	7 587	12,39	5 201	12,04
L Ver.správa, obrana, pov.soc.zabezp.	15 341	23,99	6 425	10,49	6 433	14,89
M Školstvo	6 365	9,95	3 038	4,96	3 791	8,78
N Zdravotníctvo, sociálna pomoc	2 006	3,14	7 833	12,79	3 205	7,42
O Ost.spoloč., sociálne, osobné služby	5 389	8,43	2 288	3,74	1 339	3,10
Spolu odvetvia ekonomickej činnosti	63 945	100	61 262	100	43 200	100

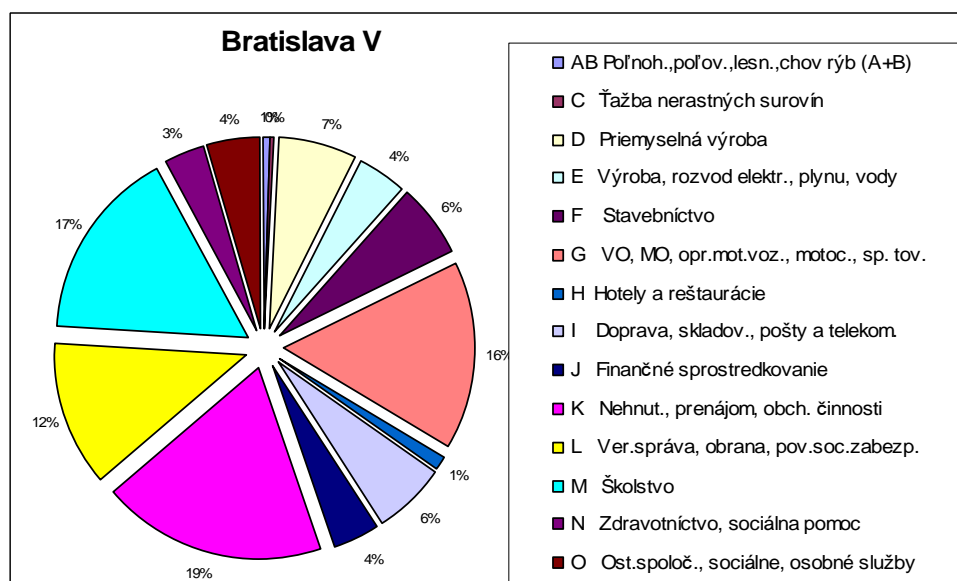
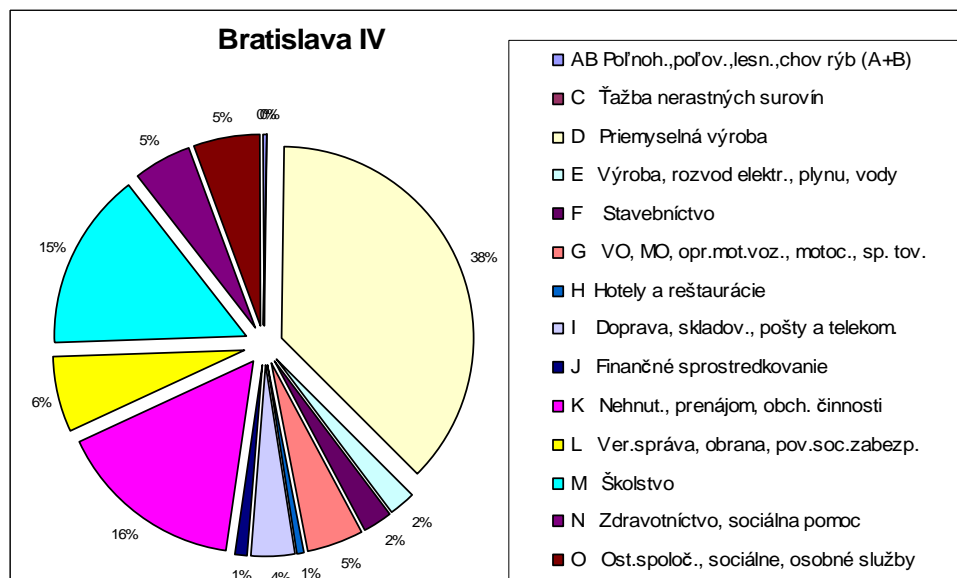
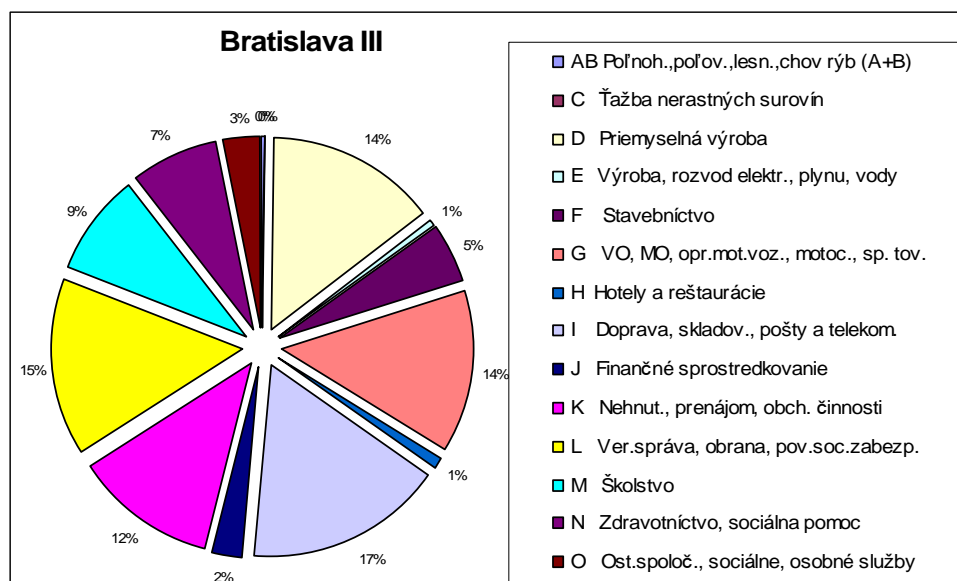
Odvetvie	Bratislava IV		Bratislava V	
	počet	%	počet	%
AB Poľnoh.,poľov.,lesn.,chov rýb (A+B)	45	0,16	113	0,61
C+D+E Priemysel spolu	11 225	39,63	2 068	11,08
C Ťažba nerastných surovín	69	0,24	38	0,20
D Priemyselná výroba	10 484	37,01	1 255	6,72
E Výroba, rozvod elektr., plynu, vody	672	2,37	775	4,15
F Stavebníctvo	677	2,39	1 160	6,21
G VO, MO, opr.mot.voz., motoc., sp.tov.	1 313	4,64	2 907	15,57
H Hotely a reštaurácie	193	0,68	245	1,31
I Doprava, skladov., pošty a telekom.	1 054	3,72	1 108	5,94
J Finančné sprostredkovanie	252	0,89	762	4,08
K Nehnut., prenájom, obch. činnosti	4 547	16,05	3 500	18,75
L Ver.správa, obrana, pov.soc.zabezp.	1 786	6,31	2 268	12,15
M Školstvo	4 214	14,88	3 098	16,60
N Zdravotníctvo, sociálna pomoc	1 470	5,19	617	3,31
O Ost.spoloč., sociálne, osobné služby	1 548	5,47	819	4,39
Spolu odvetvia ekonomickej činnosti	28 324	100	18 665	100

Zdroj: Zamestnanci a mzdové prostriedky za rok 2006 podľa OKEČ za okresy. SÚ SR, Bratislava, 2007.

a povinné sociálne zabezpečenie v mestskej časti Bratislava – Staré Mesto je dôsledkom vysokej koncentrácie týchto inštitúcií z celoštátnym dosahom. Absolútna dominancia predmetného územia v odvetví finančné sprostredkovanie je dôsledkom atraktivity a dostupnosti centra mesta pre zákazníkov týchto podnikateľských subjektov. Naopak, výrazné zaostávanie za zostávajúcimi štyrmi mestskými obvodmi v odvetviach priemyselná výroba a stavebníctvo sa očakávalo a v zhode s prioritami funkčného využívania centra mesta. Možno prekvapujúce je zaostávanie mestskej časti Bratislava – Staré Mesto za druhým, tretím a piatym obvodom v odvetví veľkoobchod, maloobchod, oprava motorových vozidiel, motocyklov a spotrebného tovaru. Toto zaostávanie je dôsledkom najmä dvoch skutočností, už spomínaného limitu priestorového rozširovania centra a mimoriadnej atraktivity troch spomínaných obvodov v súvislosti s nadregionálnym pohybom a tranzitom.

Grafy 3.2, 3.3, 3.4, 3.5 a 3.6: Odvetvová štruktúra hospodárstva okresov Bratislavy

3.3 Nezamestnanosť

3.3.1 Definovanie nezamestnanosti a základné pojmy

Nezamestnanosť sa vo všeobecnosti považuje za postavenie, v ktorom človek chce a je schopný pracovať, ale nemôže nájsť prácu. Čiže, takisto, ako každý kto pracuje nemusí byť zamestnaný, tak aj nie každý kto nepracuje je nezamestnaný. Za nezamestnanú možno považovať osobu, ktorá nepracuje, ale prácu aktívne hľadá, alebo čaká, kým sa bude môcť po dočasnom vyradení do práce vrátiť. Niektorí autori konštatujú, že nezamestnanosť je arbitrárny a subjektívny pojem, ktorý možno len veľmi ťažko presne merať. Napriek viacerým rozdielom však možno pri rozličnom vymedzovaní nezamestnanosti predsa len nájsť všeobecnú zhodu aspoň v tom, že sa jedná o aproximáciu aktuálneho počtu osôb súčasne: (1) schopných pracovať (vekom, zdravotným stavom, ale aj osobnými podmienkami), (2) majúcich (aktuálne) snahu sa zamestnať a (3) aj napriek tejto snahy sa zamestnať sú v danom okamžiku bez zamestnania. Tieto tri požiadavky sú aj obsahom definície nezamestnanosti podľa Medzinárodného úradu práce (ILO) v Ženeve. Z ekonomického hľadiska pojem nezamestnanosť vyjadruje prejav a súčasne dôsledok nerovnováhy na trhu práce, medzi ponukou a dopytom po práci, čiže je to sociálno-ekonomický jav spojený s existenciou trhu práce.

V posledných rokoch sa definovanie pojmu nezamestnanosti na Slovensku pomerne menilo, preto považujeme za vhodné uviesť, čo budeme chápať pojmom nezamestnanosť v tejto štúdiu. Pojmom nezamestnanosť budeme rozumieť mieru evidovanej nezamestnanosti, ktorá sa vypočíta ako pomer disponibilných uchádzačov o zamestnanie a počtu ekonomicky aktívneho obyvateľstva. Po vynásobení hodnotou 100 dostaneme vyjadrenie nezamestnanosti (miery evidovanej nezamestnanosti) v percentách. Mieru evidovanej nezamestnanosti v štúdiu udávame podľa stavu k 31.12. bežného roka. Ekonomicky aktívne osoby predstavujú súčet zamestnancov v hospodárstve určitého regiónu (Slovenska, kraja, okresu, mestskej časti) s jediným alebo hlavným zamestnaním, osôb na materskej a rodičovskej dovolenke a evidovaných nezamestnaných. Definíciu chápania pojmu nezamestnanosť je potrebné uviesť aj z toho dôvodu, že v súčasnosti sa na Slovensku stretáme s tromi hodnotami nezamestnanosti. Eurostat definuje nezamestnanosť ako pomer všetkých nezamestnaných a počtu ekonomicky aktívnych a Štatistický úrad Slovenskej republiky vychádza z metódy výberových zisťovaní pracovných síl v domácnosti, pričom do zisťovania je vybraných náhodne 10 tisíc domácností, čo predstavuje 0,6 % z celkového počtu trvalo obývaných bytov. Metodika štatistického úradu definuje pojem „nezamestnaný“ ako osoby, ktoré v sledovanom týždni nemajú žiadnu platenú prácu, ktoré si v ostatných štyroch týždňoch aktívne hľadajú prácu a sú schopné nastúpiť do práce najneskôr do dvoch týždňov. Tieto osoby môžu, ale nemusia byť evidované na úradoch práce ako uchádzači o zamestnanie.

Pri sledovaní nezamestnanosti v mestskej časti Bratislava – Staré Mesto je dôležité urobiť ešte dve poznámky. Po prvé, nezamestnanosť odráža v najširšom slova zmysle neúplné využitie práceschopného obyvateľstva uchádzajúceho sa o prácu. Do rozsahu nezamestnanosti sa teda nezahrňuje obyvateľstvo síce práce schopné, ale na povolanie sa pripravujúce a od povolania zdržané, napr. osoby v domácnosti, osoby žijúce výhradne z majetkového výnosu a iné. Po druhé, plná zamestnanosť je chápaná ako stav, kedy ten, kto chce pracovať a akceptovať pritom mzdu, ktorú mu zamestnávateľ za daných podmienok môže ponúknuť, zamestnanie si vždy nájde (prevažnú časť nezamestnanosti v danej situácii tvorí frikčná, resp. dobrovoľná nezamestnanosť). Miera nezamestnanosti zodpovedajúca plnej zamestnanosti sa pohybuje približne v rozmedzí od 2 % do 4 %, a prekročenie tejto hranice oboma smermi sa považuje za nežiadúce. Niekedy sa tiež hovorí o prirodzenej nezamestnanosti, za ktorú sa považuje taká jej úroveň, ktorá reflektuje štrukturálne charakteristiky trhu práce.

3.3.2 Vývoj nezamestnanosti

Sprievodným javom široko chápanej transformácie hospodárstva Československej republiky bol regresívny transformačný vývoj v celkovej zamestnanosti na Slovensku, čo sa veľmi krátko po roku 1989 prejavilo vo všeobecnom poklese pracovných miest vo všetkých odvetviach a sférach národného hospodárstva. Výnimkou bol snáď len okamžitý výrazný vzostup zamestnanosti v peňažníctve a bankovníctve, v štátnej správe, ako aj v službách pre výrobnú sféru, ktoré sa z výroby (poľnohospodárstva, priemyslu i stavebníctva) odčleňovali ako samostatné subjekty. Nezamestnanosť registrovaná úradmi práce sa v živote našej spoločnosti objavila už začiatkom roka 1990, vo februári, kedy bolo na slovenských úradoch práce evidovaných približne 2 000 uchádzačov o zamestnanie a miera nezamestnanosti dosiahla „úsmevnú“ úroveň 0,07 %. Rýchle „vynorenie“ sa tohto javu malo svoju logiku, bolo spojené s neracionálnou, resp. ekonomicky neefektívnou, už viac rokov udržiavanou nadzamestnanosťou určitých skupín pracovníkov prakticky vo všetkých odvetviach hospodárstva. V priebehu roka 1990 pribúdali do evidencie úradov práce stále noví a noví uchádzači o zamestnanie a na konci roku dosiahol ich počet hodnotu približne 39 000, čo zodpovedalo hodnote miery nezamestnanosti na Slovensku 1,55 %. Už v tomto období môžeme pozorovať rozdiely v regionálnej úrovni miery nezamestnanosti. Hodnota miery nezamestnanosti koncom roka 1990 sa v okresoch Slovenskej republiky pohybovala v intervale od 0,59 % do 3,73 %. Tento krátky „historický“ vstup ukončíme poukázaním na vývoj nezamestnanosti na Slovensku v roku 1991. V roku 1991 došlo na Slovensku k razantnému, viac menej očakávanému nárastu registrovanej nezamestnanosti. Už v januári tohto roku sa začala realizovať nová československá ekonomická reforma, ktorá mala priamy

vplyv na úroveň nezamestnanosti na Slovensku. Ku koncu roku 1991 už evidovali úrady práce na Slovensku 302 000 uchádzačov o zamestnanie, pričom miera nezamestnanosti sa vyšplhala na, pre niektorých ekonómov a sociológov neuveriteľnú hodnotu 11,82 %. Stalo sa to aj napriek tomu, že v tomto roku sa ešte podarilo aktívnou politikou úradov práce umiestniť do zamestnania až 74 600 uchádzačov o zamestnanie. Spomedzi vtedajších 38 okresov Slovenska dosahovala koncom roku 1991 miera nezamestnanosti nadpriemernú republikovú úroveň až v 23 okresoch. Najmenšie prírastky oproti koncu roku 1990 a taktiež najmenšie hodnoty miery nezamestnanosti ku koncu roku 1991 zaznamenali prirodzene okresy metropolitných miest Slovenska Bratislava – mesto (6,53 %) a Košice – mesto (7,30 %).

Pozoruhodné je, že na začiatku nami podrobnejšie sledovaného obdobia v roku 1997 mala nezamestnanosť na Slovensku hodnotu 12,48 %, čo bolo len o 0,66 percentuálneho bodu viac ako v roku 1991. Zaujímavé je však, že nezamestnanosť v bratislavských obvodoch sa za uplynulých šesť rokov podstatne znížila. V mestskej časti Bratislava – Staré Mesto mala nezamestnanosť v roku 1997 hodnotu len 2,96 % a aj v ostatných obvodoch Bratislavy bola nízka (tab. 3.7). V tomto období sa už prejavovala atraktivita regiónu hlavného mesta vo vzťahu k vytvárajúcim sa novým pracovným miestam vo finančníctve, obchode, službách, verejnej správe a niektorých ďalších odvetviach. Po roku 1998 môžeme pozorovať pomerne prudký vzostup nezamestnanosti na Slovensku, ktorý primerane kopíroval aj vývoj nezamestnanosti v predmetnom území a v ostatných obvodoch Bratislavy. Možno povedať, že tento vývoj trvajúci prakticky až do 2001 bol najskôr dôsledkom neriešenia základných problémov na Slovensku v daňovom systéme, v zdravotníctve, sociálnom zabezpečení a iných dôležitých otázok spojených s transformáciou spoločnosti a neskôr reagoval na reformy vlády, ktorá nastúpila v roku 1998. Smith, Rochovská (2006) poukazujú na vplyv neo-liberálnych politických reforiem, ktoré boli urobené na Slovensku po roku 1998 počas pravicovej vlády. Za najdôležitejšie z nich považujú spomínaní autori reformu sociálneho systému, dôchodkovú reformu, daňovú reformu (najmä rovná 19 %-ná daň z príjmu), novelizáciu pracovného zákona, krátenie verejných výdavkov a nahradenie konceptu verejnoprospešnosti konceptom osobnej zodpovednosti. Tieto reformy sa v prvej fáze prejavili rastom nezamestnanosti, neskôr, keď začali pozitívne ovplyvňovať ekonomiku Slovenska nezamestnanosť klesala. Treba však podotknúť, čo sme naznačili už skôr, že v období po roku 1998 sa výrazne prejavila polarita medzi Bratislavou a ostatným územím Slovenska a nižšej úrovni polarita medzi urbanizovanejšími západnými časťami republiky a vidieckejšími oblasťami na východe. Dôsledkom tohto vývoju bol rast regionálnych disparít na Slovensku.

Tab. 3.7: Vývoj miery nezamestnanosti v okresoch bratislavského kraja

	XII.07	XII.97	XII.98	XII.99	XII.00	XII.01	XII.02
Bratislava I	1,56	2,96	4,16	7,19	6,99	6,15	4,85
Bratislava II	1,56	3,52	3,81	6,14	4,76	3,79	3,62
Bratislava III	1,57	2,04	4,38	6,08	5,83	4,14	3,16
Bratislava IV	1,60	2,97	3,55	4,39	4,57	4,11	3,65

Bratislava V	1,73	3,88	4,21	7,39	4,88	4,50	4,65
Malacky	3,50	8,78	11,63	15,76	13,95	13,55	10,13
Pezinok	2,49	4,98	6,59	9,54	7,70	7,35	6,32
Senec	2,70	5,06	5,88	8,31	7,78	8,15	7,57
Bratislavský kraj	1,98	4,11	5,06	7,59	6,36	5,79	5,18
SLOVENSKO	7,99	12,48	15,62	20,10	17,88	18,63	17,45

	XII.03	XII.05	XII.05	XII.06	XII.07
Bratislava I	3,67	2,81	2,12	1,77	1,56
Bratislava II	2,96	2,92	2,11	1,85	1,56
Bratislava III	3,11	2,97	2,22	1,77	1,57
Bratislava IV	2,85	2,47	1,86	1,69	1,60
Bratislava V	3,62	3,60	2,39	2,11	1,73
Malacky	6,59	5,55	4,94	3,70	3,50
Pezinok	5,84	4,48	3,43	3,12	2,49
Senec	4,53	3,75	3,09	3,18	2,70
Bratislavský kraj	3,97	3,48	2,64	2,29	1,98
SLOVENSKO	15,56	12,72	10,86	9,4	7,99

Zdroj: <http://www.upsvar.sk>

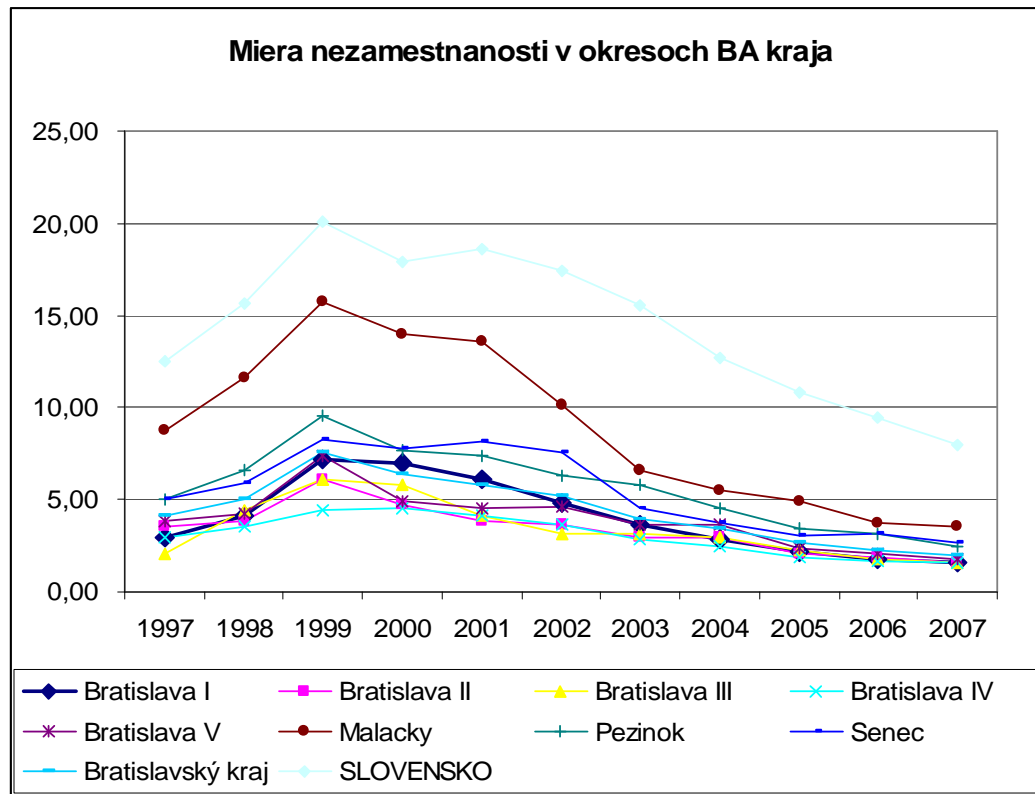
Nezamestnanosť v mestskej časti Bratislava – Staré Mesto však od roku 2002 neustále klesá a v roku 2007 sa dostala na pozoruhodnú hodnotu 1,56 %. Ak by sme chceli zvýrazniť význam tejto hodnoty, upozorníme na skutočnosť, že prvýkrát od zavedenia nového územno-správneho členenia Slovenska 1 januára 1997 mal štatistický okres Bratislava I najnižšiu nezamestnanosť na Slovensku alebo presnejšie a adresnejšie povedané najnižšiu nezamestnanosť spomedzi piatich bratislavských mestských okresov (tab. 3.7). Mimoriadna atraktivita regiónu Bratislavy sa významne prejavila aj v poklese troch „vidieckych“ okresov bratislavského kraja. Tento „úspech“ mestskej časti Bratislava – Staré Mesto určite treba „pripísať na konto“ pozície centra mesta nielen v mierke Bratislavy, ale v určitom zmysle aj v mierke celého Slovenska. Rast počtu pracovných príležitostí to jasne dokumentuje. Na druhej strane treba upozorniť aj na vplyv demografického vývoja tejto mestskej časti, ktorého dôsledkom je stagnácia počtu ekonomicky aktívneho obyvateľstva. Migrácia do predmetnej oblasti nestačí kompenzovať straty na ekonomicky aktívnom obyvateľstve v dôsledku zlej vekovej štruktúry tejto mestskej časti. Obvod Bratislava I je jeden z dvoch obvodov Bratislavy, spolu s ním aj obvod Bratislava II, v ktorom v porovnaní s rokom 1997 poklesol počet ekonomicky aktívneho obyvateľstva. Počet ekonomicky aktívnych osôb tu klesol s hodnoty 22 133 v roku 1997 na hodnotu 21 798 v roku 2007.

Priložený graf 3.7 ukazuje niekoľko zaujímavých skutočností. Prvou je progresívny vývoj miery nezamestnanosti v okrese Bratislava I (v predmetnej oblasti) v porovnaní s ostatnými bratislavskými okresmi. Okres Bratislava I sa z pozície najhoršieho Bratislavského okresu v roku 2000 dostal do pozície najlepšieho v roku 2007. Druhou je kopírovanie priebehu vývoja miery nezamestnanosti v okresoch bratislavského kraja s mierou nezamestnanosti Slovenska. Tretou je vzájomné priblíženie sa mier nezamestnanosti okresov bratislavského kraja. Rozpätie hodnôt najlepšieho a najhoršieho

okresu sa zmenšilo z hodnoty 7,40 v roku 2001 na hodnotu 1,94 v roku 2007, čo v konečnom dôsledku spôsobilo, že miera nezamestnanosti bratislavského kraja sa prvýkrát v histórii dostala po hodnotu 2 %.

Graf 3.7

Zdroj: <http://www.upsvar.sk>

3.4 Vybrané štrukturálne charakteristiky nezamestnanosti

Dvomi základnými štrukturálnymi charakteristikami nezamestnanosti v sledovanom regióne sú najčastejšie štruktúra nezamestnaných podľa vzdelania a štruktúra nezamestnaných podľa posledného zamestnania. Štruktúra nezamestnaných podľa stupňa vzdelania v mestskej časti Bratislava – Staré Mesto (obvod BA I) je ukázaná v tabuľke 3.8 a na grafe 3.8. V priloženej tabuľke môžeme súčasne porovnávať štruktúru nezamestnaných podľa vzdelania v predmetnom území s ostatnými bratislavskými obvodmi, ako aj s hodnotami za celú Bratislavu. Na prvý pohľad sa zdá, že sledovanie štrukturálnej nezamestnanosti pri hodnote miery nezamestnanosti 1,56 je irelevantné. Do určitej miery je tomu skutočne tak, pretože, ako sme už uviedli, sa jedná vlastne o stav plnej zamestnanosti, keď existujúci nezamestnaní patria prakticky všetci do kategórie frikčnej nezamestnanosti. Na druhej strane aj pri takejto miere nezamestnanosti je dobré sledovať tento jej štrukturálny znak a porovnávať ho so štruktúrou obyvateľstva podľa vzdelania.

Tab. 3.8: Štruktúra nezamestnaných podľa vzdelania v roku 2006

Stupeň vzdelania	BA spolu		BA I		BA II	
	počet	%	počet	%	počet	%
1. nedokončené základné a bez vzdelania	4	0,1	2	0,5	1	0,1
2. úplné základné	607	12,2	54	12,4	135	12,0
3. vyučenie	1143	23,0	55	12,7	260	23,0
4. stredné odborné bez maturity	3	0,1	0	0,0	1	0,1
5. úplné stredné s maturitou	575	11,6	44	10,1	147	13,0
6. úplné stredné všeobecné s maturitou	405	8,2	41	9,4	83	7,4
7. úplné stredné odborné s maturitou	1183	23,8	76	17,5	279	24,7
8. vyššie	49	1,0	7	1,6	4	0,4
9. vysokoškolské	984	19,8	154	35,5	211	18,7
10. vedecká výchova	12	0,2	1	0,2	7	0,6
S p o l u	4965	100,0	434	100,0	1128	100,0

Stupeň vzdelania	BA III		BA IV		BA V	
	počet	%	počet	%	počet	%
1. nedokončené základné a bez vzdelania	0	0	1	0,1	0	0
2. úplné základné	73	11,8	92	9,5	253	14,0
3. vyučenie	117	18,9	201	20,7	510	28,2
4. stredné odborné bez maturity	2	0,3	0	0,0	0	0,0
5. úplné stredné s maturitou	70	11,3	116	11,9	198	10,9
6. úplné stredné všeobecné s maturitou	50	8,1	87	9,0	144	8,0
7. úplné stredné odborné s maturitou	166	26,8	230	23,7	432	23,9
8. vyššie	11	1,8	20	2,1	7	0,4
9. vysokoškolské	128	20,6	225	23,1	266	14,7
10. vedecká výchova	3	0,5	0	0,0	1	0,1
S p o l u	620	100,0	972	100,0	1811	100,0

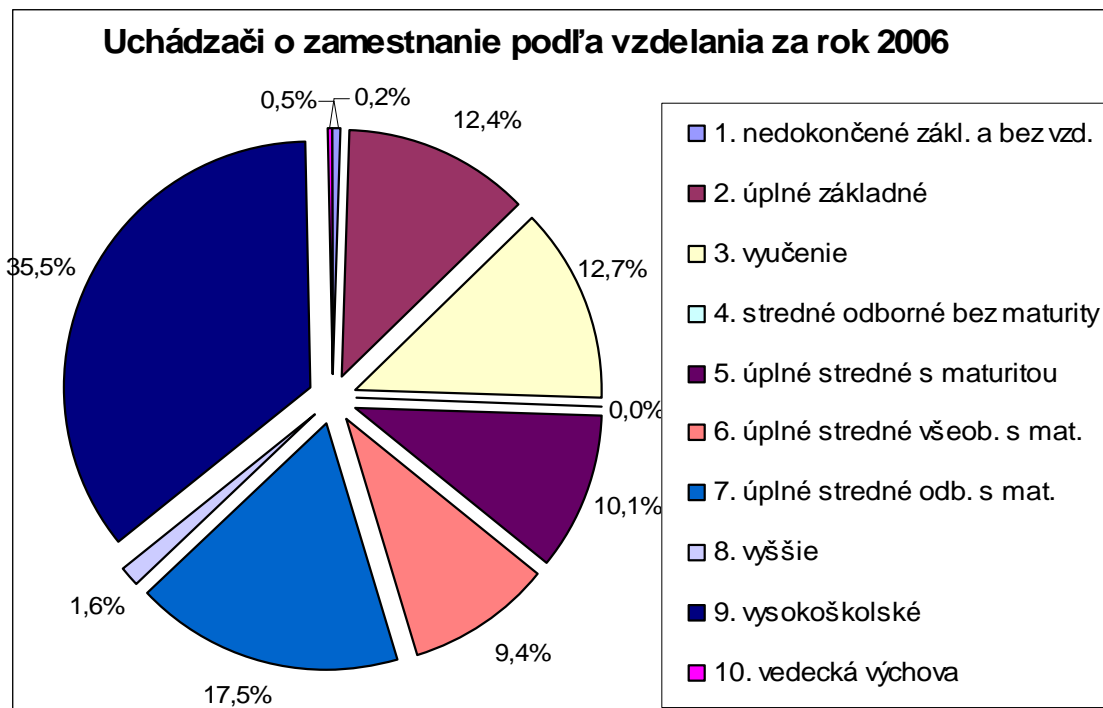
Zdroj: Štatistická ročenka hlavného mesta SR Bratislavy 2007. Štatistický úrad SR, Bratislava, 2007.

Podľa posledného sčítania obyvateľstva v roku 2001 v mestskej časti Bratislava – Staré Mesto najväčší podiel pripadal na obyvateľstvo s vysokoškolským vzdelaním (31,9 %), v poradí druhá bola kategória úplné stredné odborné s maturitou (20,7 %), potom nasledovalo základné vzdelanie (9,9 %) a všeobecné stredné s maturitou (9,5 %). Odborné bez maturity malo podiel 6,1 %, učňovské 5,0 % a bez vzdelania bolo 0,09 % obyvateľov mestskej časti. Pri porovnaní týchto hodnôt s hodnotami nezamestnaných podľa vzdelania pozorujeme veľkú zhodu (rešpektujúc rozdielne roky porovnávaní). Významnejšie sa odlišujú len dve kategórie, v predmetnej oblasti nebol ani jeden nezamestnaný so stredným odborným vzdelaním bez maturity (takéto vzdelanie malo 6,1 % obyvateľov mestskej časti) a podiel vyučených v štruktúre nezamestnaných bol podstatne vyšší ako podiel obyvateľstva s týmto vzdelaním (12,7 % oproti 5,0 %). Vysoký podiel nezamestnaných s vysokoškolským vzdelaním (35,5 %) odráža jednak vzdelanostnú štruktúru obyvateľstva, ale je dôsledkom aj vyššej pracovnej mobility tohto obyvateľstva a dokončovaním štúdia v druhom polroku kalendárneho roku.

Ak porovnáme podiely jednotlivých skupín nezamestnaných podľa vzdelania predmetného územia s ostatnými bratislavskými obvodmi, resp. s Bratislavou ako celkom, výraznejšiu odlišnosť vidíme

najmä pri troch skupinách. Obvod Bratislava I podielom nezamestnaných s vysokoškolským vzdelaním významne prevyšuje ostatné obvody i hodnotu Bratislavy a naopak, hodnoty nezamestnaných s učňovským vzdelaním a stredným odborným vzdelaním s maturitou sú v Bratislave I podstatne nižšie ako v ostatných obvodoch.

Graf 3.8

Pri hodnotení štruktúry nezamestnaných podľa posledného zamestnania sa očakáva, že táto bude do určitej miery odrážať profesionálnu štruktúru ekonomicky aktívneho obyvateľstva hodnoteného územia. V prípade mestskej časti Bratislava – Staré Mesto môžeme konštatovať, že tomu tak aj je (ak sa to dá vôbec hodnotiť vychádzajúc s takej malej početnosti nezamestnaných). Dvomi najpočetnejšími skupinami nezamestnaných sú technickí, zdravotnícki a pedagogickí pracovníci (23,0 % z celkového počtu) a vedeckí a odborní duševní pracovníci (17,3 %) (tab. 3.9 a graf 3.9). Zaujímavé je aj sledovať vývoj jednotlivých skupín nezamestnaných podľa posledného vzdelania. V mestskej časti Bratislava – Staré Mesto bolo v roku 1997 749 evidovaných nezamestnaných (miera nezamestnanosti bola 2,96 %). Percentuálny podiel jednotlivých skupín bol, v poradí ako sú uvedené v tabuľke z roku 2006, 1,7, 7,5, 11,9, 7,6, 7,7, 0,4, 4,3, 3,3, 11,7 a 43,9.

Tab. 3.9: Štruktúra nezamestnaných v roku 2006 podľa posledného zamestnania

Posledné zamestnanie podľa KZAM	BA spolu		BA I		BA II	
	počet	%	počet	%	počet	%
1. zákonodarcovia, ved. a riadiaci pracovníci	237	4,8	16	3,7	40	3,5

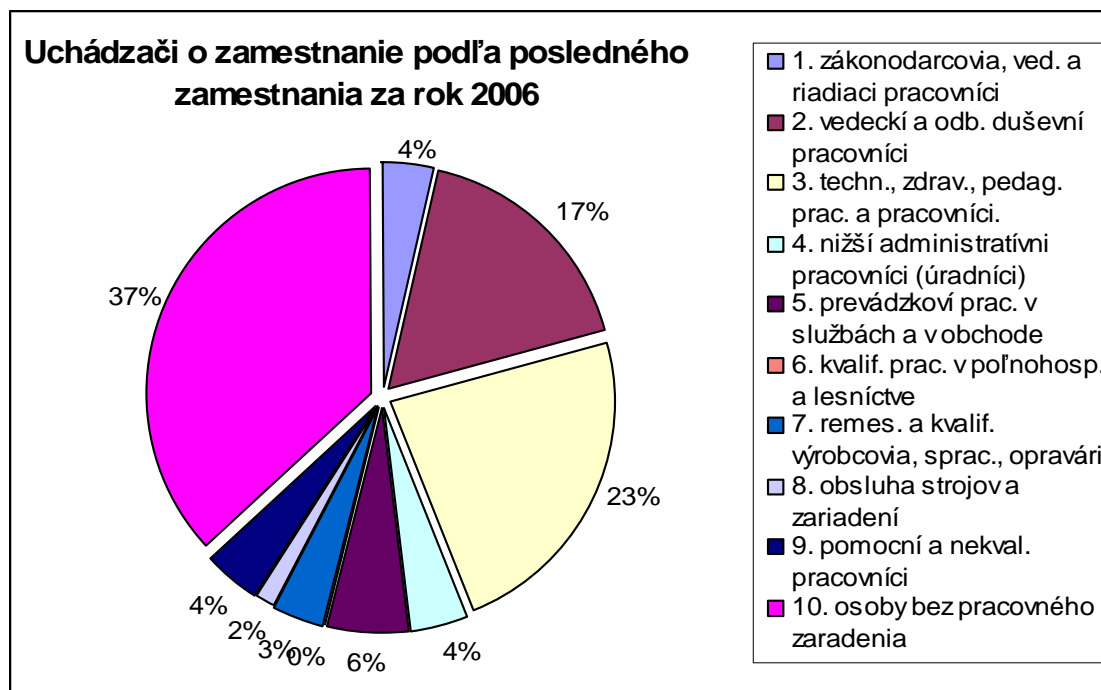
2. vedeckí a odb. duševní pracovníci	440	8,9	75	17,3	119	10,5
3. techn., zdrav., pedagog. prac. a pracovníci.	967	19,5	100	23,0	245	21,7
4. nižší administratívni pracovníci (úradníci)	243	4,9	18	4,1	58	5,1
5. prevádzkoví prac. v službách a v obchode	395	8,0	25	5,8	89	7,9
6. kvalif. prac. v poľnohosp. a lesníctve	11	0,2	0	0,0	3	0,3
7. remes. a kvalif. výrobcovia, sprac., opravári	203	4,1	15	3,5	37	3,3
8. obsluha strojov a zariadení	108	2,2	7	1,6	32	2,8
9. pomocní a nekval. pracovníci	305	6,1	18	4,1	60	5,3
10. osoby bez pracovného zaradenia	2056	41,4	160	36,9	445	39,5
S p o l u	4965	100,0	434	100,0	1128	100,0

Posledné zamestnanie podľa KZAM	B III		BA IV		BA V	
	počet	%	počet	%	počet	%
1. zákonodarcovia, ved. a riadiaci pracovníci	40	6,5	90	9,3	51	2,8
2. vedeckí a odb. duševní pracovníci	90	14,5	69	7,1	87	4,8
3. techn., zdrav., pedagog. prac. a pracovníci.	79	12,7	167	17,2	376	20,8
4. nižší administratívni pracovníci (úradníci)	39	6,3	56	5,8	72	4,0
5. prevádzkoví prac. v službách a v obchode	46	7,4	74	7,6	161	8,9
6. kvalif. prac. v poľnohosp. a lesníctve	2	0,3	3	0,3	3	0,2
7. remes. a kvalif. výrobcovia, sprac., opravári	20	3,2	43	4,4	88	4,9
8. obsluha strojov a zariadení	14	2,3	16	1,6	39	2,2
9. pomocní a nekval. pracovníci	46	7,4	69	7,1	112	6,2
10. osoby bez pracovného zaradenia	244	39,4	385	39,6	822	45,4
S p o l u	620	100,0	972	100,0	1811	100,0

Zdroj: Štatistická ročenka hlavného mesta SR Bratislavy 2007. Štatistický úrad SR, Bratislava, 2007.

Zaujímavosťou porovnania týchto dvoch rokov je skutočnosť, že v roku 2006 sa medzi nezamestnanými podstatne zvýšil podiel dvoch skupín, technických, zdravotníckych a pedagogických pracovníkov a vedeckých a odborných duševných pracovníkov. Malé zvýšenie podielu zaznamenala aj skupina zákonodarcovia, vedúci a riadiaci pracovníci. Tieto tri skupiny nezamestnaných zvýšili svoj podiel na úkor zvyšných skupín. Toto zistenie neprekvapuje, pretože tri menované skupiny zamestnania, ktorých podiel sa podstatne zvýšil sa v priebehu uplynulých desiatich rokov (1997-2006) stali profilovými pre mestskú časť Bratislava – Staré Mesto. Graf 3.9 zreteľne ukazuje prevahu druhej a tretej skupiny nezamestnaných podľa posledného zamestnania. Takisto aj v tomto prípade, rešpektujúc malú početnosť celkového počtu nezamestnaných, možno konštatovať očakávaný vývoj a štruktúru podľa hodnotenej kategórie.

Graf 3.9

Ak porovnáme podiely skupín nezamestnaných podľa posledného zamestnania predmetnej oblasti s ostatnými bratislavskými obvodmi a s Bratislavou (tab. 3.9) vidíme povšimnutia hodnú skutočnosť. S výnimkou skupiny vedeckí a odborní duševní pracovníci sú hodnoty podielov ostatných deviatich skupín veľmi vyrovnané. Podiel uvedenej skupiny je v mestskej časti Bratislava – Staré Mesto podstatne vyšší ako v zostávajúcich častiach Bratislavy. Tieto zistenia nabádajú vysloviť dva závery. Po prvé, Bratislava vytvára vzhľadom na trh práce relatívne homogénne prostredie a preto rozdiely v pracovnej mobilite podľa zamestnania nevykazujú veľkú priestorovú diferenciáciu. Po druhé, v centre mesta je vzhľadom na jeho funkcie väčšia koncentrácia pracovných miest a preto aj vyššia pracovná mobilita skupiny vedeckí a odborní duševní pracovníci. Potvrdenie týchto záverov však vyžaduje ďalšie analýzy pracovného trhu regiónu Bratislavy.

3.5. Cestovný ruch

Bratislava patrí medzi najvýznamnejšie centrá cestovného ruchu na Slovensku, spolu s Vysokými Tatrami a Piešťanmi. Kým Vysoké Tatry sú najvýznamnejším centrom rekreačného cestovného ruchu, Piešťany kúpeľného cestovného ruchu, hlavné mesto SR Bratislava je centrom predovšetkým služobného cestovného ruchu. Bratislave patrí jednoznačné prvenstvo na Slovensku v počte návštevníkov a v príjmoch ubytovacích zariadení. Ubytuje sa tu necelá pätina všetkých účastníkov cestovného ruchu Slovenska, ktorí vytvoria vyše štvrtinu z celkových tržieb ubytovacích zariadení Slovenska.

Napriek tomu, že Bratislava je v súčasnosti v prvom rade centrom služobného cestovného ruchu, je potrebné spomenúť aj ďalšie formy cestovného ruchu – kultúrno-poznávací, kongresový a nákupný, ktoré sú pre Bratislavu viac alebo menej významné, ale v každom prípade perspektívne. Disponuje totiž výhodnými predpokladmi pre rozvoj najmä týchto foriem cestovného ruchu. Väčšina predpokladov pre rozvoj cestovného ruchu na území hlavného mesta je lokalizovaná v mestskej časti Bratislava – Staré Mesto. V Návrhu stratégie rozvoja cestovného ruchu hlavného mesta SR Bratislavy na roky 2007 – 2010 z roku 2006 z Magistrátu hlavného mesta SR Bratislavy sú navrhované dve skupiny produktov cestovného ruchu, ide produkty pre voľný čas a produkt kongresového a obchodného cestovného ruchu. V prvej skupine sú plánované nasledovné produkty pre voľný čas - prehliadky a výlety, kultúrne a športové podujatia ponuka pre mladých (s ponukou zábavy a relaxu), výlety s loďou, gastroturizmus a cykloturistika. Realizácia väčšiny spomínaných produktov (okrem športových podujatí a cykloturistiky) sa viaže v prvom rade na priestor mestskej časti Bratislava Staré Mesto. O významnom postavení skúmanej mestskej časti z hľadiska služobného a kongresového cestovného ruchu niet pochýb, veď zastúpenie kľúčových inštitúcií verejného aj súkromného sektoru, ako domáceho tak aj zahraničného na Slovensku je najvyššie práve v Starom Meste

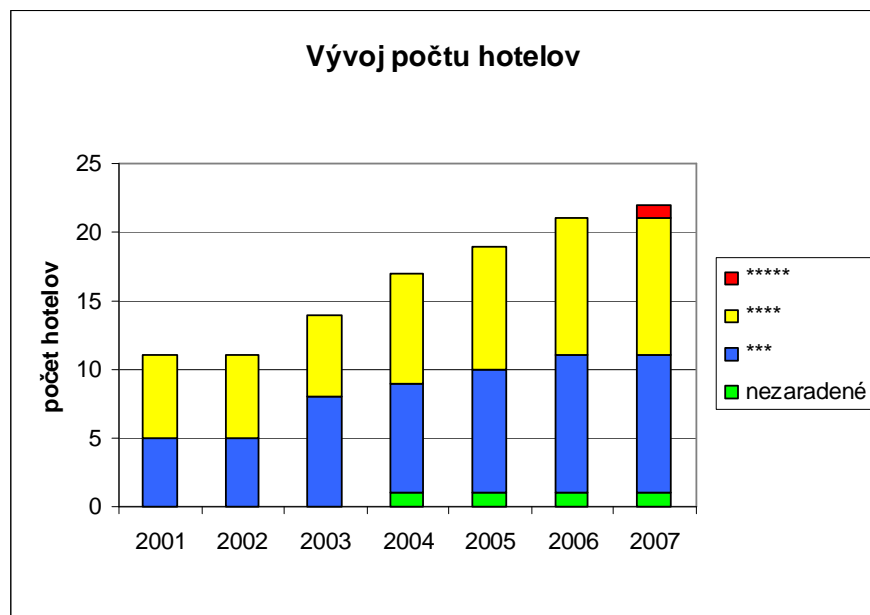
3.5.1 Počet a štruktúra ubytovacích zariadení

Mestská časť Bratislava – Staré Mesto je aj časťou mesta s najstaršou lokalizáciou ubytovacích zariadení. V súčasnosti stále je v tejto mestskej časti lokalizovaná viac ako tretina hromadných ubytovacích zariadení Bratislavy aj ich kapacity. Podľa údajov ŠÚ SR bolo v r. 2007 zo 75 hromadných ubytovacích zariadení hlavného mesta až 31 v jej centrálnej mestskej časti - čo predstavuje 41,3% všetkých zariadení. Z 5237 izieb v ubytovacích zariadeniach až 32,3% (tj. 1690 izieb a 3459 lôžok) je v zariadeniach lokalizovaných v Starom Meste. Porovnateľné podiely na území Bratislavy má iba mestská časť Bratislava Ružinov.

Štruktúra ubytovacích zariadení Starého Mesta podľa kategórií je pestrá. Najväčší podiel z nich majú ubytovacie zariadenia hotelového typu a predovšetkým väčšie ubytovacie zariadenia hotelového typu. V posledných rokoch sa ich počet takmer zdvojnásobil. Kým v roku 2001 bolo na území Starého Mesta 11 hotelov, v roku 2007 ich bolo už 22 hotelov, hotelov a garní hotelov spolu (v ďalšom texte ich budeme označovať spoločným názvom „hotel“). Z týchto 22 zariadení boli 18 hotelov, 3 hotely a 1 garní hotel a v nich prichádzajúcim účastníkom cestovného ruchu je k dispozícii spolu 1575 izieb a 2999 stálych lôžok. Medzi ubytovacie zariadenia hotelového typu patria aj menšie penzióny. Ich význam na území skúmanej mestskej časti je podstatne menší ako význam hotelov, keďže sa v nich nachádza menej ako 2% izbovej ubytovacej kapacity Starého Mesta. V posledných rokoch sa aj v centre Bratislavy zvyšuje počet ubytovacích zariadení nižšej kategórie - tzv. hostelov. Hostely využívajú

menej solventní účastníci cestovného ruchu, ale sú využívané aj na dlhodobé ubytovanie, ktoré v minulosti poskytovali početné robotnícke ubytovne na území hlavného mesta.

Graf 3.10

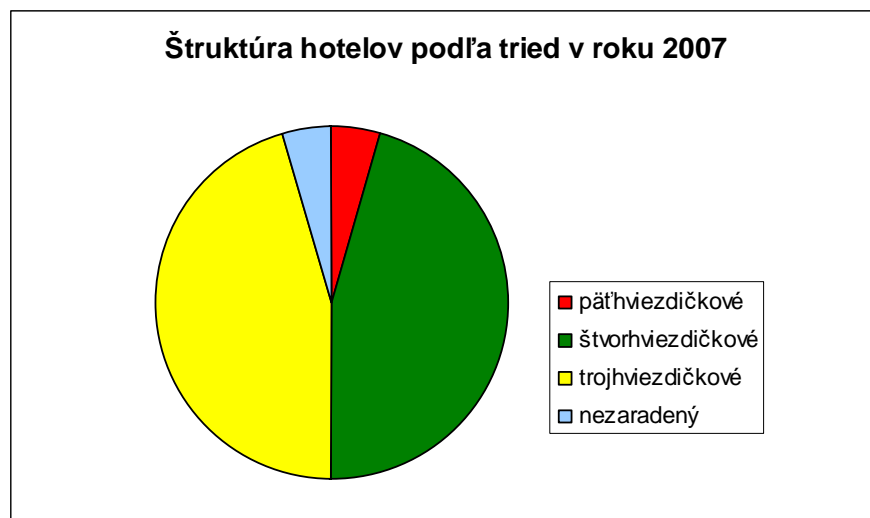

Zdroj: vlastný výskum

Najvýznamnejšie postavenie v sieti ubytovacích zariadení Starého Mesta majú jednoznačne hotely. V posledných rokoch sa otvorilo množstvo veľmi významných hotelov. V roku 2001 bol otvorený po komplexnej rekonštrukcii najstarší bratislavský hotel Carlton pod názvom Radisson SAS Carlton, je štvorhviezdičkový a prevádzkovaný hotelovou spoločnosťou Rezidor. V roku 2003 z piatich nových bratislavských hotelov boli až 4 lokalizované na území Starého Mesta. Sieť hotelov posilnil štvorhviezdičkový hotel Marrol's a trojhviezdičkové hotely Ibis (sieť Accor), Filmhotel a Arcus Garni (ktorý bol dovtedy penzión). V roku 2004 pribudli štvorhviezdičkový hotel Antares a hotel Marína a apartmánový hotel Residence sieť MaMaison. Zaujímavosťou hotela Residence je, že podľa slovenskej legislatívy nepatrí medzi ubytovacie zariadenia hotelového typu, keďže v súčasnosti platná Vyhláška MH SR číslo 419/2001 Z.z. nepozná kategóriu apartmánového hotela a ubytovacie zariadenie bez reštaurácie resp. bez miestnosti na podávanie raňajok nespĺňa základné podmienky hotela. V roku 2005 bol otvorený štvorhviezdičkový hotel Crowne Plaza (sieť InterContinental) v rekonštruovaných priestoroch bývalého hotela Forum a trojhviezdičkový hotel Matyšák. V roku 2006 zas pribudol štvorhviezdičkový Art Hotel William sieť EuroAgentur Hotels a hotel Michalská Brána. Komfortnosť hotelov Bratislavy sa zvýšila otvorením prvého päťhviezdičkového bratislavského hotela v druhej polovici roku 2007 – hotel Arcadia sieť Vienna International Hotels.

V posledných rokoch sa zvýšila komfortnosť hotelov mestskej časti Staré Mesto, ktorá je jednoznačne najvyššia v celej Bratislave (Graf 3.11). Lokalizovaný je tu jediný päťhviezdičkový hotel Bratislavy, z 18 štvorhviezdičkových hotelov je 10 na území Starého Mesta. Absentujú tu jedno- a dvojhviezdičkové hotely. Je potrebné podotknúť, že aj nezaradený apartmánový hotel Residence poskytuje služby na vysokej úrovni, porovnateľnej štvorhviezdičkovým hotelom.

Graf 3.11

Zdroj: Vlastný výskum

Štruktúra hotelov Starého Mesta podľa veľkosti je pestrá (Graf 3.12). Práve na území tejto mestskej časti možno nájsť najväčší hotel Bratislavy – hotel Danube (276 izieb, 482 lôžok) a aj najmenší hotel hlavného mesta – Arcus Garni hotel (12 izieb, 23 lôžok). Podobne ako v celej Bratislave aj v jej centrálnej mestskej časti prevládajú malé hotely (do 100 izieb), ktoré tvoria takmer tri štvrtiny hotelov Starého Mesta. Najväčší hotel Danube je jediným veľkým hotelom (251 izieb a viac) nielen skúmanej mestskej časti, ale aj celej Bratislavy. Z hľadiska vývoja štruktúry hotelov Bratislavy aj skúmanej mestskej časti podľa veľkosti je badateľný trend znižovania priemerných veľkostí hotelov - čo je spôsobené tým, že novootvorené hotely patria väčšinou do skupiny malých hotelov a staršie hotely po rekonštrukciách znižujú svoje kapacity a zvyšujú svoju komfortnosť.

Graf 3.12

Zdroj: vlastný výskum

Postavenie mestskej časti Staré Mesto z hľadiska prítomnosti zahraničných hotelových sietí je jednoznačne najvýznamnejšie v Bratislave. Práve v Starom Meste bol otvorený prvý hotel na Slovensku v roku 1989, ktorý bol prevádzkovaný zahraničnou hotelovou spoločnosťou – bývalý hotel Forum (sieť InterContinental). V roku 2007 je 9 hotelov prepojených na väčšie alebo menšie zahraničné hotelové siete. Z najväčších hotelových spoločností sveta na území Starého Mesta je prítomný britský InterContinental HG (Crowne Plaza) a francúzska sieť Accor (Ibis). Trojhviezdičkový hotel Ibis je jediným hotelom spoločnosti Accor na území celého Slovenska. Štvorhviezdičkový Crowne Plaza je jedným z troch hotelov, ktoré sieť InterContinental prevádzkuje na Slovensku. Okrem toho na území Starého Mesta sa nachádzajú aj hotely spoločností Rezidor (Radisson SAS Carlton) a Small Luxury Hotels of the World (Marriott's) a ďalších menších spoločností (Meydan Hotels, Carraro Hotels, MaMaison Residences, EuroAgentur Hotels, Vienna International Hotels). Stále však má Bratislava menšie zastúpenie zahraničných hotelových sietí oproti metropolám okolitých postsocialistických krajín a hotely, ktoré zahraničné spoločnosti tu prevádzkujú sú väčšinou menšie. Ako príklad možno uviesť hotely značky Ibis (fr. sieť Accor), ktorá patrí k najrozšírenejším značkám hotelov v Európe. Kým v Bratislave je jediný hotel Ibis od roku 2003 s kapacitou 120 izieb, vo Varšave sú 3 hotely (s kapacitou 333, 189 a 137 izieb), v Prahe 4 hotely (s kapacitou 271, 226, 226 a 181 izieb) a v Budapešti 5 hotelov (s kapacitou 322, 139, 139, 126 a 84 izieb). Okrem zahraničných hotelových sietí je tu lokalizovaný aj hotel najväčšej slovenskej hotelovej siete Sorea. Trojhviezdičkový hotel Sorea jediným hotelom tejto siete v Bratislave.

V štruktúre hotelov Starého Mesta je dôležitý aj najvyšší podiel hotelov s kongresovými priestormi s kapacitou nad 250 osôb (divadelným sedením) (Bučková 2007). Jedná sa o hotely Carlton (380), Crowne Plaza (350), Kyjev (290) a Danube (250). Mnohé z nich ešte popri týchto priestoroch ponúkajú aj ďalšie menšie kongresové a rokovacie priestory. Najviac kongresových a rokovacích priestorov ponúka hotel Crowne Plaza, ktorý okrem najväčšej sály London, ktorá sa dá podľa potreby

rozdeliť na tri menšie, má ešte ďalších 11 miestností s celkovou maximálnou kapacitou 645 osôb. Podobne aj hotel Carlton, ktorého najväčšia sála „Harmony Hall“ sa dá takisto podľa potreby rozdeliť na tri menšie, ponúka ešte ďalších 7 kongresových a rokovacích priestorov. Nedostatkom Starého Mesta, ale aj celej Bratislavy je aj absencia kongresových hotelov, prípadne jedného veľmi veľkého hlavného kongresového hotela, ktorých prítomnosť sa viaže na veľké kongresové centrum. Kongresy pre vyše 1000 ľudí sa dajú v Bratislave usporiadať len v priestoroch výstavniska Incheba, v Petržalke, ale v tesnom susedstve skúmaného Starého Mesta.

Na území Bratislavy od polovice deväťdesiatych rokov minulého storočia sú jasne identifikovateľné dva veľké priestorové koncentrácie hotelov (Bučková 2007). V centrálnej časti mesta na území Starého Mesta, možno ho nazvať „centrálным zhlukom hotelov“, a v západnej časti mestskej časti Ružinov tzv. „ružinovský zhluk hotelov“. Oba zhľuky hotelov majú svoju špecifickú štruktúru a vývoj. „Centrálный zhluk hotelov“ má v prvých rokoch nového tisícročia rastúcu hustotu, keďže pribúdajú hotely v centre mesta a zvyšuje sa aj celkový štandard zhľuku. Zaujímavosťou je, že v rámci spomínaného zhľuku na území niekoľkých 100m² sa nachádzajú až tri štvorhviezdičkové hotely Danube, Devín a Carlton s celkovou kapacitou 954 lôžok a 548 izieb, čo predstavuje viac ako polovicu štvorhviezdičkovej kapacity Bratislavy. „Ružinovský zhluk hotelov“ má celkový štandard nižší, nižšiu kongresovú kapacitu, aj pomalší rast hustoty ako zhluk centrálny.

Lokalizácia hotelov Starého Mesta sa viaže na kombináciu centra mesta a jeho obchodno-administratívnu funkciu a koncentráciu turistických atraktivít Starého Mesta (Bučková 1999). U časti hotelov je využitá ešte kombinácia s atraktívnou lokalizáciou na brehu rieky Dunaj, prípadne aj s dobrou dostupnosťou hlavnými mestskými komunikáciami aj mestskou dopravou. Je potrebné zdôrazniť, že v prvej polovici deväťdesiatych rokov výrazne vzrástol význam lokality vtedajšieho hotela Forum (dnes Crowne Plaza), oproti zrekonštruovanému prezidentskému palácu.

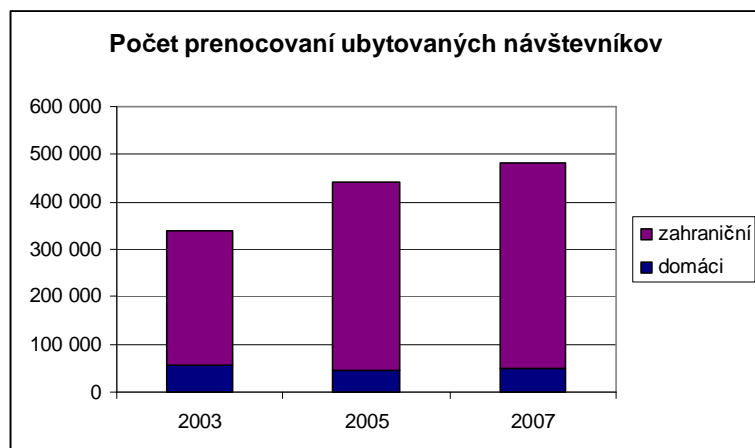
Napriek tomu, že ubytovacia kapacita Starého Mesta je len necelá tretina izieb Bratislavy, využíva ju takmer 39% zo všetkých návštevníkov a viac ako 51% zahraničných návštevníkov hlavného mesta. Vývoj počtu účastníkov cestovného ruchu, ktorí využívajú služby ubytovacích zariadení Starého Mesta, aj ich počtu ich prenocovaní bol v posledných rokoch veľmi pozitívny (Graf 3.13, Graf 3.14). Kým v roku 2003 služby ubytovacích zariadení tu využilo vyše 170 tisíc návštevníkov na necelých 340 tisíc nocí, v roku 2007 to bolo už. necelých 283 tisíc návštevníkov na vyše 482 tisíc nocí. Počet návštevníkov oproti roku 2003 vzrástol o vyše 66%, počet ich prenocovaní vzrástol len o necelých 42%. Rastie najmä počet zahraničných návštevníkov, čo je spôsobené najmä tým, že skúmané územie disponuje najmä ubytovacími zariadeniami vyššieho štandardu a je tu najväčší počet hotelov zahraničných hotelových spoločností. Vzhľadom na stagnujúci absolútny počet domácich návštevníkov a vysoký nárast počtu zahraničných návštevníkov sa pochopiteľne mení aj štruktúra návštevníkov v prospech zahraničných účastníkov cestovného ruchu.

Graf 3.13

Zdroj: ŠÚ SR – Kapacita a využitie ubytovacích zariadení SR

Graf 3.14

Zdroj: ŠÚ SR – Kapacita a využitie ubytovacích zariadení SR

Využitie kapacity ubytovacích zariadení je podľa ŠÚ SR stále vyjadrované využitím lôžkovej kapacity. Aj napriek tomu, že ubytovacie zariadenia predávajú nie lôžka, ale izby. Preto spomínaný ukazovateľ nevyjadruje presnú vyťaženosť ubytovacích zariadení. Bolo by vhodnejšie pracovať s využitím izbovej kapacity. Ale vzhľadom k tomu, že takéto informácie nemáme k dispozícii je nutné pracovať s ukazovateľom, ktorý vykazuje oficiálne ŠÚ SR. Lôžková kapacita ubytovacích zariadení Starého Mesta bola v roku 2003 využitá podľa údajov ŠÚ SR na 33,3% a v roku 2007 na 39,5%. Ide o pomerne nízke hodnoty, ktoré sú ale na vyššej úrovni ako sú celomestské hodnoty (v r. 2007 bola využitá lôžková kapacita Bratislavy na 34,8%). Je potrebné však ešte raz zdôrazniť, že tieto čísla nevyjadrujú skutočnú vyťaženosť ubytovacích zariadení. Najväčším problémom bratislavských

ubytovacích zariadení je však nedostatočná vyťaženosť počas víkendov, čo súvisí s prevahou účastníkov služobného a kongresového cestovného ruchu. Z toho dôvodu množstvo hotelov ponúka rôzne víkendové zľavy a akcie. Riešením môže byť prioritné prezentovanie Bratislavy ako „city break“ destinácie, ako to bolo stanovené aj v Návrhu stratégie rozvoja cestovného ruchu hlavného mesta SR Bratislavy na roky 2007 – 2010 z roku 2006 z Magistrátu hlavného mesta SR Bratislavy.

Ako už bolo v úvode spomenuté Bratislava má dlhodobo vysoké podiely na tvorbe tržieb ubytovacích zariadení Slovenska. Na území Bratislavy väčšinu tržieb za ubytovanie vytvárajú práve ubytovacie zariadenia Starého Mesta. V roku 2007 boli podľa ŠÚ SR súhrnné tržby ubytovacích zariadení vyše 2 miliardy SK a z toho necelých 60% (tj. vyše 1,2 mld SK) vytvorili zariadenia jej centrálnej mestskej časti. V prípade tržieb za ubytovanie zahraničných účastníkov cestovného ruchu sú podiely Starého Mesta ešte vyššie, v roku 2007 to bolo vyše 67% z celomestskej hodnoty. Tieto vysoké podiely sú spôsobené tým, že práve v centre mesta je najväčšia koncentrácia hotelov vyššieho štandardu a s vyššou kapacitou.

Sumárne, na území hlavného mesta SR je postavenie mestskej časti Bratislava - Staré Mesto z hľadiska cestovného ruchu veľmi významné. Súvisí to jednak s vysokou koncentráciou predpokladov pre rozvoj najvýznamnejších foriem cestovného ruchu Bratislavy ako aj s najvýhodnejšími podmienkami z hľadiska materiálno-technickej základne cestovného ruchu. Sieť ubytovacích zariadení skúmanej mestskej časti má v posledných rokoch najdynamickejší vývoj v porovnaní s ostatnými časťami mesta. Disponuje najkomfortnejšími zariadeniami a najväčšou koncentráciou hotelov s väčšími kongresovými priestormi. Nedostatkom štruktúry siete ubytovacích zariadení je stále nedostatok päťhviezdičkových hotelov a absencia kongresových hotelov s veľkými kongresovými priestormi a preto Bratislava prichádza o príjmy z lukratívneho kongresového cestovného ruchu.

Na území Starého Mesta bola identifikovaná najväčšia a najstaršia koncentrácia hotelov na území mesta s veľmi priaznivou štruktúrou. Z hľadiska priestorovej štruktúry siete hotelov Bratislavy je jednoznačne centrum mesta najvýznamnejším činiteľom lokalizácie, čo potvrdzuje aj skutočnosť najväčšej koncentrácie hotelov zahraničných hotelových sietí, ktoré sú veľmi citlivé na lokalizáciu hotelového zariadenia.

V posledných rokoch bol vývoj návštevnosti ešte dynamickejší ako vývoj siete zariadení, čo súvisí okrem iného aj so vstupom SR do EÚ a s rastúcim významom mestského turizmu na celoeurópskej úrovni, ako druhej prípadne tretej dovolenky. V súčasnosti sú vo výstavbe, prípadne v rekonštrukcii ďalšie budovy hotelov, ktoré rozšíria sieť komfortnejších zariadení skúmanej oblasti a posilní sa aj zastúpenie zahraničných hotelových spoločností. Ako príklady možno uviesť očakávané otvorenie štvorhviezdičkového hotela Habermayer siete Vienna International Hotels, ktoré je avizované na koniec roku 2008 a nemecká sieť Kempinski avizuje otvorenie prvého svojho hotela päťhviezdičkového hotela Kempinski na území Bratislavy na apríl 2009.

3.6 Priame zahraničné investície

Priame zahraničné investície (PZI) boli a stále sú považované za jeden z kľúčových faktorov ekonomickej transformácie post-komunistických štátov strednej a východnej Európy. Je dobre pozorovateľné, že PZI sa v tomto regióne stali po roku 1989 nositeľmi modernizácie a reštrukturalizácie ekonomiky, rozvoja technológie, zlepšenia manažmentu jednotlivých podnikateľských subjektov, posilnenia exportnej orientácie a všeobecne lepšieho zapojenia jednotlivých post-komunistických krajín do svetového obchodu a v neposlednom rade aj zlepšenia fyzického stavu predovšetkým miest. Na Slovensku sa po roku 1993 okrem uvedených primárnych efektov očakávalo, že PZI budú pozitívne pôsobiť aj v oblasti zachovania a tvorby pracovných príležitostí a stimulovaní regionálneho rozvoja.

V skutočnosti bolo pôsobenie PZI na Slovensku dlhé obdobie nedostatočné, t.j. prichádzal k nám malý objem PZI a preto boli ich pozitívne efekty obmedzené. Zvýšenie ich prílevu a šírenie pozitívnych efektov PZI do celej ekonomiky štátu ako aj ekonomického rozvoja jeho jednotlivých regiónov nastáva až v posledných rokoch. Pozitívny obrat v príleve PZI nastal na Slovensku po roku 1998 a veľký vplyv v tejto súvislosti mala najmä zvýšená politická dôveryhodnosť Slovenska po voľbách v roku 1998 a reformy realizované novou vládou. To, že politické prostredie pôsobí ako významný podporný alebo limitujúci faktor pôsobenia PZI zdôrazňujú vo svojich prácach viacerí autori (Hošková 2001, Buček 2003 a iní).

Z hľadiska regionálneho rozvoja a šírenia ich pozitívnych efektov je dôležitá priestorová orientácia PZI. Veľké regionálne nerovnosti sú typickým znakom distribúcie PZI vo všetkých transformujúcich sa krajinách post-komunistickej Európy. Vzhľadom na niektoré osobitosti Slovenska (pomerné nízky počet obyvateľov, dominantné postavenie Bratislavy v regionálnej štruktúre, priestorové rozloženie prvkov veľkej dopravnej infraštruktúry – najmä diaľnic a letísk a iné) je regionálne rozloženie PZI na Slovensku extrémne nerovnomerné. Regionálna diferenciácia smerovania PZI podľa krajov, ako ju uvádza tab. 3.11, je všeobecne známa. Dominantnosť Bratislavského kraja a zreteľné zaostávanie Prešovského kraja sú najzreteľnejšími atribútmi tejto diferenciácie.

Bratislava okrem funkcií spojených s hlavným mestom ťaží aj zo svojej vynikajúcej geografickej makropohy, diverzifikovanej ekonomiky, veľkého trhu, početných ekonomických vzťahov s krajinami EÚ a samozrejme aj ľudského kapitálu (najmä, ale nielen, vysokého podielu obyvateľstva s vysokoškolským vzdelaním). Bratislava sa etablovala ako skutočný pól rastu nielen na národnej úrovni, ale v stredoeurópskom priestore ako takom.

Väčšina PZI na Slovensku smeruje do priemyselnej výroby (v dlhodobom priemere asi 40,1% celého objemu PZI), na ďalších dvoch miestach v tomto odvetvovom pohľade sú finančníctvo (21,8 %)

a veľkoobchod a maloobchod (13,0 %). Pomerne veľký podiel PZI smeroval do roku 2005 aj do výroby a rozvodu elektriny, plynu a vody (9,5 %) a dopravy a telekomunikácií (8,7%).

Tab. 3. 10: Určujúce faktory PZI v štátoch východnej Európy

Poradie	Faktor	Počet bodov
1.	Politická stabilita	115
2.	Významný domáci trh	71
3.	Finančná stabilita	47
4.	Kvalifikovaná pracovná sila	40
5.	Potencionálna ziskovosť	35
6.	Geografická poloha	33
7.	Konkurencieschopné náklady	28
8.	Menová konvertibilita	15
9.	Dopravná sieť / Infraštruktúra	10
10.	Legislatíva	6
11.	Potencionálna exportná základňa	5
12.	Výhodný daňový systém	2

Zdroj: Hošková, A. (2001)

Tab. 3.11: Stav PZI v krajoch Slovenska v rokoch 2000 a 2006

	2000		2006	
	mil. Sk	%	mil. Sk	%
Bratislavský kraj	91 820	55,41	318 931	67,01
Trnavský kraj	9 457	5,71	26 265	5,52
Trenčiansky kraj	6 092	3,68	23 164	4,87
Nitriansky kraj	4 456	2,69	14 484	3,04
Žilinský kraj	7 275	4,39	35 088	7,37
Banskobystrický kraj	5 275	3,18	12 414	2,61
Prešovský kraj	4 448	2,68	7 858	1,65
Košický kraj	36 897	22,26	37 730	7,93
Slovensko spolu	165 720	100	475 934	100

Zdroj: <http://www.sario.sk/>

Pozorovaný stabilný nárast PZI na Slovensku po roku 2000 je dôsledok priaznivého investičného prostredia, ktoré sa vyznačuje dostupnosťou kvalifikovanej pracovnej sily, nízkymi nákladmi na prácu, nízkym daňovým zaťažením, strategickou polohou v Európe ako i priemyselnou tradíciou. V súvislosti so smerovaním PZI do jednotlivých regiónov sa často mylne konštatuje, že ekonomická rozvinutosť regiónov je dôsledkom príchodu PZI do nich. Blažek (2006) poukázal na fakt, že naopak, PZI sú priťahované už existujúcou koncentráciou ekonomických činností a všeobecnou vyspelosťou ekonomiky regiónu. Ekonomicky vyspelé regióny umožňujú investorom dosahovať v dôsledku

aglomeračného efektu externé úspory a nemetropolitné regióny sú preto pri lákaní PZI v defenzíve. Podľa tohto autora PZI nie sú príčinou, ale dôsledkom ekonomického rastu regiónu. Túto skutočnosť je potrebné si uvedomiť pri posudzovaní objemu PZI v Bratislavskom kraji. Navyše, Bratislava je centrom, kde sídlia veľké štátne firmy. Pri predaji štátnej firmy zahraničnému záujemcovi sú PZI pochopiteľne registrované do Bratislavy. Aj napriek vyššie uvedenému závery diskusií o vplyve PZI na regionálny rozvoj smerujú podľa Blažka (2006) k nasledovným bodom:

- PZI pomáhajú zvyšovať konkurenciu medzi regiónmi,
- PZI prinášajú nové formy organizácie výroby do ekonomiky regiónov,
- PZI prinášajú ozdravenie a zlepšenie regionálnej ekonomiky,
- PZI zvyšujú produktivitu výroby v regióne a nakoniec,
- PZI sa podieľajú na zlepšení fyzického stavu miest
- akékoľvek zovšeobecňovanie smerovania PZI je nebezpečné.

Už viackrát sme upozornili na vysoký rozvojový potenciál Bratislavy po roku 1989. Toto našlo odraz aj v objeme prichádzajúcich PZI. V mestskej časti Bratislava – Staré Mesto smerujú vzhľadom na jej osobitosti PZI do viacerých oblastí. Z najdôležitejších treba uviesť finančníctvo a poisťovníctvo, obchod, služby, vrátanie stravovania a ubytovania, médiá a iné. V záujmovom území dôležitou oblasťou, do ktorej smerujú PZI nehnuteľnosti. Investície smerujúce do nehnuteľností pomáhajú nielen zlepšiť fyzický stav prostredia, ale zvyšujú aj ponuku pre pôsobenie podnikateľských subjektov. Výskum, ktorý sme realizovali za obdobie 1998 – 2007 pomohol ukázať niektoré všeobecné črty smerovania PZI do Bratislavy a osobitne do mestskej časti Bratislava – Staré Mesto. Hodnotili sme práve trh z nehnuteľnosťami, pričom nás zaujímala chronológia, odvetvové smerovanie PZI (pri rozdelení objektov na bývanie, administratívne priestory, obchod a zmiešané objekty), krajina pôvodu a aj iné atribúty.

Z hľadiska chronológie sú pre predmetnú oblasť, podobne ako pre celú Bratislavu doteraz najvýznamnejšie roky 2005 a 2007. Podotýkame, že hodnotíme len počet projektov, nie výšku investícií. V roku 2005 sa realizovali v hodnotenom území 3 projekty, v Bratislave 14, v roku 2007 8 projektov, v Bratislave 35. Celkom bolo v sledovaných 10 rokoch registrovaných v hodnotenej mestskej časti 16 projektov, zahraničných investorov, v celej Bratislave 73.

Z hľadiska smerovania PZI do jednotlivých segmentov trhu s nehnuteľnosťami v sledovanej mestskej časti 3 projekty smerovali do bývania, 1 do administratívnych priestorov a 12 do zmiešaných objektov. Táto štruktúra je v súvislosti s morfológickou a funkčnou štruktúrou tejto mestskej časti očakávaná. V celej Bratislave najviac projektov takisto smerovalo do zmiešaných objektov (31), ostatné segmenty boli pomerne vyrovnané, bývanie 17, administratívne priestory 13 a obchod 12 projektov. Z hľadiska

krajiny pôvodu PZI je v Bratislave i v hodnotenej mestskej časti dominantná pozícia Rakúska. Z celkového počtu 73 projektov v Bratislave až 34 (46,6 %) malo pôvod v Rakúsku, po 5 projektov bolo Českej republiky, Izraela a z USA, 4 projekty boli spoločnou investíciou Kanady a Maďarska, po 3 projekty mali Francúzsko, Luxembursko, Holandsko, Švédsko a Veľká Británia, 2 projekty Nemecko a po 1 Taliansko a Švajčiarsko. S malou výnimkou Izraela možno konštatovať, že aj v tejto sfére sa prejavuje gravitačný zákon, čím bližšia a väčšia, mohutnejšia ekonomika, tým viac investorov. V predmetnej mestskej časti bolo v 16 projektoch 7 projektmi zastúpené Rakúsko, 3 Veľká Británia, 2 USA a po 1 Francúzsko, Luxembursko a Švajčiarsko.

Ešte raz podotýkame, že obdobie od roku 2005, ukázali sme to už v úvodnej kapitole, možno považovať za novú etapu rozvoja centra mesta. Po dominujúcich rekonštrukciách, od roku 1990 do roku 2002 bolo v centre mesta rekonštruovaných 512 objektov a intenzifikácii zastavaného územia, v tom istom období tu bolo novopostavených 69 budov, prichádza etapa priestorového rozširovania centra. Projekt PKO a projekt EUROVEA sú dokladom nástupu tejto etapy. V krátkom čase sa pravdepodobne pristúpi k projektu Podhradie. Táto nová etapa prinesie aj kvalitatívne nové črty PZI prichádzajúcich do centra mesta.

Použité zdroje a literatúra

BEZÁK, A. (2000): Funkčné mestské regióny na Slovensku. *Geographia Slovaca* 15, Geografický ústav SAV, Bratislava, s. .

BLAŽEK, J. (2006): Zahraniční investice – nedejě nebo nebezpečí pro ČR. *International Geographical Conference „150 years of Geography on Charles University“*, Prague, 10.-11.11.2006.

BUČEK, M. (2003): Regionálna integrácia Slovenskej republiky: stratégia využitia podpory Európskej únie. *Ekonomický časopis*, 51, 8, s. 982-996.

BUČEKOVÁ, I. (1999). Tendencie vývoja a priestorová diferencovanosť ubytovacích zariadení v Bratislave. *Geografický časopis*, 51, 2, Bratislava, pp. 205-218.

BUČEKOVÁ, I. (2007). Vývoj priestorovej štruktúry siete hotelov na území Bratislavy. *Geografický časopis*, roč. 59, č. 1, pp.65-81.

BRZICA, D. (1999): Foreign Direct Investment in the Slovak Republic (2): A Focus on

Institutions and Policies in the period 1993-1996. *Ekonomický časopis*, 47, 2, s. 235-268.

HAMPL, M. (2005): Geografická organizace společnosti v České republice: transformační procesy a jejich obecný kontext. *Univerzita Karlova Praha*, 147 s.

HOLTON, R. (2006): Globalizace. In: Harrington, A. a kol., eds., Moderní sociální teorie, Portál, Praha, s. 385-410.

HOŠKOVÁ, A. (2001): Vplyv priamych zahraničných investícií na ekonomiku Slovenska.

Bratislava, Inštitút menových a finančných štúdií NB Slovenska, s. 147.

KOREC, P. (2005): Regionálny rozvoj Slovenska v rokoch 1989-2004. Bratislava: Geografika, 228 s.

KOREC, P., ONDOŠ, S. (in print): Regióny vývoj Slovenska: dekompozícia ekonomického agregátu 1997-2005. In: Acta Geographica Universitatis Comenianae, Nr. 50, Comenius University, Bratislava.

ONDOŠ, S. (2003): Morfologicko-funkčná intraurbánna interpretácia centra Bratislavy. Diplomová práca, Prírodovedecká fakulta UK, Bratislava, s. 81.

PAVLÍNEK, P. (1995): Regional Development and the Disintegration of Czechoslovakia. Geoforum, 26, 4, pp. 351-372.

SMITH, A., ROCHOVSKÁ, A. (2006): Neo-Liberalism and Post-Socialist Urban Transformation: Poverty, Inequality and the City. Acta Geographica Universitatis Comenianae Nr. 48, Comenius University, Bratislava, pp. 43-54.

Štatistická ročenka hlavného mesta SR Bratislavy 2007. ŠÚ SR, Bratislava, s. 243.

Magistrát hlavného mesta SR Bratislavy (2006). Návrh stratégie rozvoja cestovného ruchu hlavného mesta SR Bratislavy na roky 2007 – 2010. 13p.

Štatistický Úrad SR (2004 – 2008). Kapacita a využitie ubytovacích zariadení SR v rokoch 2003, 2004, 2005, 2007. elektronická verzia.

Vyhláška Ministerstva hospodárstva SR č. 419/2001 Z.z., ktorou sa upravuje kategorizácia ubytovacích zariadení a klasifikačné znaky na ich zaradovanie do tried.

<http://www.upsvar.sk>

4. Technická infraštruktúra

4.1 Energetická infraštruktúra a zásobovanie teplom

4.1.1 Energetická infraštruktúra

Systém zásobovania elektrickou energiou má celomestský charakter, preto nie je možné hodnotiť zásobovanie MČ Staré Mesto samostatne. Pre potreby Bratislavy slúžia nadradené transformovne 400/110/22 kV v Podunajských Biskupiciach a Stupave, a od roku 1994 aj transformovňa VE Gabčíkovo.

Na území MČ Bratislava - Staré Mesto je jediná lokalita s výrobou elektrickej energie – Tepláreň východ – kogeneračná jednotka na ulici M. Čulena, patriaca Bratislavskej teplárenskej, a. s.. Veľkoodberatelia elektrickej energie sa na území MČ Staré Mesto nenachádzajú.

Nárast spotreby elektrickej energie možno očakávať rozvojom bytového fondu a služieb na území MČ, resp. nárastom zaťaženia na bytovú jednotku (ÚPN hlavného mesta SR Bratislavy, 2007). Rekonštrukcia existujúcich a výstavba nových súčastí elektrizačnej sústavy na území mesta je riešená vo vzájomnej súčinnosti s jej prevádzkovateľmi, ktorými sú Slovenská elektrizačná prenosová sústava, a. s. Bratislava a Západoslovenská energetika, a. s. Bratislava.

4.1.2 Zásobovanie teplom

Na území hlavného mesta existuje veľmi rôznorodá skladba zariadení tepelného hospodárstva. Najväčším dodávateľom tepla na území mesta je Bratislavská teplárenská, a. s., ktorá zásobuje teplom centralizovanú distribučnú sústavu. Popri centralizovanom systéme zásobovania teplom existuje viacero nezávislých zdrojov tepla, pričom ÚPN hlavného mesta SR Bratislavy (2007) uvádza postupný pokles odberov z centralizovaného systému. V prípade MČ Staré Mesto udáva ÚPN hodnoty potreby tepla pre rok 2001 na úrovni 346 MW/h, pričom do roku 2030 je možné očakávať zvýšenie potreby tepla približne o 1/3.

Na území MČ Staré Mesto sa nachádza areál Teplárne východ, kde je v prevádzke kogeneračná jednotka využívajúca zemný plyn pre kombinovanú výrobu tepla a elektrickej energie s tepelným výkonom 1,26 MW.

4.2 Zásobovanie plynom

Zásobovanie plynom je riešené na celomestskej úrovni, pričom pre zásobovanie hlavného mesta SR Bratislavy sú dôležitými medzištátny plynovod Bratstvo, podzemné zásobníky v Lábe, tranzitný plynovod Slovenskej republiky a domáce zdroje zemného plynu (na Záhorí). Jednotlivé časti mesta sú zásobované plynom prostredníctvom vysokotlakových a strednotlakovými plynovodmi, lokálne i nízkotlakovými. Odberateľmi plynu na území Bratislavy je približne 95% domácností. Staršia plynovodná sieť (prevažne nízkotlaková) je postupne rekonštruovaná a rozširovaná podľa požiadaviek súvisiacich s ďalším rozvojom mesta pri očakávanom postupnom raste spotreby plynu na území hlavného mesta.

Distribúcia plynu na území MČ Bratislava - Staré Mesto sa realizuje prostredníctvom strednotlakových plynovodov s prevádzkovým tlakom 0,3 MPa (ÚPN hlavného mesta SR Bratislavy, 2007), ktoré zásobujú regulačné stanice (v správe SPP, a. s. a ostatných odberateľov). Starší nízkotlakový zásobovací systém je postupne vytesňovaný a nahrádzaný strednotlakovým potrubím aj v historickom jadre mesta. Vzhľadom na polohu MČ Staré Mesto v strede mesta slúžia niektoré strednotlakové plynovodné potrubia aj pre zásobovanie MČ Petržalka.

Podobne, ako v prípade energetického systému, ani v tomto prípade nenachádzame na území MČ Staré Mesto veľkoodberateľov plynu.

4.3. Napojenie na vodovody, kanalizáciu a čistenie odpadových vôd

4.3.1 Napojenie na vodovody a zásobovanie pitnou vodou

História verejného vodovodu v Bratislave siaha do roku 1886, kedy bol uvedený do prevádzky systém napájaný z vodného zdroja Sihot'. V súčasnosti sa na území mesta nachádza 7 vodných zdrojov (jeden z nich mimo prevádzky od roku 1972), ktoré ležia pozdĺž rieky Dunaj. Ani jeden z týchto zdrojov sa nenachádza na území MČ Staré Mesto.

Pre potreby akumulácie vody slúži na území Bratislavy systém 31 zásobných vodojemov v šiestich tlakových pásmach, z toho 29 vodojemov je podzemných. Tento systém je doplnený o samostatné čerpacie stanice. Kapacita existujúcich vodných zdrojov je približne 3500 l/s. Priemerná denná potreba vody v roku 2001 dosiahla hodnotu približne 1700 l/s, takže aj pri rozvoji mesta poskytujú jestvujúce vodné zdroje dostatočnú rezervu. Kapacita úpravní vody je na úrovni 1880 l/s. Dĺžka siete verejných vodovodov na území mesta Bratislavy dosiahla v roku 2006 približne 1100 km (Štatistická ročenka hlavného mesta SR Bratislavy, 2007). Podiel domácností napojených na verejný vodovod v Bratislave dosahuje prakticky 100%.

Územie MČ Staré Mesto je vzhľadom na svoju reliéfnu členitosť ako i hustotu zástavby rozdelené do prvých štyroch tlakových pásem, pričom vytvorenie druhého pásma bolo umožnené vybudovaním vodojemu Novosvetská.

Celomestský systém zásobovania pitnou vodou je v súčasnosti stabilizovaný a svojou kapacitou spoľahlivo zabezpečuje dodávku pitnej vody na celom území mesta. Napriek trendu mierneho poklesu spotreby vody po roku 1990 (ÚPN hlavného mesta SR Bratislavy, 2007) je potrebná postupná rekonštrukcia technicky a kapacitne nevyhovujúcej vodovodnej siete. V súvislosti s rozvojovými aktivitami a novou výstavbou na území MČ je potrebné riešiť rozvoj vodovodnej siete.

4.3.2 Odkanalizovanie a čistenie odpadových vôd

Mesto Bratislava je odkanalizované sieťou verejných a neverejných kanalizácií, ako aj sieťou vodných tokov. Dĺžka siete verejnej kanalizácie dosiahla v roku 2006 približne 800 km (Štatistická ročenka hlavného mesta SR Bratislavy, 2007). Hlavným prevádzkovateľom siete verejnej kanalizácie je Bratislavská vodárenská spoločnosť, a. s..

Systém kanalizácie mesta je rozdelený na tri nezávislé subsystemy, pričom MČ Staré Mesto patrí pod tzv. ľavo brežný kanalizačný systém, napojený na Ústrednú čistiareň odpadových vôd (ÚČOV) v MČ Vrakuňa, s odtokom do Malého Dunaja. Kapacita ÚČOV bola projektovaná na 315000 obyvateľov, takže v súčasnom období je dostatočná. Hlavný odvodňovací prvok tohto subsystemu predstavuje kmeňová stoka A, na ktorú je napojené celé územie MČ Staré Mesto. Podiel domácností napojených na systém verejnej kanalizácie dosahuje na území MČ Staré Mesto úroveň 100%. V nadväznosti na rozvoj zástavby na území MČ je potrebné rozvíjať systém verejnej kanalizácie.

4.4 Telekomunikačná infraštruktúra

Obdobie 90. rokov 20. storočia znamenalo začiatok veľmi dynamického rozvoja telekomunikačnej infraštruktúry a s ňou spojených služieb na území hlavného mesta SR Bratislavy. Štruktúra telekomunikačných systémov dostupných na území Bratislavy je pomerne komplikovaná a zahŕňa verejné telekomunikačné systémy, neverejné telekomunikačné systémy a rádiokomunikačné systémy.

Prevádzkovateľom verejnej telefónnej siete je v súčasnosti spoločnosť Slovak Telekom, a. s. (operátor fixnej siete IP NGN). Poskytovateľov telekomunikačných služieb je viacero, najvýznamnejšími sú Slovanet, a. s., Profinet, a. s., Sirius Slovakia, a. s.. Na poskytovaní ďalších telekomunikačných služieb (rádiotelefónne a dátové siete) sa podieľajú kľúčoví operátori T-Mobile Slovensko, a. s. a Orange Slovensko, a. s..

Vplyvom liberalizácie telekomunikačného trhu a pod tlakom konkurencie postupne klesá počet bytových telefónnych staníc na území mesta, ich počet bol približne 130 tisíc v roku 2002, ale do roku 2006 poklesol na 113 tisíc (Štatistická ročenka hlavného mesta SR Bratislavy, 2007). V rovnakom období poklesol počet verejných telefónnych automatov v meste z približne 2400 na polovicu.

V rámci verejnej telefónnej siete je územie MČ Staré Mesto súčasťou niekoľkých rajónov telekomunikačných budov a v jeho sieťach postupne prebiehajú rekonštrukcie a výstavba optických sietí vzhľadom na silné zastúpenie podnikateľskej sféry a vysoké požiadavky na kvalitné a rýchle telekomunikačné služby.

Dominantným poskytovateľom služieb siete káblovej televízie je v súčasnosti spoločnosť UPC Slovensko spol. s r. o..

Vzhľadom na sústavne rekonštruovanú, rozširovanú a dopĺňanú komunikačnú káblovú sieť (optické siete, metalické siete) na území MČ Staré Mesto je mimoriadne dôležité zosúladiť postup prevádzkovateľov sietí s rekonštrukciou ďalších sieťových rozvodov a miestnych komunikácií, resp. chodníkov pre peších.

4.5 Dopravná infraštruktúra

4.5.1 Širšie dopravné súvislosti

Špecifickosť dopravnej pozície mestskej časti Bratislava-Staré Mesto vyplýva z centrálnej polohy v rámci hlavného mesta republiky s veľmi osobitou úlohou v dopravnej sieti Slovenska. Špecifickosť fungovania a vnútorného usporiadania dopravného uzla Bratislava umocňuje niekoľko geograficky významných okolností, najmä jeho excentrická a hraničná poloha v rámci štátu, blízkosť Viedne, prírodné pomery, ale i vnútorná funkčno-priestorová štruktúra mesta a jej vývoj.

Z hľadiska dopravnej makropolohy mesta je kľúčovým fakt, že v 90-tych rokoch 20. storočia sa Bratislava vytýčením paneurópskych multimodálnych dopravných koridorov stáva križovatkou troch z týchto koridorov, čím tento dopravný uzol získava nový rozmer a úlohy.

Z hľadiska dopravnej mikropolohy je dopravná poloha MČ Bratislava - Staré Mesto daná pozíciou mesta v priestore medzi riekou Dunaj a južnými výbežkami Malých Karpát, ktoré vytvárajú prirodzené dopravné bariéry v smeroch juh, západ a severozápad. Vďaka týmto bariéram sú dopravné komunikácie smerujúce zo/do Starého Mesta koncentrované do niekoľkých prirodzených koridorov, resp. premostení Dunaja. Naopak, vo východnom a severovýchodnom smere neexistujú prirodzené dopravné bariéry, preto v týchto smeroch ústia do Starého Mesta početné komunikácie.

Ďalším špecifikom bratislavskej MČ Staré Mesto je jej dopravná heterogenita. Reliéfne, urbanisticky, ale tiež z hľadiska štruktúry dopravných sietí je možné územie MČ rozdeliť na západnú a východnú časť, pričom hranicou medzi týmito časťami sú komunikácie Staromestská a Štefánikova. V západnej časti dominuje obytná funkcia, predovšetkým v priestore tzv. Vnútorných hôr. Ide o dopravne menej zaťaženú časť mesta. Naopak východná časť MČ plní funkcie celomestského centra, s prelínaním obytnej a obchodno-službovej funkcie, ktoré kladú mimoriadne vysoké nároky na dopravný systém, vrátane statickej dopravy. Ďalším špecifikom je skutočnosť, že do MČ Staré Mesto na jej severnom okraji zasahuje najvýznamnejšia a najvyužívanejšia osobná železničná stanica Bratislavy (Bratislava - hlavná stanica), vrátane obslužnej dopravnej infraštruktúry tejto stanice (nástupišťa MHD). Okrem toho v južnej časti MČ sa nachádza osobný riečny prístav, ktorého význam v súčasnom období narastá.

Územný plán hlavného mesta SR Bratislavy (2007) uvádza nasledovné kľúčové faktory vplývajúce na dopravnú situáciu na území hlavného mesta v súčasnom období:

rast automobilizácie, nárast miery využívania osobných automobilov

stagnácia rozvoja systému hromadnej dopravy

dlhodobé zaostávanie realizácie dopravných stavieb (najmä v súvislosti s ich financovaním)

Z uvedených okolností sa predovšetkým prvé dve významne týkajú MČ Bratislava - Staré Mesto.

4.5.2 Cestná doprava

Cestná infraštruktúra

Cestná sieť MČ Bratislava - Staré Mesto je odrazom historického vývoja mesta. Od 60. rokov 20. storočia sa upevňoval radiálno-okružný komunikačný systém.

Vo vývoji Bratislavy ako cestného uzla sa v 90-tych rokoch objavili viaceré nové impulzy, z ktorých treba uviesť prudký vzrast počtu osobných automobilov a ich hybnosti, mimoriadne zväčšenie objemu tranzitných prepráv cez mesto, zintenzívnenie pohybu motorových vozidiel medzi jednotlivými časťami mesta, objavenie sa nových veľkých cieľov dopravy, akými sú napr. administratívne, riadiace, obchodné, skladové a iné centrá. Bratislavské Staré Mesto v tejto štruktúre má osobité postavenie so špecifickými nárokmi na riešenie dopravného systému.

Databáza Slovenskej správy ciest udáva na území MČ Bratislava - Staré Mesto celkovú dĺžku ciest I. a II. triedy 5,6 km a 1,6 km diaľnic (k 1. 1. 2007). Tieto komunikácie sú doplnené hustou sieťou miestnych komunikácií.

Tabuľka 4.1

Cestné komunikácie ZAKOS-u na území MČ Staré Mesto

Vnútorný dopravný okruh ZAKOSu	Staromestská ulica
	Štefánikova ulica
	Šancová ulica
	Legionárska ulica
	Karadžičova ulica
	Dostojevského rad
	Vajanského nábrežie
	Rázusovo nábrežie
Lamačská radiála ZAKOSu	Pražská ulica
	Brnianska ulica
	Lamačská cesta (časť)
Rusovská radiála ZAKOSu	Nový most

Spojovacie úseky ZAKOSu	Nábřežie arm. Gen. L. Svobodu
	Starý most

Zdroj: ÚPN hlavného mesta SR Bratislavy (2007)

Na územie MČ Bratislava - Staré Mesto zasahuje diaľničná sieť len pozdĺž jeho západnej hranice, napriek tomu jeho priestorom prechádza niekoľko významných cestných komunikácií celomestského až nadmestského významu, ktoré sú doplnkovou sieťou diaľničného obchvatu Bratislavy. Ide o cestné komunikácie, ktoré sú súčasťou základnej komunikačnej siete mesta (ZAKOS, vid' tabuľku 4.1).

V sieti ZAKOS-u na území MČ Bratislava - Staré Mesto je niekoľko problematických úsekov, z ktorých najkritickejší je neukončený vnútorný dopravný okruh v úseku Pražská – Jarošova v severnej časti MČ, kde sa nachádza tiež predstaničná kontaktná zóna železničnej stanice Bratislava-hlavná stanica, čo vytvára mimoriadne zvýšené nároky na komunikáciu Šancová. Ako problém sa javí tiež komunikácia Staromestská, ktorá v 70. rokoch 20. storočia v súvislosti s výstavbou Nového mosta necitlivo rozdelila historické jadro mesta a Bratislavský hrad a vytvára bariéru v spojení týchto pamiatkovo i turisticky mimoriadne významných priestorov. Spomínané problémy bude vzhľadom na ich rozsah potrebné riešiť na celomestskej úrovni.

Dynamická cestná doprava

Mestská časť Staré Mesto a jej cestná sieť je vystavená objemnej cestnej doprave z viacerých dôvodov. Prvým faktorom je všeobecný trend nárastu cestnej dopravy v priestore strednej Európy a na Slovensku. Okrem toho je MČ Staré Mesto významným cieľom/zdrojom dopravy v súvislosti s lokalizáciou niektorých centrálnych riadiacich, samosprávnych, vzdelávacích, finančných a ďalších inštitúcií, ktoré spolu so všeobecným rozvojom terciérnej sféry mesta a popri rastúcej hybnosti obyvateľstva (využívajúceho v čoraz väčšej miere osobný automobil) prispievajú k nárastu dopytu po vnútromestskej preprave smerujúcej do/zo priestoru Starého Mesta.

V roku 2000 bola najzatťaženejšou komunikáciou na území MČ Staré Mesto Staromestská (52 500 vozidiel/24 hod – vid' tabuľku 4.2).

Tabuľka 4.2

Zaťaženie vybraných cestných komunikácií v MČ Staré Mesto (počet vozidiel/24 hod)

rok	1990	1995	2000	index 2000/1990
Staromestská	25400	34770	52500	2,07
Nám. 1. mája	23400	35720	46400	1,98
Pražská	32800	34560	43500	1,33

Šancová	23700	32300	40100	1,69
Dostojevského rad	20700	31540	44190	2,13

Zdroj: Databáza Magistrátu hlavného mesta SR Bratislavy

Zaťaženie komunikácií ZAKOS-u pozitívne ovplyvnilo ukončenie diaľničných úsekov D1 a D2 na území mesta, ktoré vytvárajú vnútorný diaľničný obchvat mesta. Diaľnice na území mesta stiahli z cestných komunikácií ZAKOS-u značnú časť tranzitnej dopravy, a tiež vnútromestského tranzitu. Napriek tomu plnia komunikácie ZAKOS-u na území MČ Staré Mesto aj naďalej dôležitú úlohu vo vnútromestskom dopravnom systéme Bratislavy a veľká časť dopravy, ktorú nesú, nemá v Starom Meste zdroj ani cieľ.

Sieť prímestskej a diaľkovej autobusovej dopravy zasahuje na územie MČ Staré Mesto len periférne. Centrálna autobusová stanica Bratislava - Mlynské Nivy leží mimo územia Starého Mesta. Jediným významnejším bodom v pravidelnej prímestskej autobusovej doprave na administratívnom území Starého Mesta je priestor Patrónky, kde dochádza k výmene cestujúcich medzi mestskou hromadnou dopravou a prímestskou dopravou smerujúcou z Bratislavy na severozápad (Záhorie), tento dopravný bod má však celomestský význam a neslúži výhradne pre obyvateľov Starého Mesta.

Statická doprava

Statická doprava je popri dlhodobom náraste počtu motorových vozidiel a miery ich využívania všeobecným problémom vo všetkých častiach mesta. Ako uvádza ÚPN hlavného mesta Bratislavy (2007), na území celého mesta existuje nedostatok odstavných a parkovacích plôch. Hoci najhoršia situácia je v husto obývaných obytných častiach mesta (Petržalka, Dlhé Diely), MČ Staré Mesto má z hľadiska denného cyklu požiadaviek na statickú dopravu osobitné postavenie v rámci Bratislavy. Z tohto dôvodu bola už v prvej polovici 90. rokov 20. storočia za území Starého Mesta zavedená regulácia parkovania formou celoplošného systému plateného parkovania (prostredníctvom spoločnosti Bratislavská parkovacia služba, spol. s r. o.), čím sa znížilo nežiaduce dlhodobé státie v centre mesta a zefektívnilo sa využívanie parkovacích plôch v priebehu dňa. Pre účely efektívnejšieho prerozdelenia parkujúcich osobných automobilov a zároveň s cieľom zjednodušiť vyhľadávanie voľných parkovacích miest bol po roku 2000 v MČ Staré Mesto zavedený elektronický informačný navádzací systém.

V polovici roku 2006 bolo prijaté Všeobecne záväzné nariadenie hlavného mesta Slovenskej republiky Bratislavy č. 2/2006 o dani za užívanie verejného priestranstva, podľa ktorého je sadzba dane za trvalé parkovanie pre vozidlá právnických osôb a fyzických osôb za 1 m² a deň v mestskej časti Staré Mesto 10 Sk a za trvalé parkovanie vozidiel taxislužby na vyhradených miestach za 1 m² a deň 12 Sk.

Nevyhnutnosťou v podmienkach celého hlavného mesta je riešenie komplexnej parkovacej politiky, vrátane regulácie uličného parkovania s prepojením na pešiu dopravu a MHD.

Popri politike presadzovania opatrení pre zatraktívnenie MHD (zavádzanie nosného systému, preferencia MHD na križovatkách, rozvoj systému záchytných parkovísk Park&Go, adekvátne pešie prepojenia a parametre zastávok, atď) je možné v budúcnosti nároky na statickú dopravu riešiť výstavbou (resp. rozšírením existujúcich) garážových domov v okrajových častiach centrálnej zóny mesta. Osobitú pozornosť bude potrebné venovať rozvoju parkovacích kapacít v novej zóne rozvoja obchodu, služieb a obytnej funkcie na juhovýchodnom okraji MČ v priestore Pribinovej ulice.

4.5.3 Železničná doprava

Do železničného uzla Bratislava je zaústených 7 železničných tratí zo smerov: Kúty, Trnava, Galanta, Dunajská Streda, Rajka, Marchegg a Kittsee-Parndorf. V roku 1998 bol otvorené nové spojenie s Rakúskom a Viedňou cez Bratislavu – Petržalku. V obvode mesta je v prevádzke spolu 13 železničných staníc, z toho jedna (Bratislava-Hlavná stanica) leží na severnom okraji mestskej časti Bratislava - Staré Mesto. Poloha najvýznamnejšej a najfrekventovanejšej osobnej železničnej stanice Bratislava-Hlavná stanica na severnom okraji MČ Staré Mesto je problematická z dôvodu dopravnej preťažnosti komunikácií a križovatiek v tomto priestore vzhľadom na doposiaľ nevybudovanú časť vnútorného cestného okruhu ZAKOS-u. Počet cestujúcich využívajúcich železničnú dopravu na dennú dochádzku do Bratislavy síce neustále klesá, avšak bratislavská Hlavná stanica zaznamenáva zo všetkých staníc na území mesta najvyššie obraty cestujúcich – až 66% (v roku 1995), kým ďalšia v poradí – železničná stanica Bratislava-Nové Mesto len 15% všetkých cestujúcich železnicou (podľa ÚPN hlavného mesta SR Bratislavy, 2007). Až 34% všetkých cestujúcich, ktorí do mesta dochádzajú železnicou, smeruje do priestoru MČ Staré Mesto. Približne 4/5 cestujúcich, ktorí do Bratislavy docestujú po železnici, pre dosiahnutia cieľa na území mesta ďalej využívajú MHD.

Hlavnú stanicu je treba jasne pomenovať aj do budúcnosti ako priestor slúžiaci predovšetkým verejnej hromadnej doprave (regionálnej a mestskej), s doplnkovými funkciami obchodu a služieb. Hlavná stanica by taktiež mala slúžiť ako kvalitný verejný a spoločenský priestor s funkciou „vstupnej brány“ do Bratislavy.

V súvislosti s uvažovaným prerozdelením úloh železničných staníc na území mesta by si mohla železničná stanica Bratislava-Hlavná stanica ponechať kľúčovú úlohu v medzinárodnej a diaľkovej vnútroštátnej železničnej osobnej doprave, kým prímestská a regionálna osobná železničná doprava by boli presmerované do ostatných staníc na území mesta. Toto riešenie by MČ Staré Mesto prinieslo odľahčenie predstaničného priestoru v okolí Hlavnej stanice a umožnilo efektívnejšie vedenie liniek

MHD, ktoré sú v súčasnosti vedené do priestoru Hlavnej stanice z dôvodu veľkého podielu denných cestujúcich v prímestskej železničnej doprave smerujúcich do tejto stanice. Nákladná stanica sa v MČ nenachádza.

4.5.4 Mestská hromadná doprava

Začiatky mestskej hromadnej dopravy (MHD) na území Bratislavy siahajú do roku 1895, kedy bola zahájená prevádzka na prvej električkovej trati práve na území Starého Mesta. V súčasnosti na územie MČ Staré Mesto zasahujú všetky tri zložky systému MHD Bratislavy: električková, trolejbusová a autobusová doprava. Prevádzkovateľom MHD je Dopravný podnik mesta Bratislavy, a. s., ktorého 100%-ným vlastníkom je mesto Bratislava. Podiel jednotlivých druhov MHD v preprave cestujúcich (graf 4.1) naznačuje, že nosným segmentom systému je autobusová doprava. Na území MČ Staré Mesto majú výrazný podiel na dĺžke liniek MHD, ako aj na miere dopravnej obslužnosti územia električková (vo východnej časti) a trolejbusová doprava (v západnej časti – tzv. Vnútorne hory). Autobusová doprava výraznejšie obsluhuje okrajové časti MČ Staré Mesto, a líniu Staromestská – Štefánikova, resp. Staromestská – Mýtna, ktoré pretínajú územie MČ a vytvárajú širšie možnosti pre vedenie autobusovej mestskej hromadnej dopravy. Vo vzťahu k dopravnej dostupnosti najatraktívnejších lokalít MČ Staré Mesto (historické jadro, Obchodná ulica) je preto do určitej miery nevýhodou, že nosným segmentom nie je električková doprava, ktorá zabezpečuje relatívne lepšiu dostupnosť týchto lokalít pre cestujúcich. Ďalším negatívom (s dopadmi na celomestskej úrovni) je dlhodobý trend poklesu podielu MHD na preprave cestujúcich na území mesta, na druhej strane rastie význam individuálnej automobilovej dopravy (IAD). Podľa dokumentácie ÚPN hlavného mesta SR Bratislavy (2007) v roku 1990 bol pomer prepravnej práce MHD : IAD na úrovni 75 : 25, v roku 2002 sa pomer zmenil na 59 : 41.

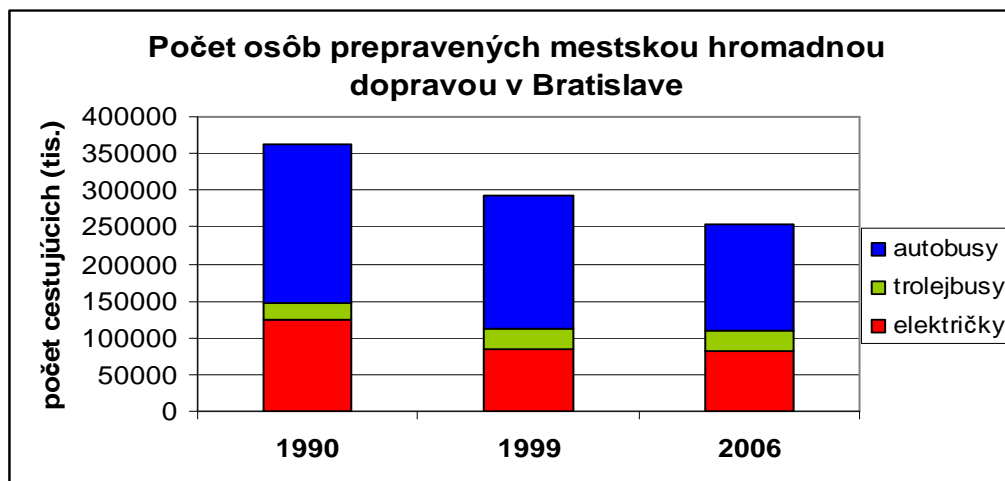
Kľúčovým problémom MHD je nedostatočná preferencia električiek (riadenie križovatiek, redukcia prechodov cez trate), nedostatočná preferencia cestnej MHD (vyhradené jazdné pruhy), zlá kvalita mnohých zastávkových priestorov, súvisiace bariéry v pešej doprave (parkovanie áut priamo na zastávkach MHD), atď.

Územie MČ Bratislava - Staré Mesto je obsluhované spolu 58 dennými linkami MHD, z toho je 13 električkových (na územie Starého Mesta zasahujú všetky električkové linky mesta), 11 trolejbusových a 35 autobusových.

Navrhovaný bezkolízny nosný systém mestskej hromadnej dopravy (v nadväznosti na projekt Bratislavskej integrovanej dopravy – BID) na území Bratislavy by umožnil odľahčenie jestvujúceho

systemu MHD na území MČ Staré Mesto a zároveň by zatriktívil systém vnútromestskej verejnej dopravy pred oproti IAD.

Graf 4.1

Zdroj: Územný plán hlavného mesta SR Bratislavy (2007)
Štatistická ročenka hlavného mesta SR Bratislavy (2007)

4.5.5 Vnútrozemská vodná doprava

Južnú hranicou MČ Bratislava - Staré Mesto tvorí rieka Dunaj s osobným prístavom ležiacom na území tejto mestskej časti. Význam osobnej riečnej dopravy v súčasnom období mierne vzrastá. Dominantný podiel na osobnej riečnej doprave na území mesta má rekreačná plavba, ktorá sa vykonáva sezónne a umožňuje okrem výletných plavieb na krátkych úsekoch Dunaja na území mesta tiež sezónne spojenie s Budapešťou a Viedňou. V roku 2006 bola zavedená pravidelná lodná linka s Bratislava – Viedeň (Twin City Liner), ktorá svojou atraktivitou, ale i rýchlosťou a frekvenciou (takmer celoročná prevádzka, s krátkou zimnou prestávkou) predstavuje zaujímavú alternatívu popri autobusovom a vlakovom spojení oboch metropol. Vďaka vzrastajúcej atraktivite tejto lodnej linky, ako i rastúcemu záujmu zahraničných turistov o Bratislavu pri plavbách riečnymi loďami po Dunaji možno očakávať rast významu Osobného prístavu Bratislava v správe Slovenskej plavby a prístavov, a. s. Bratislava. Z tohto hľadiska je potrebné rátať so zachovaním kapacity osobných prístavísk na ľavom brehu Dunaja (popri ich rozvoji na petržalskej strane rieky), príp. s ich rozšírením pozdĺž ľavého brehu smerom k novo sa rozvíjajúcej službovo-obytnej zóne v priestore Pribinovej ulice.

4.5.6 Letecká doprava

Letecká doprava nemá priamy priestorový vzťah s územím MČ Bratislava - Staré Mesto, letisko M. R. Štefánika sa nachádza na severovýchodnom okraji mesta vo vzdialenosti približne 6 km od východnej hranice MČ Staré Mesto. Priame spojenie centra mesta s letiskom zabezpečuje denná autobusová linka MHD.

4.5.7 Pešia a cyklistická doprava

Pešia doprava tvorí asi 1/3 z celkového denného počtu ciest na území mesta (ÚPN hlavného mesta SR Bratislavy, 2007). Pre účely pešej dopravy je v meste rozvinutá sieť peších chodníkov prakticky pozdĺž celej cestnej siete na území hlavného mesta. Osobitý význam má pešia doprava v MČ Staré Mesto, predovšetkým v priestore mestského centra s koncentráciou obchodno-službovej funkcie, s dôrazom na dominanciu pešej dopravy v najexponovanejších zónach centra mesta. Prvá pešia zóna bola v Bratislave zriadená v historickom jadre mesta začiatkom 80. rokov 20. storočia a postupne prišlo k jej rozšíreniu tak, že v súčasnosti súvislá pešia zóna vyplňa takmer celú uličnú sieť historického jadra mesta. Sieť peších trás je v dopravných uzloch s vysokou intenzitou MHD a automobilovej dopravy posilnená infraštruktúrou vo forme podchodov, resp. nadchodov.

Infraštruktúra pešej dopravy je v MČ Staré Mesto zatiaľ podrozvinutá v atraktívnom priestore nábrežia Dunaja v blízkosti Starého mosta. Túto časť bude potrebné zatraktívniť pre pešiu dopravu tiež v nadväznosti na rozvíjajúcu sa zónu Pribinovej ulice v priamom kontakte s nábrežím medzi Starým mostom a mostom Apollo.

Hlavným problémom v pešej doprave sú bariéry, ktoré chodcom vytvárajú parkujúce autá na chodníkoch, reklamné zariadenia, nevhodne osadené zábradlia či stĺpy, rozbité chodníky, zle značené prechody, nízka kvalita verejných priestorov.

Cyklistická doprava podľa aktuálneho ÚPN hlavného mesta v súčasnosti má len zanedbateľný význam v del'be prepravnej práce, avšak trend rastúceho záujmu o cyklistickú dopravu na území veľkých miest prichádza spravidla s budovaním a rozširovaním siete bezpečných mestských cyklistických chodníkov (Schmeidler, 2004). Na území MČ Staré Mesto je v súčasnosti iba jediný súvislý cyklistický chodník vedený po nábreží Dunaja od mosta Lafranconi po Nový Most (v dĺžke približne 2,4 km). Absentuje cyklistické prepojenie priestoru Hlavnej železničnej stanice, centrálnej zóny mesta, ako i priestoru Vnútorných hôr v západnej časti MČ Staré Mesto. V nadväznosti na rozvoj hlavných cyklistických trás,

ktoré by mal realizovať (v zmysle ÚPN) Magistrát hl. mesta SR Bratislavy, je potrebné rozvíjať na území MČ Staré Mesto sieť vedľajších cyklistických trás.

V nadväznosti na výhľadové cyklistické trasy považujeme za osožné spriechnenie niektorých jednosmerné ulíc pre cyklistov (napr. Dunajská ul. – Malý trh – Páričkova – Trenčianska, Dunajská ul. – Ul. 29. augusta – zóna Chalupkova – Most Apollo).

Podľa vzoru niektorých českých miest odporúčame vypracovanie **Generelu pešej a cyklistickej dopravy**. Takýto general by mal existovať na celomestskej úrovni, s určením kľúčových peších a cyklistických trás.

Použité zdroje a literatúra

Prehľad údajov o sieti cestných komunikácií SR – Stav siete cestných komunikácií k 1. 1. 2007. Slovenská správa ciest, Bratislava.

Schmeidler, K. (2004): Mobility management k riešeniu ekologickej problematiky dopravy v mestách a regiónoch. In: Horizonty dopravy, 2/2004, Výskumný ústav dopravný, Žilina, pp. 26-30. ISSN 1210-0978

Štatistická ročenka hlavného mesta SR Bratislavy 2007. Štatistický úrad SR, Bratislava. Územný plán hlavného mesta SR Bratislavy 2007. Textová časť. Bratislava, pp. 290

Výročná správa – Bratislavská teplárenská, a. s., 2006. Bratislava, pp. 40

5. Životné prostredie

Ako sme už uvádzali skôr, študované územie je lokalizované v kontaktnej zóne veľkých prírodných celkov, juhozápadnom výbežku Západných Karpát a severovýchodnom okraji Západopanónskej panvy. Rieka Dunaj vytvára južnú hranicu záujmového územia a prechádza na tomto mieste z Viedenskej kotliny do Malej Dunajskej kotliny. Západnú vyššiu a členitejšiu časť skúmaného územia teda vypĺňa Bratislavské predhorie, východnú nižšiu a rovinatejšiu Podunajská rovina. Z ľavého brehu Dunaja na jeho východnom okraji, najnižšie položeného územia mestskej časti ležiaceho v nadmorskej výške 136 m n.m. územie Podunajskej roviny mierne stúpa riečnymi terasami až k úpätiu Malých Karpát. Bratislavské predhorie zaberajúce západnú časť územia vystupuje až do nadmorskej výšky 210 m n.m. (Hradný vrch), 247 m n.m. (Bôrik), 249 m n.m. (Slavín), 256 m n.m. (Kalvária) a maximálne 272 m n.m. (Horský park). Západnú hranicu mestskej časti tvorí ostro profilovaná Mlynská dolina, ktorá má dnes funkčný charakter výkonného dopravného tranzitného koridoru. Tieto odlišnosti predurčili v historickom kontexte súčasné urbánne štruktúry východnej a západnej časti nachádzajúce odraz v životnom prostredí.

Územie mestskej časti Bratislava – Staré Mesto vytvárajú z hľadiska životného prostredia dve odlišné časti. Východná časť, zahrňujúca 20 urbanistických obvodov, leží východne od línie Palisády, Kuzmányho ul., ul. Fraňa Kráľa, sa v historickom vývoji Bratislavy vyvinula na celomestské centrum s clým radom funkcií celoštátneho a medzinárodného dosahu. Je to silne urbanizovaná časť, intenzívne zastavaná vysokopodlažnou zástavbou, prírodná krajina tu prakticky absentuje. Pre toto územie je typická polyfunkčnosť objektov. Obslužná funkcia sa tu vyskytuje súčasne s bývaním v rôznom pomere. Verejnosprávna a komerčná aktivita je pre východnú časť typická teoreticky aj prakticky. Vzdelávanie, veda a výskum sa prezentujú niekoľkými monofunkčnými zónami a blokmi. Najrozsiahlejšími sú areál Slovenskej technickej univerzity a Vazovova ul. Kultúra sa výrazne koncentruje do jadrového priestoru centra s výnimkou niekoľkých vysunutých plôch (napr. Kollárovo nám.) a samozrejme nového areálu Slovenského národného divadla v priestore medzi Pribinovou ul. a ul. Martina Čulena. Zdravotníctvo a sociálne služby sú príkladom ďalšej kategórie preferujúcej monofunkciu. Takými sú areály na Mickiewiczovej ul., Zochovej ul. A na Námestí SNP. Ubytovanie a stravovanie sú však už funkciami, pre ktoré je typický výskyt v polyfunkčnom priestore. Najrozsiahlejšie sú tieto funkcie prítomné vo veľkých hotelových komplexoch na Rázusovom nábreží, Hviezdoslavovom a Hodžovom nám. a na Špitálskej ul. Výrobné funkcie sa dajú už považovať za relikty, celá zóna medzi Mlynskými nivami a Pribinovou sa postupne premieňa na nevýrobný polyfunkčný priestor. Táto východná časť mesta je výrazne prestúpená aj sakrálnou funkciou, ktorá sa koncentruje tiež do jadra, kde sa viaže na svoje historické priestory.

Západne od uvedenej línie sa nachádza záhradná, vilová časť, ktorá aj napriek infiltrácii viacerých, predovšetkým nevýrobných aktivít si stále zachováva charakter obytného územia s dominujúcou vilovou zástavbou. Aj tu sa nachádzajú rôzne formy administratívy, služieb a podnikateľských aktivít, tieto však majú tendenciu vystupovať skôr monofunkčne. Príkladom je kultúrny areál PKO na Nábr. arm.gen. L. Svobodu, areály školstva takisto na Nábr. arm.gen. L. Svobodu (FTVŠ UK) a študentský domov na Hroboňovej ul., športové areály na Nábr. arm.gen. L. Svobodu viažúce sa k FTVŠ UK a Pri Habánskom Mlyne a iné.

5.1 Kvalita ovzdušia

Z hľadiska celkovej kvality ovzdušia predmetné územie patrí k stredne znečisteným oblastiam Slovenska. Tento stav je spôsobený predovšetkým koncentráciou stredných zdrojov znečistenia na relatívne malom priestore a intenzívna automobilová doprava. Celkový obsah emisií znečisťujúcich ovzdušie zmierňuje poloha mestskej časti vzhľadom k najväčším zdrojom znečistenia. V priestore Bratislavy prevláda severozápadné veterné prúdenie a najväčšie zdroje znečistenia v meste sú sústredené južne a východne od mestskej časti Bratislava – Staré Mesto (Slovnaft, Istrochem, Matadorex, Matadoroll a iné). Severozápadne sú len dva väčšie zdroje znečistenia, Volkswagen Slovakia a Technické sklo. Na ventiláciu ovzdušia mestskej časti priaznivo pôsobí tiež častý výskyt vetrov a vysoká rýchlosť, ktorá na území Bratislavy v celoročnom priemere dosahuje hodnotu viac ako 5 m/s. Tento jav v hodnotenom území ovplyvňujú Devínska a Lamačská brána, cez ich zúžené priestory sa zrýchľuje výmena vzdušných mäs medzi Záhorskou a Podunajskou nížinou. Bratislava bola považovaná aj vďaka tomuto efektu a vplyvu Malých Karpát (prudké padanie vzdušných mäs na východnú stranu) za najveternejšie miesto bývalého Rakúska-Uhorska.

Emisie z jednotlivých zdrojov znečistenia sa sledujú ako emisie z veľkých zdrojov (stacionárne zdroje so súhrnným tepelným výkonom 50 MW alebo vyšším a ostatné osobitne závažné technologické celky), zo stredných zdrojov (stacionárne zdroje so súhrnným tepelným výkonom 0,2 MW alebo vyšším až do 50 MW a ostatné závažné technologické celky) a z malých zdrojov (stacionárne – lokálne zdroje so súhrnným tepelným výkonom do 0,2 M). Prehľad produkcie znečisťujúcich látok z veľkých a stredných zdrojov znečistenia za roky 1997, 2000, 2003 a 2006 je v tabuľke 5.1. Produkcia emisií z malých zdrojov sa na úrovni okresov nesleduje. Stredné a malé zdroje znečistenia sa viažu na menšie priemyselné prevádzky, ako aj na lokálne zdroje vykurovania. Produkcia emisií týchto zdrojov je všeobecne v Bratislave podstatne nižšia ako z veľkých zdrojov, vzhľadom na osobitosti predmetného územia, tu vplyv veľkých zdrojov už prakticky absentuje. Vo všetkých sledovaných ukazovateľoch vidieť významný pokles emisií, pričom pozornosť si zaslúži predovšetkým pokles emisií

z veľkých zdrojov znečistenia medzi rokmi 2003 a 2006. To je dôsledok ukončenia prevádzky priemyselných aktivít vo východnej časti územia v priestore Mlynských nív.

Tab. 5.1: Vývoj emisií základných znečisťujúcich látok zo zdrojov znečistenia
V mestskej časti Bratislava – Staré Mesto (v tonách za rok)

	Tuhé znečisťujúce látky				Oxid siričitý (SO ₂)			
	1997*	2000	2003	2006	1997*	2000	2003	2006
VZZ	3,3	2,2	2	0,13	0,4	0,3	0,9	0,02
SZZ		44	17,5	4,48		50,9	16,1	2,2

	Oxidy dusíka (NO _x)				Oxid uhoľnatý (CO)			
	1997*	2000	2003	2006	1997*	2000	2003	2006
VZZ	71	48,3	42,2	2,46	24,1	16,2	14	0,99
SZZ		64,4	53,8	41,42		143,7	62,3	25,57

Zdroj: Hrnčiarová a kol. (2006), Štatistická ročenka hlavného mesta SR Bratislavy 2007

VZZ – veľký zdroj znečistenia, SZZ – stredný zdroj znečistenia

– za rok 1997 bez rozlíšenia zdrojov

Okrem produkcie tuhých znečisťujúcich látok priemyselnými zdrojmi a zdrojmi vykurovania je v hodnotenom území významná aj sekundárna prašnosť, ktorej úroveň je podmienená meteorologickými činiteľmi (najmä sucho a veternosť) a stavebnými povrchovými prácami. V súčasnosti už údaje podľa tohto zdroja znečistenia nie sú k dispozícii, ale v roku 1997 patrilo práve predmetné územie k najzaťaženejším lokalitám Bratislavy (Hrnčiarová a kol. 2006). Pre hodnotenú mestskú časť je pochopiteľne významné aj znečistenie viažúce sa na automobilovú dopravu, ktorá významnou mierou zaťažuje prostredie produkciou oxidu uhoľnatého, oxidmi dusíka a uhlíkovodíkmi. K úsekom dopravných koridorov s maximálnym znečistením ovzdušia z dopravy patrí celý vnútorný dopravný okruh Bratislavy, ktorý sa nachádza v hodnotenom území (Štefánikova ul., Staromestská, Rázusovo nábr., Vajanského nábr., Dostojevského rad, Karadžičova ul., Legionárska ul. a Šancova ul.), radiály Pražská ul., Nábr. arm. gen. L. Svobodu a Mlynské nivy a hlavné prietahy centrom mesta (Špitálska ul., Križna ul., Záhradnícka ul., Mickiewiczova ul., Mýtna ul., Ul. 29. augusta a niektoré ďalšie). Mimoriadnu záťaž z automobilovej dopravy má západná hranica predmetného územia, ktorá leží v dotyku s diaľnicou a obslužnými komunikáciami lokalizovanými v Mlynskej doline.

Imisná situácia v záujmovom území je vyhodnocovaná na základe merania monitorovacej stanice na Kamennom námestí, v lokalite vyznačujúcou sa intenzívnou automobilovou dopravou. Ide o lokalitu starej zástavby s malými lokálnymi zdrojmi znečistenia z obytných areálov. Zaujímavé je, že priemerný ročný obsah znečisťujúcich látok v $\mu\text{g}/\text{m}^3$ sa od roku 1998 do roku 2003 znížil. Pri polietavom prachu z hodnoty 32,1 na 24,8, oxidu siričitého z 20,7 na 14,1 a oxidoch dusíku zo 48,3 na 40,0. Limitné hodnoty týchto znečisťujúcich látok uvádzaných pre ročné priemery sú postupne 40, 125 a 40.

Hodnota polietavého prachu sa v roku 2006 mierne zvýšila (29,1), hodnota oxidov dusíka v roku 2006 poklesla už na hodnotu 32,9. Olovo, štvrtá meraná znečisťujúca látka dosiahla v roku 2006 hodnotu 20 µg/m³, čo je pri ročnom limite 500 výrazne pod limitom.

5.2 Kvalita vody a pôdy

Na predmetnom území sa nachádza prakticky jediný prvok povrchovej vody a tým je rieka Dunaj. Hodnotenie súčasného stavu kvality povrchových vôd vychádza z monitoringu kvality povrchových vôd, ktorý vykonáva Povodie Dunaja, v prípade rieky Dunaj je to na kontrolnom profile nad mestskou časťou ľavý breh rkm 1877,3 a pravý breh rkm 1869,0. Kvalitu vôd Dunaja v úseku hodnotenej mestskej časti ovplyvňujú (popri zdrojoch znečistenia nachádzajúcich sa na území Rakúska a Nemecka) najmä prítoková vody Moravy, plávajúce stroje, remorkéry a bagre a Vodárne a kanalizácie Bratislava. Napriek týmto znečisťovateľom je kvalita vody Dunaja meraná v oboch profiloch najlepšia zo všetkých hodnotených tokov v regióne Bratislavy. Túto situáciu ovplyvňuje riediaci a filtračný potenciál Dunaja. V skupine ukazovateľov kyslíkového režimu voda Dunaja vykazuje výbornú kvalitu zodpovedajúcu II. triede čistoty. V ďalších ukazovateľoch kvality, ako je základné chemické zloženie, je Dunaj vzhľadom na zvýšený obsah dusitanového dusíka klasifikovaný v V. triede (najviac znečistený), v ukazovateľoch dopĺňujúceho chemického zloženia v II. triede a v mikrobiologickej kontaminácii v IV. triede čistoty. Vzhľadom na rádioaktivitu vody boli obidva brehy Dunaja klasifikované v II. triede (Hrnčiarová a kol. 2006). V súvislosti s hodnotením kvality vody Dunaja treba upozorniť na skutočnosť, že v hornom úseku Dunaja, mimo územia Bratislavy je možný únik ropných látok, vykurovacích olejov a nafty, čo predstavuje potenciálne nebezpečie havarijného znečistenia vody Dunaja.

Podzemné vody vzhľadom na svoj charakter nie sú vystavené priamemu znečisteniu tak ako vody povrchové, ale následky znečistenia trvajú omnoho dlhšie. Kvalita podzemných vôd v nízko položených nívnych náplavoch je determinovaná interakciou medzi povrchovou vodou Dunaja a podzemnými vodami. Kvalita podzemných vôd je v hodnotenom území ohrozovaná predovšetkým polutantmi v intenzívne využívanom území. Prieskum kvality podzemných vôd na území Bratislavy bol naposledy realizovaný firmami GEOS Bratislava a INGEO Žilina v roku 1993. Výsledkom hodnotenia bolo kartografické vyjadrenie zón 5 stupňov kvality podzemných vôd. Časť západnej vyvýšenej záhradnej časti predmetného územia bola zaradená do kategórie 1 – najmenšie znečistenie, väčšina územia však bola ohodnotená 2. stupňom kvality podzemnej vody. Novšie údaje o celoplošnej kvalite podzemných vôd nie sú k dispozícii.

Degradácia pôdy spôsobuje zhoršenie a zmenu chemických, fyzikálnych a biologických vlastností pôd vplyvom prírodných alebo antropických činiteľov. Degradácia pôdy sa môže prejaviť nielen na

znižovaní produkčného potenciálu pôd, ale aj na možnom negatívnom vplyve na ostatné zložky životného prostredia (vodu a ovzdušie), ako aj na zdravie ľudí a zvierat. Acidifikácia spôsobuje zvyšovanie kyslosti pôd, kontaminácia predstavuje prítomnosť cudzorodých látok (napr. rôznych toxických alebo infekčných) v pôde a eróziou pôd nastáva fyzikálna degradácia pôd. Tieto tri spôsoby degradácie pôd sa v jednotlivých oblastiach, v závislosti na prírodných podmienkach a spôsobe hospodárskeho využívania uplatňujú v rôznej intenzite. Podobne ako pri podzemných vodách aj pri pôdach predstavuje západná časť záujmového územia oblasť bez pozorovanej degradácie pôdných zdrojov. Vo východnej, intenzívne zastavanej časti, s malým podielom prirodzeného pôdneho krytu, je pôda čiastočne kontaminovaná vplyvom emisií z priemyslu, bytových podnikov, domácností a automobilového priemyslu. Tieto zdroje dostávajú do ovzdušia najmä oxid siričitý, oxidy dusíka, sírovodík, polietavý prach a veľa flourových emisií. Táto „zostava“ emisií vytvára tzv. kyslý bratislavský imisný typ s primárnym účinkom oxidu siričitého. Fluór výrazne zvyšuje v pôde kyslosť a tak utlmuje tvorbu kvalitných pôdných organických látok. Vzhľadom na zastavanosť východnej časti hodnoteného územia a celkový charakter jeho hospodárskeho využívania nepredstavuje takáto degradácia pôdy vážny problém.

5.3 Zat'azenie územia hlukom

Hluk patrí medzi významné negatívne faktory znižujúce kvalitu životného prostredia. Nepriaznivo vplyva na zdravotný stav obyvateľstva, najmä na nervový systém, zmysly a čiastočne aj tráviacu sústavu. Situácia z hľadiska hlukovej záťaže v hodnotenom území nie je priaznivá. Na mnohých lokalitách sú prekročené prípustné koncentrácie hlukovej záťaže až o 25 – 30 dB(A). Hlavným zdrojom hluku v mestskej časti je doprava. Popri, možno povedať celoplošne pôsobiacej automobilovej doprave, sa líniovo (na severnej hranici mestskej časti) prejavuje železničná doprava a východnú časť mestskej časti zasahuje náletový kužel letiska. Jednoznačne však treba konštatovať, že najväčším problémom z hľadiska intenzity hluku je tu automobilová doprava. Podľa štúdie vypracovanej v roku 1995 Magistrátom hl. mesta Bratislavy mala v Bratislave najviac cestných úsekov s prekročením hluku nad prípustnú koncentráciu práve mestská časť Bratislava – Staré Mesto. Veľmi vysoké hladiny hluku, prekračujúce limity o 10 až 30 dB(A) mali už spomínané cestné komunikácie vnútorného dopravného okruhu, tri radiály (Pražská ul., Nábr. arm. gen. L. Svobodu) a hlavné pried'ahy vo vnútri vnútorného okruhu. Predpokladáme, že aj napriek skutočnosti, že dokončená diaľnica odľahčila záujmové územie o veľkú časť nadregionálnej a tranzitnej dopravy, hlukové hladiny pozdĺž uvádzaných cestných komunikácií sú stále vysoké. Osobitný problém životného prostredia predstavuje v mestskej časti statická doprava. Absencia väčšieho počtu viacpodlažných parkovacích plôch, spôsobuje vážny problém s parkovaním prakticky v celom hodnotenom území, vrátane západnej záhradnej časti.

5.4 Odpadové hospodárstvo a komunálny odpad

Podľa zákona č. 223/2001 Z. z. o odpadoch spadá do pôsobností obcí kooperácia činností súvisiacich s komunálnym odpadom v obci. Obec zodpovedá za nakladanie s komunálnymi odpadmi, ktoré vznikli na území obce, a s drobnými stavebnými odpadmi, ktoré vznikli na území obce. Komunálne odpady sú odpady z domácnosti vznikajúce na území obce pri činnosti fyzických osôb a odpady podobných vlastností a zloženia, ktorých pôvodcom je právnická osoba alebo fyzická osoba – podnikateľ, okrem odpadov vznikajúcich pri bezprostrednom výkone činností tvoriacich predmet podnikania alebo činnosti právnickej osoby alebo fyzickej osoby – podnikateľa. Za odpady z domácnosti sa považujú aj odpady z nehnuteľností slúžiacich fyzickým osobám na ich individuálnu rekreáciu, napríklad zo záhrad, chát, chalúp, alebo na parkovanie alebo uskladnenie vozidla používaného pre potreby domácnosti, najmä z garáží, garážových stojísk a parkovacích stojísk. Komunálnymi odpadmi sú aj všetky odpady vznikajúce v obci pri čistení verejných komunikácií a priestranstiev, ktoré sú majetkom obce alebo v správe obce, a taktiež pri údržbe verejnej zelene vrátane parkov a cintorínov a ďalšej zelene na pozemkoch právnických osôb, fyzických osôb a občianskych združení.

V hodnotenom území mestskej časti bolo v roku 2006 vyprodukovaných spolu 21 427,4 ton komunálneho a drobného stavebného odpadu. Z tohto objemu bolo len 1 786,1 ton odpadu (8,3 %) zhodnocovaného ako druhotná surovina, energeticky, kompostovaním alebo iným spôsobom. Zvyšných 19 639,4 ton bolo zneškodňovaných, pričom 13 099,8 ton odpadu (61,1% z celkového objemu) bolo zneškodňovaných spaľovaním. Typickým spôsobom zneškodňovania odpadu v meste je skládkovanie. Ešte začiatkom 90-tych rokov 20. storočia bolo v mestskej časti viacero skládok stavebného a komunálneho odpadu (Hrnčiarová a kol. 2006, uvádzajú 4 v západnej a 3 vo východnej časti). V západnej časti v kontakte s Mlynskou dolinou boli podľa spomínaných autorov aj skládky priemyselného odpadu. Tieto skládky boli postupne odstraňované.

5.5 Mestská zeleň

Územie mestskej časti Bratislava – Staré Mesto má napriek svojej centrálnej polohe v meste a k nej náležiacim funkciám veľké množstvo plôch zelene s rekreačnou funkciou a zelene v monofunkčných plochách bývania najmä medzi objektmi vilovej zástavby v západnej časti. Najprirodzenejší charakter majú lesoparky Kalvária a Horský park a pásy lemujúce Mlynskú dolinu a svahy nad Nábr. arm. Gen. L. Svobodu. Parková zeleň sa vyskytuje v blokoch tvoriacich os palácových záhrad, ešte stále vyplňa niektoré námestia a ochranné pásy okolo komunikácií, lemuje veľkú časť nábregia Dunaja a hradný areál s podhradím. Záhrady sa zachovali v zelenej západnej časti územia (Bôrik, Machnáč, Horský

park, Slavín a inde), hoci už pomerne razantne ustupujú bývaniu. Vývoj po roku 1989 a s tým súvisiaci dopyt po bývaní v ekologicky a dopravne atraktívnych lokalitách mimoriadne urýchlil transformáciu zelenej voľne zastavanej vilovej zástavby na intenzívnejšie zastavané územie s prítomnosťou bytových domov. Typickým novým javom v tomto priestore je „rezidenčná citadelizácia“, ktorá ukrajuje zo zelených plôch v západnej časti skúmaného územia veľké areály. Dobrým príkladom je dynamický vývoj v širšom priestore Slávičieho údolia, Korabinského ul. a Tichej ul. Tri veľké cintoríny zaberajú celé bloky na Karadžičovej, na Palisádach a na Žiškovej ul. K tejto kategórii zelených plôch môžeme zaradiť aj pamätník Slavín.

Z chránených prírodných lokalít sa v mestskej časti Bratislava – Staré Mesto vyskytuje len jedna kategória chránené areály. V mestskej časti je ich osem.

1. Borovicový lesík, bol vyhlásený za chránený areál rozhodnutím odboru kultúry Národného výboru hl.m. SSR v roku 1982 a vyhláškou MŽP v roku 1996. Predmetom ochrany je lesný porast borovice čiernej na Búdkovej ul. č. 2. Plocha v ha nie je sledovaná, nachádza sa v západnej časti, v jej centre.
2. Bôrik, vyhlásený bol za chránený areál rozhodnutím odboru kultúry Národného výboru hl.m. SSR v roku 1982 a vyhláškou MŽP SR v roku 1996. Predmetom ochrany je lesný porast borovice čiernej na Hrebendovej ulici. Plocha v ha nie je sledovaná, nachádza sa v západnej časti na jej juhozápadnom okraji.
3. Hlboká cesta, vyhlásená bola za chránený areál rozhodnutím odboru kultúry Národného výboru hl.m. SSR v roku 1982 a vyhláškou MŽP SR v roku 1996. Predmetom ochrany je lipová alej a geologická lokalita Hlboká. Plocha v ha nie je sledovaná, nachádza sa v západnej časti, neďaleko križovatky pod hlavnou stanicou.
4. Horský park, vyhlásený bol za chránený areál Ministerstvom kultúry SSR v roku 1984 a vyhláškou MŽP SR v roku 1996. Predmetom ochrany je kompozičné členenie a prírodné dendrologické hodnoty. Chránená plocha je 22,6 ha, nachádza sa v centrálnej oblasti zelenej západnej časti predmetného územia.
5. Jakubovského parčík, bol vyhlásený za chránený areál rozhodnutím odboru kultúry Národného výboru hl. m. SSR v roku 1982 a vyhláškou MŽP v roku 1996. Predmetom ochrany je 30 ks javora mliečneho na Jakubovom námestí. Plocha v ha nie je sledovaná, nachádza sa vo východnej časti neďaleko Šafárikovho námestia.
6. Kochova záhrada, bola vyhlásená za chránený areál Ministerstvom kultúry SSR v roku 1981, vyhláškou MŽP SR v roku 1996 a vyhláškou Krajského úradu v Bratislave v roku 1997. Predmetom ochrany je kompozičné členenie a prírodné dendrologické hodnoty. Chránená plocha je 0,61 ha.

7. Parčík pri Avióne, bol vyhlásený za chránený areál rozhodnutím odboru kultúry Národného výboru hl.m. SSR v roku 1982 a vyhláškou MŽP v roku 1996. Predmetom ochrany sú stálo zelené dreviny na Americkom námestí. Plocha v ha nie je sledovaná, nachádza sa vo východnej časti.

8. Zeleň pri vodárni, bola vyhlásená za chránený areál rozhodnutím odboru kultúry Národného výboru hl.m. SSR v roku 1982 a vyhláškou MŽP v roku 1996. Predmetom chrany je porast borovice čiernej, borovice lesnej, dubu, lipy a gaštanu jedlého na ul. Francúzskych partizánov. Plocha v ha nie je sledovaná, nachádza sa v západnej časti neďaleko Slavína.

Celkove je v mestskej časti Bratislava – Staré Mesto 48,77 ha verejnej zelene, z čoho je 18,40 ha parkovej zelene. Je tu päť cintorínov o celkovej rozlohe 13,8 ha. Evanjelický cintorín „Kozia brána“ na Palisádoch má rozlohu 2,2 ha a nepochováva sa na ňom, rímskokatolícky „Mikulášsky“ má rozlohu 0,5 ha a nepochováva sa na ňom, rímskokatolícky „Ondrejský“ na Karadžičovej ul. je najväčší, má rozlohu 6,3 ha a nepochováva sa na ňom, „Židovský neologický“ cintorín má rozlohu 0,5 ha a pochováva sa na ňom a rozlohou druhý najväčší „Židovský ortodoxný“ cintorín na Žiškovej ul. má rozlohu 4,3 ha a pochováva sa na ňom.

5.6 Krajinnoekologické pozitívne prvky, stresové faktory a hlavné environmentálne problémy

Spomínaných 8 chránených areálov predstavuje významnú zložku pozitívnych krajinnoekologických prvkov predmetného územia. Chránený areál Horský park spolu s príľahlým Slavínom predstavuje dôležité izolované biocentrum regionálneho významu. Ďalšími dvomi takými izolovaným biocentrami regionálneho významu sú Machnáč a Hradný vrch. Biocentrom miestneho významu je Kalvária. Všetky uvedené biocentra sú prvkami ÚSES (územného systému ekologickej stability) a ďalšími dôležitými pozitívnymi krajinnoekologickými prvkami. Za pozitívne prvky považuje Hrnčiarová a kol. (2006) aj pestrú mozaiku záhrad a rodinných domov v oblasti Horského parku, Machnáča, Bôrika a Slavína, sídelnú vegetáciu a spomínané historické cintoríny. Medzi túto pozitívnu skupinu

krajinnoekologických prvkov zahŕňajú spomínaní autori aj Mestskú pamiatkovú rezerváciu Bratislava, Pamiatkovú zónu mestského typu Bratislava-centrálne mestská oblasť a nehnuteľné národné kultúrne pamiatky.

Najvýznamnejším stresovým faktorom a aj najväčším environmentálnym problémom v mestskej časti Bratislava – Staré Mesto je silný urbanizačný tlak na prírodné areály, v ktorých rýchlo postupuje degradácia. K 1. 10. 2004 bolo zrušených 5 chránených areálov (Červený rak, Gaštanová záhrada, Hradná zeleň, Nemocničný park a Vešeléniho záhrada). V týchto chránených areáloch už nebolo

možné zabezpečiť dostatočnú ochranu pred investičným tlakom. V bývalom chránenom areáli Vešelého záhrada bola napr. časť územia zastavaná, v prípade Gaštanovej záhrady bola predčasne a unáhle zrušená ochrana (pritom sa tu popri dubovo-gaštanovom lesíku vyskytujú aj cenné lúčne biotopy. Pri Červenom rakovi sa zanedbala starostlivosť a táto lokalita zarastá synantropnou vegetáciou. Pri takomto prístupe k chráneným areálom sa dá očakávať postupné zrušenie ochrany aj pri ďalších. V súčasnosti sú ohrozené najmä Jakubovského parčík, Kochova záhrada a Parčík pri Avione, kde sa vytráca predmet ochrany. Chránené areály a ďalšie spomínané pozitívne prvky územného systému ekologickej stability predstavujú v zastavanom území izolované lokality a preto je potrebné pre ich zachovanie vytvoriť osobitnú formu manažmentu. Medzi stresové faktory predmetného územia patrí prirodzene aj intenzívna cestná doprava a problém parkovania. Zahusťovaním zástavby, prípadne zvyšovaním podlažnosti budov dochádza v niektorých prípadoch k narušovaniu historického rázu jednotlivých zón, prípadne budov.

Použité zdroje a literatúra:

1. Hrnčiarová, T. a kol. (2006): Krajinnoeekologické podmienky rozvoja Bratislavy. Veda, Bratislava, s. 316.
2. Korec, P. (1997): New tendencies of manufacturing development in Bratislava. Münchener Geographische Hefte, Jhg. 45, Heft 76, s. 131-140.
3. Štatistická ročenka hlavného mesta SR Bratislavy 2007. ŠÚ SR, Bratislava, s. 243.

6. Vzdelávanie, zdravotníctvo, sociálna infraštruktúra, kultúra a šport

6.1 Vzdelávanie a školstvo

Po fiškálnej decentralizácii prešli na obce kompetencie, ktoré prinášajú viac rozhodovacích právomocí, týkajú sa ale mnohých „prirodzene“ problémových oblastí. Sem patrí aj oblasť školstva. Túto problematiku riešia viaceré zákony, napríklad č. 564/2004 Z. z. o rozpočtovom určení výnosu dane z príjmov územnej samosprávy a o zmene a doplnení niektorých zákonov a nariadenie vlády SR č. 668/2004 Z. z. o rozdeľovaní výnosu dane z príjmov územnej samosprávy, ale aj zákona č. 596/2003 Z. z. o štátnej správe v školstve a školskej samospráve a niektoré ďalšie.

Na grafe 6.1 sú zobrazené charakteristiky **materských škôl** podľa ich základného rozdelenia v školskom roku 2007/2008. Tradične dominujú obecné materské školy. Navštevuje ich pomerne vysoký počet detí z iných mestských častí, z 1100 detí je to až 27 %. Do materských škôl sem umiestňujú deti tí rodičia, ktorí pracujú v centre mesta. Ešte viditeľnejšie to je pri oveľa menej zastúpených špeciálnych a súkromných MŠ. Tu sa rodičia rozhodujú zrejme aj podľa vyššej predpokladanej kvality zariadenia a iných činiteľov. V absolútnych hodnotách však nejde o vysoké počty detí. V špeciálnych MŠ je umiestnených (v školskom roku 2007/2008) 44 detí, v súkromných 111 detí. Priemerná veľkosť triedy je v neverejných zariadeniach o polovicu menšia.

Počet detí v materských školách priamo ovplyvňuje hlavne počet detí narodených 3 až 6 rokov dozadu za predpokladu, že podiel rodičov zostávajúcich celodenne s dieťaťom doma sa nemení. Počet narodených detí od roku 2000 do roku 2005 kontinuálne stúpal, takže posledné dva tri a nasledujúce dva až tri roky sa počet detí znižovať nebude. Trend nárastu narodených však nebude mať dlhé trvanie. Bolo by vhodné nájsť model štruktúry a kapacity MŠ, ktorý bude pripravený na niekoľkoročné výkyvy počtov narodených, a na dlhodobé znižovanie počtov detí pred vekom povinnej školskej dochádzky. Problém je podobný ako pri základných školách. Kým sa zriaďovatelia po dlhom období rozhodli racionalizovať sieť, nastáva paradoxne nárast počtu narodených detí, ktorý potrvá niekoľko rokov. Na zreteli však treba mať dočasnosť tohto procesu. Ideálne by bolo nájsť model, ktorý tieto výkyvy neohrozia, ale zároveň prihliadať na to, že v dlhodobom horizonte počet detí bude klesať. Zriadenie nových škôl či mimoriadne rozšírenie terajších, ktorých zrušenie by bolo opäť problematické, nie je najlepšou cestou.

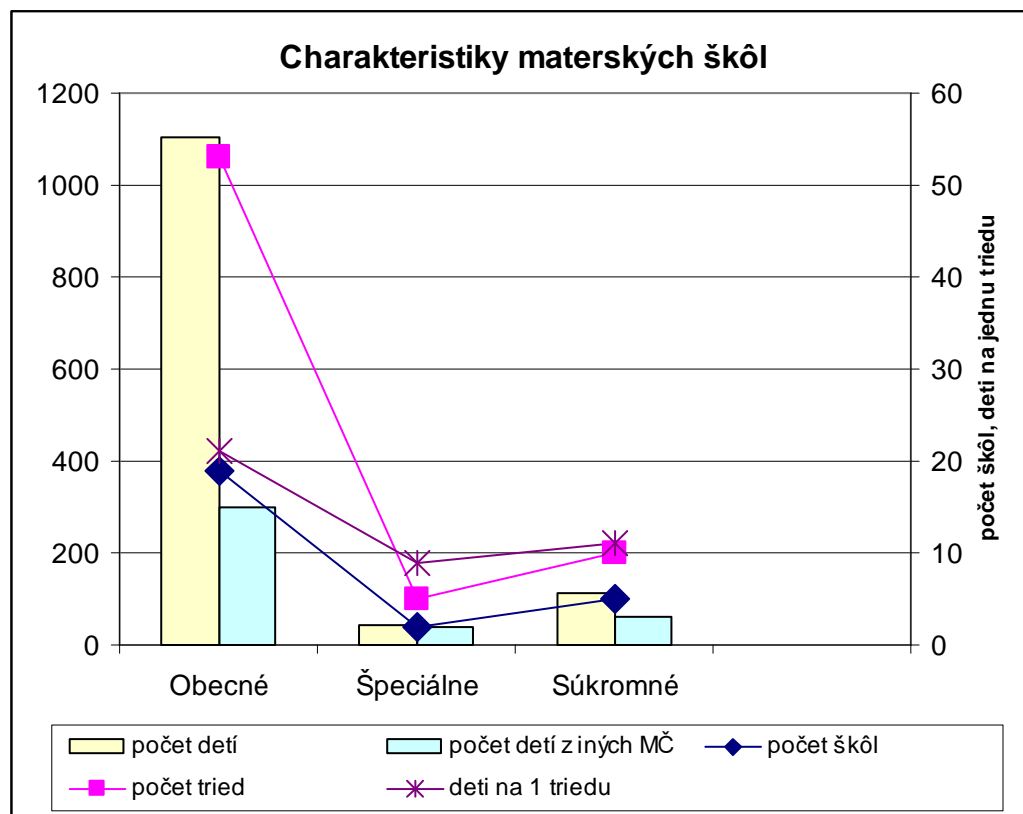
V pôsobnosti Mestskej časti Staré - Mesto sú nasledovné materské školy:

MŠ Beskydská 7
 MŠ Búdková 21
 MŠ Dobšinského 2
 MŠ Ferienčíková 12
 MŠ Gorazdova 6
 MŠ Grosslingová 48
 MŠ Karadžičova 51
 MŠ Kuzmányho 9
 MŠ Malá 6
 MŠ Medená

MŠ Myjavská 20
 MŠ pri ZŠ Podjavorínskej ul.
 MŠ Radlinského 53
 MŠ Špitálska 49
 MŠ Šulekova 35
 MŠ Tabakova 10
 MŠ Timravina 6
 MŠ ul. 29. augusta 6
 MŠ Vazovova 16

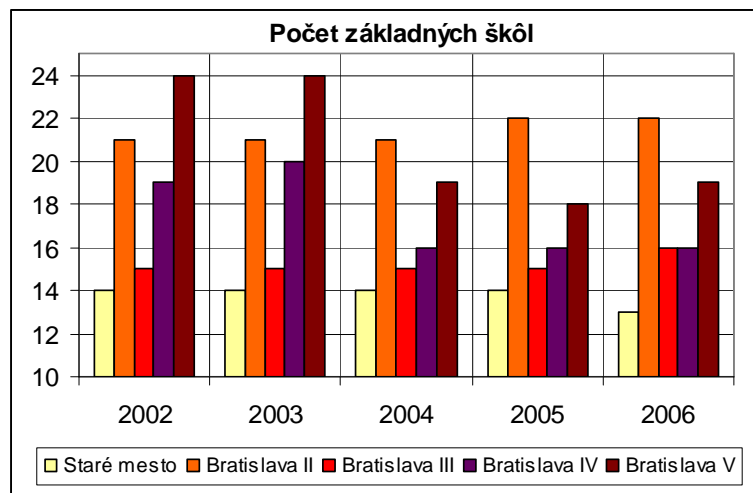
Graf 6.1.

Zdroj: Informácie o sieti škôl a školských zariadení v zriaďovateľskej pôsobnosti mestskej časti Bratislava – Staré Mesto v školskom roku 2007/2008

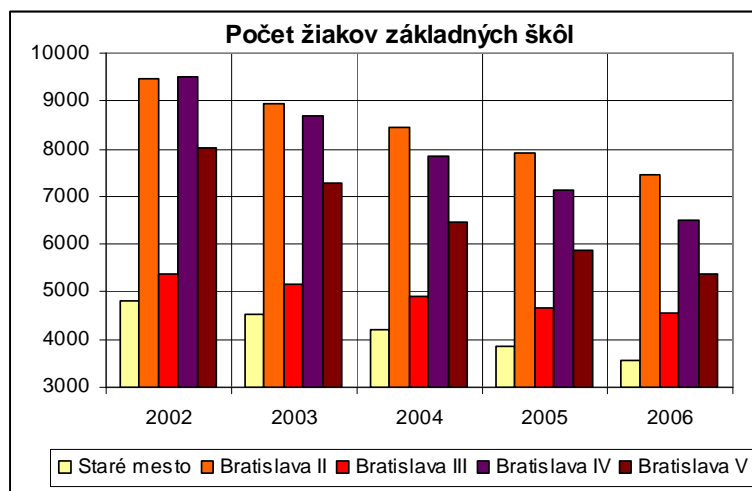
Na grafoch 6.2 až 6.4 sú základné porovnania vývoja počtu **základných škôl** v rámci mestskej časti Staré Mesto a ostatných Bratislavských okresov¹. Počet škôl je relatívne najstabilnejší ukazovateľ. V Starom meste sa v posledných rokoch počet škôl výraznejšie nemenil. Najvyšší pokles zaznamenala Bratislava V. Všetky časti však zaznamenávajú približne 10% medziročný pokles počtu žiakov základných škôl. Tu sa prejavuje populačný vývoj po roku 1989. Nárast počtu narodených v posledných rokoch sa prejaví až neskôr. Môžeme teda predpokladať pre najbližších 10-15 rokov zastavenie poklesu počtu žiakov. Opäť však treba dodať, že v dlhodobom horizonte počet žiakov bude nižší. Školy v rámci okresov Bratislavy sa líšia veľkosťou podľa počtu žiakov. Priemerný počet žiakov školy klesá vo všetkých okresoch, čo je priamo spojené s absolútnym poklesom počtu žiakov. Signifikantné je postavenie okresu Bratislava IV, ale aj Bratislava II, kde sú školy jednoznačne väčšie. Naopak v Starom meste a Bratislave III a V je počet detí v priemernej škole nižší. To do určitej miery dáva predpoklady na optimalizáciu siete. Avšak optimalizácia nemôže byť v protiklade s priestorovou distribúciou škôl – dostupnosťou (časovou) týchto škôl. Počet žiakov v triedach sa najmä vďaka populačnému vývoju znižuje. V roku 2003 bol 33 žiakov, v roku 2006 28 žiakov. Znižovanie počtu žiakov je výhodné z hľadiska vzdelávania. Pri stabilnej výške financovania však prináša ekonomické problémy. Rezervy treba hľadať najmä v administrácii škôl.

Graf 6.2

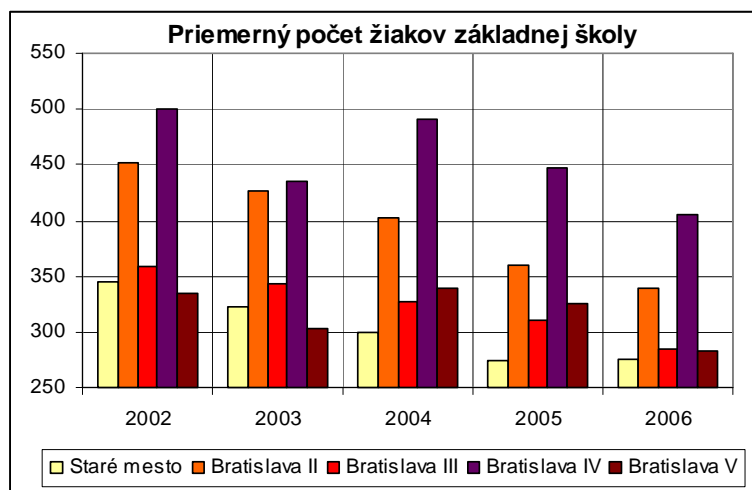

Graf 6.3

¹ Porovnanie bolo uskutočnené na základe dát zo Štatistickej ročenky hlavného mesta Bratislavy. Táto štatistika môže byť skresľujúca nakoľko zohľadňuje počet právnych subjektov škôl, nie počet jednotlivých objektov, ktoré právny subjekt združuje.

Graf 6.4

Zdroj: Štatistická ročenka hlavného mesta Bratislavy

V pôsobnosti Mestskej časti Staré - Mesto sú nasledovné základné školy:

ZŠ Grosslingová 48
 ZŠ Dubová
 ZŠ Hlboká cesta 4
 ZŠ Jelenia

ZŠ Jesenského 6
 ZŠ Mudroňova 83
 ZŠ Palisády 20/b
 ZŠ Vazovova

Problematika **stredného školstva** je špecifická z viacerých dôvodov. V prvom rade ide o silnejšie konkurenčné prostredie, kedy sa žiaci (rodičia) rozhodujú na základe konkrétneho zamerania školy.

Základné školy sú v oveľa väčšej miere unifikované, a iba malá časť rodičov sa rozhoduje na základe kvality základnej školy využíjúc (hoci aj) vzdialenejšiu školu z inej mestskej časti. Záujem o stredné školy nie je takto územne determinovaný. Okrem počtu potenciálnych žiakov (veľkosti generačných ročníkov) tak závisí na ponuke (kvalite a štruktúre) stredných škôl. Počet žiakov a následne priemerná veľkosť podľa počtu žiakov sa výrazne znížila. Vplyv populačných ročníkov narodených po roku 1989 je zrejmý, a to napriek tomu, že od polovice 90. rokov minulého storočia sa pokles narodených zastavil (viď. kapitola 2.1.1). Situácia je zobrazená na grafe 6.5, pričom počet škôl je stabilný (12).

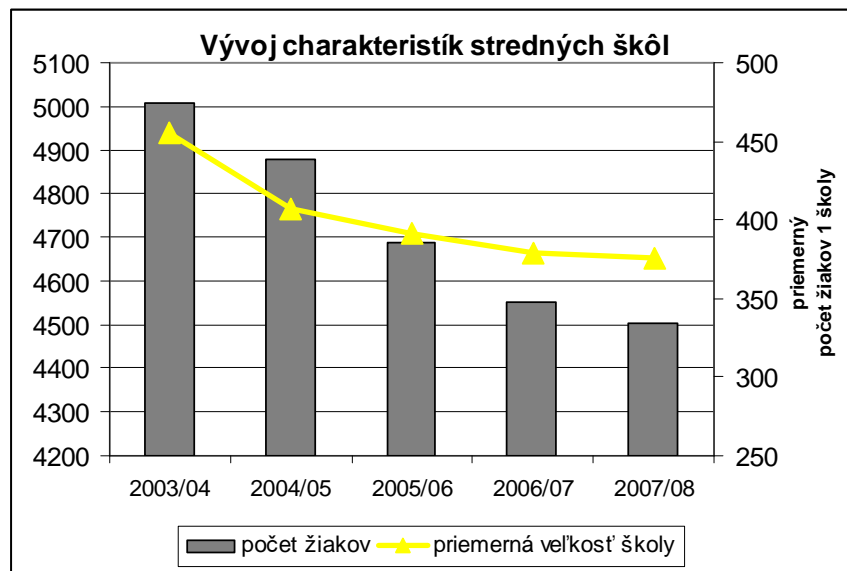
Tabuľka 6.1 obsahuje údaje o štruktúre stredných škôl mestskej časti. Okrem dvoch konzervatórií všetky ostatné školy zaznamenali v poslednom období pokles počtu žiakov. Pritom výraznejšie to postihuje stredné odborné školy a SOU. To je ovplyvnené celoplošným znižovaním záujmu o odborné stredné a učňovské školstvo a opačne.

Tabuľka 6.1

Typ školy	Počet škôl (2007/08)	Počet žiakov 2003/04	Počet žiakov 2007/08	zmena počtu žiakov (03/04 = 100)
Gymnázia	5	2621	2434	92,9
Stredné odborné školy	3	1437	1081	75,2
Cirkevné školy	1	308	78	25,3
Konzervatóriá	2	641	711	110,9
SOU	1	252	199	79,0

Zdroj: Informácie o sieti škôl a školských zariadení v zriaďovateľskej pôsobnosti mestskej časti Bratislava – Staré Mesto v školskom roku 2007/2008

Graf 6.5

Zdroj: Informácie o sieti škôl a školských zariadení v zriaďovateľskej pôsobnosti mestskej časti Bratislava – Staré Mesto v školskom roku 2007/2008, prepočty

Vysoké školstvo je najmenej naviazané na dané územie vzhľadom na vysokú mobilitu študentov VŠ. Priamo na území mestskej časti má sídlo 5 vysokých škôl, z nich dve sú univerzitného typu (UK a STU), dve sú vysoké školy (VŠMU, VŠVU), a jedna je súkromná VŠ (Súkromná vysoká škola zdravotníctva a sociálnej práce). Ukazovatele počtu študentov však nemajú vysokú vypovedaciu hodnotu, keďže ich fakulty sú rozmiestnené z veľkej miery mimo mestskej časti. STU aj UK majú svoje veľké fakulty napríklad v mestskej časti Karlova Ves. Relatívna koncentrácia VŠ v mestskej časti je však napriek tomu vysoká. Naopak, z 19 bratislavských SOU sa v mestskej časti nachádza iba jedno.

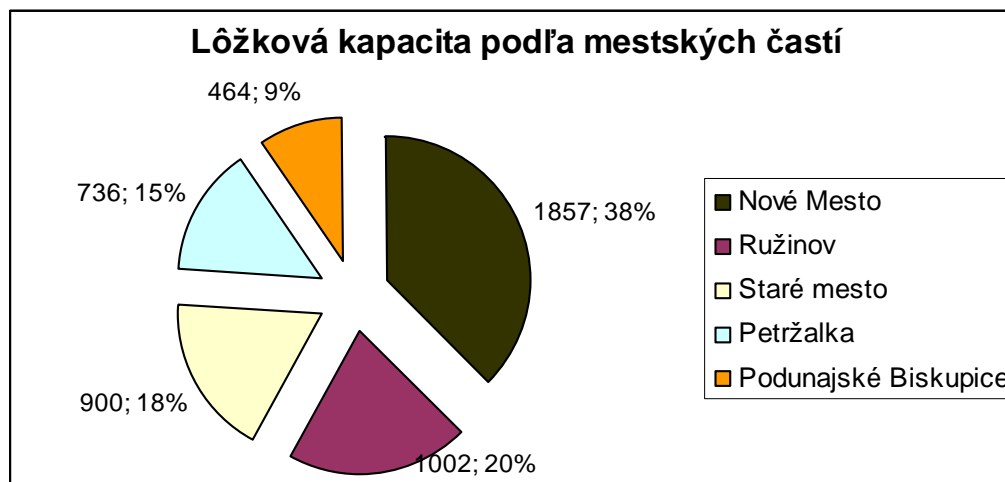
6.2 Zdravotníctvo

Pozícia hlavného mesta z hľadiska koncentrácie zdravotníckych zariadení je špecifická. Nachádzajú sa tu špecializované a veľké pracoviská charakteru ústavov.

Zariadenia ústavnej starostlivosti s lôžkovou kapacitou sú sústredené v rámci piatich mestských častí. V Starom meste je najviac pracovísk: Fakultná nemocnica pôvodne so šiestimi klinikami (z nich 5 je už zrušených), ktorá je podľa posteľového fondu tretou najväčšou (v roku 2004 evidovala 604 lôžok), čo je pokles oproti roku 1996 o približne 53 %. Ten je spôsobený zrušením resp. delimitáciou kliník. Pokles v menšej miere zaznamenali ostatné dve väčšie nemocnice FNsP Ružinov (o 4 %), a FNsP L. Dédera v Novom Meste (o 15 %). V Starom meste sa nachádzajú ďalšie dve všeobecné nemocnice: Evanjelická nemocnica a NsP Milosrdní bratia. Okrem toho sú tu sústredené dve špecializované pracoviská: Onkologický ústav Sv. Alžbety a Gynekologicko-pôrodná nemocnica (Koch). Od roku 1996 sa lôžková kapacita znížila z 1651 na (odhad) 900. Prekonáva tak kapacitu mestskej časti Ružinov, a v prepočte na jedného obyvateľa je počet lôžok vyšší. Tento ukazovateľ však vzhľadom na nadregionálny význam nemá vysokú výpovednú schopnosť.

Aktuálny územný plán mesta počíta so stabilizovaním menších nemocníc mestskej časti (Milosrdní bratia, Koch, Onkologický ústav) a s presunom FN do lokality Rázsochy. Je to zdôvodnené tým, že lokalita Mickiewiczova je považovaná za nestabilizované územie. Po nevyhnutnej rekonštrukcii priestorov (sú vo veľmi zlom stave) a presune hlavných kapacít do lokality Rázsochy v okrese Bratislava IV, by sa tieto mali využívať pre Doliečovacie, Rehabilitačné centrum, a sociálne zariadenia. Každopádne tým Bratislava stratí ďalšiu (a to podstatnú časť) lôžkového fondu. Staré Mesto má obmedzené (skôr naopak) možnosti rozširovania kapacít, čo vyplýva zo zastavanosti územia a ďalších faktorov. Dostupnosť lokality Rázsochy pre obyvateľov Starého mesta je prijateľná.

Graf 6.6

Zdroj: Územný plán mesta Bratislavy, ÚZIS

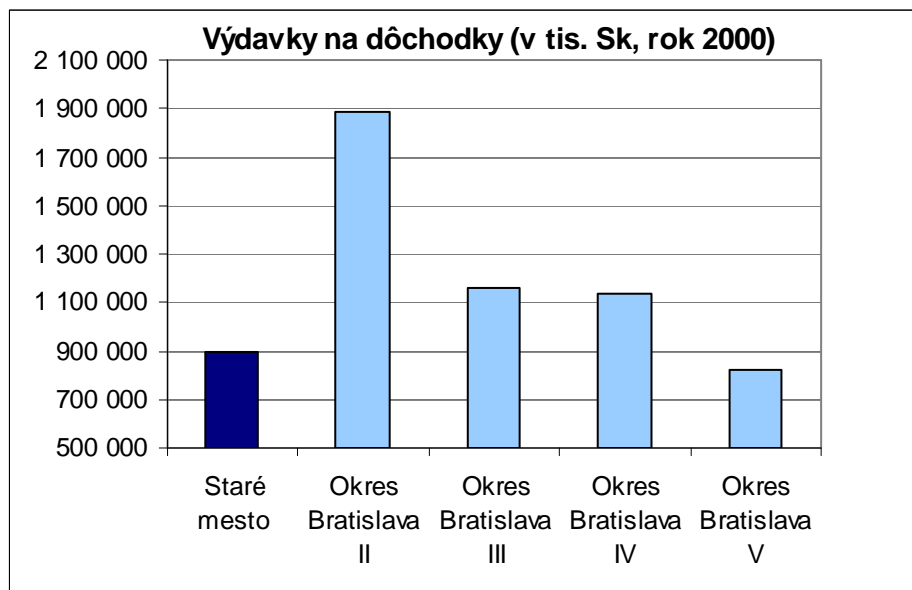
Z hľadiska lôžkovej aj ambulantnej starostlivosti treba mať na zreteli odhadované minimálne zdvojnásobenie počtu osôb vo v seniorskom veku v dlhodobom horizonte. Prepočet počtu lôžok a iných ukazovateľov na 1000 obyvateľov stredného stavu je zaťažené chybou vekovej štruktúry, ktorú tento prepočet neberie do úvahy. Aj keď sa chorobnosť a zdravotný stav obyvateľstva bude ďalej zlepšovať, vyššie počty seniorov spôsobia vyšší tlak na poskytovanie dostupnej zdravotnej starostlivosti.

6.3 Sociálna starostlivosť

Oblasť sociálnej starostlivosti považujeme výhľadovo za jednu z prioritných oblastí. Akokoľvek sa môžu líšiť jednotlivé varianty prognóz počtu seniorov, iba chybná prognóza by počítala so stabilizovaným vývojom a teda nezvyšovaním výdavkov v oblasti sociálnej a dôchodkovej. Široko ponímané služby sociálnej starostlivosti už nespádajú len do pôsobnosti štátnej správy, ale aj samosprávy, a touto činnosťou sa zaoberá aj tretí sektor, cirkev.

Na grafe 6.7 sú zobrazené absolútne výdavky na dôchodky za 5 bratislavských okresov. Hoci Staré Mesto je malou mestskou časťou, dôchodkové výdavky sú tu vyššie ako v približne trikrát väčšej Bratislave V, ktorá je (zatiaľ) demograficky podstatne mladšou populáciou vďaka Petržalke.

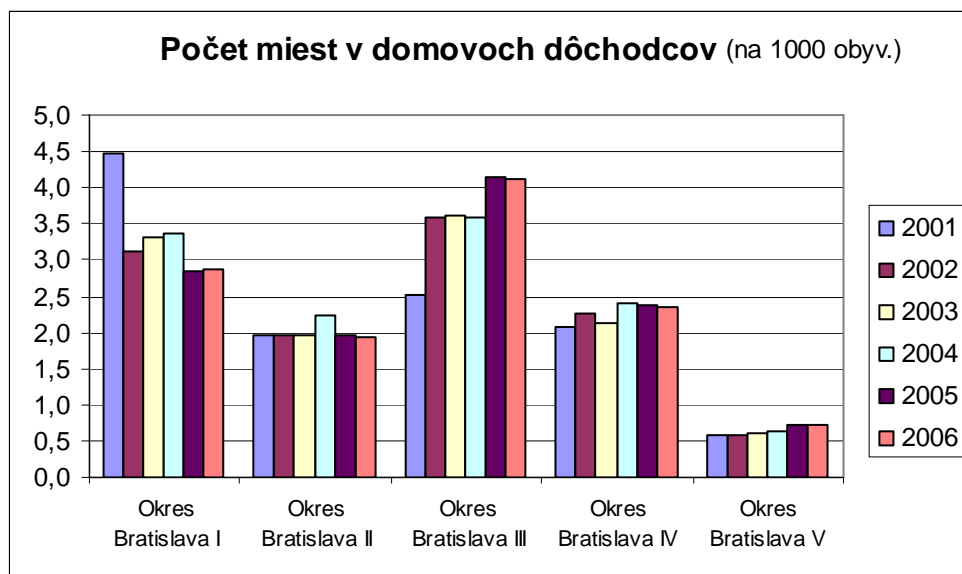
Graf 6.7

Zdroj: ŠÚ SR, databáza Regdat

Na grafe 6.8 je časovo priestorové porovnanie Starého mesta a ostatných častí Bratislavy na úrovni okresov. Prepočet urobený na 1000 obyvateľov nám hovorí niečo o úrovni demografického starnutia v jednotlivých častiach. Môžeme pozorovať, že okres Bratislava III prekonal v počte miest Staré Mesto, došlo tu k výraznému navýšeniu počtu miest z 213 na 652 (2002, 2006). V Starom meste sa počet miest znížil zo 199 na 120. Kým ostatné okresy majú od 100 do 332 miest v penziónoch, do roku 2006 v Starom meste nebolo ani jediné.

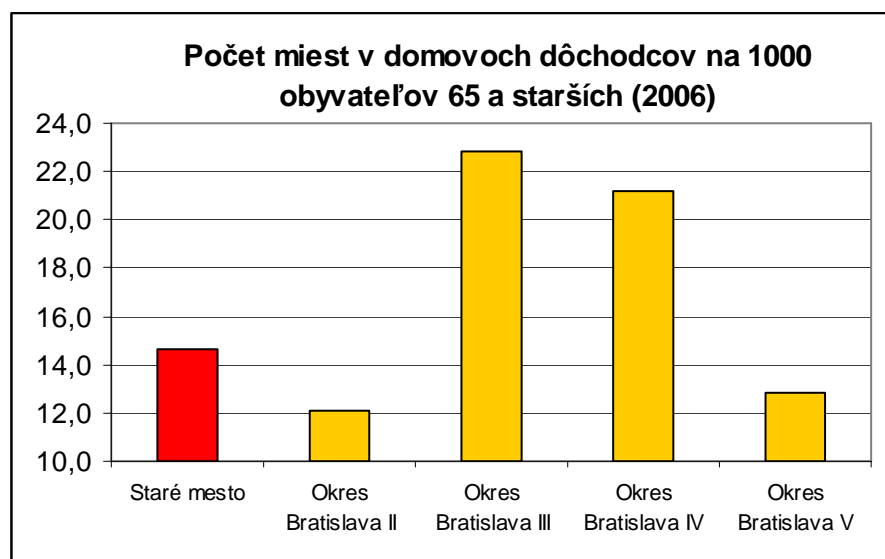
Graf 6.8

Zdroj: Štatistická ročenka Bratislavy 2007

Vhodnejšie je však urobiť prepočet na 1000 obyvateľov 65 ročných a starších, ktorý je najvýpovednejší. Za rok 2006 sú údaje prepočítané v grafe 6.9. Z tohto grafu vyplýva, že najmenej miest paradoxne poskytuje demograficky najmladšia časť, a okresy III a IV majú oveľa vyšší relatívny počet miest ako Staré Mesto. Tlak na zriaďovanie domovov dôchodcov a penziónov aj s vyšším štandardom sa určite bude prejavovať. Je tiež pravda, že dôchodcovia nie sú nutne viazaní pri výbere na mestskú časť, kde žijú. Predpokladáme, že sa však budú snažiť (väčšina) o nájdenie miesta v časti, kde žili počas produktívneho veku.

Graf 6.9

Zdroj: Štatistická ročenka Bratislavy 2007, ŠÚ SR – Veková štruktúra, prepočty

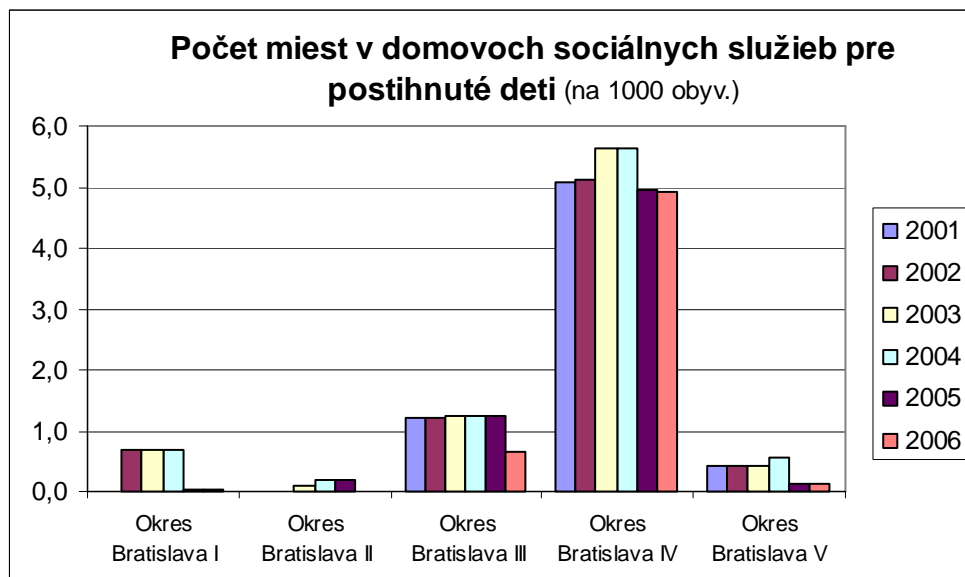
Podľa údajov z Analýzy v rámci Územného plánu v rámci celej Bratislavy chýba vyše 700 miest v domovoch dôchodcov a penziónoch. Toto číslo bude ďalej narastať. Je potrebné rozširovať aj ďalšie zariadenia sociálnych služieb, pre postihnutých, pre (postihnuté) deti. V podstate všetky vykazujú deficit. V Starom meste sa nenachádza ani jeden Domov služieb pre zdravotne postihnutých občanov.

Podporujeme myšlienku zriaďovania čo najkomplexnejších zariadení s vyššou efektivitou poskytovania služieb (nižšie náklady na chod a administratívu). Pribudnúť by mali penzióny rodinného typu. Časť potenciálnych klientov je solventná, a budú vyžadovať nadštandardné služby. O to viac to platí v Starom meste vzhľadom na nadpriemernú sociálno-ekonomickú úroveň jeho občanov. V Starom meste sa ďalej nachádzajú aj zariadenia opatrovateľskej služby a Domov sociálnych služieb pre deti a dospelých a tiež Domov pre osamelých rodičov.

Na grafoch 6.10 a 6.11. je ilustrovaná situácia ohľadne zariadení pre postihnuté deti a dospelých. Najlepšia situácia z tohto hľadiska je v treťom a hlavne štvrtom bratislavskom okrese. Pri porovnaní treba mať na zreteli zastúpenie detskej zložky (pri predpokladanej rovnakej incidencii).

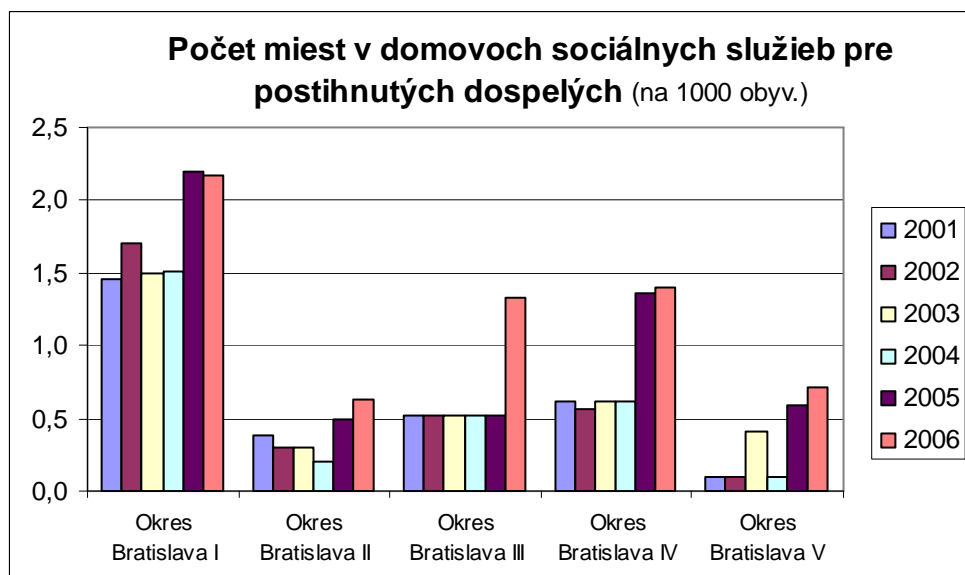
Graf 6.10

Zdroj: Ročenka Bratislavy 2007, prepočty

Z hľadiska služieb pre postihnutých dospelých je Staré Mesto počtom miest na prvom mieste, pričom počet miest sa v posledných piatich rokoch (v prepočte na 1000 obyvateľov) zvýšil. V absolútnych číslach dosahuje hodnotu 90 miest.

Graf 6.11

Zdroj: Ročenka Bratislavy 2007, prepočty

Podľa Návrhu koncepcie rozvoja sociálnych služieb... (2007) patria medzi hlavné slabé stránky v tejto oblasti (okrem iných) chýbajúce služby pre psychiatrických pacientov, pre neprispôsobivých klientov, chýba analýza klientely a systém terénneho screeningu. Doplnili by sme nevyhnutné rozšírenie domovov služieb pre dôchodcov, penziónov.

Zariadenia sociálnych služieb v správe MČ Staré – Mesto:

Detské jasle

Čajkovského 2
Hollého 9

Zariadenia opatrovateľskej služby

Maróthyho 4
Paulínyho 6
Vajanského nábr. 17/D

Senior centrum

Záhrebská 9

Domov dôchodcov

Podjavorinskej 6

Klub dôchodcov

Radlinského ul.
Karadžičova ul.

Pozn. spracovateľov

Paralelne s vypracovaním PHSR MČ prebieha vypracovanie Komunitného plánu rozvoja sociálnych služieb, ktorého spracovateľom je Rada pre poradenstvo v sociálnej práci. Pripravovaný materiál predstavuje komplexné zhodnotenie situácie a návrhy rozvoja miestnej siete sociálnych služieb s ohľadom na jednotlivé cieľové skupiny:

- Seniori
- Rodiny s deťmi a mládež
- Osoby so zdravotným postihnutím
- Osoby v obtiažnej životnej situácii a spoločensky neprispôsobiví
- Cudzinci, národnostné a etnické minority.

Doposiaľ boli v rámci uvedeného projektu vypracované nasledovné materiály:

- *Návrh koncepcie rozvoja sociálnych služieb a s nimi súvisiacich služieb pre seniorov pre mestskú časť Bratislava - Staré Mesto s krátkodobou víziou do r. 2010 a s dlhodobou víziou do r. 2015 (dokončené v októbri 2007)*
- Súbory materiálu predloženého na rokovanie miestneho zastupiteľstva mestskej časti vo februári 2008 pod názvom "Návrh optimalizácie rozmiestnenia predškolských zariadení a zariadení sociálnych služieb..."

Oba uvedené materiály je treba považovať za prílohu Socio-ekonomickej analýzy PHSR MČ. Následne vypracované výstupy „Komunitného plánu...“ budú podľa potrieb zohľadnené v PHSR MČ.

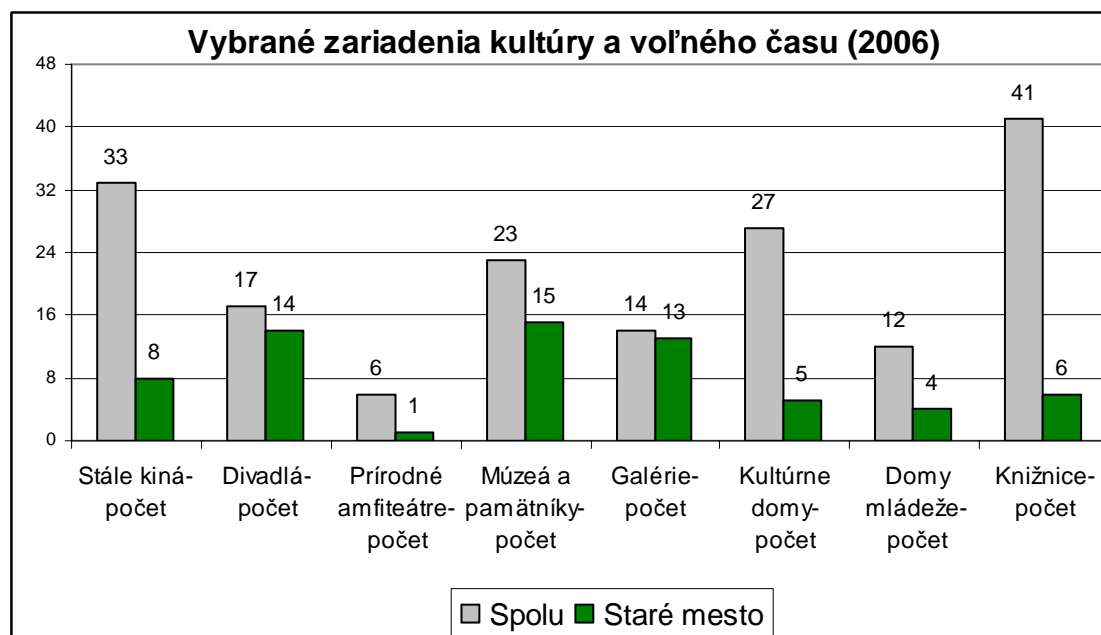
6.3 Kultúra a šport

Pozícia Starého mesta z hľadiska zariadení kultúrneho vyžitia a pamiatkového fondu je špecifická. V centrálnej časti Starého mesta je koncentrovaná veľká časť pamiatkového fondu – predovšetkým historických budov a ďalších pamiatok. Medzi najvýznamnejšie patrí Bratislavský hrad, Dóm Sv. Martina a mnohé ďalšie. Okrem potenciálu toto prináša aj zvýšené náklady na údržbu a renováciu budov v správe mestskej časti, aj keď viaceré sú v správe štátu resp. cirkví. V Starom meste je hlavná koncentrácia múzeí, divadiel a ďalších zariadení.

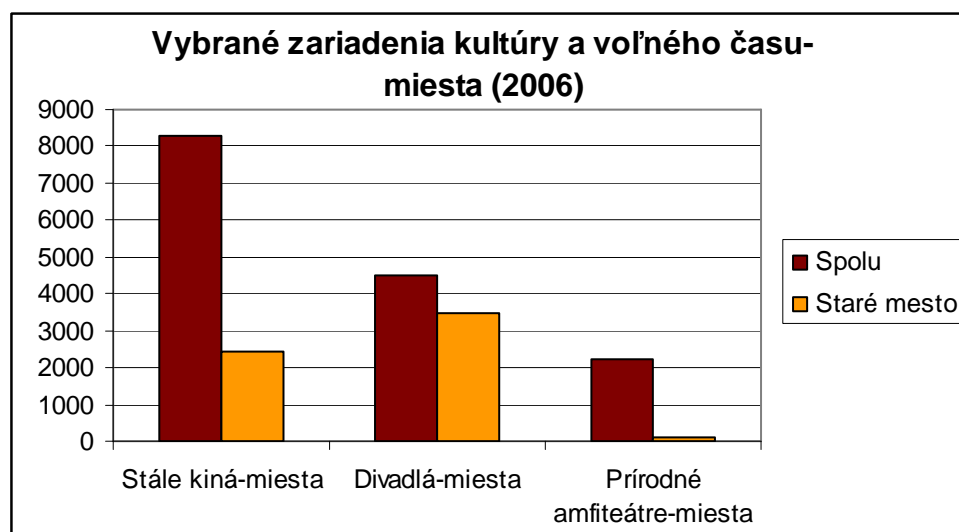
Podľa informácií z analýzy v rámci územného plánu, v súčasnosti prebieha výstavba centra vedecko-technických informácií, rekonštrukcia Apponyiho paláca a rekonštrukcia kina Hviezda. Po výstavbe centra River park možno predpokladať zvýšenie kapacity kultúrnych a voľnočasových aktivít. Podľa územného plánu v Starom meste nie sú deficity ani u jedného zo zariadení, mnohé prekračujú dennú kapacitu vzhľadom na prítomné obyvateľstvo.

Šesť knižníc v rámci Starého mesta koncentruje približne tretinu kapacity knižničných jednotiek. Územný plán určuje pre jednotlivé zariadenia prebytky kapacít okrem klubov kultúry a kultúrnych domov.

Graf 6.12

Graf 6.13

Zdroj: Ročenka Bratislavy 2007

Sumárne možno skonštatovať, že oblasť kultúrneho a voľnočasového vyžitia je v rámci Starého mesta uspokojivá. Pre mestskú časť plnia zariadenia aj určitú reprezentatívnu funkciu. Výhodou Starého mesta je vysoká koncentrácia najmä galérií a múzeí, pamiatkového fondu, a je tak z tohto hľadiska jednoznačne turisticky najpríťažlivejšou časťou mesta. Z hľadiska kapacít a obslužnosti presun SND do lokality Pribinova nie je pre obyvateľov mestskej časti problémom vzhľadom na dobrú dostupnosť. Mestská časť ponúka aj kapacity pre voľnočasové aktivity v prírode vďaka lokalite Horský park. Je to veľmi veľkou výhodou mestskej časti, pretože sa skladá z dvoch morfológicky odlišných celkov. Obe poskytujú špecifické funkcie a navzájom sa vhodne dopĺňajú. Spomenuté okolnosti naznačujú, že táto

oblasť je jednoznačnou silnou stránkou mestskej časti. Za slabé stránky možno považovať nároky na starostlivosť o pamiatkový fond, predimenzované resp. nevyužívané kapacity niektorých kultúrnych zariadení.

Pod správu MČ spadajú nasledovné kultúrne inštitúcie:

Centrum divadla, literatúry a vzdelávania Bratislava - Staré Mesto

sídlo: Školská 14

pobočka: Gaštanová 19

pobočka: Františkánske nám. 7

Centrum hudby Bratislava - Staré Mesto

sídlo: Ventúrska 9, Zichyho palác

Centrum vizuálneho umenia Bratislava - Staré Mesto

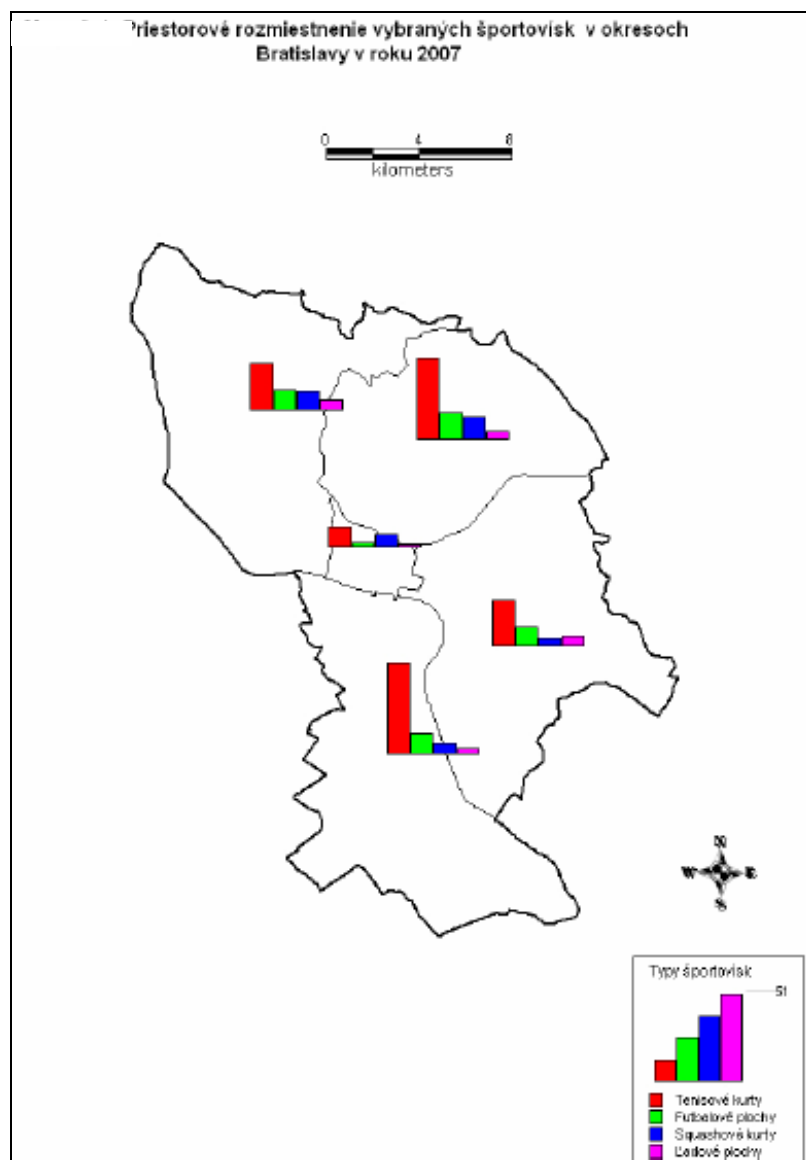
sídlo: Štefánikova 25, Pisztoryho palác

Staromestská knižnica

Blumentálska

Zariadenia telesnej výchovy a športu v meste spadajú buď pod samosprávu jednotlivých mestských častí, alebo ich prevádzkujú (zväčša) základné školy. Tretou možnosťou je prevádzkovanie zariadení súkromnou sférou (podnikateľské účely) a tretím sektorom (združenia, kluby). Podľa analýzy v rámci Územného plánu Bratislava štatisticky trpí nedostatkom takýchto zariadení. Z požadovanej plochy na jedného obyvateľa v roku 2004 spĺňalo mesto iba 62%, a okrem Nového mesta všetkých 16 ostatných je v tomto deficitných. Staré Mesto má, dá sa povedať že odôvodnene a logicky, najnižšiu plochu na jedného obyvateľa (iba 0,17 m²), kým napríklad v ostatných mestských častiach je to 3 až 5 m², v Novom Meste viac ako 27 m². Súčasne treba dodať, že tento ukazovateľ je iba veľmi generalizovaným, hrubým indikátorom. Jednak plocha potrebná pre prevádzanie rôznych športov je rôzna, jednak do plôch v Novom Meste sú zahrnuté aj plochy dvoch najväčších štadiónov, ktoré ale nie sú využívané pre verejnosť. Odhliadnuc od možností voľnočasových aktivít v prírode, obyvatelia Starého mesta sa musia spoliehať skôr na vybavenosť iných mestských častí, čo je celkom logické vzhľadom na charakter územia. Na území Starého mesta sa nachádza iba jeden väčší športový areál v rámci FTVŠ UK na Lafranconi. Druhé neďaleké stredisko PKO (tanečná hala, volejbal) sčasti ustúpilo novej výstavbe River parku. Verejné sú plavárne v hoteloch Danube a Devín. V mestskej časti sú aj futbalové minihriská, na Habánskom mlyne je športový areál pre tenis a plážový volejbal a umelá lezecká stena. V porovnaní s inými rovnako veľkými mestskými časťami je toho podstatne menej.

Mapa 6.1

Zdroj: prevzaté z Ježíková (2007)

6.4 Záver a námety

V kapitole 6 boli analyzované vzdelávanie, zdravotníctvo, sociálna infraštruktúra, kultúra a šport. Za najviac problematickú a najviac výziev prinášajúcu časť považujeme oblasť sociálnej infraštruktúry, predovšetkým v oblasti starostlivosti o dôchodcov kvôli súčasnej a budúcej úrovni populačného starnutia. Toto patrí do adaptačnej časti populačnej politiky (v kapitole 2. sú podané námety na zmenu populačného vývoja). Nedostatky vidíme aj v oblasti športového vyžitia. To je však dané aj charakterom mestskej časti, budovanie či rozširovanie kapacít je priestorovo limitované. Najlepšia situácia je v oblasti kultúrneho vyžitia, kde sa treba zamerať najmä na efektívnosť chodu jednotlivých zariadení (možné spojenie, predimenzovanosť).

Použitá literatúra a zdroje:

ŠÚ SR. Štatistická ročenka hlavného mesta Bratislavy 2004, 2008.

Územný plán hlavného mesta Bratislavy (2007). Časť B: Riešenie územného plánu.

Ježíková, J. (2007). Analýza priestorového rozmiestnenia športových aktivít a ich vplyv na území Bratislavy. Diplomová práca. Prírodovedecká fakulta. UK.

Rada pre poradenstvo v sociálnej práci (2007): Návrh koncepcie rozvoja sociálnych služieb a s nimi súvisiacich služieb pre seniorov pre mestskú časť Bratislava - Staré Mesto s krátkodobou víziou do r. 2010 a s dlhodobou víziou do ro. 2015.

7. Miestne financie

Miestne financie sú jedným z najvýznamnejších faktorov ovplyvňujúcich najmä implementáciu akejkoľvek miestnej stratégie rozvoja. Súvisí to predovšetkým s potrebou priameho financovania, či spolufinancovania rozvojových priorít. Analýza miestnych financií sa zameriava na tendencie vývoja príjmov a výdavkov, a s tým súvisiacu bilanciu rozpočtov. Podrobnejší pohľad musí smerovať na finančné toky podľa členenia na bežný, kapitálový rozpočet a finančné operácie. Sledovať sa musí dynamika vývoja kľúčových položiek príjmov a výdavkov. Možnosti podieľať sa na rozvoji ovplyvňuje aj majetok a zadlženosť mesta. Predstavený pohľad na miestne financie sa sústreďuje na roky 2004-2007, pričom sa opiera o údaje záverečných účtov približujúce reálne finančné toky kontrolované samosprávou mestskej časti. Nemôžeme obísť schopnosť zvládnutia rozpočtového procesu ako z profesionálneho, tak aj politického hľadiska (schopnosť schváliť rozpočet, záverečný účet, súvisiace VZN).

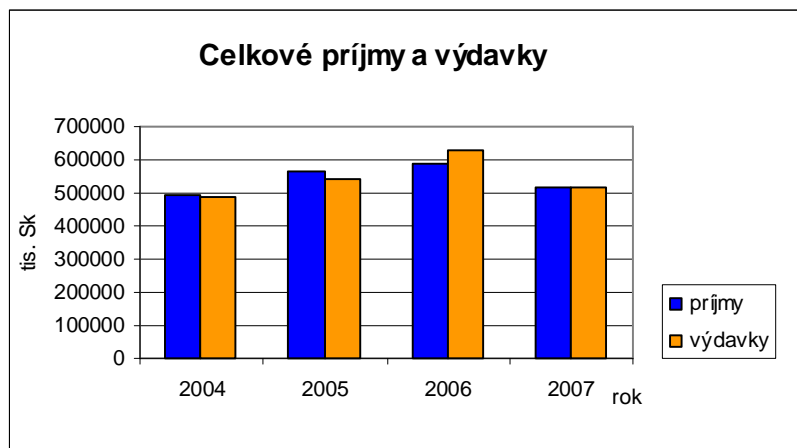
Financie mestskej časti Staré Mesto sú špecifické svojim pôsobením v rámci dvojstupňovej organizácie samosprávy v Bratislave. Je tým ovplyvnená predovšetkým deľba kompetencií, možnosti príjmov a smerovanie výdavkov. Najzávažnejšie je autonómnosť samosprávy mestskej časti obmedzená prístupom k niektorým položkám príjmov (najmä daňovým) a majetku. Závažnou črtou v tomto kontexte je pôsobenie oboch úrovni samospráv v priestore samotnej exponovanej centrálnej mestskej časti.

7.1 Základná štruktúra rozpočtov

V najhrubších rysoch približuje úroveň financovania mestskej časti základná štruktúra rozpočtov a ich vývoj. V primárnej podobe ide o pohľad na príjmy a výdavky rozpočtu, a v sekundárnom pohľade o členenie rozpočtu na bežný, kapitálový rozpočet a finančné operácie. Celkový trend vývoja z hľadiska príjmov je priaznivý v r. 2004-2006, s poklesom v r. 2007 (graf 7.1). Tento vývoj sa odrazil v podobnom vývoji v časti výdavkov, ktoré v r. 2007 tiež poklesli. S výnimkou r. 2006, špecifického finančnou expanziou (vdďaka zdrojom EÚ a iným nepravidelným transferom), kedy došlo k deficitu hospodárenia, bolo hospodárenie v ostatných rokoch prebytkové. Menej priaznivou črtou je, že výška čerpania rozpočtu v r. 2007 bola nižšia aj v porovnaní s r. 2005. To naznačuje tendenciu k stagnácii financovania fungovania samosprávy, ktorá však môže byť ovplyvnená absenciou prílevu z fondov EÚ ako aj opatrnejším prístupom k financiám v prvých rokoch volebného cyklu..

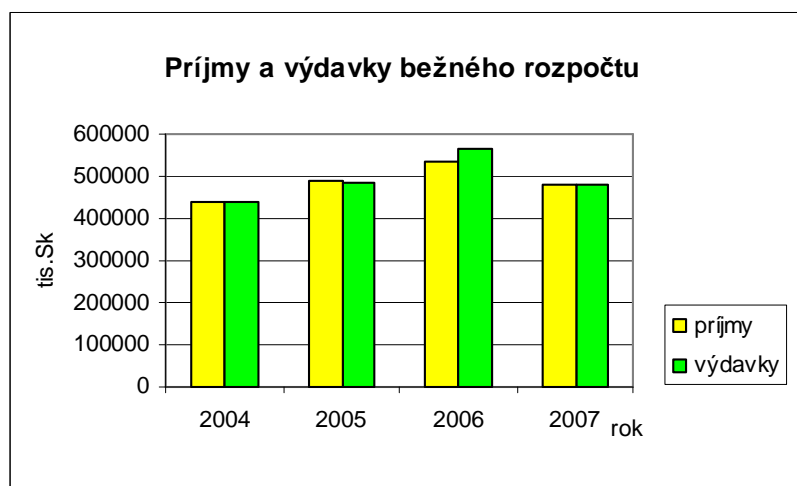

Graf 7.1

Zdroj: Záverečné účty (2004, 2006, 2007), Stanoviská Hlavného kontrolóra k záverečným účtom (2006, 2007).

Graf 7.2

Zdroj: Záverečné účty (2004, 2006, 2007), Stanoviská Hlavného kontrolóra k záverečným účtom (2006, 2007).

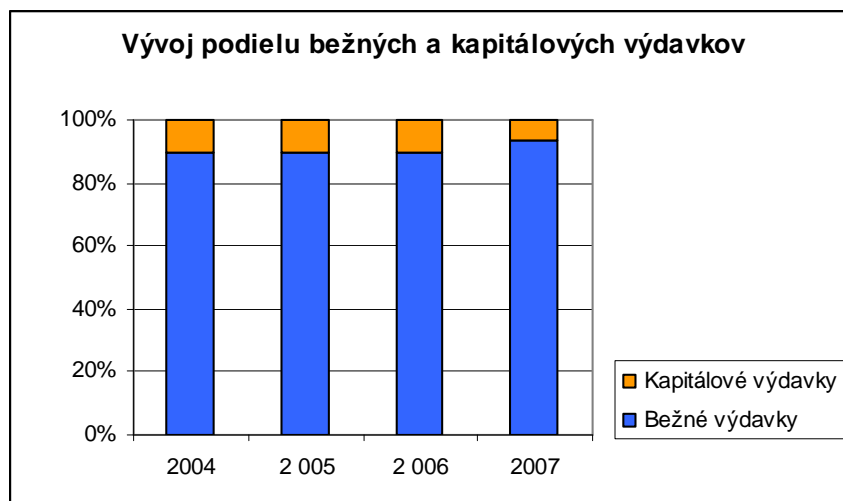
Graf 7.3

Zdroj: Závěrečné účty (2004, 2006, 2007), Stanoviská Hlavného kontrolóra k závěrečným účtom (2006, 2007).

Grafy 7.2 a 7.3 ukazujú podobné a odlišné črty vývoja ako bežného, tak aj kapitálového rozpočtu. Kým bežný rozpočet je typický prebytkom resp. miernym deficitom, kapitálový rozpočet sa v posledných rokoch dostal do opakovaného deficitu. Výška kapitálových príjmov a výdavkov sa dostáva na marginálnu úroveň. Odráža to ponechanie investične najnáročnejších aktivít samosprávy na celomestskej úrovni, ale aj nižšiu investičnú aktivitu mestskej časti. Dokumentuje to aj graf 7.4 poukazujúci na nízku kapitálovú angažovanosť mestskej časti, a prevahu financovania štandardných prevádzkových aktivít samosprávy. Je otázne, či silná investičná angažovanosť celomestskej samosprávy a privátneho sektoru na území mestskej časti dostatočne vysvetľuje obmedzené investičné aktivity mestskej časti. Podstatným problémom je však nedostatok prostriedkov na investície.

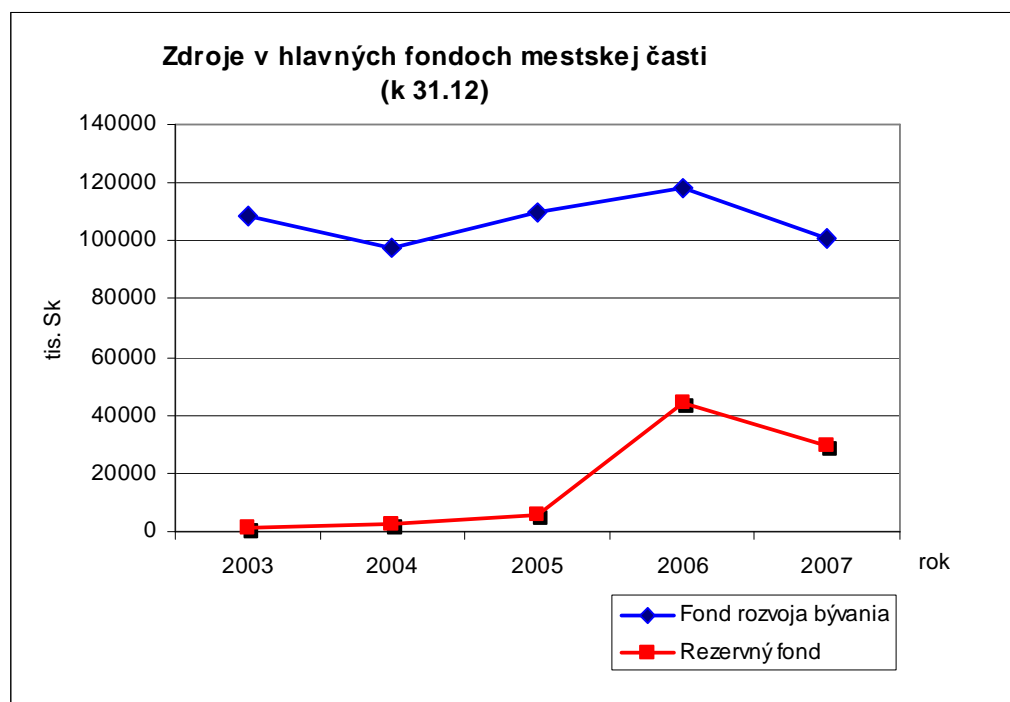
Graf 7.4

Zdroj: Závěrečné účty (2004, 2006, 2007), Stanoviská Hlavného kontrolóra k závěrečným účtom (2006, 2007).

Súčasťou sústavy rozpočtov samospráv sú aj finančné operácie. Z tohto hľadiska sú prevažujúce prevody z fondov mestskej časti (najmä z Fondu rozvoja bývania, Rezervného fondu, menej z ostatných fondov), len v minimálnej miere sa na nich podieľali predaje, resp. nadobúdanie majetkových účastí. Príjmové finančné operácie 2006 boli vo výške 35,5 mil. Sk a v r. 2007 vo výške 18,5 mil. Sk. Ako naznačuje graf 7.5 sú tieto zdroje stále významnou rezervou pre financovanie aktivít samosprávy v budúcnosti. Príjmy hlavných fondov sú však charakteristické nestabilitou pravidelnosti svojich výnosov. Zo strednodobej a dlhodobej perspektívy nemusia dostatočne plniť svoju doterajšiu úlohu hlavnej rezervy rozpočtu samosprávy mestskej časti.

Graf 7.5

Zdroj: Záverečné účty (2004, 2006, 2007), Stanoviská Hlavného kontrolóra k záverečným účtom (2006, 2007).

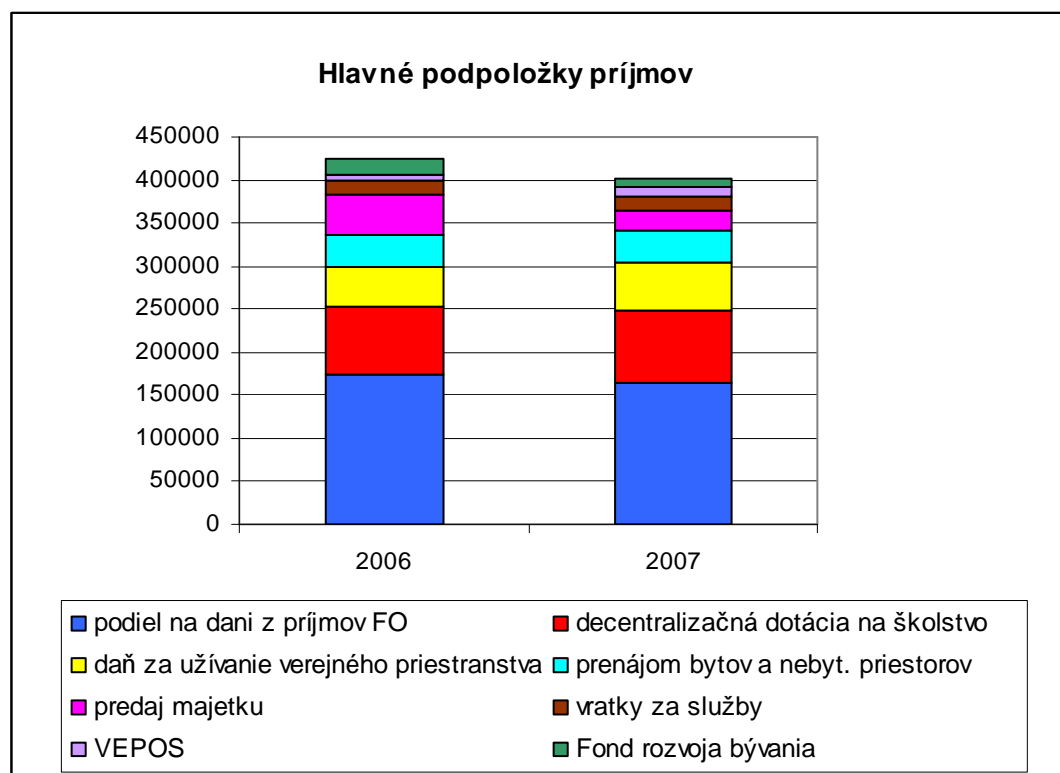
7.2 Príjmy rozpočtu

Pri hodnotení príjmov rozpočtu mesta sa sústreďíme na hlavné kategórie príjmov a vybrané najvýznamnejšie položky. Okrem sledovania trendu vývoja nás musí zaujímať predovšetkým vývoj položiek, ktoré môže ovplyvniť samospráva mesta. Tieto potom môže aktívnejšie mobilizovať v prospech rozvojových priorít. Najvýznamnejšou kategóriou príjmov sú daňové príjmy, nasledované kategóriami nedaňové príjmy, granty a transfery, a nakoniec príjmami z rozpočtových organizácií. V princípe môžeme priaznivo hodnotiť najmä posun v prospech daňových a nedaňových príjmov (3/4 všetkých príjmov), na úkor nižšej váhy transferov a dotácií.

Užitočný je pohľad na vybrané hlavné podpoložky príjmov, ako ich prezentuje graf 7.6. Je z neho zreteľné, že najvýznamnejšou položkou príjmov je príjem z dane z príjmov fyzických osôb. Výnos z tejto podielovej dane sa v posledných rokoch znižoval jednak vďaka úpravám legislatívy znevýhodňujúcim veľké mestá, a negatívny efekt má aj dlhodobý pokles počtu obyvateľov mestskej časti (vstupuje do kalkulácie distribúcie výnosu dane). Druhou najvýznamnejšou položkou príjmov podľa výšky je dotácia na školstvo. Táto sa vyvíja priaznivo v medziročnom porovnaní, ale opäť je menej priamo ovplyvniteľná mestskou časťou. Do úvah vstupujú predovšetkým dva hlavné faktory - klesajúci počet žiakov a stanovenie dotačných noriem mimo kompetencie mestskej časti.

Kým prvé dve položky sú prevažne v rukách centrálnej vlády, z hľadiska aktívnej úlohy lokálnej úrovne, je až tretia najvýznamnejšia položka viac v jej rukách. Daň za užívanie verejného priestranstva je významnou položkou odrážajúcou najmä polohu mestskej časti. Tu je pozorovateľný pozitívny efekt uvoľnenia rozhodovania v oblasti miestnych daní. Výnos z tejto dane dosiahol v r. 2007 takmer 56 mil. Sk, oproti takmer 22 mil. Sk v r. 2004. Pre mestskú časť je pomerne stabilný príjem pochádzajúci z prenájmu nebytových priestorov a bytov, pozemkov, záhrad (prevažná časť výnosov pochádza z prenájmu nebytových priestorov). Vratky za služby sa objavujú v príjmoch, avšak mesto z nich uhrádza výdavky za služby. Stabilný je aj výnos z miestneho podniku VEPOS, opäť sa opierajúci predovšetkým o výnosy z prenájmu pozemkov. Významne sa na financovaní podieľajú aj predaje majetku a prevody z Fondu rozvoja bývania, ktoré pomáhajú naplňať kapitálový rozpočet.

Graf 7.6

Zdroj: Záverečné účty (2004, 2006, 2007), Stanoviská Hlavného kontrolóra k záverečným účtom (2006, 2007).

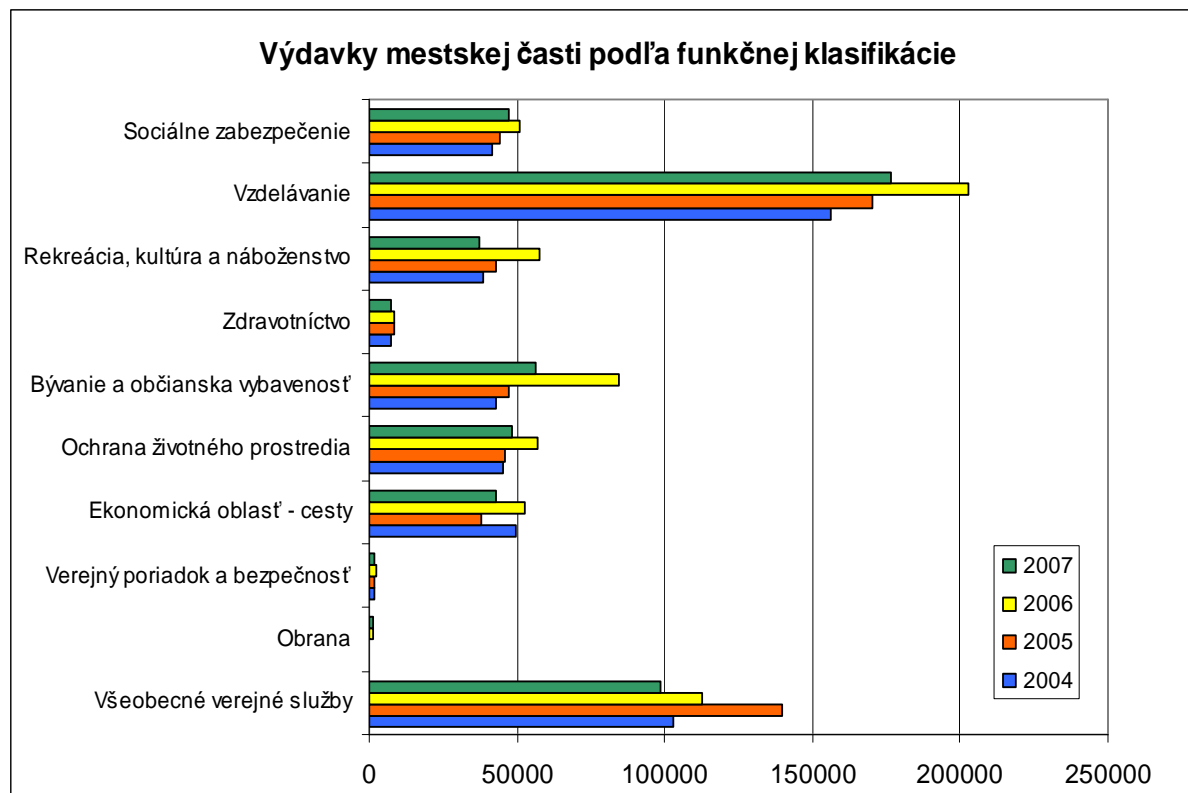
7.3 Výdavky rozpočtu

Výdavky samosprávy sú ovplyvnené kompetenciami samosprávy, ich rozdelením medzi jej úroveň v Bratislave, ako aj kompetenciami zverenými obciam štátom. Obsahujú však aj významnú zložku priorít stanovených samotnou samosprávou. Mestská časť sa pravidelne venuje analýzam efektívnosti

vynakladania výdavkov v jednotlivých sektoroch svojej činnosti. Jednotlivé oddiely výdavkov nepodliehajú v posledných rokoch rizikovému dlhodobějšímu trendu rapídneho rastu výdavkov (graf 7.7). Jednotlivé nárasty výdavkov sú podložené náležitým krytím zo strany príjmov, vrátane mimoriadnych.

Finančne najnáročnejšou časťou výdavkov sú výdavky na vzdelanie (predovšetkým základné a materské školy), kryté štátnou dotáciou, prostriedkami mestskej časti a rodičov. Stabilný trend rastu týchto výdavkov bol ovplyvnený mimoriadnymi príjmami v r. 2006. Druhou najvýznamnejšou položkou výdavkov je oddiel všeobecných verejných služieb. Jeho finančne najnáročnejšou časťou sú náklady na samotnú prevádzku miestnej samosprávy. Podstatnú časť tvoria mzdy a odvody pracovníkov, v menšej miere napr. poštové a telekomunikačné služby, resp. iné fixné náklady (energie, materiálové výdavky, údržba a pod.).

Graf 7.7

Zdroj: Závěrečné účty (2004, 2006, 2007), Stanoviská Hlavného kontrolóra k závěrečným účtom (2006, 2007).

Po uvedených dvoch hlavných oddieloch výdavkov nasleduje skupina piatich oddielov výdavkov oscilujúcich z dlhodobějšího pohľadu na úrovni okolo 50 mil. Sk ročne. V ekonomickej oblasti sa jedná okrem kapitálových výdavkov najmä o výdavky na zimnú údržbu (11.5 mil. Sk v r. 2007).

Výdavky na ochranu životného prostredia sa týkajú najmä čistenia priestranstiev (takmer 30 mil. Sk, 2007) a správu verejnej zelene (17 mil. Sk, 2007) a darí sa ich udržiavať na stabilnej úrovni. Mierne rastú výdavky na bývanie a občiansku vybavenosť. Stagnujú výdavky na rekreáciu, kultúru a náboženstvo. Najvýznamnejšie z nich sú výdavky na Staromestské kultúrne centrum a Staromestskú knižnicu, menšiu váhu majú projektové výdavky na jednotlivé kultúrne udalosti. Výdavky na sociálne zabezpečenie sú zamerané predovšetkým na prevádzku domova dôchodcov, zariadení opatrovateľskej starostlivosti a terénnu opatrovateľskú službu. Na ostatné oddiely funkčnej klasifikácie mestská časť vynakladá značne nižšie prostriedky.

Pohľad zameraný užšie len na kapitálové výdavky rovnako odráža kompetencie mestskej časti. Najvýznamnejšie výdavky smerovali do oblasti vlastných kompetencií, najmä cestnej dopravy (najmä výstavba a rekonštrukcie cestných komunikácií, projektová dokumentácia) a školstva (rekonštrukcie budov škôl). Ako pozitívum sa dá spomenúť účasť mestskej časti na významnejších rekonštrukčných projektoch s inými subjektmi. Investičným aktivitám samosprávy však chýba významnejší rozvojový akcent a stratégia, resp. nepatria k doterajším prioritám.

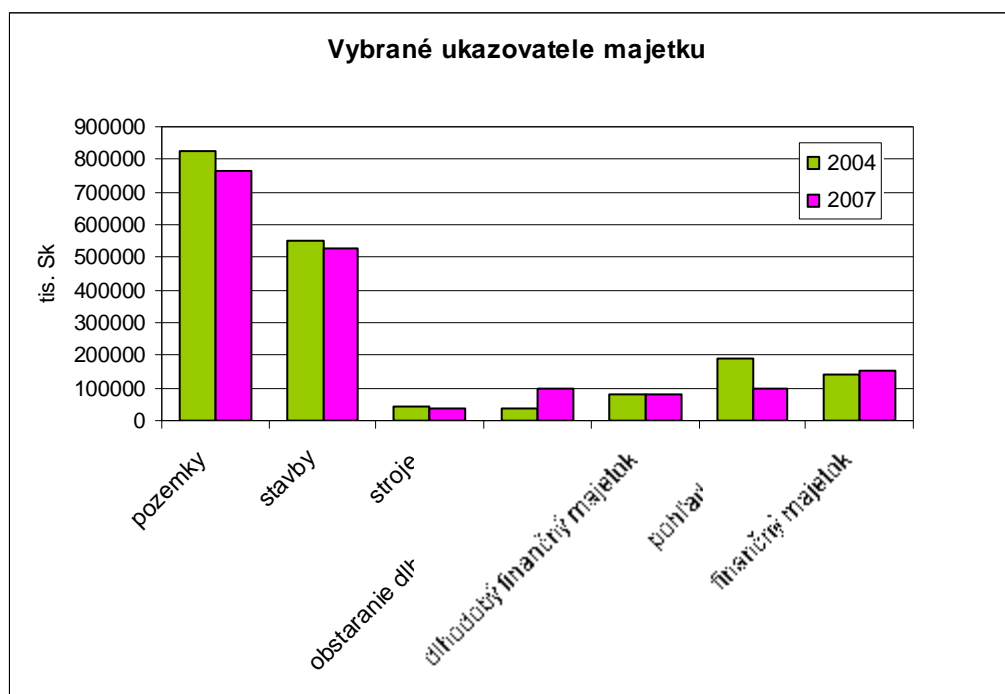
7.4 Majetok, záväzky a pohľadávky, majetkové účasti

Majetok mesta predstavuje jeden z významných potenciálnych zdrojov a nástrojov rozvoja. Najmä v prípade nehnuteľného majetku v tak exponovanom území akým je centrum mesta resp. jeho prestížne rezidenčné lokality patriace do Starého Mesta, sa jedná o značné majetkové hodnoty. Na druhej strane patrí k majetku mesta aj značná časť majetku slúžiaca prioritne verejným účelom (verejná zeleň a parky, školy, detské ihriská, komunikácie a pod.). Mestská časť si túto skutočnosť uvedomuje a zaoberala sa diferenciáciou majetku na taký ktorý zostane slúžiť verejným záujmom s určeným cieľom a majetku, ktorý môže byť aktivizovaný (predaj, prenájom). Takýto aktívny prístup k majetku, jeho využitiu, pravidelnému prehodnocovaniu efektívnosti je veľmi vhodný aj pre rozvojové ciele mestskej časti. Tomu napomáha aj stanovenie transparentných pravidiel na operácie s majetkom mesta. Menej jasná a prezentovaná je stratégia smerujúca k akvizícii majetku. To je problém súvisiaci s jasným stanovením cieľov rozvoja a aktivít samosprávy mestskej časti, ktoré si následne vyžadujú aj spresnenie potrieb z pozície majetku mesta. Mnohé mestá sú v tomto smere aktívnejšie (napr. minimálne v určitých obdobiach). Najmä nehnuteľnosti sú jednak pomerne istou rezervou a súčasne aj vhodným nástrojom k dosahovaniu rozvojových zámerov.

Celková majetková pozícia mestskej časti sa z dlhodobých hľadísk významne nemení. Graf 7.8 porovnáva vybrané časti majetku mestskej časti v r. 2004 a 2007. Za najvýznamnejší vplyv môžeme považovať pokles hodnoty nehnuteľného majetku (stavby, pozemky), spôsobený jeho postupným predajom. Významne sa podarilo zredukovať výšku pohľadávok. Prevažná časť z nich sa týka

pohľadávok z nájomných vzťahov k bytom a nebytovým priestorom. Menší je podiel pohľadávok v oblasti daňových príjmov (najmä za užívanie verejného priestranstva) Mestská časť aktívne vymáha pohľadávky aj prostredníctvom exekučných a konkurzných konaní. V stabilnej výške mierne prevyšujúcej 80 mil. Sk je dlhodobý finančný majetok. Týka sa dlhodobých majetkových vkladov do spoločností BPS, R.B.I., SNP Invest, Revital, Maják nádeje, TV Centrum, MESFEND. Tieto majetkové účasti neprinášajú významnejšie pravidelné výnosy, čiastočne majú charakter verejných podnikov neorientovaných na tvorbu zisku zriaďovateľovi, u niektorých sa plánuje predaj účasti. Dobrá a stabilizovaná situácia v položke finančný majetok sa opiera o dostatočné zdroje na bežnom účte, ako aj účtoch peňažných a finančných fondov.

Graf 7.8

Zdroj: Záverečné účty 2004 a 2007.

Mestská časť dlhodobo vykazuje prijateľnú výšku záväzkov. Podiel ukazovateľa záväzkov k pasívam sa vyvíja pozitívne, od r. 2005 sa znižuje a dosiahol najnižšiu úroveň za posledných 5 rokov (2003-2007). Takmer absentujú dlhodobé záväzky, a krátkodobé záväzky poklesli z 46 mil. Sk (2006) na 31 mil. Sk v r. 2007.

7.5 Rating a zadĺženie

Od r. 2003 si dávala mestská časť hodnotiť svoje hospodárenie ratingovou agentúrou CRA Rating Agency, a.s. Hodnotenie sa nachádzalo na úrovni skP-1 („veľmi dobré v plnení svojich záväzkov v momente ich dospelosti“) pre krátkodobý rating, a na úrovni Baa-/skA+ („bonitný subjekt s relatívne slušnou schopnosťou splácať svoje záväzky s faktormi schopnými zmeniť budúcu mieru rizika/kvalitný subjekt s nadpriemernou schopnosťou splácať svoje záväzky, s odporúčením sledovania budúceho rizika v strednom a dlhšom časovom horizonte“) pre dlhodobý lokálny rating. Toto hodnotenie sa týkalo obdobia 2003-2005. Od r. 2006 sa ratingové hodnotenie ďalej nevykonávalo. Mesto prehodnotilo potrebu a význam ratingového ohodnotenia a nepokračovalo v zmluvnom vzťahu, aj v súvislosti so zmenami u partnera (stal sa súčasťou nadnárodnej ratingovej agentúry Moody's). Toto rozhodnutie vzhľadom na realizovanú finančnú politiku možno hodnotiť ako racionálne. Kvalitu celého rozpočtového procesu, solídneho prístupu k finančnej politike mestskej časti dokumentujú aj priaznivé hodnotenia hlavného kontrolóra a auditora posudzujúcich záverečné účty v posledných rokoch.

Mestská časť Staré Mesto dlhodobo zachováva konzervatívnu politiku dobre pozorovateľnú na príklade dlhodobej absencie akéhokoľvek úverového zaťaženia. Mesto nevykazuje už niekoľko rokov žiadne zadĺženie a ani nesleduje ukazovateľ dlhovej služby. Podobne mesto neprevzalo záruky za úvery fyzických alebo právnických osôb, čím neexistujú eventuálne budúce riziká z takýchto záruk. Takáto situácia súčasne stále necháva otvorenú možnosť túto politiku revidovať v prípade rozhodnutia o významných a finančne náročných rozvojových prioritách. Vďaka súčasnému stavu existujú možnosti využitia úverov na ich financovanie v rámci platných zákonných limitov zadĺženia.

7.6 Záver

Finančné aspekty fungovania samosprávy mestskej časti sú dobre zorganizované, procedurálne zvládnuté a kompetentné. Rozhodovanie o financovaní nie je ovplyvnené dlhodobjšími politickými nezhodami. To vytvára dobrý rámec pre efektívnu podporu a rozhodovanie o financovaní rozvojových priorít mesta.

Financovanie mestskej časti je dostredivo orientované. Je skôr typické stagnáciou výšky rozpočtov ako ich expanziou, zamerané na fungovanie v oblastiach hlavných kompetencií samosprávy mestskej časti. Je to spôsobené aj potrebou konsolidácie fungovania v týchto primárnych aktivitách po procese decentralizácie právomocí a krátkej skúsenosti s pôsobením v režime po fiškálnej decentralizácii. Po

tejto „stabilizačne fáze“ je možné uvažovať o variabilnejšej, viacrozmernejšej, finančne expandujúcej pro-rozvojovej finančnej politike samosprávy mestskej časti Staré Mesto.

Kľúčovým faktorom v rukách samosprávy mestskej časti je efektívne narábanie s majetkom s ktorého pochádza významná časť príjmov a sú to príjmy ovplyvniteľné rozhodnutiami samotnej samosprávy. Prenájmy a predaje môžu a aj v budúcnosti generovať významné zdroje potrebné na rozvoj. Je však potrebné rozvinúť rovnovážnejší prístup k formovaniu majetkovej bázy mestskej časti pre potreby dlhodobého zaistenia rozvoja opodstatneným nadobúdaním nového majetku, resp. adekvátnym zveľaďovaním existujúceho majetku.

Absencia úverovej záťažnosti ponecháva otvorenú možnosť budúcej aktivizácie externých komerčných zdrojov. Určité zdroje budú dostupné aj po akcelerácii čerpania zdrojov EÚ v nasledujúcich rokoch. Významnejšia by mohla byť aj úloha koordinátora/manažéra, resp. partnera pri formovaní „funding mixu“ vybraných rozvojových priorít a projektov, financovaných súčasne z viacerých zdrojov.

Použité zdroje:

Záverečné účty mestskej časti Staré Mesto za roky 2004, 2006, 2007.

Stanoviská hlavného kontrolóra mestskej časti Bratislava – Staré Mesto k návrhu Záverečného účtu mestskej časti Bratislava – Staré Mesto za roky 2006 a 2007.

SWOT analýza

Analýza SWOT je praktický nástroj na hodnotenie územia a aktivít, ktoré sa v ňom uskutočňujú (skratka SWOT je odvodená z anglického *Strength* = silné stránky, *Weaknesses* = slabé stránky, *Opportunities* = príležitosti, *Threats* = ohrozenia). Silné a slabé stránky opisujú vnútorný stav týkajúci sa najmä minulosti a prítomnosti obce. Príležitosti a ohrozenia sa týkajú vonkajších faktorov a majú skôr väzbu na budúcnosť.

SWOT analýza bola vytvorená ako expertný návrh, vychádzajúci z výsledkov socio-ekonomikkej analýzy, ktorý bol predložený členom pracovných skupín k príprave pHSR a upravený v súlade s ich stanoviskami.

Predkladaná SWOT analýza hodnotí rozvojový potenciál MČ so zameraním na štyri tematické okruhy:

- 1. Obyvateľstvo, bývanie a verejné služby**
- 2. Miestne hospodárstvo a ekonomický potenciál územia**
- 3. Technická infraštruktúra**
- 4. Životné prostredie**

1. Obyvateľstvo, bývanie a verejné služby

Silné stránky	Slabé stránky
<ul style="list-style-type: none"> vzdelanostná úroveň nízka úmrtnosť a vysoký očakávaný vek dožitia nízka chorobnosť nízka práceneschopnosť vybavenosť domového fondu na pomery hlavného mesta pomerne vysoké zastúpenie bytov v rodinných domoch nízka miera polarizácie mestskej spoločnosti vzhľadom na polohu najlukratívnejšej časti mesta 	<ul style="list-style-type: none"> nepriaznivá veková štruktúra (vysoký podiel obyvateľov v poproduktívnom veku) podpriemerná plodnosť záporné migračné saldo populácie rozdiel medzi počtom obyvateľov s trvalým bydliskom a skutočne prítomným obyvateľstvom nadpriemerná miera kriminality (v porovnaní s inými MČ) obmedzený rozsah plôch stavebných pozemkov pre všetky typy investičnej výstavby konflikt záujmov v oblasti bytovej a komerčnej výstavby medzi obyvateľmi, investormi a ochranármi vysoké náklady na bývanie nedostatočná kapacita miest v domovoch dôchodcov a penziónoch nerovnomerné pokrytie jednotlivých lokalít MČ zdravotníckymi službami a zariadeniami prvého kontaktu
Príležitosti	Ohrozenia
<ul style="list-style-type: none"> potenciál na prítiahnutie obyvateľov-kvalitný bytový fond a prostredie, benefity centra mesta rozvoj systému adresnej pomoci obyvateľom s nízkym príjmom neschopným riešiť svoju bytovú otázku vlastnými silami využitie potenciálu pamiatkového fondu pre rozvoj turizmu hľadanie nových foriem a spôsobov zvyšovania ochrany obyvateľov a návštevníkov MČ zabezpečenie kvalitnejších a komplexnejších služieb a zariadení pre seniorov 	<ul style="list-style-type: none"> pokračujúce trendy depopulácie vysoká cena bytov odrádzajúca potenciálnych imigrantov rast počtu seniorov – tlak na zriaďovanie zariadení a rast výdavkov profilácia na centrum obchodu postupne vytlačí rezidentov, čím sa trendy depopulácie prehĺbia

2. Miestne hospodárstvo a ekonomický potenciál územia

Silné stránky	Slabé stránky
<ul style="list-style-type: none"> sídlo územno-správnych inštitúcií celoštátneho dosahu (prezident, parlament a vláda) významná miera podnikateľskej aktivity fyzických a právnických osôb v SM veľký počet radiacích centier významných domácich a zahraničných firiem veľký počet centier významných finančných a poisťovacích inštitúcií veľmi dobrá vedecko-výskumná a univerzitná základňa dobrá materiálno-technická základňa cestovného ruchu (hotely, reštaurácie, divadlá, múzeá, kultúrne objekty) dobrý potenciál pre príchod priamych zahraničných investícií, dobré predpoklady pre rozvoj hospodárstva dobrá možnosť priamych kontaktov v podnikateľskom prostredí veľmi nízka miera nezamestnanosti významné centrum rozvoja cestovného ruchu 	<ul style="list-style-type: none"> limitovaný priestor a vysoká cena prenájmov priestorov pre komerčné aktivity nedostatok voľných pracovných síl relatívne nízke využívanie vedecko-vývojového potenciálu centra absencia veľkých kongresových hotelov alebo centier
Príležitosti	Ohrozenia
<ul style="list-style-type: none"> rozšíriť imidž centra o rozmer "modernej ekonomiky" plne otvoriť mestskú časť pre investorov, ekonomických partnerov a turistov prezentácia mesta ako „city break“ destinácie kultúrno-spoločenské podujatia ako príležitosť pre rozvoj cestovného ruchu 	<ul style="list-style-type: none"> rozvoj sekundárnych obchodno-podnikateľských a službových centier v ostatných bratislavských obvodoch pokračujúca stagnácia počtu ekonomicky aktívneho obyvateľstva

3. Technická infraštruktúra

Silné stránky	Slabé stránky
<ul style="list-style-type: none"> vysoké pokrytie obyvateľstva mesta pitnou vodou z verejného vodovodu dostatočné rezervy v kapacite vodných zdrojov vysoká miera odkanalizovania MČ verejnou kanalizáciou s dostatočnou kapacitou ČOV blízkosť dopravných uzlov pre prímestskú i diaľkovú verejnú dopravu 	<ul style="list-style-type: none"> nedostatočne rozvinutá sieť mestských cyklotrás preťaženosť niektorých cestných komunikácií a uzlov na území MČ cestnou dopravou neexistujúci funkčný systém regulácie statickej dopravy poloha najfrekventovanejšej železničnej stanice na problematickom mieste podrozvinutá infraštruktúra pešej dopravy v niektorých častiach územia bariéry v pešej doprave
Príležitosti	Ohrozenia
<ul style="list-style-type: none"> vybudovanie nosného systému MHD zabezpečujúceho jednoduchší a pohodlnejší prístup obyvateľov z ostatných častí mesta a z prímestských oblastí do centra mesta preferencia MHD s osobitným dôrazom na električkovú dopravu spustenie Bratislavskej integrovanej dopravy (BID). vybudovanie záchytných parkovísk v okrajových častiach MČ, resp. presadzovanie celomestskej politiky budovania park&go systému odľahčenie hlavnej stanice od regionálnej a prímestskej dopravy rozvoj cyklistickej dopravy 	<ul style="list-style-type: none"> nevybudovanie nosného systému MHD, zachovanie súčasného stavu s dominanciou autobusovej dopravy slúžiacej pre dopravu obyvateľov do/z centra mesta nárast zaťaženia cestných komunikácií na území MČ cestnou dopravou nárast dopytu po parkovacích plochách v centrálnej časti mesta pokračujúci trend preferencie automobilovej dopravy nad MHD, resp. nebudovanie preferencie MHD

4. Životné prostredie

Silné stránky	Slabé stránky
<ul style="list-style-type: none"> • variabilita urbánneho prostredia • pomerne vysoký podiel zelených plôch v západnej časti MČ • vysoká hodnota kultúrno-historických objektov • prítomnosť rieky Dunaj 	<ul style="list-style-type: none"> • zaostávajúca rekonštrukcia objektov • prítomnosť stavebne aj funkčne zastaralých objektov • vysoká záťaž hlukom • vysoká záťaž sekundárnou prašnosťou • rozvoj výstavby na úkor zelených plôch
Príležitosti	Ohrozenia
<ul style="list-style-type: none"> • vyčleniť nezastavateľné plochy nielen v rámci zelených plôch, ale aj v rámci vnútroblokových dvorov • dôsledne prehodnotiť a vyhlásiť vybrané prírodné a kultúrno-historické objekty za chránené prvky • zachovať významné lokality rekreačných záhrad v oblasti Machnáč-Slavín-Horský park • rešpektovať historické a prírodné dominanty, ako aj architektúru centra • dôsledne riešiť dynamickú aj statickú cestnú dopravu • osobitná forma integrovaného manažmentu chránených areálov a iných pozitívnych prvkov ekologickej stability 	<ul style="list-style-type: none"> • v obidvoch kvalitatívne odlišných oblastiach mestskej časti sa zvyšuje tlak na zastavanosť územia • intenzívnou zástavbou v západnej časti sa naruší „záhradný“ charakter oblasti • pokračujúci trend degradácie chránených zón a pozitívnych prvkov z hľadiska ekologickej stability

Analýza kľúčových disparít a hlavných faktorov rozvoja

Určenie kľúčových disparít a hlavných faktorov rozvoja sa zameriava na zatriedenie poznatkov získaných zo SWOT analýzy, ako aj ostatných analýz do malého počtu podľa závažnosti usporiadaných disparít vyváženého rozvoja a hlavných faktorov, prostredníctvom ktorých sa majú riešiť.

Špecifikom územia Starého Mesta je, že okrem negatívnych disparít, ku ktorým by PHSR mal priradiť príslušné faktory rozvoja, sú tu vo vysokej miere prítomné aj pozitívne disparity, na ktorých využití je taktiež potrebné stavať budúci rozvoj mestskej časti, s cieľom dosiahnuť čo najväčšiu konkurenčnú výhodu. Z tohto dôvodu sa nasledovná analýza dotkne aj pozitívnych disparít územia.

Negatívne disparity a faktory rozvoja

Disparita	Faktory rozvoja
<ul style="list-style-type: none"> Pokračujúce trendy depopulácie 	<ul style="list-style-type: none"> Atraktivita mesta pre bývanie (kvalita životného prostredia, kvalitné služby obyvateľom, kvalita bývania, image mesta)
<ul style="list-style-type: none"> Nepriaznivá veková štruktúra, starnutie obyvateľstva 	<ul style="list-style-type: none"> Atraktivita mesta pre mladých ľudí (detské ihriská, možnosti športového vyžitia, možnosti kultúrno-spoločenského vyžitia, bezpečnosť, kvalita životného prostredia)
<ul style="list-style-type: none"> Starnutie populácie Nízka kvalita stacionárnej dopravy 	<ul style="list-style-type: none"> Rozvoj sociálnych služieb pre seniorov, Regulácia statickej dopravy Preferencia MHD Preferencia pešej a cyklistickej dopravy Rozvinutý a atraktívny systém MHD, investície do kvality stacionárnej dopravy, rozvoj cyklistickej dopravy, rozvoj pešej dopravy
<ul style="list-style-type: none"> Pretiaženosť niektorých ciest Vysoká záťaž hlukov Zaťaženosť prašnosťou 	<ul style="list-style-type: none"> Optimalizácia dopravy, investície do obchvatov, kvalitná a atraktívna MHD, Investície do dopravnej infraštruktúry, rozvoj cyklistickej a pešej dopravy, investície do rozširovania a ochrany zelených plôch
<ul style="list-style-type: none"> Nadpriemerná miera kriminality 	<ul style="list-style-type: none"> Kvalita mestskej polície a bezpečnostného kamerového systému

Pozitívne disparity a faktory rozvoja

Disparita	Faktory rozvoja
<ul style="list-style-type: none"> Nízka miera nezamestnanosti, vysoko rozvinuté služby 	<ul style="list-style-type: none"> Image mesta ako obslužné centrum služieb, rozvoj služobnej a kongresovej turistiky, rozvoj bývania vysokej kvality
<ul style="list-style-type: none"> Bohaté historické pamiatky a tradícia, významné centrum rozvoja cestovného ruchu 	<ul style="list-style-type: none"> Rozvoj kvality produktov a služieb cestovného ruchu
<ul style="list-style-type: none"> Centrum hlavného mesta 	<ul style="list-style-type: none"> Rozvoj kvalitných, verejných služieb pre obyvateľov celého mesta a štátu (centrum kultúry), optimalizácia politiky miestnych daní vo vzťahu k rozvoju služieb vysokej kvality

II. Strategická časť PHSR

Stratégia PHSR

Základné východiská stratégie

Tvorba rozvojovej stratégie pre mestskú časť Staré Mesto je náročná úloha, vzhľadom na zložité vzťahy všetkých zainteresovaných strán na tomto území.

Geografická poloha a historický vývoj predurčili mestskej časti Staré Mesto množstvo funkcií súvisiacich s polohou v centre spoločenského, politického a kultúrneho diania na Slovensku, ale aj v širšom stredoeurópskom kontexte.

Špecifikom Starého Mesta je, že na relatívne malej ploche dochádza k vysokej koncentrácii miestneho obyvateľstva, pracujúcich, turistov, firiem, úradov a inštitúcií. Každá z týchto strán má svoje nároky na priestor, kvalitu životného prostredia, infraštruktúry a pod.. Tieto potreby sú však nezriedka vo vzájomnom konflikte.

Poslaním stratégie PHSR je navrhnuť riešenia, ktoré sú prospešné pre široké spektrum ľudí, chránia a zhodnocujú historický, prírodný a kultúrny potenciál mestskej časti, obhajujú záujmy Staromešťanov a využívajú synergiu miestnych faktorov na dosiahnutie trvaloudržateľného rozvoja.

Návrh stratégie PHSR bol pripravený na stretnutiach pracovných skupín, ktoré vychádzali z podkladov analytickej časti, SWOT analýzy, analýzy disparít a hlavných faktorov rozvoja.

Medzi problémové demografické javy v Starom Meste patrí úbytok obyvateľstva odťahovaním sa a zhoršovanie vekovej štruktúry populácie v dôsledku nízkej pôrodnosti a vysokým podielom obyvateľov v poproduktívnom veku. Uvedené javy majú negatívny dopad na udržateľnosť stabilnej populácie, na čo sa viažu aj mnohé negatívne finančné dôsledky pre mestskú časť (pokles príjmov z daní fyzických osôb, zvýšené náklady na sociálnu starostlivosť a pod.).

Stratégia PHSR by mala prispieť k zmierňovaniu týchto negatívnych populačných trendov skvalitňovaním života miestnych obyvateľov, zatraktívnením ich životného prostredia a zvyšovaním kvality služieb poskytovaných miestnym obyvateľom.

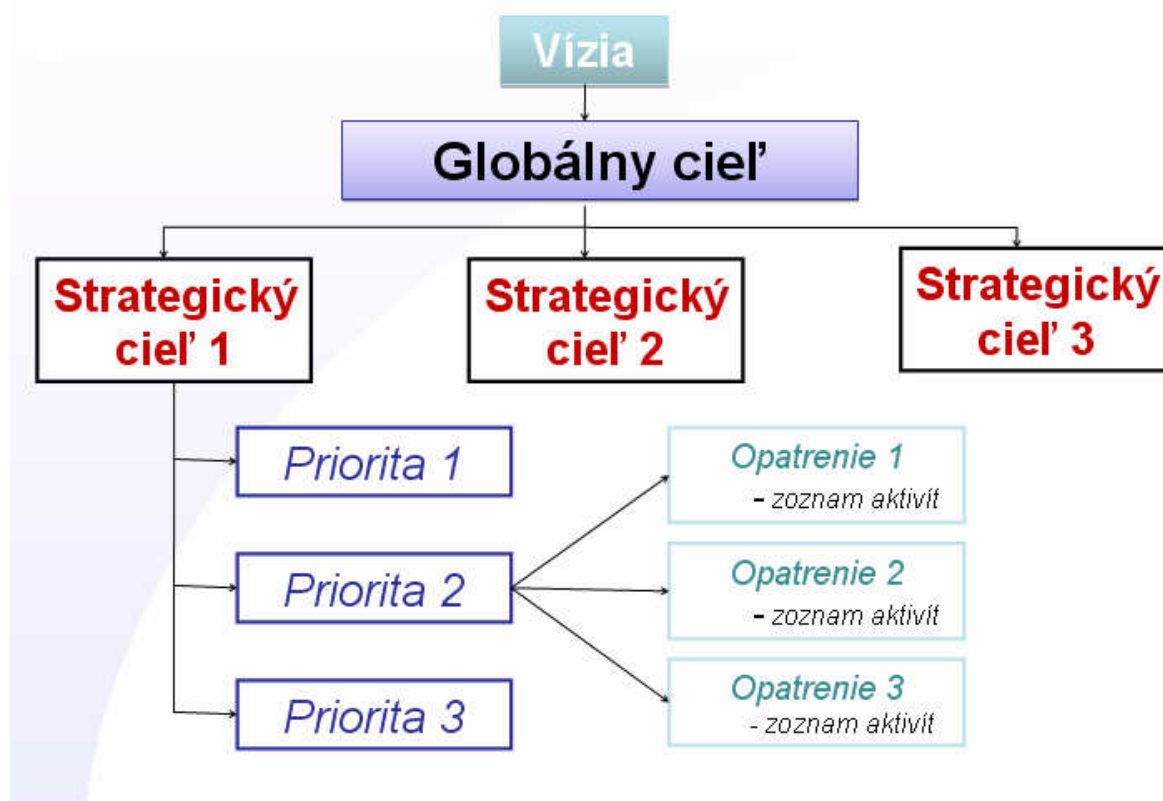
Skutočnosť že Staré Mesto je centrom Bratislavy, hlavného mesta SR a tým pádom centrom spoločenského, kultúrneho, hospodárskeho a politického života na Slovensku je vnímaná jednoznačne ako silná stránka z hľadiska hospodárstva mestskej časti, kultúry, vzdelávania, avšak prináša mnohé negatívne dôsledky najmä v oblasti životného prostredia, dopravy, bezpečnosti a poriadku.

Stratégia PHSR musí preto hľadať spôsoby, ako využiť prednosti Starého Mesta na zabezpečenie ďalšieho rozvoja územia bez toho, aby dochádzalo k sústavnému zhoršovaniu životných podmienok obyvateľov a návštevníkov MČ.

Hoci poslaním miestnej samosprávy je v prvom rade ochrana záujmov Staromešťanov, poloha v centre Bratislavy jej dáva povinnosť, ale aj výsadu vytvárať atraktívne prostredie nielen pre obyvateľov, ale aj pre návštevníkov MČ a tým reprezentovať hlavné mesto i celú Slovenskú republiku.

Štruktúra stratégie

Nasledujúca schéma znázorňuje štruktúru rozvojovej stratégie Starého Mesta a objasňuje hierarchiu jednotlivých cieľov, priorít, opatrení a aktivít.

Rozvojová stratégia MČ Staré Mesto sa odvíja od **Vízie** územia v roku 2015. Vízia je formulácia cieľového stavu, ktorý by sme chceli dosiahnuť a ku ktorého dosiahnutiu smeruje predkladaná stratégia. Od vízie sa následne odvíja tvorba cieľov, priorít, opatrení a aktivít celej stratégie.

Globálny cieľ je priamo odvodený od Vízie a predstavuje súhrnné vyjadrenie cieľového stavu. Globálny cieľ je bližšie rozpracovaný do troch **strategických cieľov**, ktoré predstavujú 3 piliere rozvojovej stratégie Starého Mesta.

Každý strategický cieľ má niekoľko **priorít**. Celkovo má stratégia 10 priorít. **Opatrenia** stratégie sú navrhnuté tak, aby prispievali k dosahovaniu strategických cieľov v konkrétnych prioritných oblastiach. Každé opatrenie tvorí súbor aktivít. **Aktivity** možno považovať za návrhy konkrétnych projektov, alebo typov projektov. Nie je však vylúčené že sa jedným projektom realizuje niekoľko aktivít naraz.

Úspešnosť realizácie stratégie, jej jednotlivých opatrení, ale aj efektívnosť vynaložených prostriedkov budú priebežne monitorované a hodnotené prostredníctvom **indikátorov**.

V rámci PHSR je pri každom opatrení uvedený zoznam aktivít a monitorovacích indikátorov.

Vízia 2015

História, tradície a poloha MČ Bratislava – Staré Mesto jej oprávnené pripisuje úlohu historického a multikultúrneho centra hlavného mesta SR. Svojim návštevníkom ponúka množstvo zrekonštruovaných historických pamiatok, rovnako ako aj možností kultúrneho vyžitia. Kultúra hlavného mesta je širokospektrálna, na európskej úrovni.

Napriek čulému cestovnému ruchu, ktorý tu vládne, MČ Bratislava – Staré Mesto stále ostáva atraktívnou aj pre obyvateľov s trvalým pobytom. V poslednom období tu došlo k výrazným posunom smerom k lepšiemu v oblasti kvality života. Zatiažujúca doprava sa presunula z historického centra, pretože na viacerých miestach došlo k rozšíreniu peších zón.

Obmedzenie dopravy v kritických miestach sa neudialo na úkor obmedzenia dostupnosti územia mestskej časti. Jej návštevníci čoraz viac uprednostňujú mestskú hromadnú dopravu, ktorej dostupnosť, pohodlie aj rýchlosť sa výrazne zlepšila. Je uprednostňovaná pred osobnou dopravou celým radom zvýhodnení. Jednotlivé spoje MHD sú zladené, doplnené záchytnými parkoviskami. Zvýšená rýchlosť hromadnej dopravy je daná vyhradenými pruhmi alebo zrýchlením električkovej dopravy, u ktorej zároveň platia výnimky vstupu do peších zón. Výnimky vstupu, avšak v obmedzenom čase, platia aj pre dopravnú obsluhu tak, aby nedochádzalo k narušeniu chodu hospodárstva mestskej časti.

Oproti predchádzajúcemu obdobiu sa výrazne zlepšila aj situácia v oblasti statickej dopravy, a to nielen následkom celkového trendu uprednostňovania hromadnej dopravy, ktorá je z hľadiska dostupnosti MČ rýchlejšia a kvalitnejšia. Pribudli parkovacie plochy, podzemné garáže. Obyvatelia s trvalým pobytom majú v blízkosti ich pobytu vyhradené vlastné parkovanie, a toto ich právo je prísne chránené.

Ďalším aspektom, u ktorého je možné sledovať výrazné zlepšenie oproti predchádzajúcim rokom, je neustále pribúdanie zelených plôch, oddychových parkových zón či zrekonštruovaných medziblokových priestorov. Možnosti relaxovania v týchto miestach sú rozšírené početnými lavičkami, nechýbajú detské ihriská.

Je možné konštatovať relatívne dobrú bezpečnosť a poriadok, vďaka dostupným smetným košom a zberným miestam, zvýšeným represiam za znečisťovanie životného prostredia, posilneným hliadkam mestskej polície a funkčnému kamerovému systému.

Hromadne využívaným spôsobom dopravy je aj cyklistická doprava. To bolo možné doceliť vďaka udržiavaným a bezpečným cyklistickým chodníkom, ktoré sú na kritických miestach vybavené odkladacími miestami pre bicykle. Bezpečnosť uvedených odkladacích miest zaručujú kamerové systémy, napojené na bezpečnostný monitorovací systém.

Na európskej úrovni sú obyvateľom MČ Bratislava – Staré Mesto k dispozícii aj ostatné verejné služby. Koncepcia sociálnych služieb pre seniorov a pre ostatné cieľové skupiny je dôsledne napĺňaná, čo napomohlo k zvýšeniu kvality života aj u týchto skupín obyvateľstva. Okrem štandardných zariadení, krízových centier pre uvedené skupiny obyvateľstva tu funguje celý rad komunitných centier, kde všetci obyvatelia okrem iného môžu tráviť svoj voľný čas v rôznych záujmových aktivitách podporujúcich ich kreativitu. Synergický efekt vysoko rozvinutých verejných služieb bolo možné doceliť vďaka pôsobeniu viacerých projektov širokospektrálnych miestnych a regionálnych partnerstiev.

Nové vzdelávacie programy pre personál školských zariadení umožňujú neustále skvalitňovanie vyučovacieho procesu. Prostredie základných a materských škôl v Starom Meste je atraktívnejšie vďaka rekonštrukciám a budovaniu novej infraštruktúry. Areály škôl s vybudovanými ihriskami a športoviskami sú prístupné pre širokú verejnosť.

Spolupráca s partnerskými mestami Praha, Viedeň, Budapešť a Varšava priniesla samospráve množstvo poznatkov a skúseností, ktoré pomáhajú zvyšovať atraktivitu územia a skvalitňovať služby obyvateľom. Spoločné cezhraničné projekty miestnych aktérov v oblasti kultúry, turizmu, životného prostredia a pod. umožnili vytvoriť fungujúce siete partnerských organizácií podporujúcich sa navzájom v spoločných rozvojových zámeroch. Zároveň tým prispievajú k budovaniu priateľských vzťahov v stredoeurópskom priestore.

Manažment verejných služieb sa nesie v znamení vysokej profesionality a odbornosti.

Na základe horeuvedenej vízie Starého Mesta v roku 2015 bol naformulovaný nasledovný globálny cieľ PHSR, ktorý bližšie špecifikujú 3 strategické ciele.

Globálny cieľ stratégie rozvoja mestskej časti Bratislava - Staré Mesto

Staré Mesto – historické a multikulturálne centrum hl. m. SR Bratislavy, atraktívny a bezpečný domov pre obyvateľov so službami na európskej úrovni

Strategické ciele

- 1. Vytvorenie podmienok pre bezpečné, zdravé a trvalé bývanie pre obyvateľov Starého Mesta**
- 2. Zlepšenie kvality a dostupnosti služieb pre obyvateľov**
- 3. Zabezpečenie podmienok pre hospodárske, historické a multikulturálne centrum európskeho významu**

Rozpracovaniu strategických cieľov na priority, opatrenia a príklady aktivít sa venujú ďalšie časti tohto dokumentu.

Princípy realizácia stratégie

Ciele PHSR sa budú naplňovať prostredníctvom opatrení tejto stratégie **realizovaných formou rozvojových projektov**.

Projekty (aktivity) PHSR bude realizovať **mestská časť prostredníctvom miestneho úradu a organizácii vo svojej zriaďovateľskej pôsobnosti**. Tieto môžu byť financované z vlastných zdrojov MČ ako aj externých zdrojov (granty, fondy, dotácie a pod.)

Okrem organizácii v pôsobnosti MČ sa môžu o realizáciu rozvojových projektov uchádzať aj rôzni **nezavislí žiadatelia** pôsobiaci na území MČ. Zoznam **žiadateľov oprávnených** uchádzať sa o určité typy projektov je uvedený pri každom opatrení.

Zdroje pre nezávislých žiadateľov môžeme rozdeliť na tri typy:

- 1) Zdroje MČ v prípade, že mestská časť vyhlási výzvu na konkrétne opatrenia/aktivity.

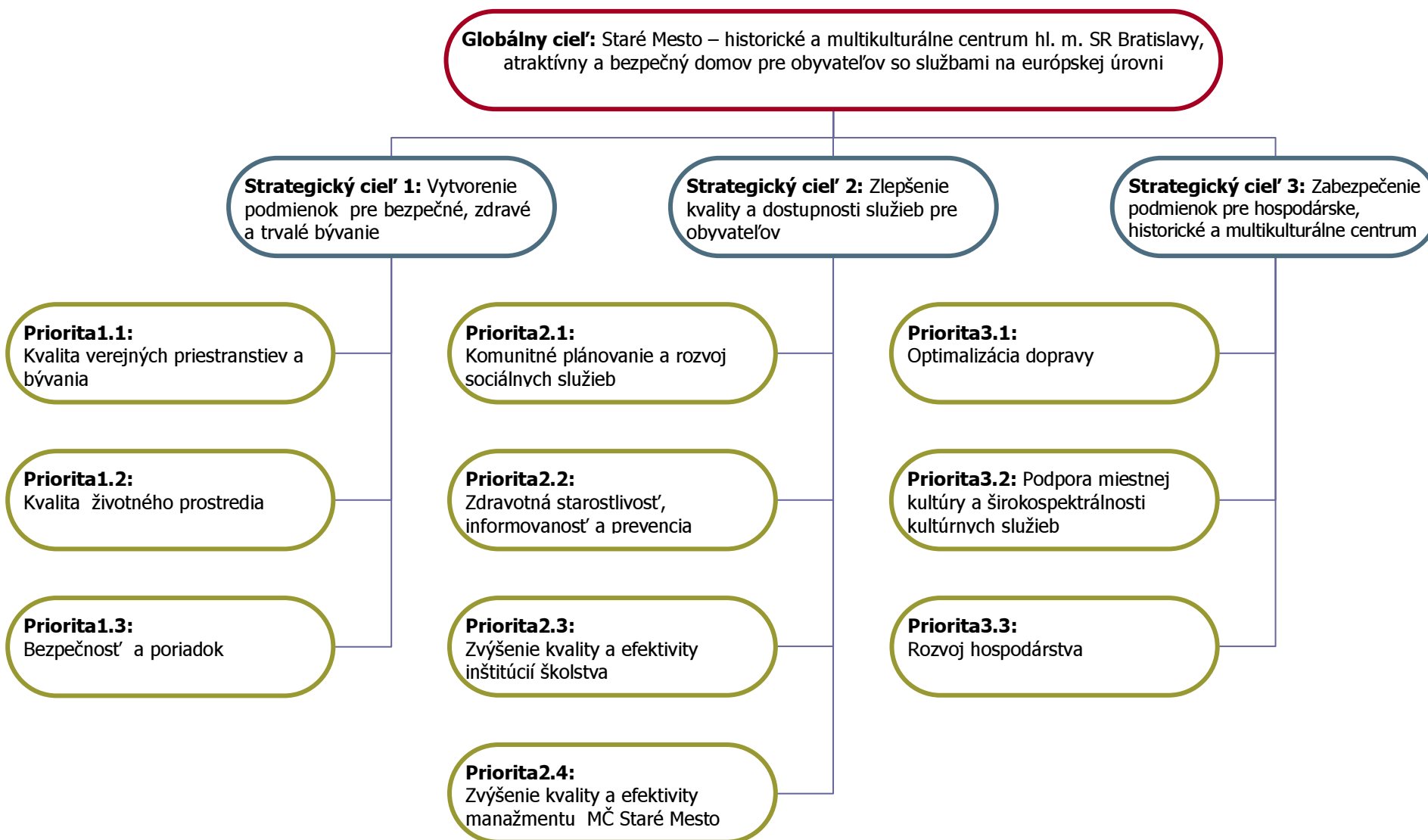
- 2) Zdroje z dostupných grantových schém a finančných mechanizmov. (Viac v časti „Financovanie rozvojových projektov“.)
- 3) Súkromné zdroje
- 4) Kombinácia horeuvedených možností.

V prípade využívania financovania uvedenom pod bodom 2) určuje oprávnenosť žiadateľa konkrétna grantová schéma, nie PHSR.

Ak PHSR Starého Mesta podporuje určitý typ žiadateľa a ten sa uchádza o grant napr. zo štrukturálnych fondov, je možné obrátiť sa na projektové oddelenie MiÚ SM, ktoré môže poskytnúť žiadateľovi určitú formu podpory/asistencie. (Viac v časti „Inštitucionálne a organizačné zabezpečenie – realizácia projektov“.)

V nasledujúcej časti uvádzame prehľadnú schému všetkých cieľov, priorít a opatrení stratégie PHSR.

Štruktúra cieľov a priorít rozvojovej stratégie PHSR

Strategický cieľ 1

Vytvorenie podmienok pre bezpečné, zdravé a trvalé bývanie obyvateľov Starého Mesta

Prvotným poslaním mestskej časti je vytváranie vhodných podmienok pre spokojný každodenný život Staromešťanov. Okrem verejných služieb patrí do tejto sféry aj kvalita životného prostredia, úroveň verejných priestranstiev a zabezpečovanie poriadku a bezpečnosti obyvateľov.

Skutočnosť, že s rastúcou životnou úrovňou obyvateľstva rastú i nároky na kvalitu bývania a vlastného životného prostredia je treba vnímať ako pozitívnu výzvu. Ak si chce mestská časť zachovať imidž prestížnej adresy nielen pre sídla firiem, ale aj atraktívnej lokality na bývanie, bude sa musieť týmito podmienkam prispôbiť predovšetkým celkovou orientáciou na potreby človeka - občana.

V rámci 1. strategického cieľa sú navrhnuté nasledovné tri priority

- Kvalita verejných priestranstiev a bývania,
- Kvalita životného prostredia,
- Bezpečnosť a poriadok v MČ.

Priorita 1.1

Kvalita verejných priestranstiev a bývania

Z anketového prieskumu² zrealizovaného v rámci prípravy PHSR vyplynulo, že obyvatelia mestskej časti nie sú spokojní s kvalitou, vybavením a čistotou verejných priestranstiev (chodníkov, parkov, oddychových zón). Všeobecne je možné konštatovať nedostatok priestorov na oddych a aktívne trávenie voľného času pre všetky vekové kategórie. Staromešťania sa najčastejšie sťažujú na nevyhovujúci stav a nečistotu existujúcich verejných priestranstiev, zároveň sa obávajú postupnej likvidácie nezastavaných plôch.

Na odstránenie tohto nevyhovujúceho stavu boli navrhnuté opatrenia, ktoré by mali v nasledujúcich rokoch napomôcť skvalitňovaniu verejných priestranstiev v MČ. Ich realizácia si vyžiada nemalé

---

² Výsledky ankety sú uvedené v prílohe č. 1 na konci tohto dokumentu

množstvo verejných financií a to ako z rozpočtu mestskej časti, tak i z externých zdrojov, fondov EÚ a ďalších finančných mechanizmov.

Osobitným prínosom pre MČ bude realizácia opatrení participáciou komunitných partnerstiev a spolufinancovanie aktivít prostredníctvom verejno-súkromných partnerstiev.

Opatrenie č. 1.1.1

Zvyšovanie kvality verejných priestranstiev

V rámci opatrenia 1.1.1 sú podporované aktivity, ktoré prispievajúce k zatraktívneniu, skvalitneniu a humanizácii verejných priestranstiev, čím prispievajú k napĺňaniu Strategického cieľa č. 1 - vytváraníu podmienok pre bezpečné, zdravé a trvalé bývanie miestneho obyvateľstva. Tieto činnosti zároveň prispievajú k zatraktívneniu lokality pre všetkých Bratislavčanov a návštevníkov hlavného mesta SR a napomáhajú tak k budovaniu pozitívneho imidžu MČ.

Podporované aktivity

- Revitalizácia medziblokových priestorov, verejných priestranstiev a oddychových zón
- Oprava verejných chodníkov a schodísk
- Rekonštrukcia resp. výstavba nových detských ihrísk a multifunkčných športovísk
- Bezbariérové chodníky a prechody pre chodcov, bezbariérový vstup do prostriedkov hromadnej dopravy, do úradov
- Dobudovanie chodníkov pri komunikáciách, kde neboli vybudované
- Projekt nábrežnej promenády

Oprávnenými žiadateľmi o nenávratný finančný príspevok (ďalej len NFP) resp. realizátormi projektov sú vlastníci a správcovia relevantných nehnuteľností, ako aj angažovaní obyvatelia a mimovládne organizácie pôsobiace na území Starého Mesta.

Oprávnení žiadatelia

- Bytové družstvá
- Vlastníci bytov
- Neziskové organizácie

- Magistrát hl.m. SR Bratislavy

Indikátory

- Počet projektov
- Objem investícií
- Počet zrevitalizovaných medziblokových priestorov
- Počet nových detských ihrísk, multifunkčných športovísk, oddychových zón
- Dĺžka opravených chodníkov
- Dĺžka novovybudovaných chodníkov
- Počet opravených schodísk
- Počet bezbariérových bytov, chodníkov, prechodov pre chodcov

Priorita 1.2

Kvalita životného prostredia

Staromešťania, ktorí sa zapojili do ankety k PHSR, vyjadrili spravidla veľkú nespokojnosť s kvalitou životného prostredia v MČ, pričom názory sa mierne odlišovali v závislosti od miesta bydliska respondentov. Situáciu vnímajú horšie obyvatelia husto zastavanej východnej časti Starého Mesta, zatiaľ čo obyvatelia západnej (vilovej) časti profitujú z pomerne vysokého podielu zelene vo svojom okolí.

Staromešťanom všeobecne prekáža najmä úbytok zelených plôch v dôsledku expandujúcej výstavby, hlučnosť a prašnosť prostredia, nekonceptné nakladanie s odpadom a nedostatočná ochrana a starostlivosť o zeleň.

V rámci tejto priority sú navrhnuté tri opatrenia zamerané na skvalitnenie odpadového hospodárstva, ochranu zelene a zvyšovanie environmentálneho povedomia obyvateľov.

Problémy životného prostredia súvisiace s dopravou a čistotou verejných priestranstiev sú riešené opatreniami v rámci samostatných priorít v ďalšej časti tohto dokumentu.

Opatrenie č. 1.2.1

Zvýšenie kvality v oblasti odpadového hospodárstva

Staré Mesto bolo vždy takpovediac „výkladnou skriňou“ Bratislavy. V posledných rokoch sa počet návštevníkov viditeľne zvýšil, čo sa odráža aj na rastúcich nárokoch a nákladoch na udržiavanie čistoty, poriadku a nakladania s odpadmi.

Súbor aktivít navrhnutý v opatrení 1.2.1 rieši dve roviny problematiky odpadov:

- Zber odpadu z domácností
- Zber odpadu z verejných priestranstiev

Realizácia aktivít tohto opatrenia prispeje k zvyšovaniu kvality života miestnych obyvateľov a k rastu celkovej atraktivity MČ v očiach Bratislavčanov a návštevníkov mesta.

Podporované aktivity

- Vypracovať koncepciu rozmiestnenia nádob na separovaný zber komunálneho odpadu s nástupným vybudovaním náležitých stojísk
- Umiestniť a vybudovať zberný dvor na veľkorozmerný komunálny odpad
- Obnova a modernizácia nádob na odpad na verejných priestranstvách a nádob na cigaretové ohorky
- Osadiť špeciálne (hlboké) smetné nádoby na nábreží

Oprávnení žiadatelia

- Organizácie poskytujúce služby v oblasti odpadového hospodárstva
- Organizácie v zriaďovateľskej pôsobnosti MČ Staré Mesto

Indikátory

- Počet projektov
- Objem investícií
- Počet nádob na separovaný zber
- Počet nádob na odpad vo verejných priestranstvách
- Počet nádob na cigaretové ohorky
- Počet domácností s dostupným separovaným zberom
- Počet nádob na odpad vo verejných priestranstvách
- Objem separovaného odpadu z MČ Bratislava - Staré Mesto

Opatrenie č. 1.2.2

Výsadba a ochrana zelene v mestskej časti Bratislava - Staré Mesto

Aktivity opatrenia 1.2.2 sa zameriavajú na ochranu, skvalitňovanie a kultiváciu existujúcich plôch zelene, ako aj na rozširovanie funkčných a estetických prvkov zelene s cieľom zvýšiť kvalitu životného prostredia v Starom Meste.

Podporované aktivity

- Spracovanie generelu zelene MČ Bratislava - Staré Mesto a schválenie tzv. intaktných plôch zelene formou VZN
- Obnova funkčnosti stromoradií
- Tvorba nových zelených plôch, stromoradií, oddychových zón s lavičkami
- Revitalizácia verejných priestranstiev, oddychových zón, záhrad, parkov, vnútroblokových priestorov s cieľom zväčšenia zelených plôch
- Evidencia zelene
- Ochrana a údržba historických záhrad
- Ochrana drevín
- Skvalitnenie údržby zelene
- Využitie prvkov zelene ako protihlukové a protiprašné bariéry

Oprávnení žiadatelia

- Mimovládne organizácie
- Organizácie v zriaďovateľskej pôsobnosti MČ Bratislava – Staré Mesto

Indikátory

- Počet projektov
- Objem investícií
- Počet stromov na území MČ Bratislava – Staré Mesto
- Počet revitalizovaných verejných priestranstiev, oddychových zón, záhrad, parkov, vnútroblokových priestorov, u ktorých revitalizáciou došlo k zväčšeniu zelených plôch

Opatrenie č.1.2.3

Zvyšovanie environmentálneho povedomia občanov

Vynakladať úsilie a financie na ochranu životného prostredia nebude nikdy dostatočne efektívne bez angažovanosti, iniciatívy a podpory týchto zámerov samotnými obyvateľmi MČ. Vzdelávacie

a propagačné aktivity by sa mali zameriavať nielen na šírenie nových poznatkov (triedenie a recyklácia odpadu, šetrenie surovín, energie a pod.), ale aj na budovanie pozitívneho vzťahu k vlastnému okoliu a uvedomenie si osobnej zodpovednosti za stav životného prostredia.

Propagačné a vzdelávacie aktivity by mali oslovovať širokú verejnosť bez ohľadu na vek a sociálne postavenie. Veľkým prínosom bude participácia škôl, komunitných partnerstiev pod záštitou miestnych organizácií s environmentálnym zameraním.

Podporované aktivity

- vzdelávacie aktivity
- propagačné akcie

Oprávnení žiadatelia

- Mimovládne organizácie
- Vzdelávacie organizácie
- Média
- Organizácie v zriaďovateľskej pôsobnosti MČ Bratislava – Staré Mesto

Indikátory

- Počet projektov
- Počet účastníkov vzdelávacích programov
- Počet účastníkov propagačných akcií
- Objem investícií

Priorita 1.3

Bezpečnosť a poriadok v mestskej časti

Analytická časť PHSR poukazuje na vysokú mieru kriminality v MČ Bratislava – Staré Mesto v porovnaní s ostatnými mestskými časťami Bratislavy. Tento stav súvisí s výskytom frekventovaných miest, nočných podnikov a pomerne čulým turistickým ruchom. Medzi najčastejšie delikty patrí majetková kriminalita predovšetkým tzv. vreckové krádeže. Špecifikom mestskej časti je tiež výskyt devízovej kriminality a nadpriemerne vysoký podiel drogovu závislých obyvateľov a bezdomovcov.

Viditeľné problémy Starého Mesta existujú aj v oblasti poriadku a čistoty verejných priestranstiev. Tie sú vystavené vyšším nárokom aj v súvislosti s rastom turizmu, vyššou koncentráciou pohostinských zariadení a zábavných podnikov. Z ankety k PHSR tiež vyplynulo, že Staromešťanov trápí znečisťovanie priestranstiev voľným odhodením odpadkov, venčením psov ako aj vandalizmus a tzv. „grafity“.

Opatrenie č. 1.3.1

Zvýšenie bezpečnosti a poriadku

Na zvyšovanie bezpečnosti a poriadku v uliciach Starého Mesta bolo navrhnutých niekoľko preventívnych opatrení (v rámci opatrenia 1.3.1 a 1.2.1). Skúsenosti zo zahraničia však potvrdzujú, že pre dôsledné uplatňovanie niektorých princípov bude potrebné sprísniť represie za znečisťovanie verejných priestranstiev a poškodzovanie majetku.

Mnohé z navrhnutých aktivít sú v kompetenciách magistrátu a polície, mestská časť bude v rámci svojich možností intervenovať za uplatňovanie týchto činností.

Podporované aktivity

- Zvyšovanie počtu mestských policajtov a ich stabilizácia
- Zavedenie okrskového systému mestských policajtov
- Zvýšenie účinnosti a ďalšie územné rozširovanie monitorovacieho kamerového systému
- Dobudovanie verejného osvetlenia na miestach s nedostatočnou intenzitou osvetlenia
- Podpora projektov zameraných na prevenciu pred páchaním trestnej činnosti
- Skvalitňovanie práce referentov verejného poriadku a čistoty vo svojich rajónoch a ich technické vybavenie
- Na peších zónach a miestach s vysokou koncentráciou chodcov modernizovať existujúce WC a vybudovať nové
- Sprísnenie represíí za odhadzovanie odpadov a iné znečisťovanie prostredia
- Sprísnenie podmienok nedodržiavania nariadení o pohybe a chove psov

Oprávnení žiadatelia

- Magistrát hl. mesta Bratislava
- Organizácie v zriaďovateľskej pôsobnosti MČ Staré Mesto

Indikátory

- Počet projektov
- Objem investícií
- Počet mestských policajtov na území MČ Bratislava – Staré Mesto
- Počet sledovaných miest kamerovým systémom
- Počet funkčných WC
- Počet modernizovaných a zrekonštruovaných WC

Strategický cieľ 2**Zlepšenie kvality a dostupnosti služieb pre obyvateľov**

Druhý strategický cieľ je zameraný na sprístupňovanie kvalitných verejných služieb občanom. Aby mohla miestna samospráva poskytovať obyvateľom služby na vysokej úrovni, je nevyhnutné zavádzať inovácie do metód ale aj do infraštruktúry relevantných organizácií. Jedná sa o služby v sociálnej oblasti, základné školstvo a predškolské zariadenia, zdravotníctvo a služby miestneho úradu. Tieto štyri oblasti sú v rámci stratégie považované za samostatné priority.

Priorita 2.1***Komunitné plánovanie a rozvoj sociálnych služieb so zvýšenou kvalitou s prihliadnutím na aktuálne trendy***

Komunitné plánovanie je metóda, pomocou ktorej môžeme plánovať sociálne služby tak, aby zodpovedali miestnym špecifikám a potrebám jednotlivých občanov. Cieľom komunitného plánovania je posilňovanie sociálnej súdržnosti všetkých obyvateľov MČ, predchádzanie sociálnemu vylúčeniu a sociálnej izolácii ohrozených jednotlivcov i skupín, a opätovné vtiahnutie do života komunity tých, ktorí stoja na jej okraji.

Prioritou MČ Staré Mesto je poskytovať služby vyššej kvality, ktoré budú primerane uspokojovať individuálne potreby a chrániť práva ľudí v sociálnej núdzi. Dôležitým predpokladom je sprístupniť služby bližšie k občanom v ich prirodzenom prostredí.

Opatrenie č. 2.1.1

Realizácia koncepcie rozvoja sociálnych služieb pre seniorov

V procese komunitného plánovania v Starom Meste bola doposiaľ pripravená Koncepcia rozvoja sociálnych služieb pre seniorov. Koncepcia bola vytvorená na základe auditu potrieb tejto cieľovej skupiny. Aktivity opatrenia 2.1.1 sa zameriavajú na realizáciu existujúcej koncepcie.

Podporované aktivity

- Investície do výstavby a rozvoja zariadení sociálno-zdravotných služieb pre seniorov
- Investície do budovania a rozvoja DD, DPD, KD
- Skvalitnenie a rozšírenie služieb ZOS na štandardnej úrovni, osobitne s denným pobytom
- skvalitnenie a rozšírenie opatrovateľských služieb v byte občana
- Podpora projektov komunitných partnerstiev zameraných na rozvoj:
  - moderných doplnkových služieb vo vzťahu k základným sociálno-zdravotným službám
  - terénnych sociálnych služieb, ambulantných sociálnych služieb a s nimi súvisiacich služieb pre seniorov:
    - o agentúry domácej ošetrovateľskej starostlivosti
    - o sociálny taxík – prepravná služba
    - o opatrovateľská služba
    - o podporované bývanie
    - o domácich tiesňových signalizačných zariadení a poradní pre seniorov, „seniorlinka“
    - o služieb stravovania dôchodcov:
    - o ľudová jedáleň
    - o dostupné stravovacie zariadenia
    - o služba donášky jedla a potravín
    - o aktivizácie seniorov:
      - komunitné centrá
      - poznávacie a kontaktné výlety a zájazdy
      - relaxačné cvičenia, tančiareň
      - tradičné posedenia pri káve
      - jubilejné programy, koncerty
- Podpora projektov rozvoja služieb zameraných na predchádzanie alebo znižovanie možných dôsledkov emergentných situácií u seniorov s cieľom zaistovania ich bezpečia
- Podpora prepojenia služieb pre seniorov na mestskú/ regionálnu sociálno-zdravotnú sieť, na štátnych a neštátnych poskytovateľov sociálno - zdravotných služieb

Oprávnení žiadatelia

- Zariadenia sociálnych služieb
- Zariadenia zdravotníckych služieb
- Vzdelávacie organizácie
- Neziskové organizácie

Indikátory

- Počet projektov
- Počet klientov
- Objem investícií
- Počet vybudovaných a zrekonštruovaných ZSS
- Počet projektov komunitných partnerstiev
- Počet členov komunitných partnerstiev

Opatrenie č. 2.1.2

Realizácia koncepcie rozvoja sociálnych služieb pre ďalšie cieľové skupiny občanov v komunite;

- občania so zdravotným postihnutím
- rodiny a neúplne rodiny
- občania odkázaní na osobitnú pomoc;
  - o dlhodobo nezamestnaní
  - o obeť násillia
  - o ľudia bez domovov
  - o odchovanci detských domovov
  - o ľudia s problémami so závislosťami
  - o neprispôsobiví občania
  - o migranti a návštevníci zo zahraničia v krízovej situácii

V Starom Meste v súčasnosti pokračuje proces komunitného plánovania a prípravy koncepcií rozvoja sociálnych služieb pre ďalšie cieľové skupiny občanov v komunite. PHSR bude po ich spracovaní aktualizovaný o navrhnuté aktivity a opatrenia. Zoznam aktivít v rámci opatrenia 2.1.2 je z tohto dôvodu dočasne indikatívny.

Súčasťou PHSR bude po schválení v miestnom zastupiteľstve Komunitný plán rozvoja sociálnych služieb MČ Bratislava - Staré Mesto.

Podporované aktivity

- Spracovanie komunitného plánu rozvoja sociálnych služieb pre cieľové skupiny (občania so zdravotným postihnutím, rodiny a neúplne rodiny, občania odkázaní na osobitnú pomoc)
- Investície do výstavby, rozvoja a debarierizácie zariadení sociálno-zdravotných služieb pre cieľové skupiny
- Podpora projektov komunitných partnerstiev zameraných na rozvoj;
  - o moderných doplnkových služieb vo vzťahu k základným sociálno-zdravotným službám;
    - monitoring pomoci
    - vyhľadávacia služba
    - krízová intervencia
    - krízové linky
    - psycho-sociálne a sociálno-právne poradenstvo
    - asistencia
    - materské, detské a rodičovské centrá a kluby
  - o ambulantných a pobytových zariadení pre ľudí so zdravotným postihnutím a pre ľudí s problémami so závislosťami
    - kontaktné centrá

- rehabilitačno-doliečovacie / resocializačné strediská
- domovy na polceste
- chránené pracoviská
- chránené bývanie
- terénnych podporných sociálnych služieb, ambulantných sociálno-zdravotných služieb, aktivizačných služieb;
  - komunitné centrá
  - zariadenia krízovej intervencie
  - denné centrá
  - terénne sociálne služby pre ľudí s duševnou poruchou
  - strediská osobnej hygieny a práčovňa
  - organizovanie verejno-prospešných prác
  - podporované zamestnávanie
  - podporované bývanie v prirodzenom prostredí
- podporných služieb pre cudzincov – návštevníkov zo zahraničia, ktorí sa stali obeťami dopravnej nehody alebo trestného činu
- Podpora prepojenia služieb pre cieľové skupiny na mestskú/ regionálnu sociálno-zdravotnú sieť, na štátnych a neštátnych poskytovateľov sociálno-zdravotných služieb
- Združovanie finančných a ľudských zdrojov-outsourcing
- Mapovanie dostupných a nedostatkových služieb

Oprávnení žiadatelia

- Zariadenia sociálnych služieb
- Mimovládne organizácie
- Poskytovatelia služieb zdravotnej starostlivosti
- Vzdelávacie organizácie

Indikátory

- Počet projektov
- Počet novovybudovaných a zrekonštruovaných ZSS
- Počet klientov
- Objem investícií
- Počet komunitných partnerstiev
- Počet členov komunitných partnerstiev

Priorita 2.2

Zdravotná starostlivosť, informovanosť a prevencia v oblasti zdravia

Hoci zdravotná starostlivosť nie je kompetenciou mestskej časti, vedeniu Starého Mesta záleží na dobrom zdravotnom stave obyvateľstva a na dostupnosti služieb zdravotnej starostlivosti.

Na nedostatok ambulantných a poliklinických priestorov poukazuje analýza PHSR a v podobnom duchu sa vyjadrili aj občania v rámci uskutočnenej ankety. Nedostatok resp. neprístupnosť zdravotníckych zariadení považujú predovšetkým starší obyvatelia za vážny problém MČ Staré Mesto.

Opatrenie č.2.2.1

Dostupnosť zdravotnej starostlivosti pre obyvateľov mestskej časti

Podporované aktivity

- Aktivizácia a podpora v rozsahu dostupných možností mestskej časti, podpora a rozvoj projektov komunitných a regionálnych partnerstiev zameraných na vznik / rozvoj nových poliklinických priestorov pre praktických a odborných lekárov (ambulancie, RTG, rehabilitácia)
- Podpora fungovania pohotovostnej služby pre Staromešťanov

Oprávnení žiadatelia

- poskytovatelia služieb zdravotnej starostlivosti

Indikátory

- Počet zrealizovaných projektov
- Objem investícií
- Počet sprístupnených ambulancií v rámci polikliniky pre odborných a praktických lekárov vrátane pohotovostnej služby
- Počet klientov Staromešťanov
- Počet projektov komunitných partnerstiev
- Počet projektov regionálnych partnerstiev
- Počet členov komunitných partnerstiev
- Počet členov regionálnych partnerstiev

Opatrenie č.2.2.2

Informovanosť a prevencia v oblasti zdravia

Podporované aktivity

- Sprístupnenie komplexných informácií o dostupných sociálnych službách a zdravotníckych zariadeniach a relevantných službách pre obyvateľov MČ;
  - o verejný internet v mieste prvého kontaktu s občanom

- internet v kluboch dôchodcov / komunitných centrách
- internet sprístupnený klientom v ZSS
- aktualizované informačné balíčky o službách poskytovaných v MČ pre cieľové skupiny
- adresár subjektov miestnej/ mestskej siete sociálno-zdravotných služieb
- Podpora projektov komunitných partnerstiev zameraných na rozvoj;
  - informačných a vzdelávacích aktivít (prednášky) so zameraním na zdravý životný štýl pre všetky generácie
  - poradní a aktivizačných programov pre všetky vekové kategórie obyvateľov MČ
  - športových aktivít pre verejnosť
- Dostupnosť športových a rekreačno-relaxačných areálov pre obyvateľov MČ najmä sprístupnením školských dvorov
- Vytváranie verejných partnerstiev so subjektmi pôsobiacimi v oblasti prevencie negatívnych sociálno-zdravotných spoločenských javov

Oprávnení žiadatelia

- Subjekty v pôsobnosti MČ (Seniorcentrum Staré Mesto, materské školy, školy, kultúrne strediská...)
- Subjekty miestnej sociálno-zdravotnej siete – partnerské MVO
- Organizácie v zriaďovateľskej pôsobnosti MČ Bratislava – Staré Mesto

Indikátory

- Počet zrealizovaných projektov
- Objem investícií
- Počet absolventov projektov vzdelávania
- Počet dostupných športových areálov pre verejnosť
- Počet dostupných relaxačných areálov pre verejnosť
- Počet klientov
- Počet miest prvého kontaktu
- Podiel internetizácie miest prvého kontaktu
- Podiel internetizácie ZSS
- Počet relevantných komunitných partnerstiev
- Počet členov relevantných komunitných partnerstiev

Priorita 2.3

Zvýšenie kvality a efektivity inštitúcií školstva, reflektujúc potreby a špecifiká miestneho obyvateľstva

Cieľom nasledujúcich opatrení je vytvoriť optimálne podmienky pre zdravý rozvoj staromestských detí prístupom ku kvalitnému výchovno-vzdelávaciemu procesu.

Zatraktívnenie vzdelávacieho procesu a prostredia môže byť zároveň pozitívnym stimulom pre imigráciu mladých rodín.

Opatrenia v rámci tejto priority sú zamerané na 3 oblasti.

- Skvalitnenie vzdelávacieho procesu prostredníctvom vzdelávania pedagógov a nepedagogických pracovníkov, skvalitňovaním osnov a vzdelávacích programov v súlade s novou školskou reformou.
- Skvalitnenie technickej infraštruktúry materských a základných škôl investovaním do energetickej efektívnosti budov, vybavenia učební, telocviční, školských dvorov a ihrísk.
- Predchádzanie sociálno-patologickým javom v spoločnosti realizáciou špecializovaných projektov na školách.

Opatrenie č. 2.3.1 **Podpora kvality služieb materských a základných škôl**

Podporované aktivity

- Vzdelávanie učiteľov materských (MŠ) a základných škôl (ZŠ) v tvorbe školských vzdelávacích programov a v zručnostiach výchovy -"Tvorivá škola" - schopnosť učiteľa inkorporovať tvorivosť do svojho "predmetu", vzdelávacej oblasti, vyučovacej a učebnej činnosti
- Zvýšenie kvality manažmentu (právne vedomie, manažérske schopnosti,..) - riaditelia ZŠ a MŠ
- Vzdelávanie učiteľov ZŠ " FIT učiteľ"
- Počítačová gramotnosť R-MŠ a vedúcich ŠJ pri ZŠ a MŠ

Oprávnení žiadatelia

- Vzdelávacie inštitúcie pôsobiace na území Starého Mesta

Indikátory

- Počet vzdelávacích programov
- Počet absolventov vzdelávacích programov

Opatrenie č. 2.3.2 **Podpora preventívnych opatrení na školách s cieľom znížiť patologické javy v spoločnosti**

Podporované aktivity

- Vzdelávanie učiteľov Ev, Ov, výchovných poradcov, koordinátorov - preventistov
- Zapojenie ZŠ do projektov a vlastné projekty škôl (Zdravie v školách, Nenič svoje múdre telo, Kým nie je príliš neskoro, Vážim si ťa, láska,...)
- Podpora športového a umeleckého rozvoja detí, tradičné podujatia MČ pre deti a žiakov

Oprávnení žiadatelia

- Vzdelávacie inštitúcie
- Materské školy
- Základné školy
- Mimovládne organizácie

Indikátory

- Počet tréningov alebo vzdelávacích aktivít
- Počet absolventov tréningov alebo vzdelávacích aktivít
- Počet projektov mimoškolských aktivít
- Počet návštevníkov mimoškolských aktivít
- Počet vlastných projektov škôl
- Počet detí zapojených do vlastných projektov škôl

Opatrenie č.2.3.3

Rozvoj infraštruktúry materských a základných škôl

Podporované aktivity

- Rekonštrukcia a modernizácia budov ZŠ a MŠ (technická infraštruktúra, zatepl'ovanie, strechy, kotolne, zeleň v areáloch, školské dvory, telocvične, ihriská, stravovanie)
- Inovácia hracích prvkov v záhradách a dvoroch MŠ
- Modernizácia telocviční a ihrísk
- Vybudovanie multifunkčného ihriska alebo športovej haly
- Internetizácia materských škôl
- Elektronizácia školských stravovacích zariadení pri základných školách

Oprávnení žiadatelia

- Materské školy
- Základné školy
- Školské stravovacie zariadenia pri základných školách

Indikátory

- Počet projektov
- Objem vynaložených prostriedkov do projektov
- Počet rekonštruovaných/modernizovaných budov ZŠ a MŠ
- Počet elektronizovaných školských stravovacích zariadení
- Počet modernizovaných telocviční a ihrísk
- Počet inovovaných hracích prvkov v záhradách a dvoroch MŠ
- Počet multifunkčných ihrísk
- Počet športových hál
- Podiel materských škôl s internetom

Priorita 2.4

Manažment mestskej časti Bratislava Staré Mesto

Cieľom tejto priority je vybudovanie úradu, pre ktorý sú občania na prvom mieste a ktorý dôsledne ochraňuje záujmy občanov Starého Mesta. Úradu, v tíme ktorého je pre zamestnancov ct'ou pracovať s profesionálnym a ľudským prístupom k občanom, so vzťahom a citom k histórii, tradíciám a územiu Starého Mesta.

Opatrenie č.2.4.1

Zvýšenie kvality manažmentu mestskej časti Staré Mesto

Účelom opatrenia 2.4.1 je poskytovať služby optimálne a voči občanovi otvorene, ústretovo a transparentne. Aktivita tohto opatrenia sú navrhnuté tak, aby bol manažment MČ schopný dynamicky reagovať na meniace sa prostredie a spĺňal kvality modernej európskej samosprávy z hľadiska technického vybavenia i ľudský zdrojov.

Podporované aktivity

- Zavedenie e-governmentu
- Zavedenie manažmentu kvality v manažmente MČ
- Aktuálne vzdelávanie zamestnancov MČ Staré Mesto a organizácií ňou zriadených
- Zlepšenie motivácie zamestnancov úradu
- Definovanie politiky podpory zvýšenia počtu obyvateľov s trvalým pobytom na území MČ

Oprávnení žiadatelia

- Organizácie v zriaďovateľskej pôsobnosti MČ Staré Mesto

Indikátory

- Počet projektov
- Objem investícií
- Počet vzdelávacích projektov, počet osobodní vzdelávacích projektov
- Počet absolventov vzdelávacích projektov

Strategický cieľ 3

Zabezpečenie podmienok pre hospodárske, historické a multikulturálne centrum európskeho významu

Zatiaľ čo prvé dva ciele stratégie ponímajú Staré Mesto predovšetkým ako domov vyše 41- tisíc obyvateľov, tretí cieľ sa orientuje na rozvoj Starého Mesta ako centra európskej metropoly, hlavného politického, hospodárskeho a kultúrneho centra SR. Tieto funkcie prinášajú Starému Mestu mnohé výhody ale aj obmedzenia. Dôležité však je, že vždy budú ovplyvňovať tvár a charakter mestskej časti a jej obyvateľov.

V rámci tretieho strategického cieľa boli navrhnuté tri priority, zamerané na skvalitnenie **dopravy, rozvoj kultúry a hospodárstva**. Opatrenia navrhnuté v rámci týchto troch prioritných oblastí budú prínosom pre Staromešťanov, no zároveň ich dosah značne presiahne hranice MČ. Kvalitná dopravná infraštruktúra, dobre spravované kultúrne pamiatky, atraktívne kultúrne podujatia a služby pre turistov sú totiž dobrou vizitkou Starého Mesta, Bratislavy i celého Slovenska v očiach tisícok návštevníkov.

Priorita 3.1

Optimalizácia dopravy

Problémom Bratislavy ako aj mnohých iných historických miest Európy je pôvodná cestná a uličná sieť, ktorej dimenzie nevyhovujú súčasnému objemu osobnej automobilovej dopravy. Dôsledkom tejto situácie sú zápchy na frekventovaných mestských ťahoch, problémy s parkovaním, obmedzovanie chodcov a pod..

Samosprávy v mnohých európskych mestách dávno pochopili, že uprednostňovanie automobilovej dopravy v meste na úkor iných druhov dopravy je krátkozrakým riešením, ktoré ústí do množstva komplikácií.

Postupné zhoršovanie dopravnej a parkovacej situácie v Starom Meste je stimulom na uplatnenie systematických opatrení obmedzujúcich osobnú automobilovú dopravu, uprednostňovaním mestskej hromadnej dopravy (MHD), pešej a cyklistickej dopravy.

Opatrenie č. 3.1.1

Riešenie problémov v statickej doprave

Problémy s parkovaním v Starom Meste sú podľa uskutočnenej ankety jedným z najzávažnejších problémov Staromešťanov. Riešenie tejto situácie ponúka nová parkovacia politika, prijatá v uplynulých dňoch poslancami MČ. Nová parkovacia politika predstavuje ucelenú koncepciu statickej dopravy na území mestskej časti .

Aktivity opatrenia 3.1.1, 3.1.2 a 3.1.3 sú v súlade s uvedenou koncepciou.

Podporované aktivity

- Regulácia statickej dopravy (uličného parkovania)
- Posilnenie výkonov odťahových služieb
- Projekt a realizácia zjednosmernenia ulíc III. a IV. triedy
- Projekt a realizácia rozšírenia zóny plateného parkovania na celé územie mestskej časti – tlak na využitie vnútroblokov a súkromných pozemkov z dvorov na vytvorenie parkovacích miest
- Stimulovať budovanie parkovacích domov a podzemných garáží
- Presadzovanie celomestskej parkovacej politiky – vybudovanie záchytných parkovísk s možnosťou MHD na prístupových komunikáciách do Bratislavy
- Stanoviť časové obmedzenia pre zásobovanie predajní a podnikov v rámci MČ

Oprávnení žiadatelia

- Mimovládne organizácie
- Vlastníci bytov a nebytových priestorov

Indikátory

- Počet projektov
- Objem investícií
- Počet jednosmerných ulíc
- Počet parkovacích domov alebo garáží
- Počet miest v parkovacích domoch alebo garážach
- Počet záchytných parkovísk
- Počet miest v záchytných parkoviskách

Opatrenie č. 3.1.2 **Optimalizácia a podpora využívania MHD**

Cieľom navrhovaného opatrenia je zatraktívniť služby MHD pre osoby prepravujúce sa na území Starého Mesta a odbremeniť tak cestnú sieť od individuálnej automobilovej dopravy (IAD).

Podporované aktivity

- Vybudovanie nosného systému MHD a integrovanej dopravy s presmerovaním prímestskej železničnej dopravy z Hlavnej stanice
- Budovanie nových električkových trás
- Skvalitňovanie služieb existujúcej električkovej dopravy so zámerom jej podpory ako nosného systému
- Optimalizácia rozmiestnenia zastávok
- Preferencia MHD na križovatkách
- Vyhradenie jazdných pruhov pre MHD
- Využitie zastávok MHD ako upokojujúcich prvkov dopravy (budovanie ostrovčekov – zamedzenie predbiehaniu IAD prostriedkov MHD)

Oprávnení žiadatelia

- Poskytovatelia služieb MHD – Dopravný podnik mesta Bratislavy?
- Magistrát hl. mesta Bratislavy
- Mimovládne organizácie

Indikátory

- Počet projektov
- Objem investícií
- Dĺžka električkových trás

Opatrenie č. 3.1.3 **Rozvoj cyklistickej a pešej dopravy**

Hoci má Bratislava veľmi dobré klimatické aj terénne predpoklady pre využívanie bicykla ako dopravného prostriedku, len veľmi málo ľudí túto možnosť skutočne využíva. Príčinou je úplne absentujúca infraštruktúra cyklistických trás a stojísk na bicykle v centre mesta, trás spájajúcich bratislavské mestské časti s centrom, s rekreačnými areálmi, vlakovými stanicami, turistickými atrakciami a pod.. Pri tom vo svete neustále rastie záujem o tento druh dopravy, športu a rekreácie.

Ideálnym spôsobom dopravy na krátke vzdialenosti v centre mesta je pešia chôdza. Staré Mesto má pomerne hustú sieť chodníkov, problémom sú však rôzne bariéry (parkujúce automobily, reklamné stojany, poškodené chodníky a schodiská), prekážajúce chodcom v pohybe.

Aktivity opatrenia 3.1.3 sú zamerané na odstraňovanie prekážok v pešej a cyklistickej doprave, budovanie potrebnej infraštruktúry a vytváranie vhodných podmienok pre zdraviu prospešné a životné prostredie nezaťažujúce formy dopravy.

Podporované aktivity

- Spracovať koncepciu/generel pešej a cyklistickej dopravy
- Budovanie cyklotrás (spojenie zelených plôch, urbánneho i neurbanizovaného prostredia, prepojenie na hlavné cyklotrasy, vlakovú stanicou a pod.)
- Spriechodnenie jednosmerných ulíc pre cyklistov
- Zlepšiť dopravné značenia (viditeľnosť spoza stromov, navigačné značky pre cyklistov)
- Odstraňovanie bariér v pešej doprave (parkujúce automobily, nevhodne umiestnené zábradlia, stĺpy, reklamné stojany, rozbité chodníky a pod.)

Oprávnení žiadatelia

- Mimovládne organizácie
- Záujmové organizácie cyklistov a peších turistov
- Športové kluby
- MČ Staré Mesto v spolupráci s inými bratislavskými MČ
- Magistrát hl. mesta Bratislavy

Indikátory

- Počet projektov
- Dĺžka vybudovaných cyklistických trás
- Objem investícií
- Počet spriechodnených jednosmerných ulíc pre cyklistov

Opatrenie č. 3.1.4

Budovanie nových komunikácií

Podporované aktivity

- Vybudovanie „Severnej tangenty“ Pražská – Jarošova
- Vybudovanie komunikačného prepojenia Slávičie údolie – Tichá – Jančova

Indikátory

- Počet projektov
- Objem investícií
- Dĺžka ciest nových komunikácií

Priorita 3.2**Zvýšenie kvality a podpora miestnej kultúry a širokospektrálnosti kultúrnych služieb na území mestskej časti Bratislava – Staré Mesto s cieľom obnovenia jeho medzinárodného významu**

Kultúra, umenie a miestne tradície zásadným spôsobom reprezentujú mestskú časť navonok i dovnútra. Snahou mestskej časti je vytvoriť vhodné podmienky pre rozvoj kultúry a zachovanie kultúrneho dedičstva Starého Mesta.

V roku 2007 spracovalo Oddelenie kultúry MiÚ Staré Mesto Konceptiu kultúrnej politiky mestskej časti Bratislava - Staré Mesto na roky 2008 – 2010. V súlade s uvedenou koncepciou boli navrhnuté opatrenia 3.2.1, 3.2.2 a 3.2.3 PHSR zamerané na rozvoj a zachovanie miestnej kultúry.

Opatrenie č. 3.2.1**Projekty modernizácie štruktúry a činnosti kultúrnych zariadení*****Podporované aktivity***

- Podpora kultúrnych zariadení a ich činností
- Podpora čiastkových dramaturgických stratégií, na základe priorít v oblasti vizuálneho umenia
- Podpora čiastkových dramaturgických stratégií, na základe priorít v oblasti hudby
- Podpora čiastkových dramaturgických stratégií, na základe priorít v oblasti divadla, literatúry a vzdelávania
- Projekty Staromestskej knižnice

Oprávnení žiadatelia

- Zariadenia pod zriaďovateľskou pôsobnosťou MČ Bratislava – Staré Mesto
- Nezávislý zriaďovatelia kultúrnych zariadení
- Súkromné kultúrne inštitúcie
- MVO

Indikátory

- Počet čiastkových dramaturgických stratégií a priorít

- Počet návštevníkov Centra vizuálneho umenia Bratislava – Staré Mesto
- Počet návštevníkov Centra hudby Bratislava – Staré Mesto
- Počet návštevníkov Centra divadla, literatúry a vzdelávania Bratislava – Staré Mesto
- Počet návštevníkov exteriérových, hosťujúcich a vyvezených podujatí organizovaných, či koordinovaných jednotlivými Centrami
- Počet čitateľov a Staromestskej knižnice, počet návštev knižnice a počet návštevníkov podujatí organizovaných knižnicou

Opatrenie č. 3.2.2

Projekty na zvýšenie kvality marketingu a podpora vonkajšej a medzinárodnej spolupráce v oblasti kultúry

Podporované aktivity

- Kultúrne výmeny kultúrnych zariadení podobného zamerania a špecializácie doma i v zahraničí
- Vzdelávacie a popularizačné aktivity jednotlivých zariadení
- Spoločné projekty škôl a kultúrnych zariadení:
  - o spoločné projekty s Hlavným mestom SR Bratislava
  - o spoločné projekty s partnerskými mestami Bratislavy – Staré Mesto
  - o spoločné stratégie na podporu doplnkovosti a zabráneniu duplicit kultúrnych aktivít, ktoré sa konajú na území historického centra Bratislavy
- Systém spoločnej medializácie kultúrnych aktivít na území Starého Mesta

Oprávnení žiadatelia

- Zariadenia pod zriaďovateľskou pôsobnosťou MČ Bratislava – Staré Mesto
- Nezávislý zriaďovatelia kultúrnych zariadení
- Súkromné kultúrne inštitúcie
- MVO

Indikátory

- Počet kultúrnych výmen
- Počet účastníkov vzdelávacích a popularizačných aktivít jednotlivých zariadení
- Počet spoločných projektov škôl a kultúrnych zariadení
- Počet návštevníkov Centra divadla, literatúry a vzdelávania Bratislava – Staré Mesto
- Počet návštevníkov Centra hudby Bratislava – Staré Mesto
- Počet návštevníkov Centra divadla, literatúry a vzdelávania Bratislava – Staré Mesto
- Počet návštevníkov exteriérových, hosťujúcich a vyvezených podujatí organizovaných, či koordinovaných jednotlivými Centrami

Opatrenie č. 3.2.3**Podpora atraktívnych kultúrnych podujatí v nadväznosti na lokálne tradície*****Podporované aktivity***

- Historizujúce, dokumentárne, remeselné, ľudové a iné populárne a oddychové aktivity odvolávajúce sa na lokálne tradície
- Vytvorenie efektívneho systému spolupráce s nezávislými inštitúciami na pôde MČ Bratislava – Staré Mesto

Oprávnení žiadatelia

- Zariadenia pod zriaďovateľskou pôsobnosťou MČ Bratislava – Staré Mesto
- Nezávislý zriaďovatelia kultúrnych zariadení
- Súkromné kultúrne inštitúcie
- MVO

Indikátory

- Počet kultúrnych podujatí v nadväznosti na lokálne tradície
- Počet návštevníkov kultúrnych podujatí v nadväznosti na lokálne tradície

Priorita 3.3***Rozvoj hospodárstva mestskej časti***

Vďaka výhodnej socio-ekonomickej polohe a vybavenosti je Staré Mesto atraktívnou lokalitou pre subjekty podnikajúce v oblasti obchodu a služieb. V odvetvovej štruktúre MČ dominuje maloobchod, stravovanie a ubytovanie peňažníctvo, poisťovníctvo, poradenstvo, projektovanie a reklama. Rozvoj týchto činností je poháňaný trhom a podniky nepotrebujú vo väčšine prípadov od mestskej časti žiadne stimuly.

Opatrenia v rámci tejto prioritnej oblasti sú preto špeciálne zamerané na tie odvetvia, ktoré potrebujú nové rozvojové impulzy a zo strany miestnej samosprávy.

Opatrenie č. 3.3.1

Budovanie pozitívneho imidžu mestskej časti a podpora rozvoja cestovného ruchu

Po prístupe Slovenska do EÚ nápadne vzrástol záujem turistov o Bratislavu, čo musíme považovať za pozitívny signál, a zároveň výzvu na zlepšovanie služieb a infraštruktúry cestovného ruchu v Starom Meste. Neďaleké metropoly regiónu Viedeň a Budapešť predstavujú náročnú konkurenciu pre menšiu a menej vybavenú Bratislavu. Aj v tejto konkurencii môže Bratislava obstáť ak bude schopná „predať“ návštevníkom svoj *Genius Loci* – ducha lokality, jedinečnú atmosféru miesta.

Podnikatelia v cestovnom ruchu postupne vylepšujú ponuku svojich služieb, či už ide o ubytovanie, stravovanie alebo sprievodcovské služby. Treba si však uvedomiť, že **turistickým produktom** je mesto Bratislava resp. jej najatraktívnejšia časť **Staré Mesto**.

Miestna samospráva by preto mala popracovať na zlepšení svojho imidžu a to tak v očiach návštevníkov ako aj vlastných obyvateľov.

Aktivity tohto opatrenia sú zamerané na zatraktívnenie vizuálnej stránky Starého Mesta jeho prezentáciu a marketing.

Podporované aktivity

- Vypracovanie marketingovej stratégie mesta a MČ
- Presadzovanie prebudovania Predstaničného námestia a okolia na vstupnú bránu Bratislavy pre rozvoj turizmu
- Vytvoriť systém náučných chodníkov a trás v nadväznosti na prírodné a kultúrne dedičstvo
- Projekt nábrežnej promenády: Most Apollo, Starý most, Nový most, Most Lafranconi
- Informačné stojany pre návštevníkov MČ
- Vypracovanie územných plánov zón v súlade so zásadami ochrany pamiatkovej zóny
- Ochrana kultúrneho a historického dedičstva (využívať inštitút pamätihodností)
- Konceptne riešiť rozšírenia peších zón a prilahlých priestorov k nim
- Konceptne a dizajnersky riešiť stánkový a ambulantný predaj vrátane trhovísk, kaviarní a pod.
- Konceptne riešiť reklamu a značenie mestského informačného systému (systém umiestňovania reklamných plôch, citylightov, billboardov)
- Vypracovať koncepciu umiestnenia mestského mobiliáru

Oprávnení žiadatelia

- Podnikatelia v cestovnom ruchu
- Mimovládne organizácie

Podporované aktivity

- Počet projektov
- Objem investícií
- Dĺžka chodníkov náučných trás
- Počet informačných stojanov

**Opatrenie č. 3.3.2
Podpora cezhraničnej spolupráce**

Bratislava bola odnepamäti multikulturálnym mestom, kde bok po boku žili a pracovali ľudia odlišných národností a kultúr a vytvárali tak jedinečný kolorit mesta, na ktorý sme dodnes hrdí. Historické udalosti minulého storočia priniesli veľké zmeny, ktoré poznačili štruktúru obyvateľstva a mesto postupne strácalo svoj multikulturálny charakter.

Pád železnej opony a vstup do medzinárodných štruktúr vrátane EÚ ponúkli Bratislave opäť šancu stať sa významným multikulturálnym centrom. V súčasnosti sa Bratislava teší z rozvinutého turistického ruchu a stala sa zaujímavou lokalitou na medzinárodnom obchodnom trhu.

V kompetenciách miestnej samosprávy však existuje veľa oblastí, v ktorých sa medzinárodná a **cezhraničná spolupráca** takmer vôbec nevyužíva. Je pritom zrejmé, že by mohla byť veľkým prínosom v oblasti transferu know-how, búrania administratívnych a psychologických bariér, nástrojom na vytváranie dobrých susedských vzťahov, otvoreného, inovatívneho a multikulturálneho prostredia.

Aktivity Opatrenia 3.3.2 sú zamerané na podporu projektov cezhraničnej spolupráce a sieťovania organizácií pôsobiach v oblasti verejnej správy, kultúry, športu, ochrany životného prostredia, vzdelávania, sociálnych vecí a cestovného ruchu.

Podporované aktivity

- Projekty cezhraničnej spolupráce a sieťovania zamerané na podporu a rozvoj turizmu, kultúry a umenia, vzdelávania, športu, sociálnych vecí, ochrany životného prostredia a verejnej správy.

Oprávnení žiadatelia

- Mimovládne organizácie

- Organizácie v zriaďovateľskej kompetencii MČ Staré Mesto
- Podnikatelia v cestovnom ruchu
- Vzdelávacie organizácie
- Poskytovatelia služieb sociálnej starostlivosti

Indikátory

- Počet projektov
- Počet zapojených subjektov
- Objem investícií

III. Implementačná časť PHSR

Implementačný mechanizmus

Implementačná časť PHSR opisuje plán a spôsob realizácie tohto programu. Poskytuje bližšiu predstavu o tom, kedy a za akých okolností budú uskutočnené navrhované aktivity a opatrenia stratégie a kto bude zodpovedný za ich realizáciu.

Zatiaľ čo do prípravy dokumentu PHSR je potrebné zapojiť čo možno najširší okruh subjektov pôsobiach na území mestskej časti (nezávislí experti, poslanci MČ, zamestnanci úradu MČ, podnikatelia, občania, tretí sektor a pod.), do manažmentu realizácie PHSR je zapojený menší počet subjektov. Proces implementácie by mal byť transparentný a mal by zohľadňovať predovšetkým kritériá stanovené v strategickej časti, ako aj možnosti samosprávy MČ.

Implementačnú časť PHSR tvorí:

- Harmonogram realizácie navrhovaných aktivít
- Indikatívny finančný plán
- Akčný plán
- Návrh inštitucionálneho a organizačného zabezpečenia realizácie PHSR.

Metodika pre tvorbu harmonogramu, finančného plánu a akčného plánu

Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja je vypracovaný na sedemročné obdobie, na roky 2009-2015. Sedemročný programový cyklus je v súlade s metodikou plánovania EÚ. Z uvedených predpokladov sa vychádzalo aj pri tvorbe harmonogramu, finančného plánu a akčného plánu.

Harmonogram

Harmonogram predstavuje plán realizácie aktivít, ktoré boli navrhnuté v strategickej časti PHSR, v jednotlivých rokoch. Všetky aktivity boli navrhnuté v rámci stretnutí jednotlivých pracovných skupín.

Tvorba harmonogramu prebiehala v niekoľkých etapách.

V prvej etape bol vypracovaný **expertný optimalizovaný návrh harmonogramu**. Ten vychádzal z nasledujúcich základných predpokladov:

- Pri rozhodovaní o časovom aspekte realizácie investícií bola braná do úvahy efektívnosť vynakladania prostriedkov. Ako prioritné boli uprednostňované tie aktivity, ktoré umožňujú riešiť problémy označené ako najakútnejšie.
- Pokiaľ v strategickej časti PHSR existovali aktivity zamerané na plánovanie (prípravu podrobnejších strategických dokumentov MČ), ich realizácia bola navrhnutá v skorších termínoch tak, aby ich výsledky mohli byť využité pri následných investíciách.

Do úvahy sa tiež brali finančné nároky a časové nároky realizácie jednotlivých aktivít, s cieľom dosiahnuť, aby náklady boli rozložené rovnomerne. Uvedené sa týka predovšetkým projektov rozvoja infraštruktúry, ktoré sú finančne najnáročnejšie.

V ďalšej etape boli zohľadnené výsledky anketového prieskumu obyvateľov:

Za najviac problémovú považovali obyvatelia oblasť **životného prostredia** a svoju podporu vyjadrili predovšetkým opatreniam zameraným na ochranu zelene a zvyšovanie kvality verejných priestranstiev. Druhou najväčšou prioritou bola oblasť dopravy, predovšetkým z hľadiska **problémov v statickej doprave**. Obyvatelia tiež podporujú opatrenia zamerané na zlepšenie bezpečnosti a poriadku, rozširovanie možností pre športové a voľnočasové vyžitie, skvalitnenie infraštruktúry materských a základných škôl, ale aj rozvoj cestovného ruchu či preventívne opatrenia v školách s cieľom znížiť patologické javy v spoločnosti. Podrobné výsledky prieskumu názorov obyvateľov sú uvedené v prílohe č. 1.

Na základe výsledkov ankety boli zapracované nasledujúce zmeny:

- Realizácia aktivít v oblasti rozvoja životného prostredia sa rozšírila na celé programovacie obdobie.
- Posilnené boli aj opatrenia v statickej doprave, cyklistickej a pešej doprave
- Menej preferované opatrenia v oblasti sociálnych vecí a zdravotníctva boli oproti pôvodnému návrhu presunuté na neskoršie obdobie.

Napriek nízkej preferencii obyvateľstva pre oblasť kultúry, boli tieto aktivity ponechané ako v pôvodnom návrhu, keďže sa v porovnaní s inými opatreniami nejedná o finančne náročné opatrenia.

Harmonogram realizácie jednotlivých aktivít bol tiež predmetom diskusií pracovných skupín, ktoré sa usilovali o zladenie jednotlivých činností v rámci priebežnej agendy miestneho úradu a s ohľadom na možnosti rozpočtu.

Finančný plán

Cieľom finančného plánu je poskytnúť odhad nákladov na realizáciu jednotlivých opatrení ako základ pre schvaľovanie rozpočtu na nasledujúce roky.

Odhadom nákladov na jednotlivé aktivity sa venovali členovia pracovných skupín.

Je treba zdôrazniť, že rozpis aktivít v harmonograme a finančné odhady realizácie opatrení vo finančnom pláne sú indikatívne a môžu byť neskôr pri tvorbe akčného plánu spresnené. Musíme tiež zvážiť, existenciu niekoľkých rizík súvisiacich s oceňovaním množstva položiek v horizonte do roku 2015. Jedná sa predovšetkým o zmeny v nákladoch, obmedzenia v rozpočte MČ a variantné riešenia z hľadiska financovania.

Obmedzenia v rozpočte BA - Staré Mesto sú dané okrem celkovo nízkeho objemu disponibilných zdrojov v porovnaní s objemom želateľných investícií aj skutočnosťou, že príjmy rozpočtu závisia od daňových príjmov (najmä od výberu Dane z príjmu fyzických osôb, ktorá je podielovou daňou). Daňové príjmy sa odvíjajú od výkonnosti hospodárstva SR. Už dnes je zrejmé, že v súvislosti s globálnou hospodárskou krízou dôjde k citelným výpadkom príjmov oproti stavom, ktorý bol rozpočtovaný.

Z objektívnych príčin nemôže byť financovanie aktivít PHSR založené len na vlastných zdrojoch MČ. Zdrojom pre spolufinancovanie rozvojových projektov pritom nemusia byť výlučne podporné prostriedky EÚ (ktoré sú v súčasnosti pre predmetnú MČ pomerne obmedzené), ale aj iné zdroje (zdroje štátneho rozpočtu, zdroje rozpočtu mesta Bratislava, súkromné zdroje, zdroje spoluúčasti cieľových skupín, zdroje medzinárodnej pomoci mimo krajín EÚ a pod.). Možnostiam financovania sa podrobnejšie zaoberajú časti Financovanie rozvojových projektov.

Akčný plán

Je to krátkodobý plán (na 3 roky), ktorý definuje prvé kroky pri plnení PHSR s ohľadom na momentálne finančné, personálne a technické kapacity a naliehavosť navrhnutých aktivít.

Akčný plán obsahuje:

- Zoznam najdôležitejších projektov na určité obdobie, ich opis a odhad financií
- Určenie realizačného tímu ku každej aktivite projektu
- Predpokladané zdroje financovania (vlastné a vonkajšie)

Akčný plán bude po schválení v zastupiteľstve tvoriť prílohu tohto dokumentu. Predpokladá sa, že akčný plán bude každoročne aktualizovaný.

Harmonogram realizácie

Harmonogram predstavuje predpokladaný časový rámec realizácie navrhovaných aktivít a opatrení PHSR.

Tmavo zafarbené polia označujú odhadovaný čas realizácie jednotlivých aktivít po rokoch.

Opatrenia	Aktivity	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Opatrenie č.1.1.1: Zvyšovanie kvality verejných priestranstiev	Revitalizácia medziblokových priestorov, verejných priestranstiev a oddychových zón							
	Oprava verejných chodníkov a schodísk							
	Rekonštrukcia resp. výstavba nových detských ihrísk a multifunkčných športovísk							
	Bezbariérové chodníky a prechody pre chodcov, bezbariérový vstup do prostriedkov hromadnej dopravy, do úradov							
	Dobudovanie chodníkov pri komunikáciách, kde neboli vybudované							
	Projekt nábrežnej promenády							
Opatrenie č.1.2.1: Zvýšenie kvality v oblasti odpadového hospodárstva	Vypracovať koncepciu rozmiestnenia nádob na separovaný zber komunálneho odpadu s nástupným vybudovaním náležitých stojísk v spolupráci s magistrátom							
	Umiestniť a vybudovať zberný dvor na veľkorozmerný komunálny odpad							
	Obnova a modernizácia nádob na odpad na verejných priestranstvách a nádob na nedopalky							
	Osadiť špeciálne (hlboké) smetné nádoby na nábreží							
Opatrenie č.1.2.2: Podpora a ochrana zelene v MČ Staré Mesto	Spracovať generel zelene Starého Mesta a schváliť tzv. intaktné plochy zelene formou VZN							
	Obnova funkčnosti stromoradií - výmena stromov							
	Tvorba nových zelených plôch, stromoradií, oddychových zón s lavičkami							
	Revitalizácia verejných priestranstiev, oddychových zón, záhrad, parkov, vnútroblokových priestorov s cieľom zvýšenia zelených plôch							
	Evidencia zelene							

Opatrenia	Aktivity	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Opatrenie č.1.2.3: Zvyšovanie environmentáln eho povedomia občanov	Ochrana a údržba historických záhrad (dreviny+letničky)							
	Ochrana drevín-injektáž pagašťanov							
	Skvalitniť údržbu zelene-orez stromoradií							
	Využitie prvkov zelene ako protihlukové a protiprašné bariéry-výsadba zelene							
	Vzdelávacie aktivity							
	Propagačné akcie							
Opatrenie č.1.3.1: Zvýšenie bezpečnosti a poriadku v MČ Staré Mesto	Zvyšovanie počtu mestských policajtov a ich stabilizácia							
	Zavedenie okrskového systému mestských policajtov							
	Zvýšenie účinnosti a ďalšie územné rozširovanie monitorovacieho kamerového systému							
	Dobudovanie verejného osvetlenia na miestach s nedostatočnou intenzitou osvetlenia							
	Podpora projektov zameraných na prevenciu pred páchaním trestnej činnosti							
	Skvalitňovanie práce referentov verejného poriadku a čistoty vo svojich rajónoch a ich technické vybavenie							
	Sprísnenie podmienok nedodržiavania nariadení o pohybe a chove psov							
	Na peších zónach a miestach s vysokou koncentráciou chodcov modernizovať existujúce WC a vybudovať nové							
	Investície do výstavby a rozvoja zariadení sociálno – zdravotných služieb pre seniorov							
Opatrenie č. 2.1.1 Realizácia koncepcie rozvoja sociálnych služieb pre seniorov	Investície do budovania a rozvoja DD, DPD, KD							
	Skvalitnenie a rozšírenie služieb ZOS na štandardnej úrovni, osobitne s denným pobytom							
	Skvalitnenie a rozšírenie opatrovateľských služieb v byte občana							
	Podpora projektov rozvoja služieb zameraných na predchádzanie alebo znižovanie možných dôsledkov emergentných							

Opatrenia	Aktivity	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
	situácií u seniorov s cieľom zaistovania ich bezpečia (tréninky a školenia k sebaobrane, mobilný systém rýchlej pomoci, linka dôvery, poradňa a p							
	Podpora prepojenia služieb pre seniorov na mestskú/ regionálnu sociálno-zdravotnú sieť, na štátnych a neštátnych poskytovateľov sociálno - zdravotných služieb							
	Programy aktivizácie pre seniorov (spoločenské aktivity - šport a relax, kultúra , koncerty, výlety, tanečné zábavy)							
Opatrenie č. 2.1.2 Realizácia koncepcie rozvoja sociálnych služieb pre ďalšie cieľové skupiny občanov v komunite	Spracovanie komunitného plánu rozvoja sociálnych služieb pre ďalšie cieľové skupiny (okrem seniorov)							
	Reforma existujúcich a vznik nových rezidenčných služieb pre odkázaných občanov							
	Podpora výstavby ubytovacích kapacít pre občanov so zdravotným postihnutím, občanov bez domov a občanov ohrozených stratou bývania							
	Investície do výstavby, rozvoja a debarierizácie zariadení sociálno – zdravotných služieb pre ďalšie cieľové skupiny							
	Práca s cieľovými skupinami (spoločenské programy, pre cieľové skupiny (klub pre rodičov, streetwork, integrácia soc. skupín							
	Podpora prepojenia služieb pre cieľové skupiny na mestskú/ regionálnu sociálno-zdravotnú sieť, na štátnych a neštátnych poskytovateľov sociálno - zdravotných služieb							
Opatrenie č. 2.2.1 Dostupnosť zdravotnej starostlivosti	Aktivizácia a podpora služieb zdravotnej starostlivosti v rozsahu dostupných možností mestskej časti, podpora a rozvoj projektov komunitných a regionálnych partnerstiev							
Opatrenie č.2.2.2 Informovanosť a prevencia v oblasti zdravia	Sprístupnenie komplexných informácií o dostupných sociálnych službách a zdravotníckych zariadeniach a relevantných službách pre obyvateľov MČ.							

Opatrenia	Aktivity	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
	Dostupnosť športových a rekreačno- relaxačných areálov pre obyvateľov MČ najmä sprístupnením školských dvorov							
	Podpora projektov zameraných na osvetu a zlepšenie informovanosti obyvateľov (prostredníctvom komunitných partnerstiev)							
	Aktivity na podporu prevencie negatívnych soc.- pat javov (prostr. nástroja soc. partnerstiev) javov							
Opatrenie č. 2.3.1 Podpora kvality služieb MŠ a ZŠ	Vzdelávanie učiteľov MŠ a ZŠ v tvorbe školských vzdelávacích programov a v zručnostiach výchovy - "Tvorivá škola" - schopnosť učiteľa inkorporovať tvorivosť do svojho "predmetu", vzdelávacej oblasti, vyučovacej a učebnej činnosti							
	Zvýšenie kvality manažmentu (právne vedomie, manažérske schopnosti) - riaditelia ZŠ a MŠ							
	Vzdelávanie učiteľov ZŠ "FIT učiteľ"							
	Počítačová gramotnosť R-MŠ a vedúcich ŠJ pri ZŠ a MŠ							
Opatrenie č. 2.3.2 Podpora preventívnych opatrení na školách s cieľom znížiť patologické javy v spoločnosti	Vzdelávanie učiteľov Ev, Ov, výchovných poradcov, koordinátorov - preventistov							
	Zapojenosť ZŠ do projektov a vlastné projekty škôl (Zdravie v školách, Nenič svoje múdre telo, Kým nie je príliš neskoro, Vážim si ťa, láska,...)							
	Podpora športového a umeleckého rozvoja detí, tradičné podujatia MČ pre deti a žiakov							
Opatrenie č.2.3.3 Rozvoj infraštruktúry MŠ a ZŠ	Rekonštrukcia a modernizácia budov ZŠ a MŠ (technická infraštruktúra, zateplovanie, strechy, kotolne, zeleň v areáloch, školské dvory, telocvične, ihriská, stravovanie)							
	Inovácia hracích prvkov v záhradách a dvoroch MŠ							
	Modernizácia telocviční a ihrísk							
	Vybudovanie multifunkčného ihriska alebo športovej haly							
	Internetizácia materských škôl							
	Elektronizácia školských							

Opatrenia	Aktivity	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Opatrenie č. 2.4.1 Zvýšenie kvality manažmentu MČ Staré Mesto	stravovacích zariadení pri základných školách							
	Zavedenie e-governmentu							
	Aktuálne vzdelávanie zamestnancov MČ Staré Mesto a organizácií ňou zriadených							
	Zavedenie systému riadenia kvality v manažmente MČ							
	Zlepšenie motivácie zamestnancov úradu							
	Definovať politiku podpory zvýšenia počtu obyvateľov s trvalým pobytom na území MČ							
Opatrenie č. 3.1.1 Riešenie problémov v statickej doprave	Regulácia statickej dopravy (pouličného parkovania)							
	Posilnenie výkonov odťahových služieb							
	Projekt a realizácia zjednosmernenia ulíc III. a IV. triedy							
	Projekt a realizácia rozšírenia zóny plateného parkovania na celé územie mestskej časti – tlak na využitie vnútroblokov a súkromných pozemkov z dvorov na vytvorenie parkovacích miest							
	Stimulovať budovanie parkovacích domov a podzemných garáží							
	Zasadzovať sa za celomestskú parkovaciu politiku – vybudovanie záchytných parkovísk s možnosťou MHD na prístupových komunikáciách do Bratislavy							
	Stanoviť časové obmedzenia pre zásobovanie predajní a podnikov v rámci MČ							
Opatrenie č. 3.1.2 Optimalizácia a podpora využívania MHD	Vybudovanie nosného systému MHD a integrovanej dopravy s presmerovaním prímestskej železničnej dopravy z Hlavnej stanice							
	Budovanie nových električkových tratí							
	Skvalitňovanie služieb existujúcej električkovej dopravy so zámerom jej podpory ako nosného systému							
	Optimalizácia rozmiestnenia zastávok							
	Preferencia MHD na							

Opatrenia	Aktivity	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
	križovatkách							
	Vyhradenie jazdných pruhov pre MHD							
	Využitie zastávok MHD ako upokojujúcich prvkov dopravy (budovanie ostrovčekov – zamedzenie predbiehaniu IAD prostriedkov MHD)							
Opatrenie č. 3.1.3 Rozvoj cyklistickej a pešej dopravy	Spracovať koncepciu/generel pešej a cyklistickej dopravy							
	Budovanie cyklotrás (spojenie zelených plôch, urbánneho i neurbanizovaného prostredia, prepojenie na hlavné cyklotrasy, vlakovú stanicou a pod.)							
	Spríechodnenie jednosmerných ulíc pre cyklistov							
	Zlepšiť dopravné značenia (viditeľnosť spoza stromov, navigačné značky pre cyklistov)							
	Odstraňovanie bariér v pešej doprave (parkujúce automobily, nevhodne umiestnené zábradlia, stĺpy, reklamné stojany, rozbité chodníky a pod.)							
	Vybudovanie „Severnej tangenty“ Pražská – Jarošova							
Opatrenie č. 3.1.4 Budovanie nových komunikácií	Vybudovanie komunikačného prepojenia Slávičie údolie – Tichá – Jančova							
	Centrum vizuálneho umenia Bratislava – Staré Mesto; podpora čiastkových dramaturgických stratégií, na základe priorit v oblasti vizuálneho umenia							
	Podpora čiastkových dramaturgických stratégií, na základe priorit v oblasti hudby							
Opatrenie č. 3.2.1 Projekty modernizácie štruktúry a činnosti kultúrnych zariadení pod zriaďovateľskou pôsobnosťou MČ Bratislava - Staré Mesto	Podpora čiastkových dramaturgických stratégií, na základe priorit v oblasti divadla, literatúry a vzdelávania							
	Projekty Staromestskej knižnice							
	Kultúrne výmeny kultúrnych zariadení podobného zamerania a špecializácie doma i v zahraničí							

Opatrenia	Aktivity	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
	Vzdelávacie a popularizačné aktivity jednotlivých zariadení							
	Spoločné projekty škôl a kultúrnych zariadení							
	Spoločné projekty s Hlavným mestom SR Bratislava							
	Spoločné projekty s partnerskými mestami Bratislavy – Staré Mesto							
	Spoločné stratégie na podporu doplnkovosti a zabráneniu duplicit kultúrnych aktivít, ktoré sa konajú na území historického centra Bratislavy							
	Systém spoločnej medializácie kultúrnych aktivít na území Starého Mesta							
Opatrenie č. 3.2.3 Podpora atraktívnych kultúrnych podujatí v nadväznosti na lokálne tradície	Historizujúce, dokumentárne, remeselné, ľudové a iné populárne a oddychové aktivity odvolávajúce sa na lokálne tradície							
	Vytvorenie efektívneho systému spolupráce s nezávislými inštitúciami na pôde MČ Bratislava – Staré Mesto							
Opatrenie č. 3.3.1 Budovanie pozitívneho imidžu MČ a podpora rozvoja cestovného ruchu	Vypracovanie marketingovej stratégie mesta a MČ							
	Zasadzovanie sa za prebudovanie Predstaničného námestia a okolia na vstupnú bránu Bratislavy pre rozvoj turizmu							
	Vytvoriť systém náučných chodníkov a trás v nadväznosti na prírodné a kultúrne dedičstvo							
	Informačné stojany pre návštevníkov MČ							
	Ochrana kultúrneho a historického dedičstva (využívať inštitút pamätihodností)							
	Koncepčne riešiť rozšírenia peších zón a príslušných priestorov k nim							
	Koncepčne a designersky riešiť stánkový a ambulantný predaj vrátane trhovísk, kaviarní a pod.							
	Koncepčne riešiť reklamu a značenie mestského informačného systému (systém umiestňovania reklamných plôch, citylightov, billboardov)							

Opatrenia	Aktivity	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
	Vypracovať koncepciu umiestnenia mestského mobiliáru							
Opatrenie č. 3.3.2 Podpora cezhraničnej spolupráce	Cezhraničná spolupráca v oblasti sieťovania, turizmu, kultúrnej a umeleckej spolupráce, spolupráce škôl a školských zariadení, spolupráce v sociálnej oblasti							

Indikatívny finančný plán realizácie

Finančný plán je predbežným finančným odhadom na realizáciu opatrení PHSR zo zdrojov Starého mesta (MiÚ SM) a iných (externých) zdrojov v priebehu rokov 2009 - 2015. Iné zdroje predstavujú spolufinancovanie aktivít rozličnými subjektmi počnúc súkromnými zdrojmi až po zdroje finančných mechanizmov EÚ, grantov a nadácií.

Finančné odhady sú vyjadrené v tisícoch slovenských korún (Sk) v cenách roku 2009.

Opatrenia	2009		2010		2011		2012		2013		2014		2015	
	MiÚ SM	iné	MiÚ SM	iné	MiÚ SM	iné	MiÚ SM	iné	MiÚ SM	iné	MiÚ SM	iné	MiÚ SM	iné
Opatrenie č.1.1.1: Zvyšovanie kvality verejných priestranstiev	23 500	2 000	27 700	2 000	39 700	2 000	38 700	0	38 200	0	37 700	0	37 700	0
Opatrenie č.1.2.1: Zvýšenie kvality v oblasti odpadového hospodárstva	300	0	2 800	2 500	900	11 400	300	0	300	0	300	0	300	0
Opatrenie č.1.2.2: Podpora a ochrana zelene v MČ Staré Mesto	8 600	0	9 100	0	7 850	14 250	8 000	0	8 000	0	8 000	0	8 000	0
Opatrenie č.1.2.3: Zvyšovanie environmentálneho povedomia občanov	400	0	400	0	400	0	400	0	0	0	0	0	400	0
Opatrenie č.1.3.1: Zvýšenie bezpečnosti a poriadku v MČ Staré Mesto	177	50	90	100	3 200	150	200	0	200	0	200	0	200	0
Opatrenie č. 2.1.1 Realizácia koncepcie rozvoja sociálnych služieb pre seniorov	23 250	132 600	16 200	50 950	24 600	124 000	16 000	50 850	1 000	850	1 000	850	1 000	850
Opatrenie č. 2.1.2 Realizácia koncepcie rozvoja sociálnych služieb pre ďalšie cieľové skupiny občanov v komunite	4 950	87 000	5 050	88 000	5 500	100 000	750	12 000	750	12 000	750	12 000	750	12 000
Opatrenie č. 2.2.1 Dostupnosť zdravotnej starostlivosti pre obyvateľov MČ	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Opatrenie č.2.2.2 Informovanosť a prevencia v oblasti zdravia	200	550	250	600	400	1 000	50	500	100	500	50	500	50	500
Opatrenie č. 2.3.1 Podpora kvality služieb MŠ a ZŠ	125	0	130	0	80	0	100	0	100	0	100	0	100	0

Opatrenia	2009		2010		2011		2012		2013		2014		2015	
	MiÚ SM	iné	MiÚ SM	iné	MiÚ SM	iné	MiÚ SM	iné	MiÚ SM	iné	MiÚ SM	iné	MiÚ SM	iné
Opatrenie č. 2.3.2 Podpora preventívnych opatrení na školách s cieľom znížiť patologické javy v spoločnosti	200	0	200	0	200	0	300	0	300	0	200	0	300	0
Opatrenie č.2.3.3 Rozvoj infraštruktúry MŠ a ZŠ	37 000	0	42 000	0	54 500	0	30 000	0	30 000		20 000	0	20 000	0
Opatrenie č. 2.4.1 Zvýšenie kvality manažmentu MČ Staré Mesto	1 300	5 000	6 000	0	2 050	0	1 500	0	1 550	0	1 500	0	1 550	0
Opatrenie č. 3.1.1 Riešenie problémov v statickej doprave	6 850	0	6 575	0	3 400	0	3 200	0	200	0	200	0	200	0
Opatrenie č. 3.1.2 Optimalizácia a podpora využívania MHD	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Opatrenie č. 3.1.3 Rozvoj cyklistickej a pešej dopravy	100	0	300	0	100	0	2 000	9 000	1 000	9 000	1 000	9 000	1 000	0
Opatrenie č. 3.1.4 Budovanie nových komunikácií	0	0	2 000	0	2 000	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Opatrenie č. 3.2.1 Projekty modernizácie štruktúry a činnosti kultúrnych zariadení pod zriaďovateľskou pôsobnosťou MČ Bratislava - Staré Mesto	19 310	0	6 110	0	6 110	0	6 000	0	6 000	0	6 000	0	6 000	0
Opatrenie č. 3.2.2 Projekty na zvýšenie kvality marketingu a podpora vonkajšej a medzinárodnej spolupráce v oblasti kultúry	1 700	0	3 300	0	3 550	0	3 000	0	3 000	0	3 000	0	3 000	0
Opatrenie č. 3.2.3 Podpora atraktívnych kultúrnych podujatí v nadväznosti na lokálne tradície	100	0	100	0	100	0	100	0	100	0	100	0	100	0
Opatrenie č. 3.3.1 Budovanie pozitívneho imidžu MČ a podpora rozvoja cestovného ruchu	0	0	500	0	100	0	4 300	0	0	0	200	0	0	0
Opatrenie č. 3.3.2 Podpora cezhraničnej spolupráce	1 000	9 000	1 000	9 000	1 000	9 000	1 000	9 000	1 000	9 000	1 000	9 000	1 000	9 000
Spolu	129 062	236 200	127 855	153 150	153 740	261 800	140 900	106 350	101 900	121 350	83 300	31 350	83 650	22 350

Financovanie rozvojových projektov v rámci mesta Bratislava

Nasledujúca kapitola sumarizuje aktuálne možnosti na získanie nenávratných finančných príspevkov zo štrukturálnych fondov EÚ a z programov cezhraničnej spolupráce, ktoré by bolo vhodné využiť na spolufinancovanie aktivít a opatrení PHSR. Ako už bolo spomínané, uvedené zdroje nie sú jediným zdrojom financovania. Podrobnejšie informácie o iných zdrojoch financovania sú uvedené v časti „Metodika pre tvorbu harmonogramu, akčného plánu a finančného plánu“.

Konkrétne možnosti financovania navrhovaných aktivít PHSR zo štrukturálnych fondov EÚ prípadne z ďalších finančných mechanizmov a grantových schém uvádza Akčný plán, ktorý tvorí prílohu tohto dokumentu.

Operačný program Bratislavský kraj

Os 1: Infraštruktúra

- V rámci samostatných dopytovo orientovaných projektov regenerácie sídiel
  - o úprava verejných priestranstiev vrátane ihrísk a prvkov verejnej zelene
  - o rekonštrukcia verejných osvetlení

Os 2 Vedomostná ekonomika

- v rámci skupín aktivít „Elektronizácia samosprávy a rozvoj elektronických služieb na miestnej a regionálnej úrovni vrátane budovania a rozvoja integrovaných obslužných miest umožňujúcich poskytovanie verejných služieb na jednom mieste“
- v rámci skupín aktivít „podpora dostupnosti širokopásmového internetu pre verejnú správu na miestnej úrovni a pre MSP“

Operačný program zamestnanosť a sociálna inklúzia

Os 3: Podpora zamestnanosti a sociálnej inklúzie a budovanie kapacít v BSK

- Opatrenie č. 3.1 Podpora rastu zamestnanosti a zlepšenia zamestnatel'nosti s osobitným zreteľom na vzdelanostnú spoločnosť
- Opatrenie č. 3.2 Podpora sociálnej inklúzie, rodovej rovnosti a zosúladienie pracovného a rodinného života v BSK
- Opatrenie č. 3.3 Budovanie kapacít a zlepšenie kvality verejnej správy v BSK

Operačný program životné prostredie

Os 3: Odpadové hospodárstvo

(Operačný cieľ – Podpora aktivít v oblasti separovaného zberu)

- projekt budovania zberných dvorov
- aktivity zamerané na zvyšovanie osvedy a propagácie v oblasti separovaného zberu komunálnych odpadov ako súčasť investičných aktivít v projekte (na zvýšenie kvalitatívnej úrovne separovaného zberu komunálnych odpadov)

Operačný program vzdelávanie

Os 4: Moderné vzdelávanie pre vedomostnú spoločnosť pre Bratislavský kraj

- investície do vzdelávania pedagógov ZŠ, do skvalitňovania obsahu vzdelávania

Program cezhraničnej spolupráce Slovensko - Rakúsko 2007-2013

Os 1: Znalostný región a ekonomická konkurencieschopnosť

- 1.2 Spolupráca v kultúre a turistike
- 1.3 Vzdelávanie a kvalifikácia, integrácia trhov práce
- 1.4 Sociálna dimenzia integrácie (sociálne a zdravotné služby)

Os 2: Dostupnosť a udržateľný rozvoj

- 2.1 Doprava a regionálna dostupnosť
  - plánovanie a rozvoj dopravy
  - zlepšenie cezhraničnej dostupnosti a organizácia dopravy
- 2.2 Udržateľný územný rozvoj, spoľahlivá regionálna vláda
  - spolupráca a štruktúry medzi predstaviteľmi miest a regiónov.

2.3 Spolupráca a spoločný manažment chránených území

- výmena informácií a skúseností,
- zvyšovanie verejného povedomia

Program cezhraničnej spolupráce Slovensko - Maďarsko 2007-2013

Os 1: Hospodárstvo a spoločnosť

- Zabezpečenie spoločného rozvoja turizmu
- Rozvoj partnerstiev, sietí, programového a projektového manažmentu
- Spoločné využívanie a rozvoj ľudských zdrojov

Os 2: Ochrana životného prostredia a dostupnosť

- Spoločné aktivity pre zabezpečenie ochrany prírody a ŽP
- Vybudovanie cyklistických chodníkov, verejná doprava
- Zlepšenie prístupu k IT technológiám

Inštitucionálne a organizačné zabezpečenie

Implementačný mechanizmus PHSR spočíva v **manažmente** činností implementácie PHSR (koordinácia, komunikácia, rozhodovanie) a v **zabezpečovaní špecifických činností**, ako napr.: tvorba a manažment projektov, monitoring a hodnotenie PHSR a aktualizácia PHSR.

Nasledujúca časť približuje proces realizácie PHSR koordinovaný mestskou časťou Staré Mesto od prípravy projektov (mestskej časti, organizácií v jej pôsobnosti ale aj nezávislých žiadateľov) cez ich realizáciu, monitoring a hodnotenie výsledkov. Uvedené sú tu tiež procesy aktualizácie dokumentu v najbližších rokoch.

Implementačný mechanizmus by mal v sebe obsahovať okrem iného aj nasledujúce atribúty:

- Účinné monitorovacie a vyhodnocovacie mechanizmy
- Transparentnosť
- Participatívnosť (zapojenie širokého okruhu aktérov v regionálnom rozvoji)
- Flexibilita (schopnosť aktuálne reagovať na zmeny)
- Verejná zodpovednosť (rešpektovanie zákonov, volebného programu, etického kódexu)

Implementačný mechanizmus obsahuje nasledujúce aktivity:

1. **Aktualizáciu**, ktorá je dôležitá pre zabezpečenie dostatočnej flexibility PHSR. Možnými dôvodmi aktualizácie PHSR sú napríklad zmena podmienok v rozpočte MČ, zmena kompetencií a nástrojov MČ, zmena vonkajších podmienok, objavenie sa nových dôležitých skutočností, ktoré neboli známe v čase vypracovania PHSR a pod.
2. **Monitorovanie**, spočívajúce v pravidelnom vyhodnocovaní toho, či realizované aktivity prispievajú k napĺňaniu cieľov PHSR, s cieľom zabezpečiť dostatočnú transparentnosť a efektivitu
3. **Realizácia PHSR**
4. **Vyhodnocovanie PHSR**

Aktualizácia PHSR

Zabezpečenie procesu aktualizácie PHSR bude prebiehať podobným spôsobom ako prebiehala jeho príprava.

Za **vypracovanie návrhov zmien** je zodpovedné oddelenie projektov v spolupráci s relevantnými oddeleniami úradu (oddelenie územného plánu, oddelenie územného rozhodovania a stavebného poriadku, oddelenie finančné, oddelenie školstva, oddelenie investícií a správy bytov a nebytových priestorov, oddelenie sociálnych vecí, oddelenie kultúry, oddelenie správnych činností, oddelenie verejnoprospešných služieb)

Transparentnosť zmien a participatívnosť je zabezpečovaná prostredníctvom pripomienkovacieho mechanizmu za použitia masovo komunikačných prostriedkov (priestor internetových stránok, tlač, médiá, verejné stretnutia)

Proces schvaľovania prebieha prerokovaním v príslušných komisiách miestneho zastupiteľstva a následným schvaľovaním miestnym zastupiteľstvom.

Monitoring a vyhodnocovanie

Monitoring Programu hospodárskeho a sociálneho rozvoja je zabezpečovaný priebežne, prostredníctvom sledovania monitorovacích indikátorov, ktoré sú súčasťou PHSR.

Proces vyhodnocovania prebieha raz ročne, do 31.3. každého roku za predchádzajúci kalendárny rok.

Za prípravu vyhodnocovania zodpovedá oddelenie projektov v spolupráci s relevantnými oddeleniami úradu. Proces schvaľovania prebieha prerokovaním v príslušných komisiách miestneho zastupiteľstva a následným schvaľovaním miestnym zastupiteľstvom.

Realizácia PHSR

Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja je koncipovaný široko, neobsahuje len aktivity, ktorých realizácia je v kompetenciách a možnostiach MČ Bratislava – Staré Mesto. Dôvody uvedeného sú nasledujúce:

- Cieľom vypracovania PHSR je docieľiť integrovaný rozvoj na svojom území, pri synergickom efekte všetkých aktérov regionálneho alebo miestneho rozvoja, ktoré na danom území pôsobia. Hoci samospráva MČ Bratislava – Staré Mesto nemá možnosti priamo ovplyvňovať všetky aktivity, môže motivovať ostatných aktérov regionálneho alebo miestneho rozvoja, alebo iniciovať ich projekty prostredníctvom lobingu, prostredníctvom poskytovania informácií alebo prostredníctvom aktivít svojich členov v iných subjektoch (napríklad poslancov mesta Bratislavy).

- Existencia opatrení aj mimo pôsobnosti úradu MČ Bratislava – Staré Mesto v PHSR zvyšuje pravdepodobnosť ich realizácie, čo je dané okrem iného:
  - princípom programovania, ktorý je zakotvený vo viacerých podporných schémach. Z uvedeného titulu môžu byť projekty, ktoré sú v súlade s PHSR MČ Bratislava – Staré Mesto zvýhodnené aj za predpokladu, že sú financované zo zdrojov mimo uvedeného PHSR (napríklad projekty zo štrukturálnych fondov).
  - Princípom zohľadnenia PHSR pri tvorbe plánovacích dokumentov na iných úrovniach. Príkladom je plánované spracovanie PHSR mesta Bratislava, ktoré má vo svojej pôsobnosti viacero kompetencií realizácie opatrení PHSR MČ Bratislava – Staré Mesto (v doprave, v sociálnych veciach, v kultúre a pod). Pri spracovaní PHSR mesta Bratislava by podľa schválenej metodiky mali byť zohľadnené aj iné relevantné koncepčné a strategické dokumenty – medzi ktoré patrí aj PHSR MČ Bratislava – Staré Mesto.
  - Publicitou PHSR a s tým spojenou vyššou informovanosťou aktérov mimo samosprávy MČ Bratislava – Staré Mesto, čo môže ovplyvniť iniciatívu uvedených aktérov tak, aby realizovali projekty, ktoré sú v súlade s uvedeným PHSR.

Realizáciu PHSR sa uskutoční prostredníctvom **rozvojových projektov**, ktoré úrad môže realizovať či už sám, alebo v spolupráci s externými poradenskými organizáciami, resp. priamo s vyššie spomínanými aktérmi regionálneho alebo miestneho rozvoja.

Zodpovednosť za realizáciu nesú relevantné oddelenia úradu v spolupráci s oddelením projektov.

Tam, kde bolo rozhodnuté, aby určitý rozvojový projekt bol realizovaný subjektmi miestneho alebo regionálneho rozvoja mimo MČ Bratislava – Staré Mesto alebo organizácií v jeho zriaďovateľskej pôsobnosti, môže byť realizácia zabezpečená prostredníctvom grantových schém³, ktoré môže vypísať úrad MČ Bratislava – Staré Mesto. Miesto grantových schém je možné uvažovať aj s priamymi formami podpory (napríklad na základe výberového konania) alebo s inými formami motivácie. V prípade, ak tvorba podobných grantových schém alebo intervencií obsahuje špeciálnu požiadavku na schválenie miestnym zastupiteľstvom, je táto požiadavka rešpektovaná.

V prípade že individuálni žiadatelia⁴ (subjekty súkromného sektoru, fyzické osoby, MVO) pôsobiaci na území Starého Mesta majú záujem realizovať vlastný rozvojový projekt z existujúcich grantových schém (napr. štrukturálne fondy) a tento zámer je v súlade s PHSR Starého Mesta, mali by túto skutočnosť využiť v príprave projektovej žiadosti. Žiadateľom v tomto prípade odporúčame obrátiť sa

³ Mestská časť doposiaľ vyhlasovala grantové schémy v oblasti životného prostredia a sociálnych služieb.

⁴ Bližšia špecifikácia oprávnených žiadateľov je uvedená v popise jednotlivých opatrení

na Projektové oddelenie MiÚ SM, ktoré môže poskytnúť týmto žiadateľom individuálnu formu súčinnosti (napr. podporné stanoviská, partnerstvá, poradenstvo, pomoc pri získaní spolufinancovania a pod.).

Použité zdroje a literatúra

(V rámci strategickej a implementačnej časti)

- Koncepcia kultúrnej politiky mestskej časti Bratislava - Staré Mesto na roky 2008 – 2010, MČ Staré Mesto, 2007
- Metodická príručka pre vypracovanie Programu hospodárskeho a sociálneho rozvoja obce, MVR SR, 2004
- Mini príručka pre komunitné plánovanie sociálnych služieb, SOCIA – nadácia na podporu sociálnych zmien, 2004
- Návrh koncepcie rozvoja sociálnych služieb a s nimi súvisiacich služieb pre seniorov pre mestskú časť Bratislava – Staré Mesto, Rada pre poradenstvo v sociálnej práci, 2007
- Operačný program Bratislavský kraj, Ministerstvo výstavby a regionálneho rozvoja SR, 2007
- Operačný program vzdelávanie, Ministerstvo školstva SR, 2007
- Operačný program zamestnanosť a sociálna inklúzia, Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR, 2007
- Operačný program životné prostredie, Ministerstvo životného prostredia SR, 2007
- PROGRAM CEZHRANIČNEJ SPOLUPRÁCE SLOVENSKO-MAĎARSKO 2007-2013, 2007
- PROGRAM CEZHRANIČNEJ SPOLUPRÁCE SLOVENSKO-RAKÚSKO 2007-2013, 2007
- PROGRAM HOSPODÁRSKEHO A SOCIÁLNEHO ROZVOJA OBCE Význam, štruktúra a základné metodické tézy, Centrum pre podporu miestneho aktivizmu, 2004

Vysvetlivky

BSK	Bratislavský samosprávny kraj
ČOV	Čistiareň odpadových vôd
DD	Domov dôchodcov
DPD	Domov penzión pre dôchodcov
DSS	Domov sociálnych služieb
ESF	Európsky sociálny fond
KD	Klub dôchodcov
LDCH	Liečebňa dlhodobo chorých
MČ	Mestská časť
MiÚ SM	Miestny úrad mestskej časti Bratislava – Staré Mesto
MVO	Mimovládne organizácie
MZ	Miestne zastupiteľstvo
NsP	Nemocnica s poliklinikou
OS	Ošetrovateľská starostlivosť
PHSR	Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja
ZOS	Zariadenie ošetrovateľskej starostlivosti
ZP	Zdravotné postihnutie
ZSS	Zariadenie sociálnych služieb

Príloha 1

Výsledky ankety obyvateľov k Stratégii rozvoja mestskej časti Bratislava – Staré Mesto

Súčasťou prípravy Programu sociálneho a hospodárskeho rozvoja MČ Staré Mesto bola uskutočnená anketa medzi obyvateľmi Starého Mesta. Jej cieľom bolo zistiť aké predstavy majú obyvatelia o ďalšom rozvoji MČ a zapojiť tým širokú verejnosť do procesu plánovania

Podkladom ankety bol návrh stratégie, pripravený na stretnutiach pracovných skupín k PHSR. Obyvatelia sa mali možnosť vyjadriť, ktoré oblasti života v Strom Meste považujú za najproblematickejšie a ktoré opatrenia považujú za najviac prospešné pre rozvoj MČ.

Anketa bola distribuovaná do schránok všetkých domácností v Starom Meste prostredníctvom letákov a zároveň bola dostupná prostredníctvom internetu. O realizácii ankety informovala stránka MiÚ SM www.staremesto.sk a niektoré tlačové a elektronické médiá. Anketový prieskum bol zrealizovaný v mesiaci september 2008.

Zhodnotenie štruktúry respondentov

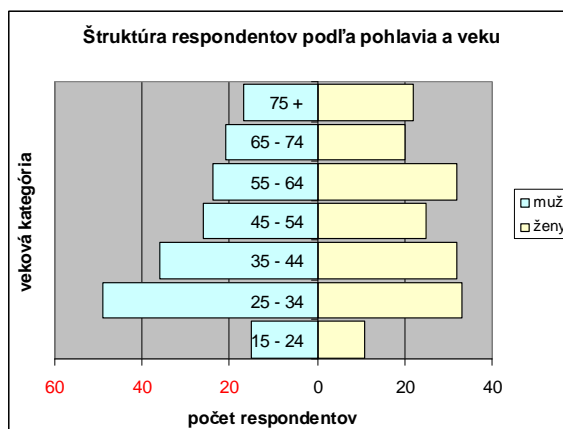
Prieskumu sa zúčastnilo spolu 363 respondentov, z ktorých 160 odpovedalo prostredníctvom internetu. Podiel žien na prieskume tvoril 48 %. Priemerný vek respondentov bol 48 rokov, vekový priemer respondentov odpovedajúcich prostredníctvom internetu bol o 10 rokov nižší.

Respondenti	spolu	ženy %	priemerný vek
Celkový počet respondentov	363	48%	48,29
Hlasujúci prostredníctvom letáku	203	51%	55,94
Hlasujúci prostredníctvom internetu	160	44%	38,59

Štruktúra respondentov podľa pohlavia a veku ukázala, že prieskum dokázal osloviť pomerne široké publikum. Najpočetnejšiu skupinu tvorili mladý muži vo veku 25 – 34 rokov. Treba tiež uviesť, že do prieskumu sa zapojil pomerne vysoký počet obyvateľov v poproduktívnom veku, s čím bolo potrebné kalkulovať vzhľadom na časovú náročnosť vyplnenia anketového lístku.

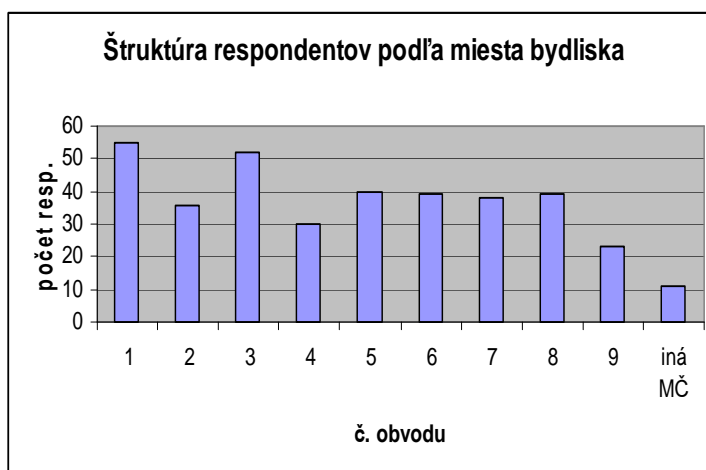
Veková štruktúra respondentov

Vekové kategórie	Počet resp.	Podiel resp.
15 - 24	26	7%
25 - 34	82	23%
35 - 44	68	19%
45 - 54	51	14%
55 - 64	56	15%
65 - 74	41	11%
75 +	39	11%
spolu	363	100%

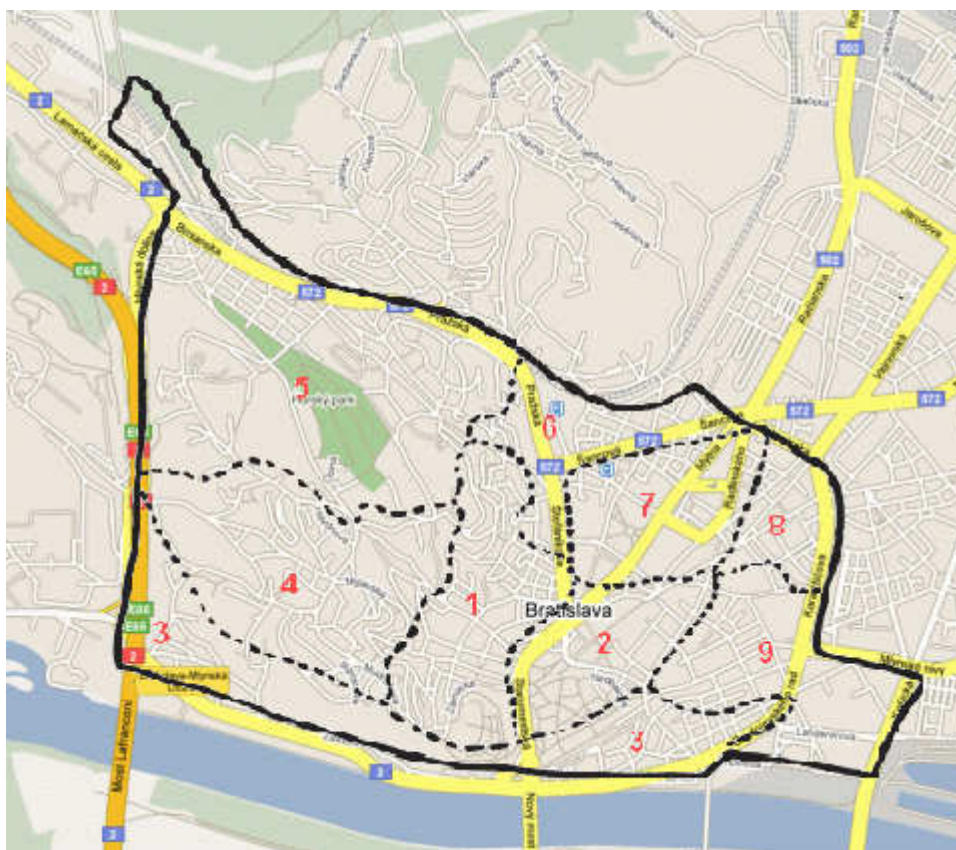
Štruktúra respondentov podľa miesta bydliska

Obvod č.	Počet resp.	Podiel resp.
1	55	19%
2	36	13%
3	52	18%
4	30	10%
5	40	14%
6	39	14%
7	38	13%
8	39	14%
9	23	8%
iná MČ	11	4%
Spolu	363	100%

Z hľadiska miesta bydliska je tiež možné konštatovať, že sa do prieskumu zapojila relatívne vyrovnaná vzorka respondentov. Najviac respondentov pochádzalo z prvého obvodu (Palisády, Podhradie) a z tretieho obvodu (Nábrežie Dunaja). Do prieskumu sa prostredníctvom internetu zapojilo aj 11 respondentov z iných mestských častí Bratislavy.

Schematický náčrt obvodov MČ Staré Mesto

Výsledky prieskumu

Znenie otázky 1:

Označte prosím, ktoré z uvedených oblastí života v Starom Meste považujete za **najproblematickejšie**. (0 bodov - bezproblémové, 3– vážny problém)

Tabuľka je zoradená od najproblematickejších oblastí po tie menej problémové.

Oblasť života	Počet bodov spolu	Priemerné hodnotenie
Kvalita životného prostredia	769	2,12
Doprava	711	1,96
Bezpečnosť a poriadok	704	1,94
Šport a voľný čas	574	1,58
Manažment mestskej časti	562	1,55
Zdravotná starostlivosť	499	1,37
Sociálna starostlivosť	478	1,32
Kvalita bývania	448	1,23
Hospodárstvo, služby a cestovný ruch	438	1,21
Školstvo	397	1,09
Kultúra	260	0,72

Znenie otázky 2:

Obodujte, ktoré z uvedených opatrení sú **najväčším prínosom** pre rozvoj Starého Mesta. (0 bodov - žiaden prínos, 3 – veľký prínos)

Tabuľka je zoradená od najviac preferovaných opatrení po tie menej preferované.

Navrhované opatrenia	Počet bodov spolu	Priemerné hodnotenie
Podpora a ochrana zelene	838	2,31
Zvyšovanie kvality verejných priestranstiev	811	2,23
Riešenie problémov v statickej doprave	799	2,2
Rozvoj cyklistickej a pešej dopravy	758	2,09

Navrhované opatrenia	Počet bodov spolu	Priemerné hodnotenie
Zvýšenie kvality v oblasti odpadového hospodárstva	741	2,04
Zvýšenie bezpečnosti a poriadku	740	2,04
Optimalizácia a podpora využívania MHD	714	1,97
Dostupnosť zdravotnej starostlivosti pre obyvateľov mestskej časti	633	1,74
Rozvoj infraštruktúry materských a základných škôl	628	1,73
Podpora rozvoja cestovného ruchu	616	1,7
Podpora preventívnych opatrení na školách s cieľom znížiť patologické javy v spoločnosti	589	1,62
Podpora kvality služieb materských a základných škôl	583	1,61
Rozvoj sociálnych služieb pre občanov so zdravotným postihnutím	578	1,59
Budovanie nových komunikácií	574	1,58
Rozvoj sociálnych služieb pre seniorov	560	1,54
Zvýšenie kvality manažmentu MČ Staré Mesto	554	1,53
Zvyšovanie environmentálneho povedomia občanov	552	1,52
Rozvoj sociálnych služieb pre rodiny a neúplné rodiny	547	1,51
Rozvoj rezidenčných služieb	537	1,48
Informovanosť a prevencia v oblasti zdravia	531	1,46
Podpora atraktívnych kultúrnych podujatí v nadväznosti na lokálne tradície	514	1,42
Zvýšenie dostupnosti základných obchodných služieb na celom území MČ	513	1,41
Podpora cezhraničnej spolupráce a sieťovania	508	1,4
Rozvoj sociálnych služieb pre občanov odkázaných na pomoc a podporu komunity	497	1,37
Modernizácia štruktúry a činnosti kultúrnych zariadení pod zriaďovateľskou pôsobnosťou MČ Bratislava - Staré Mesto	447	1,23

Navrhované opatrenia	Počet bodov spolu	Priemerné hodnotenie
Zvýšenie kvality marketingu a podpora vonkajšej a medzinárodnej spolupráce v oblasti kultúry	406	1,12

Niekoľko zaujímavých postrehov vyplývajúcich z prieskumu

Preferencie súvisiace s miestom bydliska respondenta

- Kvalitu životného prostredia najhoršie vnímajú obyvatelia obvodov 7, 8, 3, za menej problematickú ju považujú obyvatelia obvodov 4 a 5.
- Bezpečnosť a poriadok najhoršie vnímajú obyvatelia obvodu 2, 7, 8
- Dopravu najhoršie hodnotia obyvatelia obvodu 6, 2,1
- Obyvatelia iných MČ hodnotia ŽP a manažment MČ horšie ako Staromešťania, bezpečnosť a poriadok lepšie ako Staromešťania.

Preferencie súvisiace s vekom respondenta

- Bez ohľadu na vek považujú obyvatelia životné prostredie za najväčší problém Starého Mesta.
- Bezpečnosť a poriadok kritickejšie hodnotia obyvatelia nad 45 rokov.
- Sociálnu a zdravotnú starostlivosť považujú za vážnejší problém obyvatelia vo vekovej skupine 65 – 74 rokov.

